

**MUZEUL
CÂMPULUNG
MUSCEL**

**REVISTA
DE
ISTORIE
A
MUSCELULUI
STUDII ȘI COMUNICĂRI**

**CÂMPULUNG
MUSCEL**

**EDITURA NUMMUS
BUCUREȘTI 2005**

**MUZEUL
CÂMPULUNG
MUSCEL**

**REVISTA
DE
ISTORIE
A
MUSCELULUI
STUDII ȘI COMUNICĂRI**

**CÂMPULUNG
MUSCEL**

**EDITURA NUMMUS
BUCUREȘTI 2005**

MUZEUL MUNICIPAL CÂMPULUNG MUSCEL

Analele Muzeului Municipal Câmpulung Muscel

Lucrare editată de Ministerul Culturii și Cultelor și Muzeul Municipal Câmpulung Muscel

Coordonator: prof. univ. dr. **Ștefan Trâmbaciu**

Procesare computerizată: *Virgil Ioniță*

ISBN: 973-87111-0-X

CUPRINS

Ștefan TRÂMBACIU – Cuvânt înainte

SECȚIUNEA ISTORIE

Marin I. BĂDESCU - Castellum de la Voinești-Muscel în contextul limesului „Transalutanus” 11

Gh. I. CANTACUZINO, Maria Venera RĂDULESCU, Ștefan TRÂMBACIU – Cercetări arheologice efectuate în 2002-2004 la ansamblul fostei reședințe domnești – mănăstirea „Negru Vodă” din Câmpulung 19

Radu Ștefan VERGATTI – Populația și confesiunile din orașul Câmpulung în secolul al XVII-lea, prin prisma relatărilor călătorilor străini 45

Spiridon CRISTOCEA – Catagrafii și testamente ale boierilor brăileni 51

Veronica TAMAS – Câteva informații despre catolicii din orașul Câmpulung în secolul al XVII-lea 57

Vintilă M. PURNICHİ – Crucea lui Socol și alte monumente epigrafice din Lăcăi – Muscel 61

Clauciu NEAGOE – Orașul Câmpulung văzut de călătorii străini din veacul al XVIII-lea 67

Gh. PÂRNUȚĂ, Gh. RADU – Recensământul satului Poenarii de Muscel de la 1838 71

Mihai Ion GORGOI – Unele probleme ale muzeografiei românești la începutul celui de al III-lea mileniu 89

Radu Ștefan VERGATTI – Fața secretă a mișcării pașoptiste 93

Constantin ȘERBAN – Un episod mai puțin cunoscut petrecut la Câmpulung Muscel în timpul revoluției din 1848 97

Corneliu TAMAS – Ioan Arhimandritul, un posibil poet 101

Marius PĂDURARU – Câteva știri despre preoții și diaconii din satul Bârla – județul Argeș din a doua jumătate a secolului al XVII-lea până la începutul secolului al XX-lea	107
Constantin ȘERBAN - Știri inedite privind administrația municipiului Câmpulung Muscel în epoca modernă (1844-1865)	119
Corneliu TAMAȘ – Pictorul Mișu Pop la Câmpulung Muscel	127
Adrian TITOV, Dan Adrian ARSENE – Aspecte privind viața politică din Câmpulung Muscel după detronarea lui Alexandru Ioan Cuza	133
Vasile NOVAC – Ofițeri activi de infanterie născuți în Câmpulung Muscel în secolul al XIX-lea și în primele două decenii ale veacului XX	135
Vasile TUDOR – Aviația română la Câmpulung în anul 1916	151
Donia-Felicia POȘTOACĂ – Căpitanul Andreescu Ion (1910-1996)	157
Cornelia GHINEA – Personalitatea ofițerului muscelan Gogulescu Ion	163
Ioan SPĂTAN - Câmpulungeni, membri ai Academiei Române	167
Eugen TEODORESCU, Adrian ATAMAN – Etape muscelene în desfășurarea învățământului militar liceal	175
Nicoleta KONIG, Florin GEORGESCU - Ion Mihalache – învățător și om politic	181
Aurică SMARANDA – Morile de apă din Câmpulung Muscel în prima jumătate a secolului al XX-lea	185
Nicolae PETRESCU, Cristian BACIU - Ion Bobocel: un muscelan promotor al sporturilor tehnice	191
Crina FLINTEA – Portret de constructor : De Nicolo	195
Adrian SĂVOIU – Profesorul Ion-Șerban Țicăloiu la 75 de ani	199
Nicolae PETRESCU, Donia POȘTOACĂ - O expoziție inspirată din istoria sportului național și muscelan	203

Crina FLINTEA – Importanța donației pentru crearea patrimoniului Muzeului Municipal Câmpulung 211

Petre POPA – Două decenii de la inaugurarea mausoleului Mateiaș și editarea cărții eroilor 217

Ioan PRAOVEANU – Țesături de interior din spațiul etnocultural Bran-Muscel .. 223

Adrian STROE, Ștefan BUTURUGĂ – Moară cu pietre și piuă de bătut postav cu motor „Deutz” 231

SECȚIUNEA RESTAURARE – CONSERVARE

Florin SCĂRLĂTESCU – Biserica Sf. Nicolae Domnesc între consolidare, conservare și reabilitare 237

Ioan ROTĂRESCU, Cornelia DUMITRESCU – Restaurarea – conservarea bronzurilor expuse în aer liber 243

Mircea STANCIU – Restaurarea unor piese din colecția de orfevrărie a Muzeului Național Peleş 247

Donia POȘTOACĂ - Restaurarea–conservarea obiectelor din săpăturile arheologice și din colecția muzeului 251

Gheorghe SOARE – Restaurarea a două apărători de braț din colecția de arme a Muzeului Național Peleş 255

Victoria VASILESCU -- Restaurarea și conservarea unei căni de ceremonie din gresie 259

Rodica GANEA – Problematika restaurării și conservării pieselor de argint ce aparțin Muzeului Național Peleş 263

Rodica GANEA – Redobândirea aspectului estetic și însănătoșirea unei armuri parțiale de secol XVI 271

Nicoleta TUDOSE – O perdea de altar din patrimoniul Muzeului Județean Argeș, în curs de restaurare 283

Gabriel MOISESCU – Proiectarea și realizarea depozitării bunurilor culturale de natură organică – textile 287

Gabriel BĂDESCU PLETEA - Biodegradatori la cartea veche	297
Reghina MĂCEȘANU - Din metodele de conservare ale colecțiilor de insecte din cadrul Muzeului Județean Argeș	299
Eugenia TOMI – Caracterul de neînlocuit al fotografiei în cercetarea etnografică	305
Simona RADU, Nicoleta PASCU – Interior de casă țărănească din zona Muscel .	309
Luigi ȘUTA - O piesă de mobilier din patrimoniul Muzeului Județean Argeș	313

CUVÂNT ÎNAINTE

Actualul volum al Revistei de Istorie a Muscelului se prezintă publicului doritor de informații despre istoria zonei sau despre specificul activităților muzeografice cu o selecție a comunicărilor ținute în cadrul sesiunilor organizate de Muzeul Municipal Câmpulung Muscel în anii 2002-2003. Spațiul de tipar limitat, deși sporit față de edițiile anterioare, ne-a obligat la o selecție poate uneori nedreaptă față de autori; pe cei care nu se regăsesc în acest volum îi asigurăm că în edițiile viitoare vor fi găzduiți cu prioritate.

Ținem să aducem în mod special mulțumiri Ministerului Culturii și Cultelor pentru sprijinul acordat în organizarea sesiunilor de comunicări și publicarea prezentului volum.

Prezentăm totodată cuvenitele mulțumiri noii conduceri administrative a municipiului Câmpulung Muscel, în special d-lui primar Călin Andrei a cărui implicare directă a sigurat valențele calitative superioare acestor manifestări.

Se impune menționarea deosebită a contribuției Direcției Județene de Cultură Argeș care, atât prin sprijinul financiar acordat cât și prin participarea directă cu specialiști în domeniu, a asigurat nivelul științific al sesiunilor de comunicări și implicit al materialelor cuprinse în prezentul volum.

DIRECTOR

prof. univ. dr. Ștefan Trâmbaciu

SECȚIUNEA

ISTORIE

CASTELLUM DE LA VOINEȘTI-MUSCEL ÎN CONTEXTUL LIMESULUI „TRANSALUTANUS”

Marin I. BĂDESCU

Este unul din castella necunoscute și recent descoperite pe linia de fortificații transalutană (granița de sud-est a Daciei romane). Existența sa a fost mai întâi postulată, anticipată, iar mai târziu precizată și semnalată prima oară în 1974, când am prezentat comunicarea, **Termele romane de la Voinești-Muscel**, în care arătam:... „După opinia noastră, vestigiile romane de la Voinești, apariții secolului al II-lea e.n. (poate chiar din timpul lui Traian); acestea nu sunt de caracter civil, cum presupun mai mulți cercetători; ele sunt doar o parte dintr-un ansamblu de construcții cu caracter militar; sunt thermae militare, confirmate de existența castrului descoperit în 1974, în urma a 5 ani de căutări, de cercetări și investigații de teren”. (v. Termele romane de la Voinești-Muscel, sesiunea de comunicări științifice Muzeul județean Argeș-Pitești, 21-22 decembrie 1974).

Ipoteza noului castellum va fi confirmată în 1976 de două ștampile tegulare (două mici cărămizi fragmentare de la un pavaj opus spicatum) descoperite în incinta castelului, cu unitățile militare care l-au construit. (v. fig. 1 și 2).

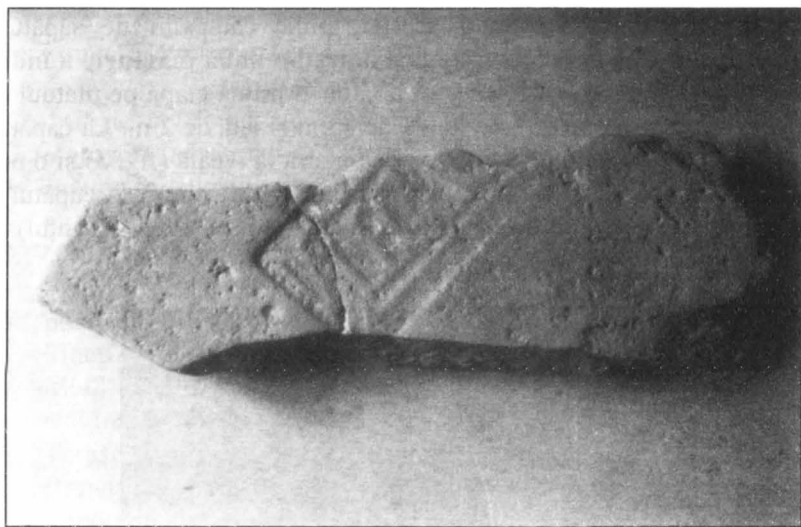

Fig. 1

În 1978, noul castellum va fi inclus alături de celelalte 18 de pe limesul „Transalutanus”, în Oltenia romană, ediția a IV-a, 1978, p. 309: ... „Un castru de pământ, azi total nivelat, se găsea pe câmpul de la răsărit de thermae în punctul „Măilătoaia de pe Malul lui Cocoș”.

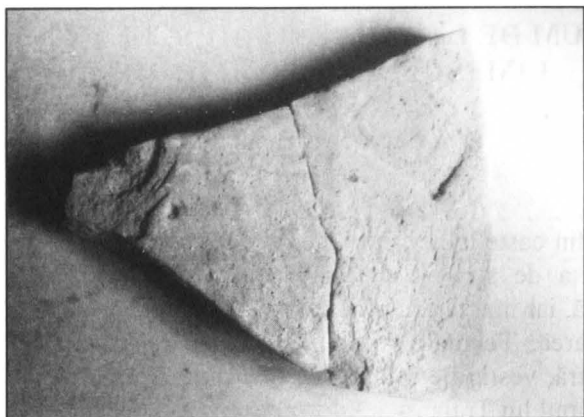

Fig. 2

Pe baza celor două ștampile tegulare cu unitățile militare staționate în fortificație, am prezentat în 1979, comunicarea: **Un nou castru pe limes transalutanus, la Voinești-Muscel.** (v. Sesiunea de comunicări a Muzeului județean Argeș.Pitești, 12-13 mai 1979).

Un an mai târziu, (1980), împreună cu arheologii Constantin Petelescu (I.A.B.) și Teodor Cioflan (Muzeul Județean Argeș) am început primele săpături arheologice în castellum. Rezultatul acestei prime campanii de săpături a fost prezentat în articolul **Castrul roman de la Voinești o nouă mărturie a îndelungatei noastre istorii naționale**, din care redăm: ... „Într-o primă etapă pe platoul de la vest de thermae a fost realizată o secțiune lungă de 75 m și lată de 2 m. La capătul de vest al acesteia au apărut urmele unei construcții de piatră la iveală (fig. 3) și o monedă de argint (denarius) emisă de împăratul Vespasian. În partea opusă la capătul de est al secțiunii se află zidul castrului (cu fundația de piatră de râu) și fossa (șanțul), elemente definitorii ale unui castru roman”...

Fig. 3

„Edificiul roman de curând edificat la Voinești, mărturie a îndelungatei noastre istorii naționale va aduce în perspectiva restaurării, încă un punct de major interes istoric, științific și turistic pe harta județului Argeș” (v. dr. C.C. Petelescu, prof. M.I. Bădescu, prof. T. Cioflan), în Secera și ciocanul, anul XXX, nr. 6540, 8 august 1980.

O prezentare detaliată a noului castru de la Voinești-Lerești a apărut în articolul **Stampilele tegulare de la Voinești-Muscel** din care cităm:... „Noul castru de la Voinești-Muscel se află situat la sud-vest de terme (cca. 40 m), în același punct Măilătoiaia, de pe Malul lui Cocoș; râul Târgului curge prin partea de vest, la o depărtare de cca. 410 m. Castrul face parte din rândul acelor amplasate pe vârfuri de deal un platou înclinat de la est la vest și de la nord la sud, ce domină împrejurimile și are o largă vedere spre toate direcțiile.

Față de principalele căi de acces se află la:

- cca. 450 m NE de km 54 de pe drumul național 73 Câmpulung-Brașov, punct denumit „Gardă” sau „Bariera Voinești”, adevărată poartă de intrare în depresiunea Câmpulung-Muscel, dinspre est;
- cca 3.000 m NV de punctul de bifurcare a drumului național 73, care duce spre Brașov și Târgoviște.

Raportat la linia de fortificații transalutană, castrul se află situat între Jidava, cca. 1 km, și castelul de la Rucăr, cca. 22 km. De acesta din urmă se leagă printr-o existență în timp: ambele datează de la începutul secolului al II-lea e.n. (din timpul lui Traian); dar se și deosebesc: castellum-ul de la Rucăr a fost construit de cohars II Flaviu Bessorum, a avut o existență scurtă (a fost abandonat la sfârșitul domniei lui Traian).

Castrul de la Voinești-Muscel, așa cum am mai arătat, a fost construit de detașamente aparținând legiunii XI Claudia și cohortei I Commagenorum și probabil integrat în linia de fortificații transalutană. Ne bazăm ipoteza pe mai multe argumente:

- nu a rămas în afara valului (Troianului); acesta trece pe la sud de castru, cca. 1 km, situație asemănătoare cu a castrului de la Urlueni, comuna Bârla – jud. Argeș;
- poziția strategică similară cu a celui de la Brețcu, despre care prof. Paul MacKendrick consemnează:... „Înțelegerea încheiată de Hadrian prin care tribul local al roxolanilor era plătit, de fapt, să renunțe la ostilități face de aici înainte inutilă menținerea acestor castru (castru din nordul Munteniei, Târgșor, Mălăiești, Drajna de Sus). Pe de altă parte Angustia (acum Brețcu), castrul care păzea accesul prin pasul Oituz în provincia Dacia, era important din punct de vedere strategic și nu se putea renunța la el”. (v. Paul MacKeandrick, Pietrele dacilor vorbesc, București, 1978, p. 106).

Același lucru se poate spune și despre castrul de la Voinești-Muscel, care avea misiunea să asigure paza celei mai lesnicioase și importante căi de legătură între Muntenia și Transilvania prin pasul Bran, după abandonarea burgului de la Rucăr.

Cu castrul Jidava se afla, după opinia noastră, într-o strânsă legătură și nu ne îndoiim de existența lor simultană și nu excludem prezența și chiar construcția acestui castru de detașamente ale aceleiași legiuni XI Claudia.

Ignorat în timp, chiar pus sub semnul întrebării, noul castru de la Voinești, aflat în fază incipientă de cercetare, și-a găsit cu greu un modest spațiu în literatura de specialitate.

Cu toate că este atât de puțin cunoscut și cercetat, controversile asupra unor aspecte încă neelucidate pe deplin n-au întârziat să apară și să ridice noi semne de întrebare; a fost ridicat/construit din pământ ca mai toate castele de epocă traiană, sau din piatră ca și cele de la Drajna de Sus, jud. Prahova și Jidava, jud. Argeș?

În Oltenia romană este menționat după cum s-a văzut ca fiind de pământ. Într-o altă publicație (v. C.C. Petesculeu, Cu privire la cronologia castrului din Oltenia și Muntenia, în Studii și comunicări, Muzeul Câmpulung, 1981, p. 6) îl prezintă ca fiind de piatră. Acest punct de vedere este susținut de noi.

Aspectul cel mai controversat privește data/momentul când viața romană din castru ia sfârșit. În legătură cu acest aspect, unii arheologi presupun că existența castrului de la Voinești ar fi fost de scurtă durată ca și a micuțului castellum de pământ de la Rucăr/Scărișoara, doar de câțiva ani 102/106-117 e.n).

Autorii acestei ipoteze, fără să aducă dovezi certe în susținerea ei, pornesc de la o simplă analogie forțată, punând sfârșitul castrului în legătură cu celelalte caste din nordul Munteniei, pentru că ștampilele tegulare descoperite de noi în castru Leg(io) XI C(laudia) și Coh(ors) (I) Com(magenorum) sunt similare cu cele descoperite la castele de la Drajna de Sus și Târgșor.

Arheologul C.C. Petesculeu, în publicația citată mai sus notează: ... „evenimentele de la începutul domniei lui Hadrian (117 e.n.) au determinat renunțarea la dominația asupra Munteniei, castelele din regiunea subcarpatică a acesteia fiind abandonate... micile castella de pământ care flancau acest drum prin pasul Bran au căzut și ele în părăsire ca și cel de piatră de la Voinești”. (v. Studii și comunicări științifice – Muzeul Câmpulung, 1981, p. 6).

Această supoziție o întâlnim și la arh. Ioana Bogdan Cătănicu, care susține că: ... „în epoca lui Traian au existat puncte fortificate la Flămânda, Jidava, Voinești, Rucăr și Cumidava/Râșnov, notând mai departe...”linia de fortificații transalutană în acest moment al cunoașterii este alcătuită dintr-un vallum și castella de mici dimensiuni la Valea Totiții, Putineiu, Băneasa, Valea Urlui, Gresia, Crâmpoia, Urlueni, Izbășești, Săpata de Jos, Albot Purcăreni, Jidava, Drumul Carului, Râșnov și un număr neprecizat de turnuri de semnalizare.” (v. I. Bogdan Cătănicu, Cu privire la Muntenia în sistemul defensiv al imperiului roman, în Acta musei Napocensis, XXI, 1984, p. 137).

Și arheologul Cristian Vlădescu consideră castrul de la Voinești și micuțul castellum de pământ de la Rucăr/Scărișoara că au funcționat înainte de constituirea provinciei Dacia Inferior (deci până la moartea lui Traian – 117). (v. C. Vlădescu, Fortificațiile romane din Dacia Inferior, 1986).

Scoaterea din contextul limesului Transalutanus a castrului de la Voinești și a micuțului castellum de pământ de la Rucăr, pare de-a dreptul ciudată și nemotivată/argumentată; a o pune doar pe seama abandonării castrului de la Drajna, Mălăiești și Târgșor pentru că, chipurile, ceramica din castrul/castellum de la Rucăr ar fi similară cu cea de la Drajna nu poate fi un argument temeinic; sau că: ștampilele

regulare cu unitățile militare din castrul de la Voinești sunt de asemeni similare cu acelea descoperite în castele de mai sus, ni se par irelevante.

Iată cum argumentează doamna Cătănicu;...”fără a avea nici un element sigur de datare pentru sfârșitul vieții în castellum, aspectul general al materialului analog celui de la Draja de Sus, ne îndreptățește să afirmăm că și acesta a fost părăsit la sfârșitul domniei lui Traian simultan cu celelalte castele din Muntenia”. (v. I. Bogdan Cătănicu, SCIVA, 25, 1974, 2, p.).

Cu privire la castrul Jidava, aceeași cercetătoare afirmă:...”Castelul de la Rucăr și celelalte castele muntene au o existență după toate aparențele foarte scurtă. Numai castrul de la Jidava a fost refăcut și a funcționat în sec. II-III, fiind înscris în linia de fortificații avansată, în est de Olt (limes „Transalutanus”). (v. op. cit., p. 285-286).

După cum opinează doamna Cătănicu, toate castelele din Muntenia menționate mai sus, au fost distruse de atacul iazigilor roxolani în 117, când au atacat Dacia. Dintre castelele distruse, doar castrul de la Jidava ar fi fost refăcut de noul împărat Hadrian (117-138 e.n.), care a trecut la o primă reorganizare a Daciei (118-119) împărțind-o în două provincii: Dacia Inferior și Dacia Superior. Rezultă din aceste afirmații, avansarea ipotezei aceea cu privire la castrul Jidava, cum că, aceasta ar fi avut două perioade de existență: prima din timpul lui Traian, iar a doua din timpul lui Hadrian, până la mijlocul secolului al III-lea (245-247) când a fost distrus de puternicul atac al carpilelor.

Tot cu privire la castrul Jidava, arheologul C.C. Petelescu opinează: „... faptul că la Voinești a existat un castru doar pe timpul lui Traian iar la Jidava (la numai 11 km spre sud) s-a ridicat un castru de piatră spre sfârșitul secolului al II-lea, arată că a existat o întrerupere în timp între perioada în care a funcționat linia de fortificații (în fapt mici stațiuni) construite sub Traian pe drumul de la Dunăre la Rucăr și cea de la sfârșitul secolului al II-lea (linia Transalutană)”. (v. Contribuții la istoria Munteniei secolul al II-lea e.n., în Revista de istorie 1, 1982, pp. 77-79).

Arheologul Em. Popescu (I.A.B.) și Eug. Popescu (Muzeul jud. Argeș) în legătură cu castrul Jidava notează: ... Până în momentul de față nu posedăm datele cronologice precise asupra tuturor perioadelor din istoria sa. Între cele mai puțin cunoscute este etapa de început a castrului: deocamdată nu știm cu siguranță cine și în ce condițiuni a ridicat acest castru. Fiind așezat pe limes Transalutan, de răspunsul la această întrebare depinde și stabilirea vremii când a fost organizată această linie de fortificații. Unele monede prost conservate și cu o identitate nesigură, ne-au dus la concluzia că vechea ipoteză a construirii limesului în timpul lui S. Severus trebuie din nou discutată”. (v. în Studii și comunicări, Pitești, 1968, p. 77).

În 1993, cercetările arheologice de la Jidava au dus la o importantă descoperire: pe o cărămidă din pavajul unei camere dintr-o baracă militară s-a descoperit un grafit – „semnătura” unui soldat din cohors I Flavia Commagenorum; „este prima atestare a unei trupe auxiliare pe linia de fortificații denumită convențional limes transalutanus”, afirmă arheologul C.C. Petelescu. (v. A XXX-a sesiune națională de rapoarte arheologice, Brăila, 2-5 mai 1995, în Cronica cercetărilor arheologice, 1995, p. 28). Afirmatia ni se pare exagerată/neântemeiată deoarece, încă din 1979,

apoi în 1981, noi am semnalat prezența acestei cohorte în castrul de la Voinești. (v. Ștampilele tegulare de la Voinești-Muscel, în SCIVA, tomul 32, nr. 2, București, aprilie-iunie 1981, p. 291-292).

Din păcate, această importantă descoperire, în loc să clarifice, să apropie punctele de vedere a prilejuit/generat noi controverse. C.C. Petrescu autorul descoperirii e de părere că, trupa, unitatea militară (coh. I. Fl. Comm ar fi staționat la Jidava „cel puțin în prima jumătate a secolului al III-lea d. Chr. deoarece cărămida este prinsă în pavajul unei barăci incendiate la Philipps Arabs”. (v. în SCIVA, 46, 3-4, 1995).

Arheologul Ioana Bogdan Cătănciu este de altă părere și consideră că...”Pentru data staționării cohortei la Jidava ar fi mai utile argumente stratigrafice și repere cronologice pentru momentul construirii barăcii; cărămida cu inscripție imprimată înainte de ardere, a putut fi produsă anterior construirii barăcii și fără îndoială, trupa putea fi cantonată cu mult înainte de distrugerea acestuia.”... În concluzie:...”Descoperirile din baraca de la Jidava vin să complice și mai mult problema dislocării trupelor, de-a lungul celor două linii de fortificații”. (v. Ioana Bogdan Cătănciu, Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului roman, p. 113).

Pare surprinzător faptul că, cel mai important castru de pe linia de fortificații transalutană, considerat până nu de mult singurul din piatră și cel mai bine conservat/păstrat din mai toate castrarele din Dacia, nu și-a dezvăluit încă după mai bine de un secol de cercetări sistematice începutul existenței sale; când, în timpul cărui împărat a fost ridicat? De răspunsul la această întrebare ”... depinde și stabilirea vremii când a fost organizată linia transalutană”, cum afirmă arheologul Em. Popescu. (v. mai sus...)

Acum, răspunsul la această incitantă întrebare se speră să fie dat de noul castru de la Voinești-Muscel după cum afirmă arheologul C.C. Petrescu: „Castrul de la Voinești se află la cca. 1 km de linia pe unde trecea Troianul (un segment a fost identificat de M. Bădescu în punctul „Călea Pietroasă”. Astfel stabilirea datei de sfârșit a castrului de la Voinești va fi deosebit de importantă pentru istoria întregului sistem de fortificații de pe linia transalutanus”. (v. Cronologia castrarelor din Muntenia și Oltenia, în Studii și comunicări, Muzeul Câmpulung, 1981, p. 6, nota 22).

Prezența și în castrul Jidava a trupeii auxiliare (cohors I Flavia Commagenorum), confirmă ceea ce noi postulăm în 1979 și 1981, când afirmam: „Cu castrul Jidava (castrul de la Voinești) se afla, opinia noastră, într-o strânsă legătură și nu ne îndoim de existența lor simultană și nu excludem prezența și chiar construcția acestui castru de detașamente ale aceleiași legiuni XI Claudia și cohortei I Commagenorum”...

„Nu vrem să exagerăm importanța recentelor descoperiri arheologice din nord-vestul Munteniei, însă prezența certă a unor unități militare ale legiunii XI Claudia și cohortei I Flavia Commagenorum, are după opinia noastră o mare valoare documentară. Tocmai lipsa unor astfel de dovezi a dat naștere la controverse în problema vestului Munteniei” (v. SCIVA, 32, 2, 1981, p. 294).

Într-o comunicare de dată recentă cu privire la valul roman afirmam:

„Concluzia care se desprinde în urma acestor cercetări de peste 30 de ani este una singură: valul/Troianul, cel puțin între Argeș-Pitești și Râșnov, dacă nu pe întreaga sa întindere (235 km) de la Dunăre-Flămânda, până la Râșnov, ne face să credem că a fost conceput ca drum strategic (via militaris) și nu ca element de fortificații”...

Acest drum roman era flancat și apărat de unități militare din legiunea XI Claudia, cohorta I Flavia Commagenorum din castela de la Voinești și Jidava, de unități din cohors II Flavia Bessorum și de alte unități auxiliare din castela de la Drumul Carului și Râșnov. Pe acest drum au mărșăluit unități din armata Moesia Inferior în primăvara 102, când Sarmizegetusa a fost atacată și dinspre est, pentru a nu mai da posibilitatea lui Decebal să întreprindă o nouă diversiune, sau să fugă”. (v. Grigore Florescu, Problema castrelor romane de la Mălăești, Drajna de Sus și Pietroasa, în Omagiul lui C. Daicoviciu, București, 1960, p. 225-232); (v. M. Bădescu, Val, troian, sau drum roman, între Argeș-Pitești și Rucăr, în Studii și comunicări, X, Argessis, Pitești, 2001, p. 53).

Așa cum am mai afirmat și în alte comunicări, considerăm că, vestul Munteniei, acea fâșie cu o lățime de 10-15 km situată la est de Olt, pe care s-a ridicat linia de fortificații transalutană, a făcut parte permanent din provincia Dacia. Pe această linie/fâșie, s-a stabilit/fixat limesul de sud-est al Daciei Inferior.

Primele castela înfiripate/ridicate în această zonă a Muscelului din nord-vestul Munteniei, datează din timpul lui Traian: Jidava, Voinești, Rucăr, și cele două din sud-estul Transilvaniei, de la Drumul Carului (com. Moeciu de jos) și Cumidava-Râșnov, jud. Brașov. Toate aceste castella își vor continua existența, și după evenimentele tulburi de la moartea lui Traian (117 d. Hr.). Distrugerea sau abandonarea lor s-a produs poate în timpul mării invazii carpice din 245-247 d. Hr.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE EFECTUATE ÎN 2002 – 2004 LA ANSAMBLUL FOSTEI REȘEDINȚE DOMNEȘTI – MÂNĂSTIREA „NEGRU VODĂ” DIN CÂMPULUNG

**Gheorghe I. CANTACUZINO
Maria Venera RĂDULESCU
Ștefan TRĂMBACIU**

Cercetările arheologice efectuate în anii 2002, 2003 și 2004 la Câmpulung, la ansamblul fostei reședințe domnești, au reprezentat continuarea săpăturilor anterioare¹, prin care au fost obținute date asupra celor mai vechi urme de locuire, a bisericii din secolul al XIV-lea, a elementelor de fortificare și alte urme de construcții.

În 2002 și 2003 săpăturile s-au desfășurat în zona de nord-est a mănăstirii “Negru Vodă”, în partea de est a incintei exterioare, urmărind cronologia construcțiilor din această zonă. S-a căutat în special verificarea datării și completarea informațiilor privind dimensiunile și compartimentarea unei construcții de mari dimensiuni, cu pivniță, descoperită în 1981 aproape de marginea terasei, la circa 75 m est de biserică, încercându-se delimitarea clădirii și obținerea mai multor date stratigrafice despre nivelul de construcție al ei. Ca și în anii precedenți, aria accesibilă săpăturilor a fost limitată din motive obiective – între altele de aleea asfaltată, de existența unor pomi și de culturile de legume existente în această zonă. De această situație a trebuit să se țină seama în amplasarea săpăturilor².

Spațiile disponibile cercetării au limitat posibilitatea căutării limitei sudice a clădirii descoperite în 1981, când s-au scos la lumină în două puncte zidurile exterioare de vest și de est precum și un zid interior. A fost trasat un sondaj (S. 21) aproximativ la jumătatea distanței dintre S.1/1977 și S. 15/1981, cu 7,50 m mai la sud de punctul în care ea fusese cercetată inițial. Clădirea căutată nu a fost descoperită în acest loc, limita sa aflându-se mai la nord. În săpătură s-au putut efectua observații stratigrafice asupra depunerilor existente în această zonă. Stratul steril gălbui cu prundiș se află la o adâncime de circa 1,50 m, peste el aflându-se un strat de pământ cenușiu cu pietriș, fără urme arheologice, care ajunge până la peste 15 cm grosime. Acestuia i se suprapune (exceptând partea de est a sondajului) un strat cu bolovani și pământ cenușiu, cu o grosime ajungând la peste 40 cm, care se subțiază spre est; el acoperă o suprafață ce depășește spre vest limitele săpăturii, în care se întinde pe o lungime de peste 8 m. El este întrerupt pe o lățime de 1-1,20 m, la circa 4,50 m de extremitatea de vest a secțiunii, de pământ cu mult prundiș. Stratul a fost întâlnit, mai spre vest, și în săpăturile anterioare. Urmează depuneri de pământ cenușiu cu pigmenți de moloz, și straturi nu prea groase de moloz alternând cu pământ cu urme de moloz. În partea de est a secțiunii stratul de moloz din partea superioară are o grosime mai mare, de circa 30 cm. La suprafață se află solul arabil. Construcția descoperită în 1981 cu circa 7,50 m mai la nord nu se întinde până aici.

O secțiune (numerotată S. 22) paralelă cu S. 21 și S. 15, trasată la circa 2 m de traseul acesteia din urmă, în vecinătatea trotuarului asfaltat, a permis descoperirea unei

părți din latura de vest a construcției mai sus menționate. Aceasta, după cum s-a putut constata în 1981, este o clădire de mari dimensiuni, cu lățimea de aproape 11 m la exterior, ridicată parțial sub nivelul terenului din interiorul incintei și la nivelul solului de la exteriorul acesteia (în apropierea terasei). Zidurile exterioare, groase de peste 1,20 m, sunt construite din piatră sumar cioplită având intercalate cărămizi, cu parament de cărămizi la unele deschideri. În săpătura din acest an s-a scos la lumină, pe latura de vest a construcției, o parte a zidului de la nord de intrarea spre interiorul nivelului inferior al clădirii, care se afla mult sub suprafața terenului din interiorul incintei. Zidul are paramentul din blocuri de piatră de Albești cioplite și bolovani de râu, având pe alocuri intercalate cărămizi, cu emplecton din piatră de râu și mortar. Pereții erau tencuiți în interior. Paramentul porțiunii de zid alăturat intrării, în fața acesteia, este în întregime din cărămizi de 29 x 21 x 4 cm. Pe latura dinspre nord a intrării se păstrează partea inferioară a montantului unui ancadrament lucrat din piatră de Albești, cu muchea teșită, precum și pragul de piatră lat de 31 cm și înalt de 23 cm, cu baza la adâncimea de aproape 2,50 m sub actuala suprafață a terenului, având dedesubt un rând de cărămizi. Zidul, reprezentând foarte probabil unui gârlici, are, în fața intrării, paramentul integral din cărămidă. În rest el este construit din piatră de Albești cioplită, piatră de râu și rare cărămizi. Atât în interiorul construcției – aflată parțial sub nivelul terenului din interiorul incintei (până la peste 2,80 m sub suprafața actuală) și la nivelul solului din exterior (în apropierea terasei) cât și la exterior, spre vest – se află straturi, a căror grosime depășește cu mult 1 m, de dărâmatură cu moloz și multă piatră spartă, multe pietre având dimensiuni destul de mari.

Sondajele executate mai spre nord (S. 20 A și S. 20 C) nu au adus rezultate concludente privind extinderea în această direcție a clădirii. Straturile de dărâmatură cu moloz și piatră, cu o grosime foarte mare, au îngreunat aici observațiile. Nu s-au putut delimita eventualele ziduri ale clădirii descoperite mai la sud, distruse în mare măsură, deși în S. 20 C săpătura s-a adâncit până la peste 1,50 m sub actuala suprafață.

Zidul exterior sudic al clădirii a fost descoperit în anul 2003, într-o secțiune dispusă aproximativ N-S (S. 23), la o distanță de 1,30-2 m de extremitatea nordică a săpăturii. Marginea dinspre interior a construcției, în dreptul peretelui vestic al sondajului, se află la o distanță de circa 11 m de zidul care desparte în prezent mănăstirea de curtea liceului. Grosimea zidului este de 1,12 m, paramentul fiind lucrat din blocuri de piatră spartă, bolovani și cărămidă. Din elevația construcției se mai păstrează o porțiune care, spre exterior, măsoară în înălțime 50-55 cm, având în parament două asize din blocuri mari de piatră separate pe alocuri de o asiză de cărămizi. Aici, în partea aflată sub nivelul solului, situată pe un plan mai retras cu aproape 7-8 cm în raport cu elevația, zidăria este lucrată din piatră spartă și bolovani de dimensiuni mici amestecate cu mortar, care umplu spațiul dintre paramentul feței dinspre interior a zidului și marginea săpăturii făcute în vederea construcției. Lângă profilul estic al sondajului, s-a observat, în zidăria amintită, un șir de cărămizi având între ele mortar, puse pe muchie, puțin înclinate cu partea superioară spre vest. În interiorul construcției, paramentul este constituit din asize de blocuri de piatră sumar cioplite, relativ mari, precum și din pietre de râu de dimensiuni mici, despărțite de asize de cărămidă, dispuse într-unul sau mai multe rânduri. Pe o porțiune de lângă

profilul vestic al sondajului paramentul este distrus, putându-se observa îndărătul lui o zidărie din cărămizi dispuse orizontal și mortar. Din aceste observații rezultă că, în partea din interiorul clădirii aflată sub nivelul solului, concomitent cu ridicarea paramentului zidurilor s-a umplut spațiului dintre acesta și marginea săpăturii executate în vederea construcției, cu piatră spartă, pietre mici de râu și mortar, iar în unele părți cu zidărie din cărămizi așezate orizontal sau pe muchie, și mortar.

Săpătura nu s-a adâncit în interiorul construcției până la partea inferioară a încăperii. Spațiul din interiorul ei, până în partea superioară păstrată a zidului exterior (aflată la adâncimea de 0,35 – 0,45 m sub suprafața actuală a terenului), este umplut cu moloz, piatră spartă, bolovani, cărămizi fragmentare. Nivelul de construcție al zidului se află la o adâncime de circa 0,75 – 0,80 m față de actuala suprafață și este marcat, pe o distanță de aproape 1 m, de urme de moloz. El este situat deasupra unui strat de pământ nisipos gălbui cu prundiș mare, având o grosime de 20 – 45 cm, suprapus unui strat gros de 35 – 40 cm de pământ cenușiu cu pietre. Aceste straturi, în care au fost descoperite foarte puține fragmente ceramice, cele mai multe putând fi datate în secolele XIV – XV, se află deasupra unui strat gălbui cu prundiș. Depunerile situate deasupra nivelului de construcție al zidului sunt straturi de pământ cenușiu granulos cu moloz și pietre, având grosimea totală de 50 – 55 cm, peste care se află solul arabil, stratul de arătură atingând circa 25 cm.

După săpăturile din 1981, ținând seama de poziția stratigrafică a nivelului de construcție, a fost formulată presupunerea datării clădirii menționate în secolul al XVII-lea, ea fiind identificată ipotetic cu hanul și prăvăliile mănăstirii ridicate de Matei Basarab³. Orientarea, diferită față de clădirile ansamblului monastic din jurul bisericii mari, ar fi putut sugera o datare mai veche, o verificare a datării edificiului fiind necesară. Prin săpăturile din 2002 nu au putut fi obținute elemente stratigrafice exacte. Materialele arheologice lipsesc în această zonă, afectată de intervenții moderne (exceptând unele fragmente ceramice moderne antrenate de aceste intervenții recente). Ar putea fi avute în vedere elementele stilistice; ancadramele cu muchea țesită se întâlnesc în Transilvania și la monumente din secolul al XIV-lea, dar și în secolul al XV-lea sau mai târziu. Poziția nivelului de construcție așa cum a fost observată în săpăturile din 2003 pe latura de sud a zidului, la exteriorul clădirii, nu contrazice presupunerea datării acesteia în secolul al XVII-lea. Grosimea depunerilor deasupra cărora este situat nivelul de construcție este sensibil mai mare în cazul acestei clădiri din extremitatea de est a ansamblului, decât în cazul clădirii de piatră aflată mai la vest, la circa 30 m de biserica voievodală, și cu atât mai mult față de cel al bisericii. În raport cu suprafața actuală a terenului, nivelul de construcție al bisericii voievodale din secolul al XIV-lea sau al zidului care o înconjură se afla la o adâncime de 1,35 – 1,40 m, iar clădirea de piatră cu pardoseală de cărămidă de la est de biserică, la circa 1,30 m adâncime.

Prin sondaje trasate lângă zidul despărțitor care mărginește la nord ansamblul mănăstirii (S. 20 bis/2002, la circa 1,60 m est de limita S. 20/2001, și S. 20 D/2003, mai spre est) s-a urmărit delimitarea construcției menționate în catagrafiile din prima jumătate a secolului al XIX-lea⁴ sau pe un plan al mănăstirii de la mijlocul secolului

XIX⁵, descoperită în anul 2001. A fost descoperită pardoseala de cărămidă din interiorul construcției și peretele sudic, de piatră, al acesteia, la 3,35 m de zidul care limita spre nord „curtea bolniței”, zid care reprezenta latura de nord a clădirii. De remarcat că marginea cărămizilor pardoselii se află sub zidul amintit. Zidul dinspre est al clădirii se află la o distanță de aproape 18 m de zidul dinspre vest al construcției. El are o grosime de peste 0,50 m, fiind lucrat din bolovani de râu și mortar, între care sunt intercalate în mod neregulat și cărămizi fragmentare. Fundația, care prezintă în partea mediană o neregularitate sub forme unei îngroșări, nu are o adâncime prea mare, atingând circa 0,50 – 0,55 m. Ea nu se țese cu fundația zidului despărțitor, fiind alipită acestuia. Nivelul de construcție al zidului despărțitor și al zidului construcției adosate se află la cote destul de apropiate, deasupra unui strat de pământ cu moloz și cărămidă spartă a cărui grosime atinge 40 cm. Acesta este suprapus unui strat gros de circa 25 – 30 cm de pământ granulos cu urme de moloz și cărămidă, în care se adâncește fundația construcției alipite, strat sub care se află un altul, de pământ cu pietriș. Situația stratigrafică observată în acest sondaj, faptul că fundația clădirii adosate zidului despărțitor se adâncește în straturi de umplutură indică o datare relativ târzie, probabil în secolul al XVIII-lea.

În anul 2004 lucrările s-au desfășurat în partea de sud a ansamblului mănăstirii “Negru Vodă”. S-a urmărit cunoașterea succesiunii depunerilor din diferite perioade și a planului construcțiilor din această zonă, completarea informațiilor obținute prin cercetările precedente. S-a încercat, prin secțiunile arheologice trasate⁶, clarificarea datelor privind unele ziduri descoperite în 1975 -1977 în secțiunea săpată între casa aflată la sud-vest de biserica voievodală și latura de est a incintei exterioare (numerotată S.I). Săpăturile au fost mult îngreunate de grosimea straturilor de moloz și piatră, rezultat al lucrărilor care au însoțit transformările produse în cadrul ansamblului în secolele XVII, XVIII, XIX și XX.

Cercetările au permis observații privind succesiunea depunerilor din diferite etape de viațuire din zona vechii reședințe voievodale și a mănăstirii întemeiate pe locul acesteia de Matei Basarab, precum și descoperirea a numeroase ziduri din diferite etape de construcție.

În secțiunea trasată paralel cu S.I/1977, la sud (S. 24), săpăturile au fost adâncite până la solul steril numai pe jumătate din lățimea secțiunii, în lungul peretelui nordic. Solul steril, gălbui sau (mai ales spre est) gălbui cu prundiș, are partea superioară la o adâncime de 2 – 2,10 m față de suprafața actuală. Peste el se află un strat de humus cenușiu, cu urme de pietriș în partea de vest, gros de 15 – 20 cm., având partea superioară la adâncimea de 1,80 – 1,90 m. Deasupra acestuia se găsesc depuneri de pământ cenușiu deschis cu mult prundiș, cu grosimea de 30 – 35 cm, sau, mai spre est, pământ cenușiu cu prundiș ori un strat de pământ castaniu gălbui cu bolovani și prundiș, atingând o grosime de 40 – 45 cm. S-a putut observa că, la nivelul părții superioare a acestor depuneri, în care s-au descoperit puține fragmente ceramice, atipice, este situată partea superioară a unei porțiuni aflate la baza fundației de piatră a zidului laturii estice a vechii incinte din secolul al XVII-lea a mănăstirii (descoperită la 8,50 m de extremitatea de est a secțiunii) care este ieșită cu circa 15 cm în raport cu

partea de deasupra temeliei. Această porțiune aflată la baza părții dinspre interior (dinspre vest) al zidului de incintă, care poate reprezenta o particularitate de construcție, ar putea părea restul fundației unei construcții anterioare. Un aspect diferit are și partea inferioară a fundației unui zid descoperit la 6,70 m vest de zidul de incintă al mănăstirii, paralel cu acesta, porțiune situată la rândul ei în dreptul părții superioare a depunerilor menționate; ca și în situația de mai sus și cu aceleași rezerve, se poate pune și aici problema dacă nu ar reprezenta o primă fază.

Depunerile ulterioare celor amintite mai sus, care ar putea fi datate în secolul XIV, sunt reprezentate, în partea de est, de un strat gros de 30 – 35 cm de pământ cenușiu granulos cu prundiș, iar spre vest – de straturi mai subțiri de pământ cenușiu cu pigmenți sau urme de moloz, de pământ gălbui nisipos cu urme de moloz și cărămidă sau straturi subțiri de moloz. Peste ele, între zona dintre cele două ziduri paralele, se află și straturi subțiri cu mult cărbune sau urme de arsură. Ele ar putea fi legate de o locuire din secolul al XV-lea, după încetarea folosirii reședinței domnești.

În partea de est a secțiunii, la peste 2 m de zidul de incintă, deasupra depunerilor mai sus amintite, s-au descoperit mai multe blocuri de piatră sumar cioplită, de dimensiuni destul de mari, precum și mult moloz. Sunt resturi provenind de la demolarea unui zid aflat în apropiere. Cum în secțiune nu au fost descoperite urme de zidărie în dreptul locului unde în S.1/1975 și 1977 fusese descoperit un zid lat de circa 1 m, având nivelul de construcție în dreptul unor depuneri corespunzătoare secolului al XIV-lea, putem presupune că piatra descoperită aici provine de la demolarea zidului menționat. Se poate presupune că acesta aparținea unei construcții ce se va fi aflat mai la nord de traseul săpăturii din acest an.

În extremitatea de est a secțiunii, depășind parțial limita acesteia spre nord, au fost descoperite, pe o lungime de peste 1 m și o lățime de peste 0,80 m, resturile unei vetre cuprinzând fragmente de cărămidă, multă arsură, precum și resturi de cărbune. Vatra făcea parte probabil dintr-un complex de locuire situat în apropiere. Poziția stratigrafică îl arată ca anterior construcțiilor de la mijlocul secolului al XVII-lea. În legătură cu acest complex este și un mic vas, o cană cu o toartă cu gura trilobată.

Au fost descoperite diferite urme de construcții aparținând mănăstirii întemeiate de Matei Basarab. A fost scos la lumină în jumătatea estică a S.24 zidul care limita la est incinta principală a mănăstirii, zid descoperit și mai la nord în săpăturile anterioare. Este un zid din piatră (având pe alocuri și fragmente din cărămidă), legate cu mortar, cu grosimea de 0,85 m, păstrând și unele urme de tencuială. Un zid paralel cu acesta, construit într-o tehnică asemănătoare, având grosimea de 0,75 m, a fost descoperit tot în S.24, cu 6,70 m mai la vest.

La vest de zidul de incintă al mănăstirii, deasupra straturilor cu urme de cărbune, se găsește un strat cu moloz. Un strat asemănător de moloz cu grosime mai mare (20 – 30 cm) se află la vest de zidul paralel cu cel de incintă. Deasupra acestuia, și pe alocuri a unor urme de cărbune, se observă urme subțiri de mortar care corespund cu nivelul de construcție al zidului de incintă estic al mănăstirii și probabil și al zidului paralel cu acesta. Peste ele se află un nivel de călcare cu fragmente de cărămidă, resturi de mortar și, spre est, resturi de lemn, situate la o adâncime de circa 1 m, la vest de zidul paralel și la aproape 1,20 m la est de acesta. El ar putea fi pus în legătură cu folosirea

construcțiilor monastice ridicate către mijlocul secolului al XVII-lea. Deasupra acestui nivel, la circa 2,80 m de zidul paralel cu latura estică a incintei mănăstirești, se ridică o zidărie de piatră păstrată pe o înălțime de circa 40 cm, descoperită în extremitatea de vest a secțiunii, depășind parțial limita sa.

Deasupra nivelului corespunzător folosirii zidului de incintă al mănăstirii și a clădirilor alăturate se află depuneri de pământ cu urme sau pigmenți de moloz sau straturi cu moloz având pe alocuri o grosime destul de mare, ce pot fi puse în legătură cu diferitele etape de viețuire din incintă și diversele lucrări desfășurate în secolele XVIII, XIX și XX. La mai mult de 2 m vest de zidul de incintă se păstrează resturi de zidărie cu grosimea destul de mică (circa 40 – 45 cm), cu fundația puțin adâncă, construită de la o adâncime relativ redusă, din piatră și cărămizi cu grosimea mare (6,5 cm), caracteristică ultimei părți a secolului XIX. În sfârșit, urmele unor intervenții moderne sunt vizibile și prin resturile unei conducte de canalizare din ciment sau a unei țevi metalice aflată în apropierea zidului de incintă.

În secțiunea trasată perpendicular pe S. 1/1975 și paralel cu S.7/1976, la 22 m est de aceasta, notată S. 25, săpătura nu a putut atinge solul steril, ajungând în partea de est la circa 1,50 m adâncime iar în cea mediană oprindu-se la un pavaj situat cam la 1 m sub actuala suprafață. În partea de nord, observațiile au fost foarte dificile din cauza resturilor masive de dărâmtură, piatră și moloz, foarte greu de deosebit de zidurile din această zonă. Piatra și mortarul au, pe o întindere destul de mare, aspectul unei platforme de zidărie, a cărei grosimea ajunge la 40 – 50 cm.

În partea de nord a secțiunii, pe o lungime de 5 m, săpătura s-a adâncit până la 2,10 – 2,15 m, într-un strat de pământ cenușiu compact cu urme de cărbune și granule de cărămidă. În acest strat, până la o adâncime de circa 1,90 m, pătrunde fundația unui zid orientat aproximativ de la nord spre sud, al cărui nivel de construcție se află la circa 1,55 m sub suprafața terenului. Zidul a fost descoperit numai parțial în secțiune, aflându-se parțial dincolo de peretele său estic, și se păstrează pe o înălțime de 0,75 – 1 m. În dreptul fundației s-au descoperit fragmente ceramice care pot fi datate în secolele XIV – XV, unul decorat cu sgraffito. (De remarcat că, după cum s-a constatat în săpăturile anterioare mai spre vest, în S. 7/1976, în dreptul acestui zid, solul steril se află la adâncimea de 2 m, humusul cenușiu la 1,90 m adâncime, iar nivelul de construcție al bisericii voievodale și al zidului împrejmuitoar la mai puțin de 1,50 m).

Pe o suprafață mare, cu o lungime de peste 6 – 7 m, în partea de est a secțiunii, se află un strat gros de piatră și moloz, provenind de demantelarea zidului alăturat. Stratul este compact, iar în partea de sud pare a se afla o platformă de zidărie masivă; grosimea sa ajunge la 40 – 50 cm. Deasupra părții păstrate a zidului din lungul peretelui estic al S.25 și a resturilor de piatră și moloz sau a platformei de piatră și mortar se află straturi nu prea groase de pământ cu urme de moloz alternând cu straturi subțiri de moloz, peste ele găsindu-se un strat a cărui grosime ajunge la 30 – 35 cm de pământ cenușiu granulos cu pigmenți de moloz, iar peste acesta, solul vegetal.

La 8,40 m de limita nordică a secțiunii s-a descoperit un zid transversal, de piatră și cărămidă, cu grosimea de 0,80 m, căruia nu i s-a găsit fundația. La o distanță de 8,80 m de acesta, spre sud, se găsește un alt zid, gros în partea superioară de 0,80 m. De lângă el, în direcția celui alt zid, se întinde pe o lungime de 5,50 m, un pavaj de

cărămidă descoperit la adâncimea de circa 1 m. Resturi dintr-un alt pavaj de cărămidă, parțial suprapus celui dintâi, au fost descoperite la circa 0,85 m adâncime mai spre nord, până la circa 2,50 m de zidul transversal din acest loc. În spațiul dintre zidul menționat și pavaj săpătura s-a adâncit până la circa 1,80 – 1,85 m. Aici, sub adâncimea de 1,70 – 1,75 m se găsește un strat de pământ cenușiu cu pietre, iar deasupra sa depuneri de pământ cu moloz și piatră spartă, cu grosimea de peste 60 cm. Peste acestea se află un strat de 10 – 12 cm de pământ cenușiu cu urme de moloz, căruia i se suprapune un strat subțire cu cărbune, arsură și spărtură de cărămidă. Cam în dreptul acestor depuneri este situată, mai la sud, pardoseala de cărămidă păstrată pe o suprafață mai mare. Peste stratul cu urme de cărbune se află un altul, subțire, de pământ, având deasupra resturile celui de al doilea pavaj. Deasupra pardoselii se află straturi subțiri cu cărbune alternând cu altele de pământ cu urme de moloz și cu straturi de moloz, având grosimea mai mare lângă zidul dinspre sud, iar sub solul vegetal se află un strat de pământ castaniu granulos cu pigmenți de moloz. Straturile aflate deasupra resturilor de zidărie precum și a pardoselilor de cărămidă corespund diferitelor etape de refacere din incintă care au urmat construcțiilor de la mijlocul secolului al XVII-lea.

În partea de sud a secțiunii, situația stratigrafică prezintă anumite asemănări cu cea observată, la aceeași distanță de limita sudică a ansamblului, în S.5/1975 și mai ales în S.7/1976. Un strat gros de pământ gălbui nisipos cu pietriș și bolovani mai mici, având deasupra un strat subțire de pământ cenușiu compact, are partea superioară arcuită, asemenea straturilor groase cu bolovani sau cu pietriș aparținând valului de pământ, observate în zona corespunzătoare în S. 5, S.7 și S.2. Urmele menționate pot fi și ele atribuite valului de pământ descoperit în 1975 și 1976. Săpătura a fost oprită înainte de a atinge partea sa inferioară. Partea superioară a stratului arcuit se află la o adâncime de circa 0,60 m, ca și în celelalte locuri unde valul a fost descoperit. Deasupra se află straturi de nivelare cu pământ cu pietriș cuprinzând pigmenți de moloz și de cărămidă. În partea superioară, dedesubtul solului vegetal, se află straturi de pământ cenușiu cu pigmenți de moloz.

În cazul zidului transversal dinspre nord, partea inferioară nu a fost atinsă spre exterior din cauza stratului cu pietre, moloz și mortar; spre interior, zidăria se ridică deasupra nivelului pavajului de cărămidă, nefiind distinsă o fundație. Zidul dinspre sud are spre exterior o fundație puțin lătită, care pornește de la un nivel aflat cu circa 45 cm mai sus decât nivelul pardoselii alăturate la nord; el este situat destul de aproape de suprafață, la mai puțin de 0,40 m. Nu este exclus ca aici zidul să fi suferit intervenții târzii. De precizat că lângă peretele de vest al secțiunii s-a găsit o conductă de canalizare din ciment, care a spart zidul ajungând într-un cămin colector construit tot din ciment, în vecinătatea zidului.

Recapitulând, se poate încerca atribuirea complexelor descoperite diferitelor etape de evoluție a ansamblului. Perioadei care a precedat ridicarea primelor clădiri ale curții voievodale îi poate fi atribuit stratul gros cu prundiș și bolovani, aflat deasupra humusului de peste solul gălbui steril, descoperit în partea de est a S.24. Acesta reprezintă continuarea și în acest loc a stratului corespunzător descoperit în săpăturile mai vechi, mai la est și mai la nord.

Unele urme de construcții și amenajări pot fi ipotetic datate în perioada reședinței domnești. După cum am arătat, prin trasarea secțiunii 24 s-a căutat să se verifice dacă în acest loc se găsește un zid care fusese descoperit în S.I în 1975 și 1977, cu 4 m mai la nord și care prin poziția stratigrafică a nivelului de construcție putea fi datat în cursul secolului al XIV-lea. Zidul nu se întinde și în zona cercetată în acest an.

Poate fi ipotetic considerat ca datând din secolul al XIV-lea zidul din bolovani legați cu mortar, cuprinzând și câteva cărămizi, cu orientarea aproximativă nord-sud, descoperit parțial sub peretele estic al S.25, în partea de nord a acestuia. Atât poziția sa cât și situația stratigrafică, mai precis adâncimea la care se află nivelul de construcție, îndreptătesc presupunerea că zidul menționat ar putea reprezenta latura de est a împrejmuirii bisericii voievodale din secolul XIV-lea, care a fost descoperită pe laturile sale de sud, vest și nord în 1975 – 1977. Colțul cu latura sudică este posibil să se afle dedesubtul resturilor de piatră, moloz și mortar din secolele XVII – XIX care acoperă zidul. Tot din timpul reședinței domnești sunt și urmele descoperite în S. 25 ce pot fi considerate că reprezintă valul care o apăra spre sud, descoperit în 1975-1976 în alte puncte de pe această latură a ansamblului.

S-ar putea ridica, cu toată prudența, problema dacă nu ar putea aparține unei etape mai vechi porțiunea de fundație de piatră ieșită cu circa 15 cm în raport cu restul temeliei zidului de incintă din secolul al XVII-lea al mănăstirii, de pe latura sa estică, aflată la baza părții dinspre interior (spre vest) a acestuia, în cazul că aceasta nu ar reprezenta o particularitate de construcție a zidului respectiv. În același sens și cu aceleași rezerve, se poate pune întrebarea dacă partea inferioară a fundației zidului paralel de la vest de zidul de incintă al mănăstirii, care are un aspect diferit, nu ar reprezenta o primă fază.

Din perioada în care reședința domnească nu a mai fost folosită, iar biserica voievodală a devenit biserică a orașului, datează depuneri cu urme de arsură și cărbune și resturi de cărămidă spartă, legate de viețuirea din zonă. În această perioadă, anterioară ridicării după 1635 a construcțiilor mănăstirești, poate fi datată vatra descoperită în capătul de est al S.24, folosită o perioadă mai îndelungată.

Din etapa de construcții începută după ctitorirea mănăstirii de Matei Basarab datează semnificative urme de construcții. A fost descoperit în S.24 zidul care limita la est incinta mănăstirii, cunoscut și din săpăturile anterioare. Mai spre vest a fost descoperit un zid paralel cu acesta. *Trebuie să presupunem existența, din aceeași perioadă, a unui zid paralel cu traseul laturii sudice a zidului împrejmuitoar al bisericii voievodale, zid care a fost descoperit în 1975 în lungul secțiunii S.I în dreptul părții de nord a S.25.* În această zonă, pe o suprafață mare, întinsă pe o lungime de peste 6 – 7 m, se află alăturate ziduri ridicate în etape succesive, acoperite de straturi compacte cu piatră, mortar și moloz, având aspectul unei platforme de zidărie cu o grosime ce ajunge la 40 – 50 cm, cercetarea fiind aici mult îngreunată.

În secolul al XVIII-lea, perioadă în care în mănăstire au fost ridicate și transformate mai multe clădiri, pot fi datate alte urme de construcții descoperite. Pot fi atribuite acestei perioade un zid cu fundația puțin adâncă, orientat nord-sud, descoperit în capătul de vest al S.24, precum și cele două ziduri orientate aproximativ est – vest, descoperite în S.25 și pardoseala de cărămidă aflată în spațiul dintre ele.

În secolul al XIX-lea pot fi datate, în afara unor depuneri cu moloz, piatră și cărămidă, un zid cu grosime mică, circa 40 – 45 cm, și fundația superficială, descoperit în S.24. În sfârșit, din secolul XX datează, în afara unor gropi și nivelări cu moloz și piatră, resturile unei canalizări cu conductă groasă din ciment ducând spre un cămin colector realizat din ciment, descoperit pe latura vestică a S.25. Conducta a distrus pe o mare lungime pavajul de cărămidă din secolul al XVIII-lea și zidul alăturat. Resturi de conductă asemănătoare, ca și cele ale unei țevi metalice aflate lângă resturile vechiului zid de incintă, au fost descoperite și în S.24.

Materialele arheologice descoperite prin săpăturile din 2002 – 2004 sunt destul de variate.

Materialul numismatic este foarte redus. O monedă de aramă, jeton (Rechenpfening) bătut de casa Laufer din Nürnberg, cu efigia regelui Franței Ludovic XIV (1643 – 1715)⁷, a fost descoperită în S. 21, într-o groapă ce pătrunde în stratul cu bolovani aflat deasupra humusului. A mai fost găsită o monedă modernă (emisiune românească, 5 lei, din anul 1943).

Între elemente arhitecturale și materiale de construcție găsite în partea de est a ansamblului, în afara fragmentului de ancadrament și a pragului de piatră de la intrarea la nivelul inferior al clădirii, poate fi amintită una dintre pietrele aflate în straturile cu moloz, tăiată paralelipipedic, relativ regulat. Și în săpăturile din partea de sud au fost recuperate câteva fragmente din piatră de calcar, fie nefinisate, fie sumar prelucrate; una dintre pietrele aflate în straturile cu moloz este tăiată aproximativ paralelipipedic.

Au fost găsite numeroase cărămizi de diferite dimensiuni, între care unele de format special. Câteva olane au fost găsite în zona construcției alipite zidului despărțitor, și altele în zona urmelor de construcții din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea din partea de sud a incintei. Au mai fost recuperate fragmente de lipitură de vatră și câteva cărămizi subțiri folosite în sistemul de construcție al instalațiilor de încălzit (sobe).

Între obiectele de fier găsite se numără piese de uz gospodăresc și unelte, materiale de construcții, piese de harnașament (lame de cuțit, un vârf de seceră, fragmente de fenerie folosită la decorarea obiectelor de lemn, un cârlig de undiță, un pinten, potcoave de dimensiuni mici, verigi, destul de numeroase cuie și piroane de diferite dimensiuni, scoabe etc.). Unele obiecte moderne au fost găsite în straturile de nivelare târzii.

Ceramica reprezintă cea mai mare parte a materialelor descoperite. Predomină cantitativ ceramica nesmălțuită. Fragmentele ceramice cele mai timpurii, descoperite în depunerile suprapuse humusului antic, aparțin secolelor XIV - XVI, se înscriu într-un repertoriu relativ divers al formelor. Piesele au fost lucrate la roata rapidă, dintr-o pastă de lut omogenă, în compoziție cu nisip fin și fluturași de mica. Arderea este, în majoritatea cazurilor, realizată în mediu oxidant. Izolat, au fost semnalate câteva fragmente cu aspect arhaic, atipice ca formă și fără decor, lucrate dintr-o pastă grosieră, cu microprundișuri ca degresant, arse într-un mediu neoxidant.

Între fragmentele ceramice databile în secolul al XIV-lea se remarcă unele fragmente de oale-borcan cu pereți subțiri, cu corp bitronconic, gâtul scurt și buza

îngroșată, răsfrântă în forma numită de „streășină” sau „guler”, decorate pe gât sau umeri cu un registru de 4-5 incizii paralele. Sunt de semnalat și fragmentele de oală cu o toartă, cu buza înaltă, lucrate din pastă bine arsă, de culoare cărămizie, unele decorate cu dungi albe, sau fragmente de câni cu fundul înalt, care pot fi datate în secolele XV – XVI, cele de cânițe cu corp globular, ulcioare, castroane, capace pentru oale etc. Unele vase prezintă urme de ardere secundară din timpul folosirii pe foc. A fost recuperată întreagă o câniță (cu înălțimea de 11, 5 cm) cu gura trilobată, buza decorată în exterior cu un registru de incizii și smălțuită parțial cu smalț verde măsliniu pe buză, în zona ciocului de scurgere.

În categoria ceramicii smălțuite se înscriu fragmente de farfuri cu fund inelar și decor linear realizat în tehnica *sgraffito*. Smalțul este policrom (pete verzi și brun pe fond crem). Acestea aparțin ceramicii caracteristice secolelor XIV - XV.

Ceramica care poate fi datată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea – secolul al XVII-lea și mai ales în secolele XVII, XVIII sau XIX predomină cantitativ. Sunt fragmente provenind de la oale-borcan, câni, oale cu toartă, farfurii cu fund profilat, sfeșnice. Fragmentele de oale-borcan nesmălțuite sunt numeroase, ca și cele de câni nesmălțuite. Un mic pahar tronconic, nesmălțuit, s-a păstrat integral; el poate data din secolul al XIX-lea. S-au găsit fragmente de oale-borcan smălțuite în interior cu galben, de oale cu două toarte, smălțuite în interior și exterior. Oalele cu toartă, parțial smălțuite în zona buzei, au ca decor un registru de caneluri paralele, dispuse pe umerii vasului. Același decor se întâlnește pe oalele cu toartă, care au interiorul în întregime smălțuit. Sunt de menționat fragmente de ulcioare acoperite în interior cu smalț verde, fragmentele provenind de la câni smălțuite parțial sau total, sau de la cupe cu picior înalt. Câteva fragmente de cânițe smălțuite în verde închis au un decor în relief în formă de „mură” și o bandă cu mici profilaturi dreptunghiulare, decor având analogii în ceramica din secolul al XVI-lea descoperită la Orașul de Floci sau la Târgu Jiu, punctul Polata. Fragmentele de farfurii sunt variate: farfurii cu fund inelar, farfurii cu marginea buzei alveolată. Unele farfurii cu fund profilat, smălțuite, au ca decor spirala ce pornește din centrul vasului și se desfășoară în cercuri dese, concentrice, pe toată suprafața acestuia. Decorul este realizat cu culoare închisă (verde închis sau brun) ce se detașează pe fondul mai deschis smălțuit (verde deschis sau galben). O datare mai târzie se poate atribui unui castron mic, acoperit cu smalț cărămiziu. De menționat un sfeșnic fragmentar, cu mâner și suport pentru colectat ceara topită, smălțuit în verde, și un alt fragment de sfeșnic, precum și un mic capac cu decor policrom smălțuit. Trebuie semnalat un fragment de figurină antropomorfă (tors de bărbat) cu înălțimea păstrată de 6,5 cm, acoperită cu smalț de bună calitate, verde stropit cu brun.

Ceramica monumentală descoperită este reprezentată de câteva fragmente de teracotă. Sunt folosite motive decorative geometrice și figurative, între care reprezentarea Sfântului Gheorghe ucigând balaurul. Au fost descoperite în partea de est a ansamblului fragmente de cahle-oală cu deschiderea pătrată și un fragment de cahlă-placă cu rumpă, smălțuită în verde, al cărei decor păstrat redă o semipalmetă, datând probabil din secolul al XVII-lea. În zona de sud s-au găsit cahle-placă nesmălțuite, lucrate în tipar, din pastă de lut omogenă, supuse unei arderi oxidante. Subliniem importanța unui fragment de cahlă-placă ce păstrează, în limba slavonă,

inscripția + *nucam*. Ceramica cu inscripții își capătă o deosebită importanță în corelație cu știința de carte răspândită în rândul meșterilor olari. De menționat o mică piesă rotundă, asemănătoare unui pahar cu marginea foarte scundă, care putea decora o sobă cu cahle, descoperită peste pavajul din S.25.

Este posibil ca după încheierea lucrărilor de restaurare și prelucrarea a materialului ceramic să poată fi constatate forme și ornamente mai puțin cunoscute, specifice zonei Muscelului.

Săpăturile efectuate în anii 2002 și 2003 în incinta exterioară, de la est, a mănăstirii „Negru Vodă” din Câmpulung, au urmărit verificarea cronologiei construcțiilor din această zonă și în special completarea informațiilor privind clădirea de mari dimensiuni cu pivniță descoperită în 1981, dimensiunile, delimitarea și compartimentarea ei, precum și verificarea datării.

Săpăturile arheologice din anul 2004 au putut îmbogăți informațiile privind vestigiile din zona cercetată a ansamblului fostei reședințe domnești din Câmpulung. Au putut fi scoase la lumină vestigii din diferite perioade, începând cu depunerile cele mai vechi și cu urme care pot fi ipotetic atribuite zidului de împrejmuire al bisericii voievodale din secolul al XIV-lea, completând traseul acestuia pe latura de est, precum și fortificației de pământ din partea de sud a vechii reședințe. Faptul că nu s-au găsit resturi ale zidului gros orientat de la nord spre sud care să se afle în continuarea urmelor, care prin poziția stratigrafică, pot fi datate în secolul al XIV-lea, descoperite anterior în S.1, S. 18, S. 15 și S. 17, ridică problema semnificației acestor vestigii. S-au găsit urme de viață care pot data din secolul al XVI-lea. Dintre primele construcții ale mănăstirii întemeiate de Matei Basarab face parte zidul de incintă de pe latura de est și, probabil, zidul paralel aflat la 6,75 m vest de acesta, care poate să fi reprezentat zidul unei construcții adosate incintei. Porțiunile mai late de la baza fundațiilor acestor ziduri nu ar fi exclus să reprezinte o etapă mai veche de construcție. Cât despre cele două ziduri paralele, orientate est – vest, descoperite în S. 25, și cel dispus perpendicular, descoperit în extremitatea de vest a secțiunii alăturate, se poate presupune că aparțineau unei construcții pardosită în interior cu cărămidă care limita spre sud incinta principală a mănăstirii, ridicată poate în secolul al XVIII-lea, pe locul unor clădiri mai vechi. Construcțiile de pe această latură sunt menționate în *catagrafiile din prima jumătate a secolului XIX*, apar pe planul ridicat la mijlocul aceluiași veac și au existat, cu reparații sau transformări, până în 1934, când au fost demolate după ce au fost distruse de incendiul care a mistuit multe clădiri din această parte a Câmpulungului. Cantitatea mare de moloz și piatră rezultate din toate aceste transformări și distrugerii îngreunează cercetarea resturilor de ziduri.

Actuala configurație a incintei mănăstirii a fost stabilită în secolul al XVIII-lea și ulterior. În secolul al XVII-lea dispunerea construcțiilor era diferită într-o anumită măsură. Cât despre planul construcțiilor din secolul al XIV-lea și din perioada când reședința nu a mai fost folosită, amplasarea și orientarea acestora era cu totul alta. Posibilitatea de a cunoaște mai bine aceste elemente este relativ redusă, în condițiile unor săpături prin secțiuni, cu o posibilitate de extindere limitată. Cercetări viitoare vor putea completa planul construcțiilor care s-au succedat pe acest loc și vor putea

LISTA ILUSTRAȚIILOR

Fig. 1. Planul de ansamblu al cercetărilor arheologice din zona ansamblului „Negru Vodă” din Câmpulung.

Fig. 2 Planul cercetărilor arheologice din partea de nord-est a ansamblului fostei reședințe domnești din Câmpulung. (1981-1984, 2000-2003)

Fig. 3. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești, 2002. Profilul nordic al S. 21. 1 – sol gălbui cu prundiș fără urme arheologice; 2 – pământ cenușiu, rar pietriș; 3a – pământ cenușiu și bolovani; 3b – pământ cenușiu deschis, pietriș; 3c – pământ cenușiu cu pietriș; 4a – pământ cenușiu granulos, pigmenți moloz; 4b – pământ cu spărtură de cărămidă; 5 – pământ cenușiu compact, urme moloz, cărămidă; 6 – moloz, pământ cenușiu; 7 – pământ cenușiu, urme moloz; 8a - moloz; 8b – pământ cenușiu cu moloz; 8c – pământ cenușiu, pigmenți de moloz; 9 – sol vegetal.

Fig. 4. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești, 2002. Profilul nordic al S. 22 și planul vestigiilor din S. 22. 1 – pământ castaniu-cenușiu, pigmenți moloz; 2 – pământ cenușiu-castaniu, pigmenți moloz, pietre; 3 – pământ cenușiu, cărămidă spartă; 4 – pământ castaniu cu moloz; 5 – moloz; 6 – pământ castaniu-cenușiu granulos, urme de moloz; 7 – moloz, piatră spartă; 8 – zidărie cu parament de cărămidă (proiecție); 9 – zidărie cu parament de piatră, rare cărămizi (proiecție); 10 – prag de piatră (proiecție); 11 – ancadrament de piatră (proiecție); 12 – moloz, bolovani; 13 – pământ cenușiu granulos, pigmenți de moloz; 14 – pământ cenușiu granulos, moloz, bolovani; 15 – pământ cu moloz și cărămidă spartă; 16 – pământ cenușiu granulos, resturi de moloz; 17 – sol vegetal.

Fig. 5. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești, 2003. Profilul vestic al S. 23. 1 – pământ gălbui cu prundiș; 2 – pământ cenușiu cu pietre; 3 – pământ gălbui nisipos cu prundiș; 4 – pământ cenușiu granulos, pigmenți moloz, pietriș; 5 – pământ cenușiu granulos, moloz, pietre; 6a – moloz, piatră, cărămidă spartă; 6b – pământ cu moloz și pietre; 7 – sol vegetal.

Fig. 6. Planul săpăturilor și al vestigiilor descoperite în 2004 în partea de sud a ansamblului „Negru Vodă” din Câmpulung.

Fig. 7. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. Profilul nordic al S. 24. 1 – sol steril gălbui cu prundiș; 2 – humus cenușiu sau cenușiu gălbui, rar pietriș; 3a – pământ cenușiu, bolovani; 3b – pământ cenușiu; (3 – depuneri probabil din prima parte a sec. XIV); 4a – pământ cenușiu, pigmenți de moloz și cărămidă; 4b – pământ castaniu – cenușiu, urme de moloz; 4c – pământ cenușiu închis, cărbune, moloz; 4d – pământ gălbui nisipos, moloz, cărămidă; 4e – pământ cenușiu deschis granulos, pietriș (4 – depuneri probabil din sec. XIV – XV); 5a – pământ cenușiu granulos, pigmenți de cărbune, urme de moloz și cărămidă; 5b – pământ cenușiu, pigmenți de moloz; 5c – pământ gălbui nisipos, pigmenți de cărămidă; 5d – pământ cenușiu – castaniu, urme de moloz, piatră spartă; 5e – pământ cenușiu cu pietre; 5f – pământ cenușiu granulos, pigmenți de moloz și cărămidă; 5g – arsură, fragmente de cărămidă (5 – depuneri și nivelări probabil din sec. XV până în

prima parte a sec. XVII); 6a – nivel de călcare cu moloz, mortar, fragmente de cărămidă; 6b – pământ castaniu, urme de moloz; 6c – pământ cenușiu granulos, pigmenți de moloz; 6d – pământ castaniu, moloz, cărămidă spartă; 6e – pământ negru cenușiu, urme de cărbune, pigmenți de moloz; 6f – pământ cenușiu, urme de moloz și cărămidă; 6g – pământ cenușiu, pietriș, bolovani; 6h – pământ cenușiu deschis, urme de moloz și cărbune (6 – depuneri și nivelări probabil din sec. XVII – XVIII); 7a – pământ cenușiu, pigmenți de moloz; 7b – pământ castaniu gălbui, pigmenți de moloz și cărămidă; 7c – pământ cenușiu granulos cu mult moloz; 7d – pământ castaniu, pigmenți de moloz; 7e – pământ cenușiu deschis granulos, mult moloz, cărămidă; 7f – pietriș; 7g – pământ cenușiu, urme de moloz (7 – depuneri și nivelări probabil din sec. XVIII – prima parte a sec. XIX); 8a – pământ cenușiu granulos, urme de moloz; 8b – pământ cenușiu granulos, pigmenți de moloz; 8c – pământ cenușiu – castaniu granulos, urme de moloz; 8d – gropi moderne (8 – depuneri și nivelări probabil din sec. XIX – XX); 9 – sol vegetal.

Fig. 8. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. Profilul estic al S. 25. 1 – pământ cenușiu, cărbune, fragmente mici de cărămidă; 2 – nivelul stratului în care s-a adâncit fundația zidului din profilul estic al secțiunii; a – cărămizi folosite în elevația zidului; b – platformă de piatră și mortar; 3 – pământ cenușiu, pietre; 4a – pământ gălbui nisipos cu pietriș și bolovani mici (val); 4b – pământ cenușiu compact; (4 – resturile valului și depuneri probabil din sec. XIV–XV); 5a – pământ cu moloz și piatră spartă; 5b – pământ cenușiu, urme de moloz (5 – depuneri și nivelări probabil din sec. XV până în sec. XVII); 6a – pământ castaniu cu moloz; 6b – pământ cenușiu; 6c – pământ castaniu roșcat, pietriș; 6d – pământ cu urme de cărămidă, cărbune, arsură; 6e – pământ cenușiu; 6f – pământ cenușiu deschis, rari pigmenți de moloz și granule de cărămidă; 6g – pământ gălbui cenușiu, pigmenți de cărămidă; 6h – pământ gălbui, pietriș, bolovani mici (6 – depuneri și nivelări probabil din sec. XVII – XVIII); 7a – pământ cenușiu, pigmenți de moloz; 7b – pământ castaniu granulos, urme de pietriș; 7c – pământ cenușiu, cărbune; 7d – pământ cenușiu, amestecat cu castaniu, cărbune, moloz; 7e – pământ castaniu granulos, pigmenți de cărbune, moloz, cărămidă; 7f – pământ gălbui cenușiu granulos, pietriș, pigmenți de moloz și cărămidă; 7g – pământ cenușiu granulos, pietriș, pigmenți de moloz (7 – depuneri și nivelări probabil din sec. XVIII – prima parte a sec. XIX); 8a – pământ cenușiu deschis, pigmenți de moloz, cărbune; 8b – pământ cenușiu, pigmenți de moloz; 8c – pământ castaniu granulos, pigmenți de moloz; 8d – gropi moderne (8 – depuneri și nivelări probabil din sec. XIX – XX); 9 – sol vegetal.

Fig. 9. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești. S. 22/2002. Intrarea la nivelul inferior al clădirii din partea de est a ansamblului.

Fig. 10. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. S. 24, vedere de ansamblu dinspre vest.

Fig. 11. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. S. 24. Resturile laturii estice a zidului de incintă al mănăstirii din sec. XVII, vedere dinspre vest.

Fig. 12. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. S. 24. Urme de vatră în extremitatea de est a secțiunii.

Fig. 13. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. S. 25. Zid orientat nord – sud, în extremitatea de nord a secțiunii.

Fig. 14. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. Cană cu gura trilobată.

Fig. 15. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. Fragmente ceramice nesmălțuite descoperite în S. 25.

Fig. 16. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. Fragmente ceramice cu decor în tehnica *sgraffito*.

Fig. 17. Câmpulung, ansamblul fostei reședințe domnești (mănăstirea „Negru Vodă”), 2004. Fragmente de cahlă.

¹ Gh. I. Cantacuzino, Sp. Cristoceă, T. Mavrodin, Șt. Trâmbaciu, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la fosta curte domnească din Câmpulung din anii 1975-1977*. Studii și comunicări. Muzeul Câmpulung Muscel, 1, Câmpulung, 1981, p. 23 - 29; Gh. I. Cantacuzino, Spiridon Cristoceă, Ștefan Trâmbaciu, *Cercetări arheologice în zona fostei Curți domnești din Câmpulung Muscel*. Materiale și cercetări arheologice. A XV-a sesiune anuală de rapoarte, Vaslui 1982, București, 1986, p. 287-290; idem, *Cercetările arheologice din zona fostei curți domnești din Câmpulung, jud. Argeș*. Materiale și cercetări arheologice. A XVII-a sesiune anuală de rapoarte, Ploiești, 1983, Partea a II-a, București, 1993, p. 517 - 524; Gh. I. Cantacuzino, *Probleme ale cercetării vechii reședințe domnești din Câmpulung*, Argessis. Studii și comunicări, seria Istorie, tom. IX, Pitești, 2000, p. 107 - 115; Gh. I. Cantacuzino, Ștefan Trâmbaciu, *Rezultatele cercetărilor arheologice efectuate în anul 2000 la ansamblul „Negru Vodă” din Câmpulung*, Revista de istorie a Muscelului, Studii și comunicări. Muzeul Câmpulung Muscel, 6, 200, p. 43 - 61; Gh. I. Cantacuzino, Maria Venera Rădulescu, Șt. Trâmbaciu, *Cercetări arheologice la Câmpulung - 2001*, Revista de istorie a Muscelului, 7, 2003, p. 25 - 37; Gh. I. Cantacuzino, *Vestigii din zona vechii reședințe voievodale de la Câmpulung*, Revista monumentelor istorice, LXXII, 2001 - 2003, p. 41 - 58.

² Au fost trasate următoarele secțiuni arheologice:

În 2002: S. 21, între S. 15/1981 și S. 1/1977, la 8 m sud de peretele sudic al S. 15 și circa 11 m de peretele nordic al S. 1. Lungime 10 m, lățime 2 m, prelungit spre E cu încă 2,50 m, cu o lățime de 1,50 m, lângă profilul nordic, până la circa 7 m de zidul de incintă.

S. 22, la circa 2 m N de S. 15/1981, în vecinătatea aleii asfaltate, la circa 12 m de zidul estic de incintă. Lungime 6 m, lățime 1,50 m.

C. 20 A, lângă zidul despărțitor spre curtea liceului, la 17 m de colțul de NE al incintei. Dimensiuni 2 x 2 m.

S. 20 B, cu orientarea aproximativă N - S, între zidul despărțitor spre curtea liceului și aleea asfaltată. Lungime circa 3,50 m, lățime 2 m, peretele de V la 1,60 m de extremitatea estică a S. 20/2001, cel de E la 20 m de limita de E a S. 19.

S. 20 C, cu orientarea aproximativă V - E, la 0,50 m E de C. 20 A, lângă aleea asfaltată, la N.

În 2003: S. 20 D, cu orientarea aproximativă N - S, între zidul despărțitor spre curtea liceului și aleea asfaltată. Lungime circa 3 m, lățime 1,30 m, peretele de vest la 0,25 m de extremitatea estică a S. 20 B/2001.

S. 23, cu orientarea aproximativă N - S și dispunerea perpendiculară pe traseul S. 15/1981 și S. 22/2002. Extremitatea de N, aflată la 6 m de cărarea asfaltată, este situată în apropierea limitei de sud a S. 15/1981, iar peretele vestic aproape de limita de est a S. 21/2002. Lungimea sondajului: 8 m, lățimea:

1,50 m.

³ Gh. I. Cantacuzino, Sp. Cristocea, Șt. Trâmbaciu, *O mărturie arheologică privind viața economică a Câmpulungului medieval*, în Studii și comunicări. Muzeul Câmpulung Muscel, II, 1982, p. 51-54

⁴ Sp. Cristocea și Șt. Trâmbaciu, *Construcțiile ansamblului feudal Negru Vodă din Câmpulung Muscel în cataografiile din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Studii și comunicări. Muzeul Câmpulung Muscel, 2, 1982, p. 61 - 72.

⁵ Arhivele Naționale, Filiala Municipiului București, Col. Planuri, I-B-20, plan semnalat de Mihaela Despa, *Un plan inedit din sec. XIX al mănăstirii Câmpulung*, comunicare la Sesiunea de referate și comunicări științifice a Muzeului Câmpulung Muscel, 31 octombrie 1981.

⁶ S. 24, cu orientarea aproximativă est - vest, cu traseul paralel cu al secțiunii S. 1/1977, cu profilul nordic la 4 m S de peretele sudic al acesteia și cu extremitatea de E la 14 m de colțul de NV al bisericii bolniței, are lungimea de 20 m, lățimea de 1,50 m, extremitatea de est fiind situată la 14 m de colțul de nord - vest al paraclisului (fosta bolniță). Lungimea secțiunii: 20 m, lățimea: 1,50 m. Carouri cu lungimea de 2 m, numerotate de la V spre E. Prin trasarea secțiunii s-a urmărit precizarea traseului zidurilor descoperite în 1975 și 1977 în S. 1 în partea de S a ansamblului.

S. 25, cu orientarea aproximativă N - S, dispunerea perpendiculară pe traseul S. 1/1977 și S. 24/2004. Peretele vestic se află la 1,30 m de extremitatea de V a S. 24. Lungimea sondajului: 25 m, lățimea: 1,50 m. Traseul ei intersectează traseul S.1/1975 pe care îl depășește spre nord cu 7,50m, extremitatea sudică aflându-se la 12,50 m de latura sudică incintei exterioare a mănăstirii.. Carouri de 2 m numerotate de la N spre S, pornind de la capătul inițial al secțiunii (începută pe lungimea de 20 m și prelungită spre N cu 5 m). Prin amplasarea acestei secțiuni s-a urmărit precizarea poziției zidurilor descoperite în 1976 - 1977 mai la N și V, în S. 1 și S. 7.

⁷ Identificarea monedei: dr. Ernest Oberländer - Târnoveanu.

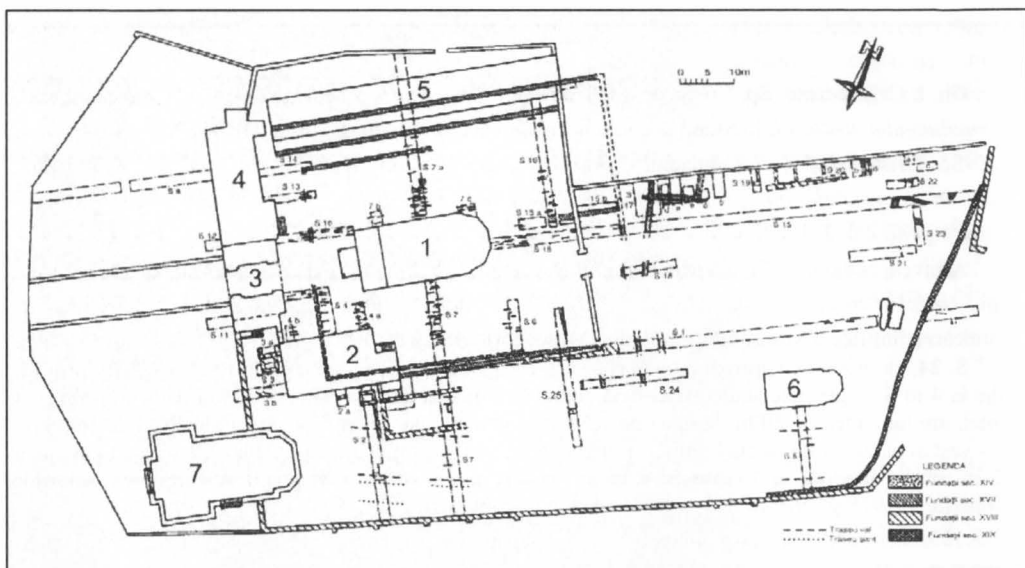

Fig. 1

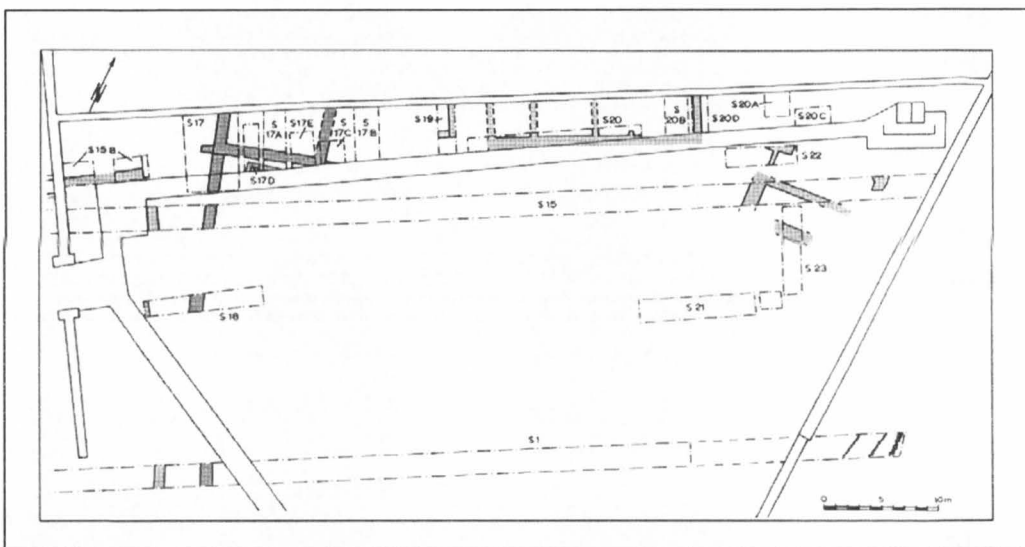

Fig. 2

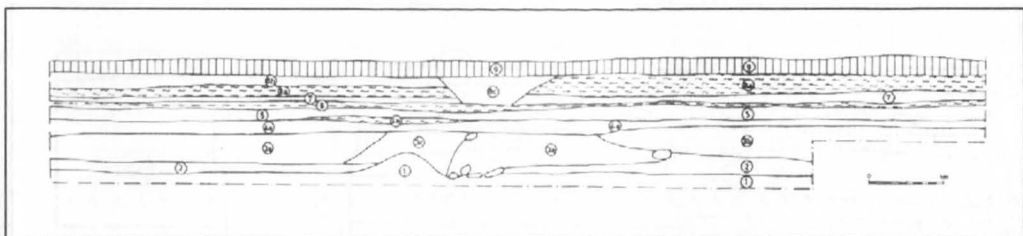

Fig. 3

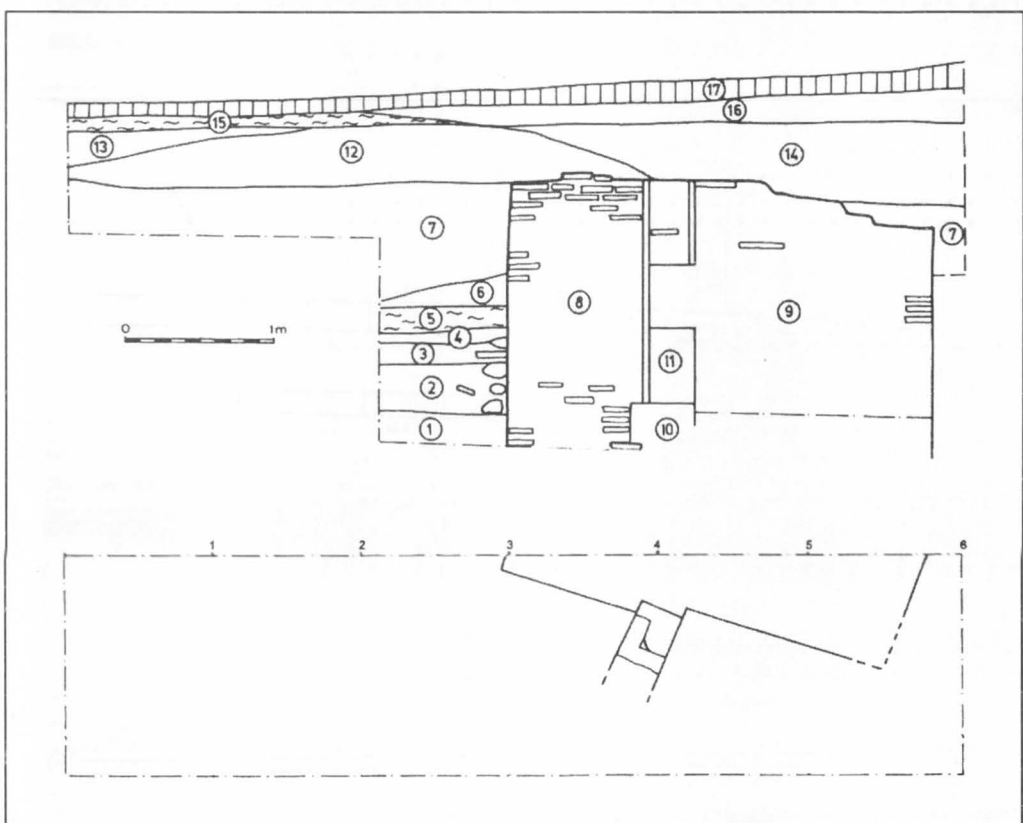

Fig. 4

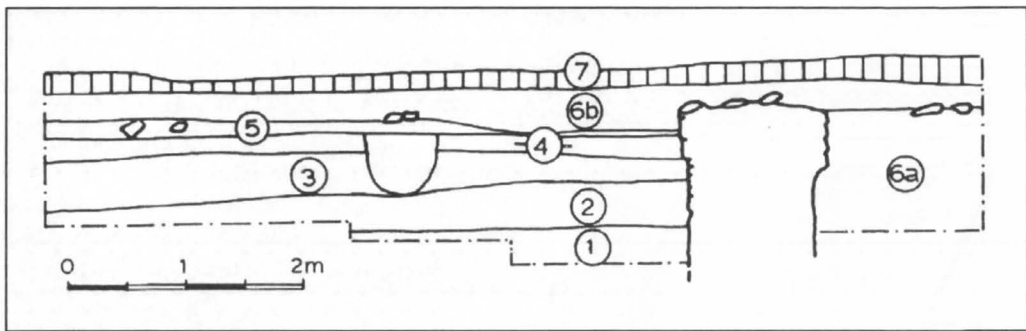

Fig. 5

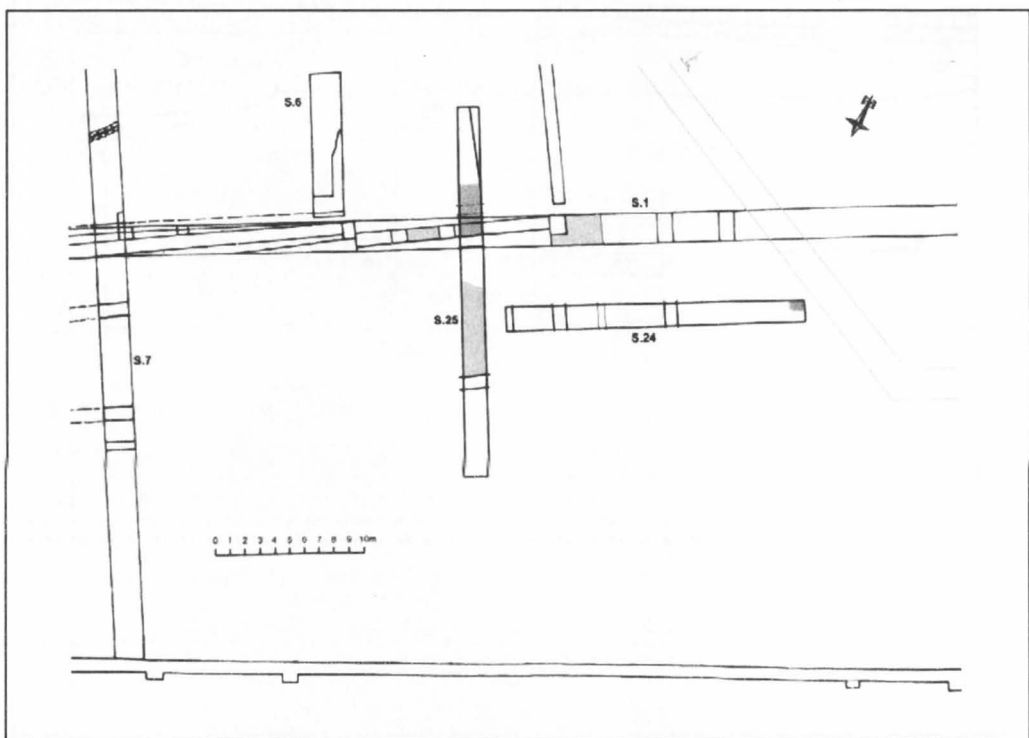

Fig. 6

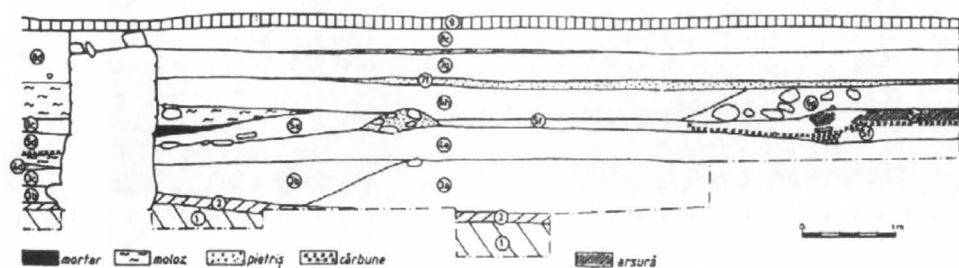
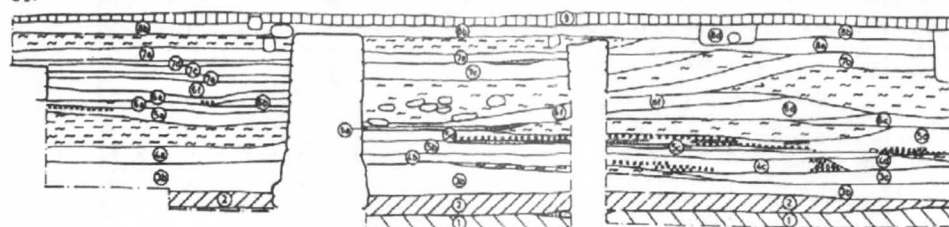

Fig. 7

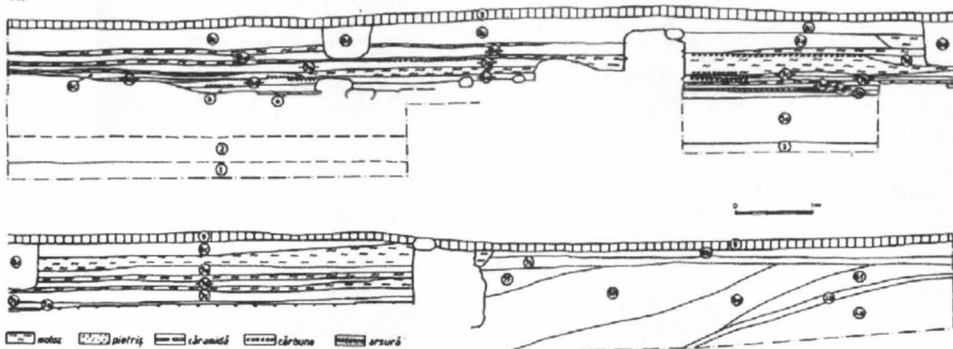

Fig. 8

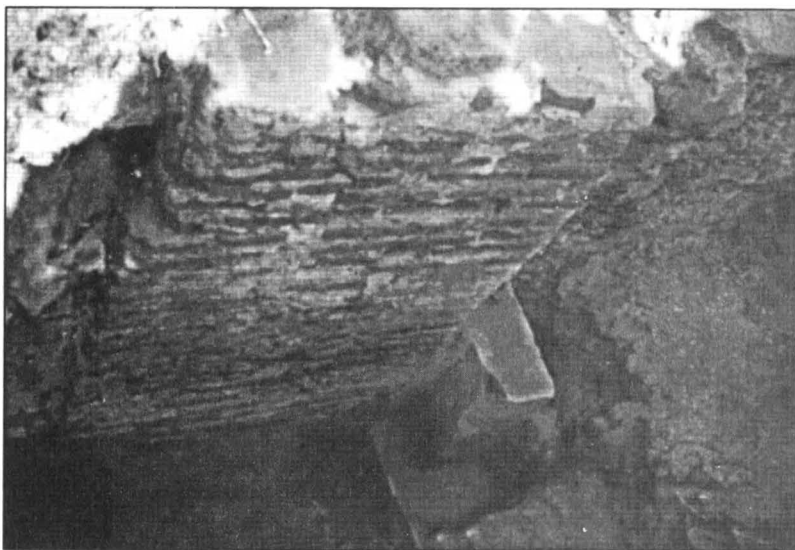

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

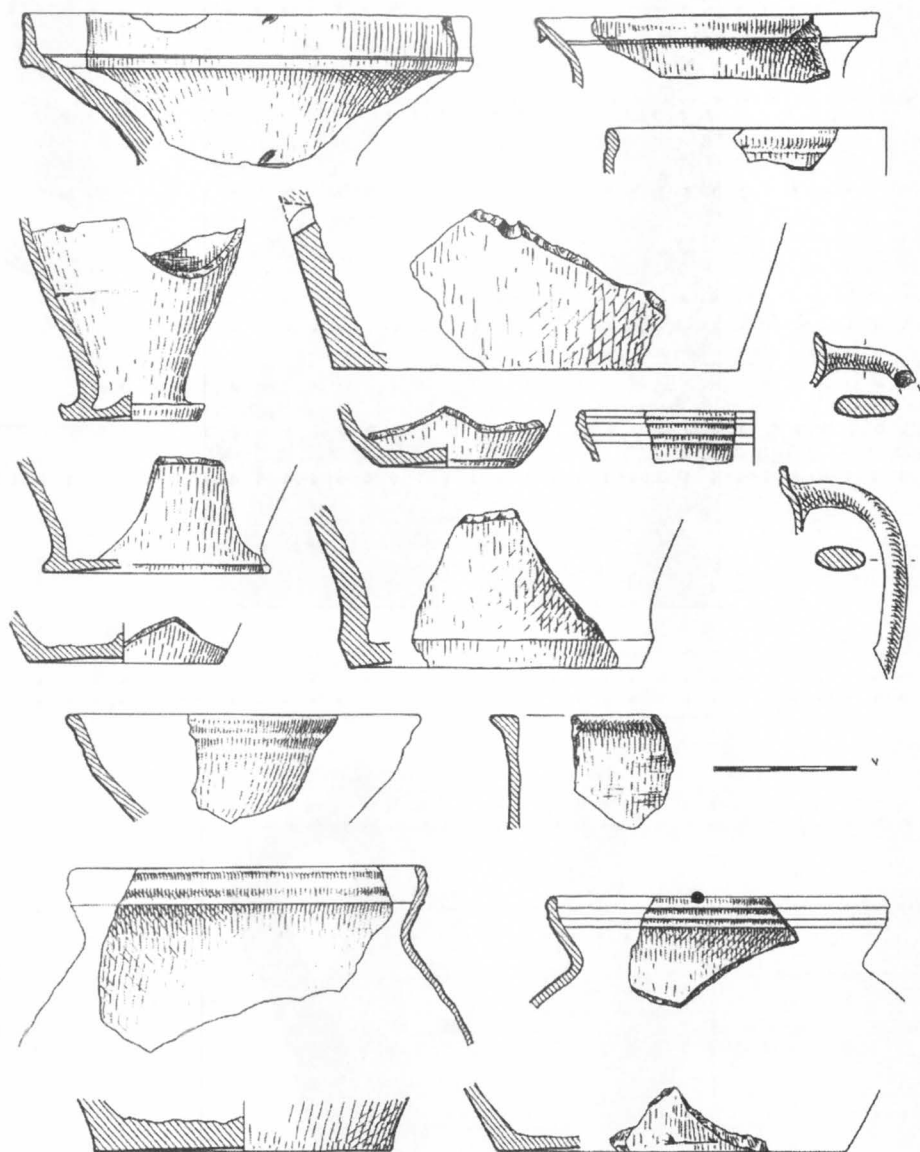

Fig. 13

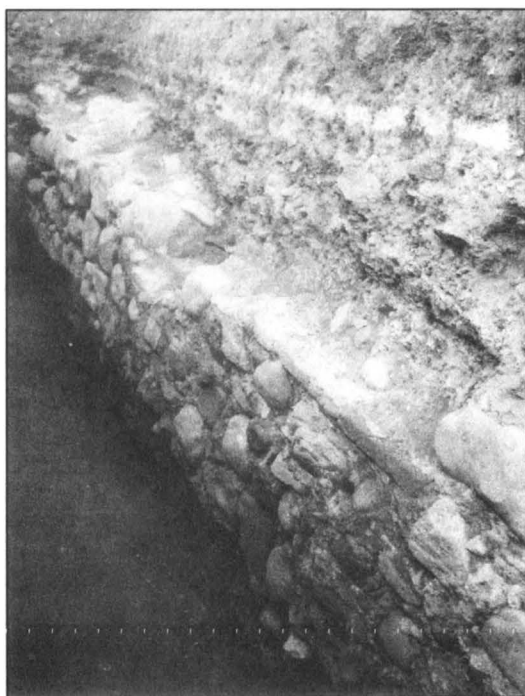

Fig. 14

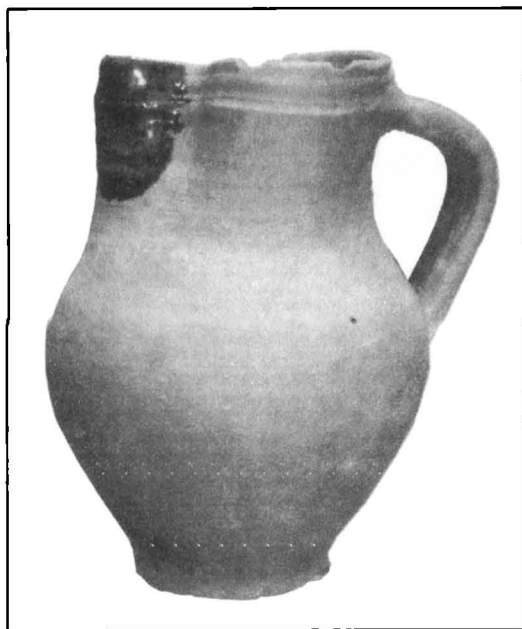

Fig. 15

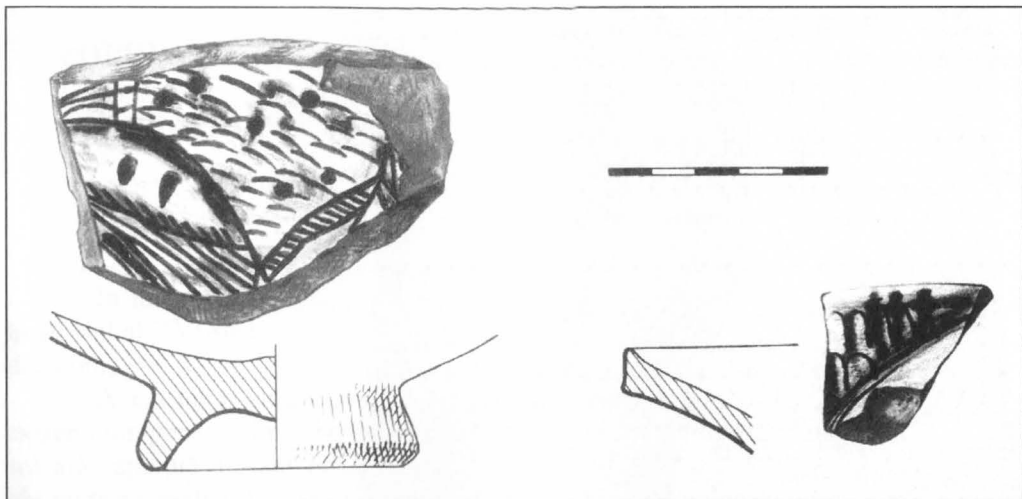

Fig. 16

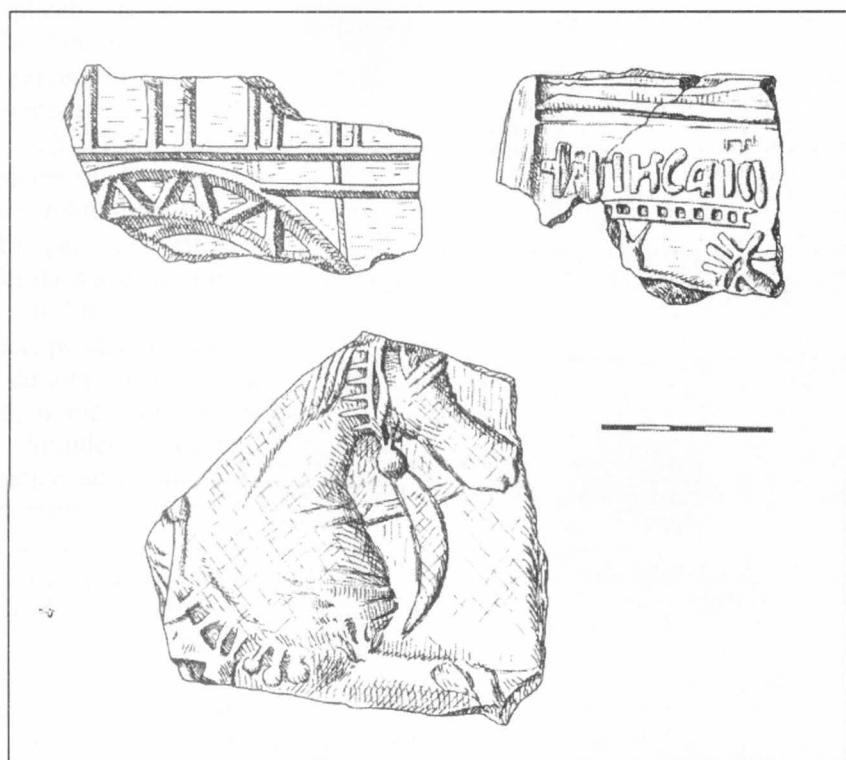

Fig. 17

POPULAȚIA ȘI CONFESIUNILE DIN ORAȘUL CÂMPULUNG ÎN SECOLUL AL XVII-LEA PRIN PRISMA RELAȚIILOR CĂLĂTORILOR STRĂINI

Radu Ștefan VERGATTI

În imensa majoritate a relațiilor călătorilor care au străbătut Țara Românească în secolul al XVII-lea, cunoscând localitatea Câmpulung Muscel, acesta a fost calificat drept oraș.¹

A existat o singură excepție. Ea se găsește în notele de călătorie ale prea exigentului general imperial Federigo Vetterani². Aprecierea lui este o *rara avis* solitară, apărută în ansamblul scrierilor unor călători străini avizați, în general obișnuiți cu realitățile din Europa Occidentală, care au apreciat această așezare, în secolul al XVII-lea, ca oraș.

Am stăruit asupra calificativului și rangului așezării deoarece până în momentul de față nu s-a ajuns la o definiție clară a orașului medieval³. În acest caz este explicabil de ce o parte dintre călători numesc o serie de localități fie orașe, fie sate. Ca atare, însemnat este ce credeau contemporanii unei așezări, cum o defineau, cum o percepeau, mai ales datorită procesului firesc de involuție sau de evoluție a unei comunități care în timp și-a schimbat situația.

Am folosit relațiile călătorilor străini deoarece ele conțin informații care i-au impresionat sau le-au fost cerute de comanditari, în timp ce aceleași fapte puteau părea banale autohtonilor. Este și cazul numărului locuitorilor și al confesiunilor dintr-un oraș. Ele păreau firești oamenilor locului, dar îi interesau în mod special pe călători, mai ales dacă aceștia erau misionari.

În fine, trebuie să precizez că m-am aplecat asupra secolului al XVII-lea deoarece, pe de o parte relațiile călătorilor străini sunt mai bogate pentru anii incluși în el, pe de alta criza prin care a trecut societatea europeană s-a reflectat, în oarecare măsură, în microcosmosul orașului Câmpulung.

Întinderea secolului al XVII-lea nu am încadrat-o strict între limitele matematice, adică între anii 1601 și 1700. Un astfel de procedeu nu ar fi fost nici util, nici științific. Ca urmare, am considerat perioada istorică. Folosind acest criteriu, veacul al XVII-lea se poate înscrie între două momente caracteristice pentru istoria românilor: pierderea tragică a lui Mihai vodă Viteazul (1601) și instaurarea domniilor „fanariote” în Țara Românească (1716).

În tot acest interval de timp, populația orașului Câmpulung a rămas la același nivel din punct de vedere numeric. Variațiile cantitative pe care le-am surprins în documente au fost ne semnificative, de scurtă durată.

Astfel, chiar la începutul veacului discutat, în anul 1603, când domnul Radu Șerban (1601-1611) amenințat de tătari s-a refugiat în Câmpulung, a făcut-o pentru că orașul era bine populat⁴. Acest aspect se referă la circa 2.000 de orășeni care prin număr în ansamblul vieții urbane valahe dădeau siguranță domnului. Informația,

cuprinsă în scrierea unui anonim italian, identificat probabil cu Camilo Cavriolo⁵, este considerată ca acceptabilă, fiind confirmată și de alte izvoare.

La circa patru decenii mai apoi, spre 1640, minoritul Giovanni Batero a confirmat cifra. El a vizitat orașul Câmpulung ca misionar delegat al Oficiului de Propagandă Fide. Sarcina lui era precisă: trebuia să vadă câți catolici și ortodocși erau în oraș. Datele sale au fost exacte. În Câmpulung existau 900 de case, iar dintre acestea 860 aparțineau schismaticilor, adică ortodocșilor, iar restul de 40 catolicilor.⁶

Imediat după el a sosit în oraș episcopul itinerant Petru Deodat Baksic⁷. El aparține aceluiași oficiu și avea o misiune identică. Spre deosebire de Botero, însă, a stat mai mult în Câmpulung, l-a vizitat de câteva ori și l-a cunoscut mai bine.

Într-un mod opus față de contemporanul său – misionarul Sulverio Pilotti di Pienna⁸, care a scris prin prisma conflictului său cu preotul catolic local Giovanni Falco – episcopul Baksic a lăsat date obiective, lipsite de încărcătura patimei. Astfel, tot pentru anul 1640 a notat că în oraș existau 400 de case de schismatici, adică ortodocși, unde locuiau 2.000 oameni⁹. Alături de acestea se găseau 40 case de catolici. Acolo viețuiau 400 credincioși care puteau primi împărtășania, adică erau în vârstă de peste 14 ani, precum și 100 copii¹⁰. Cifrele concordă cu cele oferite de Giovanni Botero. În privința caselor locuite de catolici nu este nici o diferență. Ca atare, nu cred că trebuie să ne îndoim asupra cifrei de 500 catolici, adulți și copii. Ea reprezintă, în acel moment, circa 25% din totalul locuitorilor orașului.

Tot Baksic, în cursul unei noi vizite în Câmpulung, opt ani mai târziu, în anul 1648 la începutul lunii decembrie, a inserat involuția numerică a populației de confesiune catolică. El a găsit că în registrul parohial, astăzi pierdut, mai figurau 229 suflete catolice¹¹. Cifra reprezintă numai 45,8% din ceea ce a găsit inițial. Scăderea impresionantă din luna decembrie 1648 a fost explicată de episcopul itinerant prin sărăcirea orașului Câmpulung¹². Firesc, oamenii au căutat noi posibilități de a-și asigura existența. Foștii locuitori ai Câmpulungului s-au îndreptat către orașul Brașov¹³, mai mare, mai puternic, mai bogat, cu certe perspective de dezvoltare, unde trăiau cosanguinii catolici câmpulungeni.

Populația catolică a orașului s-a menținut de atunci înainte, până la finele veacului, aproximativ la aceeași cifră, adică la circa 250 suflete.

Astfel, călugărul conventual minorit aparținând ordinului franciscanilor, Francesco Maria Spera relatează că în 1652 existau în Câmpulung 259 catolici¹⁴. Nu am de ce să mă îndoiesc de spusele lui. Ele îl confirmă pe Baksic și este întărit de cele scrise de călugărul Bonaventura di Campo franco. Acesta din urmă a consemnat la 3 septembrie 1650 că în orașul Câmpulung trăiau 40 familii catolice de sași¹⁵. În cazul în care numărul de familii se multiplică cu indicele 6, folosit pentru demografia istorică urbană a secolului al XVII-lea, atunci se ajunge la o cifră apropiată de cea anterioară. În noua sa vizită făcută în anul 1653 în Câmpulung episcopul itinerant Baksic a arătat că în oraș trăiau 250 catolici din care 40 erau copii confirmați¹⁶.

Gabriel Tomasij, și el minorit conventual, a notat că în 1659, an greu pentru oraș – căci populația a fost lovită de ciumă – în Câmpulung au mai rămas numai 48 de case de catolici în care numărul credincioșilor era mult mai mic ca în trecut¹⁷. Nu este o situație îngrijorătoare. Este știut că în timpul manifestărilor moliemei populația fugea

din calea lor pentru a-și salva viața. Catolicii au revenit rapid în orașul lor, în Câmpulung, imediat ce a trecut pericolul. Antonio Angelini di Campi, în raportul său redactat în Iași, la 12 iunie 1682, a notat că în Câmpulung existau 40 case de catolici¹⁸. A fost o revenire la situația de la mijlocul secolului.

La rândul său, Giovanni Batista Santa Maria del Monte a raportat către Oficiul de Propagandă Fide că la începutul domniei lui Șerban Cantacuzino (1678-1688) în Câmpulung erau 60 de familii de catolici¹⁹. A fost o mărire cu 50% față de cifra indicată de contemporanul său Antonio Angelini. Este mult mai probabilă cifra de 40 de familii ca cea de 60 de familii. Cea din urmă reprezintă o exagerare datorată unor motive insuficient de clare.

Un Raport Anonim al Misionarilor Catolici despre Țara Românească, adresat tot Oficiului de Propagandă Fide, notează o altă exagerare numerică, ori poate o realitate, pentru finele domniei lui Șerban Cantacuzino. S-a scris că atunci în Câmpulung mai trăiau numai 10 familii de catolici²⁰. Am afirmat că cifra ar putea fi reală deoarece se știe că Șerban vodă Cantacuzino, de altfel ca toți Cantacuzinii, a dus o politică de apărare a românilor. Ori în acel moment critic – de ocupare a Transilvaniei de către Habsburgi – arma defensivă care putea fi folosită era ortodoxismul.

Au urmărit dinamica populației catolice deoarece ea a fost fluctuantă, despre ea s-au păstrat date mai numeroase în scrierile călugărilor minoriti, preocupați de misionarism. Populația urbană majoritară a rămas cea românească. Numărul ei nu s-a modificat sensibil. În tot lungul secolului al XVII-lea s-a menținut la circa 2.000 de indivizi. Originea etnică a populației de confesiune catolică a fost arătată atât de trimișii curiei papale²¹, cât și de Paul de Alep²². Ultimul a înregistrat chiar o tradiție orală despre venirea coloniștilor sași care, fermecați de frumusețea și bogăția locului, s-au stabilit acolo.

Mi se pare ciudat că alături de sași nu au venit și maghiarii. Dacă se ține seama de caracterul autarhic al comunităților etnice medievale, situația este explicabilă.

La fel de bizar este că în acel veac, de plină expansiune otomană, nu au apărut în oraș musulmani. Călătorii străini, în primul rând misionarii, i-ar fi remarcat și i-ar fi consemnat în scris. Absența lor din relațiile de călătorie arată clar că nu erau în oraș.

Modul de abordare al problemelor ar părea să indice că în Câmpulungul secolului al XVII-lea ar fi existat numai două confesiuni ale religiei creștine: ortodoxismul și catolicismul. Situația nu a fost atât de simplă. Reforma i-a cuprins și pe orășenii din Câmpulung. Însă ea nu a rezistat prea mult în acel loc. În anul 1639, nu se știe bine din ce rațiuni, sașii s-au reîntors la catolicism. Este greu de explicat această învârtire a „roatei soartei”, mai ales că locuitorii sași ai Câmpulungului, care nu mai vorbeau săsește, se găseau în permanentă legătură cu Brașovul²³, unde trăiau reformați.

Relația interconfesională între ortodoxism și catolicism practic a reprezentat raporturile existente între cele două comunități etnice din oraș – românii și sașii. În general, între orășenii de rând au fost forme de conviețuire normală. Dacă în anul 1640 episcopul Bakić a notat că în Biserica Catolică cu hramul Sf. Iacob se găsea o icoană

dăruiată de un călugăr schismatic²⁴, adică de un ortodox, gestul nu reprezintă o formă de manifestare a mentalului colectiv, ci mai probabil o faptă izolată a unui om oarecare. Icoana a fost primită deoarece biserica suferise de pe urma jafului luteranilor. În altă relație, același episcop a consemnat că i s-au plâns credincioșii catolici deoarece românii îi ironizau spunându-le că au o credință urâtă²⁵ și-i îndemnau chiar să treacă la ortodoxism²⁶. Aceste cuvinte nu au ajuns la certuri sau la lupte confesionale. Schimbările de vorbe au reprezentat exclusiv forme de șicane, glume și ironii cu caracter cotidian. Înțeleptul episcop Baksic i-a împăcat la un moment dat, predicând chiar în limba română²⁷.

Starea proastă a Bisericii Catolice nu s-a datorat relațiilor interconfesionale sau interetnice. La originea ei au stat:

1. Jefuirea Bisericii de către luterani²⁸.
2. Abuzurile credincioșilor catolici bogați pedepsiți de episcopul Baksic²⁹
3. Lipsa de grijă a preoților parohi care nu s-au îngrijit de lăcașul lor. În legătură cu acest aspect trebuie relevat că, atunci când au fost preoți ca Giuvenale Falco, Biserica Bărăției din oraș a prosperat³⁰.

Relații încordate au fost în anii domniei lui Șerban Cantacuzino, când catolicii au avut de suferit. Atunci Andrei, judele orașului, nu a fost recunoscut de domn deoarece era catolic, iar Blasiu, conducătorul comunității catolice a pierit ca urmare a tratamentului la care a fost supus³¹. Andrei, mai abil, pentru a scăpa cu viață, a îmbrățișat confesiunea ortodoxă³².

Au fost acțiuni represive din partea domniei. Comunitatea orașenilor câmpulungeni nu a intervenit, ea păstrând relații normale, tradiționale, în interiorul ei.

În anii ocupării orașului Câmpulung de către armatele imperiale, adică între 1688-1691 nu pot spune că o confesiune a suferit mai mult ca cealaltă. Toți locuitorii orașului au fost jefuiți la fel de militarii imperiali³³.

În anii ultimilor domni pământeni, înainte de fanarioți – Constantin Brâncoveanu (1688-1714) și Ștefan Cantacuzino (1714-1716) – conviețuirea celor două comunități a revenit la normal³⁴ sub toate aspectele.

Privind confesiunile din Câmpulung pot spune că ele au reprezentat cele două componente ale populației orașului. Pe de o parte au fost ortodocșii români autohtoni, de circa zece ori mai numeroși, pe de alta catolicii – coloniști sași asimilați în timp, definiți atunci prin confesiune, care, însă, lucrau împreună la evoluția civilizației specifice locului.

Note:

¹ Cf. *Călători străini despre țările române*, publ. De Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu-dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, vol. IV, București, 1972 (în continuarea sa va cita Călători), p. 318, 521, 576; idem, vol. V, București, 1973, p. 57, 105, 209-211, 261-266, 269-270, 388, 390, 438; idem vol. IV, București, 1976, p. 260-261; idem vol. VII, București, 1980, 452, 460-61; idem vol. VIII, București, 1983, p. 374, 632-633.

² Cf. *Călători*, vol. VII, p. 477, folosește expresia de „sat mare”.

³ Cf. Marguerite Boulet – Sautel, *Définition*, în *La Ville*, Col. Soc. Jean Bodin, vol. Bruxelles, 1954, p. 371-405

⁴ Cf. *Călători*, vol. IV, ed. Cit. p. 318.

- ⁵ Idem. P. 316
- ⁶ Idem, p. 576; cifra de 900 de case desigur a fost exagerată de misionarul catolic.
- ⁷ Pentru biografia lui, v. *Călători*, vol. V, ed. Cit., p. 194-198.
- ⁸ Cf. *Călători*, vol. V, ed. Cit., p. 105; el a notat că în anul 1637 în Țara Românească erau 288 catolici care se împărteau între București, Târgoviște și Câmpulung.
- ⁹ Cf. *Călători*, vol. V, ed. Cit., p. 211
- ¹⁰ Ibidem
- ¹¹ Idem, p. 264.
- ¹² Idem, p. 261 și urm.
- ¹³ Idem, p. 211.
- ¹⁴ Idem, p. 388: el scria că „*în timpul șederii mele am botezat 54, am îngropat 46, am cununat zece și am obținut patru abjurări de eretici și am înlăturat multe rătăcirii după cum se văd toate în cartea parohială...*”.
- ¹⁵ Idem, p. 438.
- ¹⁶ Idem, p. 270.
- ¹⁷ Cf. *Călători*, vol. VII, ed. Cit., p. 129.
- ¹⁸ Idem, p. 337.
- ¹⁹ Idem. P. 231.
- ²⁰ Idem. P. 461
- ²¹ Cf. *Călători*, vol. V, ed. Cit., p. 57, 209 și urm. Etc.
- ²² Cf. *Călători*, vol. VI, ed. Cit., p. 170 și urm.
- ²³ Cf. *Călători*, vol. V, ed. cit., p. 211.
- ²⁴ Ibidem.
- ²⁵ Ibidem.
- ²⁶ Ibidem.
- ²⁷ Idem, p. 261 și urm.
- ²⁸ Idem. P. 210.
- ²⁹ Idem. P. 211 și urm.
- ³⁰ Idem. P. 261.
- ³¹ Cf. *Călători*, vol. VII. ed. cit., p. 452 și urm.
- ³² Ibidem.
- ³³ Cf. Claudiu Neagoe, *Ocupațiile austriece și maghiare la Câmpulung între 1688-1691*, în *Agressis, Studii și Comunicări*, nr. IX, Pitești, 2000, p. 247-252.
- ³⁴ Cf. *Călători*, vol. VIII, ed. cit., p. 374 (este remarca secretarului domnesc Antonio Maria del Chiaro care consemnează că bisericile catolice din oraș funcționează normal în anii 1709-1710)

În anul 1983 urmașii fizicianului Constantin Miculescu, căsătorit cu Alecsandrina, fiica lui Ioniță Brătianu¹ din Șuici, au făcut Muzeului Județean Argeș o donație constând din obiecte și documente, chirilice și românești, ce se referă la trecutul ramurii Brătienilor din Șuici. Printre aceste documente se află și o copie a catagrafiei făcută după moartea, la 1 ianuarie 1862, a lui Mihai Brătianu, unul din cei patru băieți ai lui Ene Brătianu. Întrucât nu știm dacă originalul se mai păstrează, copia, legalizată de instituțiile îndreptățite, prezintă aceeași importanță pentru cunoașterea trecutului acestei familii de boieri, originară din fostul județ Argeș. De asemenea, în acest lot de documente se păstrează și două testamente, din 1895 și 1911, ale Alecsandrinei Pleșoianu, născută Brătianu.

Înainte de a transcrie integral cele trei documente, vom da câteva date despre Ene Brătianu și copiii săi. Din căsătoria lui Ene Brătianu (+1820) cu Safta (1753-1839), au rezultat patru băieți - Toma (+1848), Constantin (Dincă) 1788-1844, Ion (Ioniță) 1798-1848 și Mihai (1810-1862) - și tot atâtea fete, Safta, Tița, Uța și Sultana. Ultimul fiu, Mihai (1810-1862), nu a fost căsătorit și nici n-a avut copii, astfel că averea sa a rămas pe seama rudelor apropiate.

Ion (Ioniță Brătianu) a fost căsătorit de două ori, prima dată cu Luța Izvoranu, care în 1838 era moartă, și a doua oară cu Victoria Păianu. Cu cea doua soție a avut cinci copii: Ion (Nică)², Constantin (general), Elena, Toma și Alecsandrina. Neavând copii, Alecsandrina, căsătorită Pleșoianu, și-a lăsat averea prin două testamente, din 10 septembrie 1895 și din 27 aprilie 1911, rudelor sale.

Fiind vorba de documente din secolele XIX-XX, scrise în limba română cu alfabet latin, am intervenit foarte puțin în transcrierea lor.

ANEXE

1. 1862 februarie 25, Șuici.

Catagrafia averii lui Mihai Brătianu decedat la 1 ianuarie 1862.

CATAGRAFIE

de starea mișcătoare și nemișcătoare a răposatului Mihai Brătianu ce a răposat la 1-ughenarie 1862, căruia nu i-a rămas soție și copii, ci numai următoarea spițe de rudenie și anume: d-ei Sultana Tigveanca, soră a răposatului, d-ei Victoria Brătianca, cumnată³, d-lor frați Brătieni, Teodor, Dimitrie, Ion, Macsimila, Anica și Cleopatra, nepoți.

1. Moșia din Șuici, care are și numirele Dârstaru, Cacaletți, Valea Epi și Cocoți, cu următoarele acarete: 2. O pereche case cu-n etaj în paente, cu trei

încăperi; 3. Trei încăperi, tot cu-n etaj, pentru slugi; 4. Un foișor de lemn, cu trei magazii sub dânsul; 5. Trei pivnițe de lemn; 6. Două pătule de nuiiele învelite cu șifă; 7. Trei șoproane; 8. Două grajduri de vârghini, din care unul în Ceair; 10^d. O cârciumă cu 2 odăi de vârghini în drumul mare, cu pivniță mare și curte înprejur, în drumul cel mare; 11. Un slonu; 12. Două grajduri 13. Un șopronu 14. O casă de stigii - învelite cu șifă de vârghini la odăi, la Puntea Oii; 15. Un slon învălit cu fân în Cacaletii, ce ține tot de aceasta; 16. O cârciumă cu două încăperi, pivniță dedesupt; 17. Un coșar cu gard - de lemn închisă cu gard de nuiiele la Puntea Oii.

Cele după proprietatea Vâlsanu, ce-i zice și Mușetești. 18. Moșia Mușetești din Vâlsanu, cu următoarele acarete: 19. O casă nouă, nelocuită; 20. O cârciumă în drum cu pivniță, şu-n pătul de nuiiele învelit cu șifă și înprejmuit cu gard; 21. O moară cu două alergători pe Vâlsan, cu o cocină de rămători, o căsuță neisprăvită și un coșar de nuiiele; 22. Cinci buți, mari cu mici; 23. Treizeci și două clăi de fân vechi.

Cele mișcătoare din Șuici: 24. Optsprezece boi; 25. Trei gonitori; 26. Un mânzat; 27. Patru vaci cu viței mici; 28. Trei idem mari, sterpe; 29. Două gonitoare; 30. Trei mânzate; 31. Zece cai de ham, murgi; 32. Șaptesprezece berbeci; 33. Trei idem de rudă; 34. Trei zeci și opt noatine; 35. Șaptezeci și trei oi mari; 36. Cinci țapi batali; 37. Patru idem de rudă; 38. Treizeci și nouă capre mari; 39. Două zeci și unu iezari; 40. Șase porci de câte un an; 41. Unu idem mare; 42. Trei care mari de boi, din care parte legate cu fier; 43. Două căruțe de cai, vechi, învelite cu preși și ferecate; 44. Două poștalioane; 45. Paisprezece căruțe de boi; 46. Patruzeci și două blâni de brad; 47. Douăzeci și cinci lăturoaie, idem; 48. O sanie de cai; 49. Șaizeci și două doage de buții, noi; 50. Șaptezeci idem de butoaie; 51. Două zeci și șapte buți, din care două și jumătate cu boroghină; 52. Două buții cu vin, ca o sută două zeci vedre vin în ele; 53. O puțină cu pastramă, ca la cinci oca întrânsa; 54. Paisprezece butoaie; 55. Nouăsprezece clăi fân, vechi și nou; 56. Șapte piei de urs mari; 57. Cinci idem mici; 58. Cincisprezece piei tăbăcite de capră și oaie, albe și negre; 59. O piele de cerb tăbăcită; 60. Patru piei de câprioară, tăbăcită, albe; 61. Nouă idem de oaie, idem; 62. Un chimir și o pungă de piele fără bani; 63. Două zeci piei de oaie, albă și negre, din care zece hârșii de miel; 64. Douăsprezece piei de capră; 65. O glugă; 66. O pereche disagi de piele 67. O cursă de fier de lupi; 68. Șapte șervete de pânză de casă; 69. O frigare de fier; 70. Un clopot; 71. O tavă de aramă; 72. Un lighean cu ibricul de aramă; 73. Un sfeșnic cu mucările lor de alamă; 74. Șaizeci și șapte coturi de dimie albă; 75. Două lingurițe de argint; 76. Treizeci coturi dimie neagră; 77. O oca de cârciumă de tinichea; 78. Zece straie de lână; 79. O glugă; 80. Treizeci și patru dimie neagră, în patru bucăți; 81. Un geamantan de piele; 82. O misadă de oaie; 83. Trei trențe de cai; 84. Patru chingi de cai; 85. Trei tălpi de cisme tăbăcită; 86. Treisprezece coturi de brâu, verde; 87. Două piei tăbăcite; 88. Nouă și jumătate coturi de pânză; 89. Șapte pistoale turcești, din care două cu argint; 90. O pereche scări turcești de șea; 91. Nouă tistele cue de șifă; 92. Un cântar mare de fier; 93. Douăsprezece puști de vânatoare, proaste, cu câte o țevă; 94. Două țevi de cazane; 95. Patru perechi foarfeci oi; 96. Șaisprezece șine de fier; 97. O pereche fiare de cal; 98. Două perne de câprioară; 99. Două mese de pânză de casă; 100. Două burdușe cu tutun, ca șase oca, prost; 101. Un sufertași de lemn de bucate; 102. Zece bucăți misăzi de vulpe; 103. Două epingele de

aba, albe; /104. Două țoluri mari de păr de capră, în câte patru foi; /105. Două, idem, de păr pentru cai; /106. Douăzeci și unu coturi saci lână, necusuți. /107. Două perechi desagi de păr; /108. Trei perechi fiare de plug; /109. Două țevi de cazan; /110. Patru lanțuri de căruță de fier; /111. O tingire mare de aramă; /112. Una idem, mică; /113. Trei căldări mici, bune, de aramă; /114. Douăsprezece burdușe, mari și mici, cu boșcuța; /115. Două cazane, vechi, turcești; /116. Nouă boloboace sare, ca 200 oca sare; /117. Ca 5000, mii oca porumb într-un pătule; /118. O pereche hamuri noi, de piele, de șase cai; /119. O șea veche, căzăcească; /120. Ca treizeci oca miță, negre și albe; /121. Cincisprezece oca păr de capră; /122. O piele, tăbăcită, de porc mistreț; /123. Douăsprezece oca seu, în două pârnaie.

Monedă: /124. Două sute patruzeci și patru galbeni, n. 244; /125. Trei galbeni în doi, n. 3; /126. Trei idem olandezi sau venetici; /127. Una mahmudea turcească, moale; /128. Un dadekiar, vechi; /129. O jumătate icoșar aur; /130. Șaizeci și cinci, n. 65, sfaști hi, însă unu găurit - 146 lei, 10 parale; /131. Șapte ricaluri, n. 7 - 94 lei, 20 parale; /132. Două jumătăți ricaluri - 13 lei, 20 parale; /133. Șase ruble - 63 lei; /134. Patru jumătăți de rublă - 21 lei; /135. Un icușar de argint - 12 lei, 10 parale; /136. Nouă jumătăți sfaști - 10 lei, 05 parale; /137. Șase firfirici în doi - 3 lei, 32 parale; /138. Șapte firfirici mici - 2 lei, 11 parale; /139. Treizeci și șase, n. 36, gologani - 2 lei, 28 parale; /140. Un șilic turcesc - 5 lei - **373 lei, 36 parale.**

Hărtii: /141. Anul 834 februarie 31, zapisul lui Alaman Ureche de lei una sută patruzeci și cinci, n 145, n 1; /142. 850 februarie 7, idem, a d-lui Ion Vâlceanu de zece galbeni, n 2; /143. 836 februarie 4 al lui Mihai Brezeanu de lei una sută șaizeci și opt, n. 3; /144. 849 martie 1, idem al lui Stan Cotagea de lei șaptesprezece, n 4; /145. 859 martie 11, idem al lui Liță Anton de lei una sută treizeci și doi, n 5; /146. 855 sept. 17 idem al lui Eftimie Popescu de sfaști una sută cincizeci și doi, n 6; /147. 858 ghenarie 11 idem al lui Ion Roibu de lei 133, parale 30, n 7; /148. 841 oct. 1, idem al lui Ion Mohanu de patruzeci și doi înpărătești și patru sfaști n 8; /149. iulie 16, idem fără an al lui Iordache Anghelescu de lei o sută treizeci și trei, n 9; /150. 860 iunie 21, idem a lui Stoicea Calciu de lei 40, par. 20, n 10; /151. 841 martie 13, idem al lui Dicu Meșterilă de un galben, n 11; /152. 840 decembrie 6, idem al lui Grigore Grămadă de lei 140 și o piele de urs, n 12; /153. Idem fără dată al lui Gheorghe Militaru și alți șase de lei 90 adeverit de Sf<a>t satului Vălsănești la iunie 6, 1860, n 13; /154. Anul 1860 maiu 5, idem al lui Ion Damian pentru nouă sute treizeci oca porumb, n 14; /155. 858 oct. 21, idem al lui Rizea Mihăilescu de lei înpărătești șaisprezece și jumătate, n 15; /156. 861 iulie 14, idem al lui Nicolae Florea și alți șase, coprinde doi galbeni pe an de fiecare, n 16; /157. 860 aprilie 1, idem al lui Pătru Tomescu de 1550 oca porumb, n 17; /158. 848 august 8, zapisul lui Mincă Trăistaru de lei 27, n 18; /159. 858 martie 31, idem al lui Gr. Porcaru de 1500 oca porumb, n 19; /160. 852 martie 25, idem a lui Ghiță Dobrin de 200 vile, n 20; /161. 852 februarie 11, idem al lui Ghiță Gurbăț de 7 sfaști hi, n 21; /162. 851 sept. 6, idem al lui Ghiță Dobrin de 16 sfaști, n 22; /163. 844 ghenare 21, idem al lui Ion Ghițoi de un galben, n 23; /164. 851 maiu 9, idem al lui Sandu Străjaru de lei 131, n 24; /165. 841 d-brie 16, idem al lui Radu Bădărlă de 2 banițe porumb, n 25; /166. 859 august 27, idem a lui Ion Moroacă de 140 oca porumb, n 26; /167. 839 iunie 26, idem jupâneasa Floarea Gurbătoaia de lei 155, n 27; /168. 860

sept. 25, idem al preotului Ioan de două lire, n 28; 169. 844 oct. 31, idem Ion Bădoc de lei 67, n 29; 170. 861 maiu 17, contractul d-lui Ion Vâlceanu d-a se judeca și hotărâni prin alegere partea de moșie din Mușetești, n 30; 171. 861 oct. 19, dovada d-lui Ion Rătescu de primirea a cincisprezece bucăți sineturi ale moșiii Mușetești, n. 31; 172. Patruzeci și una bucăți hârtii atinse de proprietatea Mușeteștilor; 173. Anul 850 august 21, Sentința Trib. Argeș n 32 atinsă de proprietatea din Șuici; 174. 853 octombrie 20 și 854 februarie 5, două extracte de hotărânicie ale d-lui Ioan Livaditu inginer”.

Această catagrafie a răpos. Mihai Brătianu, ce se compune de una sută șaptezeci și patru condeie, s-a făcut în prezența d-lor moștenitori, cu observație că din partea d-lor fraților Brătieni asistat d-ni Nae Slăvescu și d-l Alecu (Bălăteanu) Bălăteanu, autorizați din partea cu procure legalizată. Supliantul Trib. Argeș (s) G. Marioțeanu, Substitut (s) K Kostiescu.

Toate obiectele mișcătoare, precum și toți banii, coprinse într-această catagrafie formată în prezența noastră, le-am primit subscrișii în natură, singuri chemați la moștenirea acestor rămasuri, rămânând numai ca hârtiele să le depuie d. supliant la onor Tribunal sigilate de către noi. 1862 februarie 25 Comuna Șuicilor, (s) Sultana Tigveanca, (s) Victora Brătianu, (s) N. Slăvescu, procuratoru d-lui Dimitrie Brătianu, Ioan Brătianu, stărița Macsimila și d-l G. Rădulescu, (s) A Bălăteanu, procurator pentru d-l Teodor Brătianu și d-ei Cleopatra Brătianu.

Am primit trei plicuri pecetluite după jurnalul încheiat astăzi, în care plicuri se coprinde toate hârtiele în sinete în catagrafie, precum și mai multe hârtii, zapisele slugilor și alte dovezi de răspundere de bani. 1863 ghenarie 29, (s) K Enculescu.

Grefa Tribunalului Argeș. Presenta copie, fiind conformă cu originalul din dosarul n 23/62, se atestă de noi, 1913 iunie, dos. n 23/862, Grefier ss indescifrabil, LS.

Muzeul Județean Argeș, Registru documente feudale, nr. inv. 528.

Copie rom., hârtie (21 cm x 35 cm), patru file cu timbru sec.

2. 1895 septembrie 10, București.

Alecsandrina Pleșoianu, născută Brătianu, își lasă prin testament averea rudelor apropiate

TESTAMENTUL MEU

Voința mea nestrămutată ieste ca, după moartea mea, toată averea mea se rămăe în familie, împărțindu-se după cum urmează.

1. Moșia mea Poenarei, din județul Muscel, o las în absoluta proprietate nepoților miei, copii și frati-mieu Ioan I Brătianu; iar de uzufruct să se folosească frati-mieu, Ioan I. Brătianu, cât va fi în viață; de pădure n-are să se atingă, făcând parte integrantă a proprietății și succesiunii copiilor săi.

2. Moșia mea Mălureni, din județul Argeș, o las în absolută proprietate surorii mele, Lina Păianu, cu obligație de a da cincizeci de galbeni lui Sima Petrescu.

3. Casele mele, cu tot locul lor, din orașul Pitești, strada Brătianu, împreună cu livadia de lângă grădină și cu bucata de pământ ce servă ca intrare în stradă, o las în deplină și definitivă proprietate nepoatii mele, Alecsandrina Miculescu, cu obligație de a da o sută galbeni Mii Gheorghe Știrbu, care se prevăd în înscrisul meu pe care-l are Mia; încă o sută galbeni nepotului meu Ionel, fiul frati-mieu, Ioan I. Brătianu, și câte doozeci lei lunar Ioanii Simion, cât va trăi ea.

4. Mobila mea ce amî în casa părintească din Pitești o las frati-mieu, Costică Brătianu.

Înmormântarea mea va fi simplă, să mă ducă la Șuici, cheltuiala de înmormântare va fi făcută în părți egale de soru-mea, Lina Păianu, și nepoata mea, Alecsandrina Miculescu.

Dispozițiile din acest testament fiind ultima mea voință, rog pe rudele mele pomenite în acest testament să le urmeze întocmai, și le recomand să trăiască uniți prin iubire, ca binecuvântarea mea să-i urmeze pururea, și întotdeauna să se iubească, și să se asculte unii pe alții.

Făcut astăzi, 10 septembrie anul 1895, Bucureș^{ti} scris și iscălit de mine însumi, Alecsandrina Pleșioanu m. p.

Mai îndatorez pe soru-mea, Lina Păianu, a da câte o mie lei la fiecare din copiii frati-meu Costică; lu Ionel îi dăruiescî și lanțu și ceasornicul meu. Tot soru-mea Lina va da Atici douăzeci napolioni, ca recompensă pentru îngrijirea ce a datî nepoților mei. 10 septembrie 1895, București Alecsandrina Pleșioanu m. p.

Muzeul Județean Argeș, Registrul de documente feudale, nr. inv. 568.
Orig. rom., hârtie (26,2 cm x 42, 3 cm), di folio.

3. 1911 aprilie 27, București.

Alecsandrina Pleșioanu, născută Brătianu, își lasă prin testament averea rudelor apropiate.

TESTAMENT

Revoc orce testament și dispozițiuni anteriuare, declarând că acesta este testamentul meu ce voesc să fie executat după moartea mea.

1. Las în absoluta proprietate moșia mea Mălureni, din comuna Bădiceni-Mălureni, județul Argeș, stră<ne>poatei mele Anjela Demetru Zisu, fiica a nepoatei mele Maria Demetru Comșa, iar usufructul acestei moșii îl las surori mele, Lina Păianu, până la majoratul strănepoatei mele, Anjela D. Zisu. Se va menționa în actul dotal al strănepoatei mele, Anjela D. Zisu, că acesta moșie este dar din partea mea.

11⁵. Las în absoluta proprietate nepoților mei, copiii decedatului meu frate, Ioan I. Brătianu, moșia mea Poenarei, din comuna Corbi, satul Poenarei, județul Muscel.

111⁶. Las în absoluta proprietate nepoatei mele, Alecsandrina C. Miculescu, casele mele din Pitești, împreună cu livadea de lângă gradina, cu îndatorirea ca să dea Matildi Lascosca patru sute lei ca mulțumire pentru îngrijirea ce a dat nepoților mei, copiii fratelui meu, generalul Brătianu.

Doresc să fiu înmormântată la Șuici, cheltui<e>lele de înmormântare le va da nepoata mea, Alecsandrina C. Miculescu.

Doresc ca toți moștenitorii mei să trăiască în liniște și pace și să eșecute întocmai dorințele mele aci aretate. Acest testament l-am scris subscris și datat cu propria mea scriere în București, azi 27 aprilie 1911. Alecsandrina Pleșoianu m. p.

Muzeul Județean Argeș, Registru de documente feudale, nr. inv. 569.

Orig. rom., hârtie (20,6 cm x 33, 3 cm), di folio.

¹ Despre Ioniță Brătianu, vezi: Spiridon Cristoce, *Ioniță Brătianu (1797-1848) și ctitoria sa de la Șuici, județul Argeș*, în „Studii și comunicări”, Muzeul Câmpulung-Muscel, 1989, p. 153-168.

² Alexandrina, fiica lui Nică Brătianu a fost căsătorită cu fizicianul Constantin Miculescu.

³ Victoria era soția lui Ioniță Brătianu.

⁴ Lipsește cifra 9.

⁵ În loc să scrie cifra 2, a scris de două ori cifra 1.

⁶ În loc să scrie cifra 3, a scris de trei ori cifra 1.

CÂTEVA INFORMAȚII DESPRE CATOLICII DIN ORAȘUL CÂMPULUNG ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

Veronica TAMAȘ

Știrile pe care le putem culege din „Călători străini despre Țările Române” volumul VII, sunt destul de puține și sumare cu privire la orașul Câmpulung, așezare românească veche și cu puternice amprente în istoria țării noastre. Faptul este surprinzător și bizar deoarece un oraș cu o existență atât de însemnată, încă de la anul 1300 n-a atras și n-a impresionat călătorii, unii dintre ei oameni de cultură cu serioase cunoștințe în diverse științe, care au vizitat Țările Române, și au trăit un număr de ani pe meleagurile noastre. Astfel generalul Veterani comunica la 1 octombrie 1688 împăratului Leopold (1675-1705) printr-o scrisoare intitulată „Relație despre Țările Române”,¹ impresia sa despre orașul Câmpulung, arătând; „Câmpulung pe care îl socotesc ei, unul dintre cele mai frumoase ale lor, nu poate trece decât un sat”.

Dacă vom încerca însă să privim lucrurile prin prisma generalului austriac, format și trăit în lumea mai civilizată și deci mai bogată cultural a Europei Centrale și occidentale, desigur că viziunea sa asupra acestei așezări românești, este modestă, deoarece aici lipsesc clădirile impozante și impresionante din țara sa Italia, în stilurile arhitectonice atât de încântătoare ochiului și spiritului, catedralele masive și grandioase ca cetatea Viena a „Sfântului Ștefan”. Orașul capitală a habsburgilor era udat de apele Dunării albastre, pe când... orașul Câmpulung Muscel abia de firavul Râul Târgului. Generalul nu găsea aici nimic din farmecul și exuberanța capitalei Austriei, vechi oraș ce provenea din antichitate cu existență neîntreruptă și veșnic îmbunătățită. Era deci firesc ca așezarea noastră modestă dar încărcată de istorie să fie etichetată drept un sat mare”.

Într-o însemnare a unui alt călător anonim în limba latină², găsim în sfârșit și câteva informații mai detaliate cu privire la numărul credincioșilor catolici, starea lor materială mizeră sau modul în care domnul Șerban Cantacuzino (1678-1888), socotit astăzi ca un deschizător de noi perspective la politica internă a Țării Românești și care înțelegea ca să se poarte în strângerea birurilor de la supușii săi, chiar și de către catolici, într-o manieră plină de abuzuri. În „Relația anonimă latină” înainte de august 1688, găsim scris: „Pe Andrei județul de Câmpulung, bărbat catolic care a slujit cu credință în timpul slujbei sale pe mulți domni și care fusese din nou întărit în slujbă domnească în fiecare an, judele este schimbat de către locuitorii din Câmpulung, *nu l-a vrut domnul* și când acesta, trimis de comunitatea locuitorilor s-a dus la domn împreună cu un alt catolic – numit Blasiu domnul mâniat nu din cauză că fusese făcut jude ci pentru că era catolic a vrut să-l înspăimânte și să-l încante prin amenințări și făgăduieli, nenorocitul de Blasiu a căzut și s-a făcut ortodox. Dar Andrei (sfânt răpositul) a răspuns cu libertate de vorbire catolică: „Nu vreau să schimb aurul și argintul pe plumb sau aramă”. Pe dată tiranul aprins de mânie l-a osândit să i se radă barba și nu după cum este obiceiul „Faceții lui barba așa cum o poartă papa de la Romă – era vorba despre Inocențiu al II-lea (1676-1689) și astfel i s-a ras barba și i s-a

făcut doar la bărbie ca o coadă de rândunică și apoi despuiat până la brâu și cu mâinile legate, l-a bătut gâdele pe acest Andrei în piață și pe uliți, făcându-i grozavă necinste”. Acest tablou sumar aruncă o umbră nefavorabilă asupra caracterului năvalnic și nestăpânit, impetuos și ușor nesocotit al domnului fapt recunoscut și deplâns de multe ori și de tatăl său postelnicul Constantin Cantacuzino, dar și de fratele său stolnicul Constantin Cantacuzino, marele cărturar.

O altă informație din aceeași lucrare arată că „Al treilea oraș este Câmpulung, care în vremea noastră (ante august 1688) e primul după București². Această clasificare se referă la numărul catolicilor existent în oraș și nu la potențialul demografic sau cultural al orașului Câmpulung cum ne-ar fi plăcut nouă să fie. Tot acolo am găsit consemnat că: „unii dintre catolicii din Câmpulung, au trecut însă la erezia lui Luther³ în vreme ce cei mai mulți dintre orășeni erau ortodocși.⁴

Ce s-a întâmplat cu avutul acelor catolici trecuți la luterani am aflat că: „Iar domeniile bisericești, pământurile și alte bunuri nemișcătoare le-au luat românii, împreună cu documentele autentice și cu privilegiile și le-au dat pe vreri uitării”⁵ adică le-au luat în proprietate veșnică; „Însă așa zișii luterani/proveniți din catolici, au revenit cu timpul... în sânul bisericii catolice prin strădaniile călugărilor franciscani și prin osteneala arhiepiscopului din Sofia vicar apostolic în Țara Românească⁶. Autorul a întâlnit numai 50 de familii care au rămas în erezie, dar toate au revenit cu timpul la religia catolică.⁷

Procesul reconvertirii era însă și invers, la această dată – ante august 1688 – în comunitatea orășenească din Câmpulung, aflând că „nora judei Andrei pomenit mai sus care fusese mai înainte ortodoxă – și care pe când trăia soțul său se făcuse catolică, care născuse doi fii, și-a luat după moartea soțului ei, pe amândoi fiii, unul de 6 ani, celălalt de 9 ani și s-au dus la patriarhul Ierusalimului (Dositei al II-lea Notara 1669-1707) care a primit-o foarte bine și s-a botezat a doua oară pe sine și pe amândoi fii, și a căpătat de la patriarh și de la domnul (Șerban Cantacuzino), iarăși scutire ca să nu plătească bir nici dijmă. După pilda ei mai mulți văzând că sunt asupriți, cât și alte femei cu copii au abjurat din interes,⁸ cum ar fi trebuit pedepsiți aceștia după autorul informației? Astfel „dacă aceasta ar fi fost în puterea mea – nu i-aș osândi la moarte – și m-ași îngriji a-i pedepsi cu bătăi crunte în piețele publice și cu înfierea unei veșnice infamii pentru a-i readuce în sânul bisericii.⁹ Iubirea de aproapele se pulverizează în astfel de împrejurări.

„Acum sunt la Câmpulung, spune mai departe Anonimul latin, cam 10 familii de catolici, două slujesc din timpurile de mult parohului, ceilalți sunt foarte săraci, secătuiți și fără vlagă, îndură multe rele și prigoniri de la români. Ei le spun: „Botează-te păgân, ca să-ți luăm o sumă mai mică. Parohul lor este acum fratele Martin Tobia, din ordinul franciscanilor, observați, născut acolo.¹⁰ Se poate că darea în bani pretinsă de domnie ar fi fost de 600 de lei și chiar de mai multe ori pe an, ceea ce era totuși foarte mult.

În „Însemnările părintelui Gabriel Tomași, minotit observant, către monseniorul nunțiu al Poloniei din 7 februarie 1660 găsim următoarele: „La Câmpulung fusese o mănăstire a călugărilor amintiți – franciscani observați – clădită după cum se spune de fericitul Capistrano-legat papal în Ungaria, la curtea lui Matei

Corvin și mort în 1456, la Belgrad în luptele de acolo în vremea doamnei Ecaterina (necunoscută însă în documente). În această mănăstire s-au săvârșit minuni – Biserica „Sf. Elisabeta” sau Cloășterul din Câmpulung, – mari după cum povestesc locuitorii acestui oraș. Atât ai noștri cât și schismaticii, blestemă pe un oarecare călugăr schismatic (Melchisedec) care a ruinat biserica și a luat totul în proprietatea lui. Este nedobândită în 1656, în vremea domnului Constantin Șerban (1654-1658). Cealaltă biserică ce are hramul „Sfântului Apostol Iacob” de la 25 iulie și acum stau în ea călugării din ordinul franciscanilor, ducând o viață de lipsuri, deoarece catolicii ce se găsesc în oraș, ar cam fi 48 de case și sunt și ei săraci și lipsiți. Anul acesta (1660) au murit foarte mulți de ciumă, iar biserica e și ea foarte săracă, încât n-are nici cele necesare slujbei.¹¹

Francisc Soimirobič, vicar de Sofia, sub jurisdicția cărora se aflau catolicii din Țara Românească, nota: „cu privire la numirea părintelui Serafim care nu încetează a se trudi în via Domnului, ca preot la biserica Domnului, în aceste țări nevoiaș,¹² de fapt la Câmpulung”. Despre atarea bisericii sale – ciumă, lipsă de preoți, din cauza tiraniei turcilor și a sărăciei.¹³ Acest părinte paroh Serafim a slujit comunitatea catolică din Câmpulung între 1645-1659.

Francesco Maria Spera misionar catolic în Țările Române notează la 23 mai 1670 că: „În orașul Câmpulung „este o biserică care are două vii și câteva fânețe. Acum se află acolo un observant. Acolo pot sta de regulă doi preoți, căci catolicii dau de regulă de Crăciun, de Paști, și de Adormirea Fecioarei Maria, câte o sumă anumită de bani, de fiecare casă și o măsură de vin de fiecare la culeșul viilor și alte pomeni la biserică în zilele de sărbătoare”.¹⁴

Francesco Maria Spera afirmă că atunci pe când era misionar la Câmpulung, erau „peste 70 de case de catolici și peste 600 de suflete.

„Acolo poate sta cel puțin un misionar fără vreun subsidiu de la Congregație.¹⁵ Aici omul care locuise cel puțin 5 ani, după cum mărturisește el, știa care era adevărata stare economică a orașului și a locuitorilor catolici, fără lamentații, uneori ușor false ale altora cu privire la sărăcia locuitorilor. Dimpotrivă el afirmă că la Câmpulung pot sluji și 2 misionari fără stipendii de la Congregație, ci numai din ce puteau primi de la enoriașii catolici.

Anton Stepanovič în iulie 1673 scria din Țara Românească Înaltei Congregații cu rea voință și date îndoielnice că „La Câmpulung catolicii nu au case nicăeri și sunt cu toți foarte săraci și împovărați de vexațiuni zilnice.”¹⁶

În 12 iunie 1682 Antonio Angelinii din Campi, misionar și el în Țările Române vreme de 20 de ani știa că „La Câmpulung la această dată – 1682 – se aflau 40 de case de catolici”.¹⁷

În lucrarea „Relație despre starea temporală și spirituală în care se afla Țara Românească, Giovanni Batista del Monte, care timp de 22 de ani era misionar în Țara Românească scria în anul 1688: „Câmpulung este un oraș așezat la granița Transilvaniei, la o depărtare de trei zile de drum de București, unde locuitorii sunt ortodocși. Acolo se află o biserică, cu hramul Sfintei Marii și 60 și mai bine de familii de catolici slujiți de doi călugări franciscani reformați”.¹⁸

Așadar puținele și lapidarele informații ale călătorilor străini în țara noastră în secolul al XVII-lea, ne aruncă totuși o anume lumină chiar palidă și incompletă și asupra vieții spirituale din orașul medieval Câmpulung Muscel, completând oarecum informațiile din documentele acestui oraș vechi românesc.

NOTE

1. Relația despre Țara Românească, trimisă Majestății Sale Împăratului, de generalul mareșal locotenent Veterani la 1 octombrie 1688, în *Călători străini în Țările Române*. Ed. Științifică și Enciclopedică, 1990, vol. VII, p. 477
2. Relație anonimă despre Țara Românească înainte de august 1688 în *Călători străini* VII, p. 452
3. Idem, p. 460
4. Ibidem
5. Ibidem
6. Ibidem
7. Ibidem
8. Ibidem
9. Ibidem
10. Idem p. 461
11. Idem p. 64
12. Ibidem
13. Ibidem
14. Idem p. 206
15. Ibidem
16. Idem p. 34
17. Idem p. 337
18. Idem p. 230

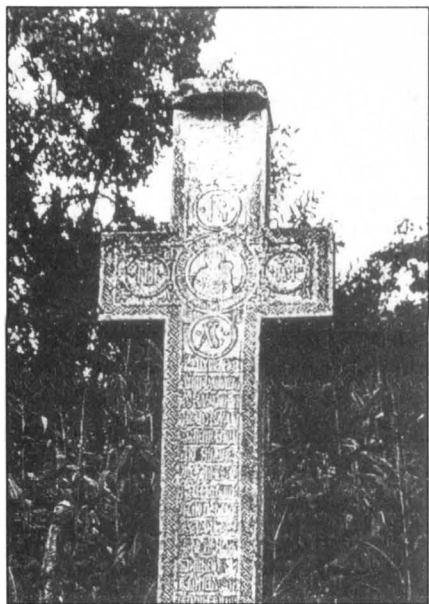
CRUCEA LUI SOCOL ȘI ALTE MONUMENTE EPIGRAFICE DIN LĂCĂI-MUSCEL

Vintilă M. PURNICHII

În partea de sud a comunei Cetățeni, în satul Lăcăi, foarte aproape de limita județului vecin Dâmbovița, se mai găsesc încă trei monumente epigrafice și anume:

- Crucea de lângă Poșta Lăcăi, aflată în curtea Școlii Generale Lăcăi nr. 2 (localul pentru clasele I-IV), ridicată în vremea domnitorului Nicolae Mavrocordat (1719-1730);
- Crucea de la Cărciuma de Piatră, aflată la ramificația ce se desprinde din șoseaua națională Târgoviște – Câmpulung către comuna Văleni-Dâmbovița. Și acest monument este de asemenea ridicat în vremea lui Nicolae Mavrocordat.
- Crucea lui Socol ridicată în anul 1647 la circa 200 metri sud-est de confluența pârâului Văleanca cu Dâmbovița, pe un tăpșan în partea stângă a Dâmboviței.

Cel mai valoros dintre aceste trei monumente, prin vechimea de peste 350 de ani, precum și ornamentație este Crucea lui Socol. La începutul secolului trecut cercetătorul Virgil Drăghiceanu, membru corespondent al Academiei Române și secretar al Comisiei Monumentelor Istorice, impresionat de mărimea și frumusețea ornamentațiilor monumentului afirma că:.. „e unul dintre cele mai frumoase exemplare de cruci din câte avem”¹

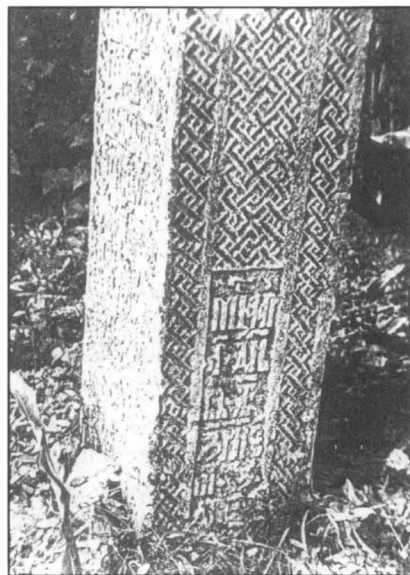

Crucea lui Socol Cornățeanu a fost ridicată acum 357 de ani în amintirea unui pod de lemn, construit de către acesta peste râul Dâmbovița (urmele stâlpilor podului se mai vedeau acum 50 de ani în albia râului). Acest frumos monument istoric ne dovedește că circulația între vechile cetăți de scaun Câmpulung și Târgoviște, în această zonă se făcea pe malul stâng al Dâmboviței și nu pe cel drept, cum este astăzi.

Despre podul lui Socol amintește și Paul de Alep care, însoțind pe patriarhul Macarie al Antiohiei (la 11 ani după inaugurarea podului) în fuga sa de frica turcilor, trecea prin aceste locuri,.... prin urmare el fugi și ajunse la podul lui Socol care e pe faimosul râu Dâmbovița”.²

Prin ornamentația sculpturii (motivele astrale -- soarele, semiluna și stele radiale, având în medalionul central Maica Domnului cu pruncul), prin dimensiuni (311 x 109 x 44 x 33 cm), prin textul și literele inscripției (literele excizate de 6 cm) Crucea lui Socol Cornățeanu, mare dregător al lui Matei Basarab (1632-1654), ne impresionează și astăzi.

Textul inscripției este în limba slavonă. În față, începând de sus, sînt sculptate inițialele cuvintelor care în traducere înseamnă Isus Nazarineanul Împăratul Iudeilor, sub care este sculptat soarele și stelele, reprezentând cerul (regiunea astrală cu enigmatul ei). La îmbinarea brațelor cu corpul crucii sînt patru cercuri în care se găsesc sculptate literele IS-HS-NI-KA ceea ce înseamnă în traducere „Isus Hristos a înviat”. Între aceste patru cercuri, exact în centru, este sculptată figura Maicii Domnului cu Isus în brațe. Această frumoasă imagine sculptată în piatră este încadrată într-un cerc mare, care atinge în tangentă pe celelalte patru. De la cercul inferior până la baza crucii este sculptată în 22 de rânduri inscripția în limba slavă, întreaga sculptură figurativă și inscripția este înconjurată de un chenar format din două benzi ce se frîng în unghi drept și se împletesc la 1,5 cm distanță de la margine și la aceeași distanță de la sculptura interioară. Lățimea totală a crucii este de 44 cm. Brațul de sus până la îmbinarea cu cele laterale are o lungime de 60 cm, iar cele laterale au o lungime de 45 cm fiecare. De la brațe până la puiă corpul crucii are o lungime de 2,18 m; deci lungimea între partea de deasupra (capelă) și puiă este de 3,23 m. Lateral are o grosime de 33 cm, cu o încrustație de benzi frînte în mijloc. Acestea sînt încadrate între două chenare identice cu cele din față ce se întind pe ambele părți laterale. Latura din stînga se întrerupe jos, unde este scris anul construcției precum și iscălitura sculptorului, pe 5 rânduri scurte. Spatele monumentului cuprinde o sculptură tot din benzi ce se împletesc și acestea, însă în formă elipsoidală, avînd sculptura principală pe centru, cu o lățime de 20 cm. Spre margine se separă două chenare ce se împletesc tot în formă elipsoidală, late fiecare de 6,5 cm. Monumentul are deasupra o capelă în patru ape, iar în partea de jos, în pămînt, o puiă groasă pentru susținere. Deci lungimea totală a crucii este de aproape 4 m.

Crucea este lucrată din piatră de Albești (dintr-o carieră de lângă Cîmpulung-Muscel) și a fost adusă aici, spuneau bătrînii, cu 6 bivoli.

Redăm mai jos textul crucii lui Socol, descifrat și tradus din slavonă de către D. Florescu, răs-strănepot al clerului Socol (rudă colaterală), în ziua de 7 septembrie 1930. Pe fața monumentului inscripția conține următoarele:

ÎN NUMELE TATĂ/ LUI ȘI AL HIULUI ȘI/ AL SFÂNTULUI DUH ȘI ÎNTRU/ LAUDA SFÂNTULUI HRAM/ A PREASFINTEI/ FECIOARE MARIA/ ÎN ZILELE LUI IO MATEI VOIEVOD/ ACEASTĂ SFÂNTĂ CRUCE ȘI/ ACEST POD RIDICÂNDU-LE EU/ ROBU LUI DUMNEZEU JU/ PAN SOCOL BIV VEL CLUCER ȘI JUPĂNIȚA EGO MARULA/ ȘI FIUL JUPAN NECULA VORNIC/ ȘI JUPĂNIȚA LUI IRINA/ (RÎNDUL 15-NECLAR) IANACHE SPĂTAR, IRINA/ ȘI STANCA ȘI MARULA/ ȘI CONSTANDIN ȘI VENTIL FLO/ RESCU ȘI TUDORA

ȘI ILINCA/ ȘI MATEI ȘI TUDOSIE, ANA/ CA SĂ FIE DE POMENA/ ÎN VECI AMIN/.

Pe latura dinspre sud în partea de jos, pe 6 rânduri se menționează data și numele meșterului:

LUNA APRILIE/ 30 ZILE/ VALEAT/ 7155/ AM SCRIS EU/ HRISTODOR ZUGR (AV)/.

Inscripția crucii este bine conservată față de cei 357 ani de existență. Pentru introducerea întregului text în spațiul restrâns al monumentului s-a folosit adesea etajarea literelor, procedeu frecvent folosit în scrierea timpului. De exemplu pe rândul 6 jos, lateral, la bază este scris numele sculptorului HRISTODOR cu literele T.D. și R etajate, iar cuvântul ZUGR(AV) cu primele 4 litere etajate. Silaba „AV” din zugrav lipsește.

În conținutul inscripției, pe lângă numele lui, al soției și al copiilor, Socol a trecut și numele unor rude importante, cum ar fi numele Tudorei (din Târgșor), ca un omagiu adus soacrei sale.

Socol Cornățeanu, având mai multe dregătorii în vremea domnitorului Țării Românești, Matei Basarab era fiul lui Drăghici, vornic din Cornățeni și al Irinei. El a fost căsătorit cu Marula (nume menționat în textul monumentului), care după unii istorici este fiica bastardă a lui Mihai Viteazul. După moartea soției sale Marula (înmormântată la 1647 la biserica din Râzvad – Dâmbovița) Socol se va căsători cu Varvara, rudă a familiilor Cantacuzinilor. La anul 1648 Socol Cornățeanu avea șaisprezece copii.³

Când Matei Basarab a refăcut Biserica din Câmpulung (a lui Negru-Vodă) la 1635-1636, l-a numit pe Socol ispravnic cu lucrările, fiind menționat și în pisană de deasupra intrării în mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung. „.... și ispravnic au fost după lucrul aceștii Sfinte Dumnezeiască besearic(ă) Socol Clucer.”⁴

Socol Cornățeanu este ctitor și al bisericilor din Râzvad și din Cornățeni, județul Dâmbovița.⁵

Sfârșitul său va fi tragic, în anul 1635, în timpul răscoalei seimenilor, cu un an mai devreme de moartea protectorului său Matei Basarab. „.... Seimenii dau năvală în palatul domnesc din Târgoviște, unde Matei zăcea bolnav în urma rănilor din bătălia de la Finta, fac bucați pe vistierul Ghinea și pe armașul Radu și pe un al treilea boier Socol Cornățeanu.”⁶

Cronicarul sas G. Kraus ne vorbește și despre cauzele morții lui Socol, care era boier puternic și bogat „.... cum nu se găsea altul în Țara Românească”.⁷ El „ar fi fost ucis de seimeni sub acuzația de trădare, deoarece oastea lui Vasile Lupu, când pârjolise și prădase satele și așezările cruțase numai satele lui Socol”.⁸

Motivul real ar fi fost însă altul, după părerea cronicarului, și anume că Socol interzisese seimenilor să treacă pe un imas al său pe unde scurtau drumul spre curtea domnească. După moarte „.... l-au prădat de toate bunurile sale.”⁹

Se mai cunosc și alte cruci ale lui Socol, cum ar fi: crucea lui Socol din comuna Râzvad, județul Dâmbovița și crucea lui Socol din Câmpulung (1636), astăzi dispărută.

Savantul Nicolae Iorga, căruia nimic nu i-a scăpat din trecutul nostru istoric, publică în revista „Convorbiri Literare” la paginile 120-121 un studiu intitulat „Începutul lui Socol din Cornăteni”. De asemeni G.D. Florescu publică în „Revista Istorică Română” (XI-XII), 1941 – 1942 un studiu care trebuie privit critic intitulat „Un sfetnic al lui Matei Basarab, ginerele lui Mihai Viteazul”.

CRUCEA DE LA POȘTA DIN LĂICĂI

Este de asemeni ridicată în vremea voievodului Nicolae Mavrocordat (1715 decembrie 25 – 1716 noiembrie 14); (1719 martie – 1730 septembrie 3).

Are ca dimensiuni 127 x 58 x 27 x 19 cm, casuri minime pe bordură, iar literele sânt excizate de trei cm.

„Ridicatu-s-a / aceasta sfântă cruce întru cinstea /
și lauda sfânt / ului Th(e)odoru, / în zile(e) lui Io /
Nicolae Voievod / și s-au nevoit/robul lui D(u)mn(ezeu), /
Patru, Ana, S / tanu, Mariia, Mariia, S / toica, Soare, R /
ada, Matei<!> 368 latura sudică – Dobra, S / toian, Nas/
tasiia, <....>, S / ora, Soare, Dumitru, / Neaga. L(ea)t 7222”¹⁰

CRUCEA DE LA „CÂRCIUMA DE PIATRĂ”

A fost ridicată în vremea lui Nicolae Mavrocordat având dimensiuni 133 x 65 x 31 x 17 cm., iar inscripția cu literă excizată de 5 cm.

Redăm mai jos textul, menționând că este scris în limba română cu litere chirilice:

„Radicatu-s-a ac(eas)tă sf(ân)tă și d(umne)zeias / că cruce intru sla / va și cinstea mare(lui) muc(e)nic Nicolae ciudo(voret), / în zilel(e) mari(i)i sale / Ion Nicolae voivod /. Și s-au ne(vo)it robu lui D(umne)zau, Matei logof(at), / ca să-i fie de pom / enire lui și părin / ților lui în veci.”¹¹

NOTE:

1. V. Drăghiceanu „Podul lui Socol”, B.C.M. I, III, 1910, pag. 141
2. *Ibidem*
3. N. Stoicescu, „Dicționar al marilor dregători din Țara Românească sec. al XVI-XVII”, Editura Enciclopedică română, București, 1971, p. 161-162
4. Pisania în lb. Slavonă de la Mănăstirea „Negru Vodă” din Câmpulung – Muscel
5. N. Stoicescu, op. cit., pag. 162
6. Gr. Tocilescu, „Istoria românilor”, ediția 1899, pag. 207
7. N. Stoicescu, op. cit., pag. 162, apud G. Kraus, Cronica Transilvaniei, 1608-1655, București, 1965
8. *Ibidem*
9. *Ibidem*
10. Calinic Argeșeanul, Grigore Constantinescu „Monumente memoriale din jud. Argeș CRUCI DE PIATRĂ”, Editura Europroduct, Pitești, 1999
11. *Ibidem*, vezi Adriana B., Mihai Oproiu, Archiva Valachica, Târgoviște, 1976, pag. 306, foto, pag. 305

ORAȘUL CÂMPULUNG VĂZUT DE CĂLĂTORII STRĂINI DIN VEACUL AL XVIII-LEA

Claudiu NEAGOE

Important centru economic, politic și cultural al Țării Românești¹, Câmpulungul s-a aflat, de-a lungul Evului Mediu, în atenția călătorilor străini care au străbătut această țară sau care au trăit o vreme la curtea principilor valahi. Ei au lăsat informații importante despre acest oraș.

Ne oprim, în cele ce urmează, asupra relatărilor călătorilor străini din veacul al XVIII-lea, cunoscut în istoriografie și sub numele de “secolul fanariot”².

Primul călător străin care a deschis seria relatărilor despre Câmpulung, în acest secol, a fost Anton-Maria del Chiaro, originar din Florența, prin lucrarea sa *Istoria revoluțiilor Valahiei*, publicată la Padova, în 1718³.

Potrivit relatărilor călătorului florentin, Câmpulungul se afla “*la o distanță de o zi de drum de Târgoviște, către granițele Transilvaniei*”⁴. Orașul era un important centru economic al Țării Românești, “*renumit pentru bălciul anual*” care avea loc pe la mijlocul lunii iulie, și la care luau parte “*negustori din toate părțile*”⁵. Del Chiaro se oprește, apoi, asupra comunității catolice de la Câmpulung: catolicii câmpulungeni, sau mai bine zis preoții și călugării, beneficiau de un privilegiu domnesc “*în virtutea căruia încasau o anumită dare din mărfurile ce se aduceau anual la Câmpulung și care servea pentru întreținerea lor*”⁶. Se pare, însă, că acest privilegiu s-a pierdut, în timpul războielor austro-turce din anii 1688-1690⁷ sau 1716-1718⁸, care au afectat orașul și în special comunitatea catolică de aici, a cărei situație materială a devenit extrem de precară.

Despre evenimentele petrecute în timpul ultimului război mai sus amintit, ne vorbește, pe larg, căpitanul de Sainte-Croix, ofițer în armata austriacă, în celebrele sale *Rapoarte* de la Tismana (sept.-oct. 1716)⁹. El dădea superiorilor săi știri cu privire la mișcările de trupe din Valahia, și printre altele cu privire la acțiunile hotnogului Mihul, “*în părțile Câmpulungului*” (*Raportul* din 10 septembrie 1716)¹⁰. El sublinia, pentru prima oară, importanța geo-strategică a orașului Câmpulung, la acea vreme, arătând că “*dacă ar porni 200 de călăreți prin trecătoarea de la Câmpulung în țară spre București, lucrurile ar lua îndată o înfățișare mult mai bună*” pentru trupele imperiale (*Raportul* din 14 septembrie 1716)¹¹. Pe tot parcursul secolului al XVIII-lea, de altfel, “*rapoartele*” austriece și germane au scos în evidență poziția geografică deosebită a orașului¹².

La 27 iunie 1740, soseau la Câmpulung, venind din Transilvania, doi meșteșugari germani, aparținând confesiunii reformate evanghelice, Andreas Jäscke și Zacharias Hirschel, însoțiți de un negustor italian, al cărui nume nu-l cunoaștem. Aceștia relatează cum la intrarea în Țara Românească, probabil la Rucăr, au fost “*controlați în chipul cel mai riguros și cercetați cu de-amănuntul*” de către “*un căpitan turc*”¹³. Cei trei călători au înopțat la Câmpulung și după ce s-au aprovizionat cu cele necesare pentru drum au pornit spre București, reședința principilor valahi.

Pentru faptul că drumul de la Câmpulung la București era nesigur, din cauza numeroșilor tâlhari, călătorii noștri au fost însoțiți de un “stegar de ieniceri”¹⁴.

În vara anului 1746, Câmpulungul a fost vizitat de mitropolitul Neofit Cretanul¹⁵. Înaltul ierarh a lăsat o serie de relatări interesante despre acest oraș. Acesta arată, înainte de toate, că la mănăstirea de la Câmpulung (Negru Vodă), “se făcea mai înainte un târg însemnat care era cunoscut chiar și în Europa”¹⁶. Era vorba despre “târgul” sau “zborul de la Sf. Ilie”¹⁷. La acest târg, “se adunau în fiecare an negustori ca la 20 000 sau 30 000 de oameni”¹⁸ (cifrele ni se par mult exagerate n. n.). În acea vreme târgul nu se mai ținea fiindcă se “stricase” în timpul “tulburărilor” de la 1737¹⁹. În acel an, trupele austriece conduse de generalul-maior Ghyllani au pătruns în Țara Românească, din ordinul comandantului imperial Franz Paul von Wallis. Avangarda austriacă, având în frunte pe locotenentul conte Barkokzy, a ocupat orașul Câmpulung și mai ales mănăstirea Negru Vodă. Imperialii s-au întărit în hanul acesteia, “înconjurat cu zid de piatră, înlăuntrul căruia erau și foarte multe prăvălii”²⁰. Așa cum se arată într-un “pomelnic” al mănăstirii Negru-Vodă, oștile turcești, conduse de Murtaza pașa, au venit la Câmpulung și “au scos pe nemți dintr-acest oraș și au dat foc atâta sfintei monastiri, cât și orașului, de au ars cu mare groază”²¹. Din porunca turcilor, Constantin-vodă Mavrocordat a fost nevoit să-și trimită slujitorii ca să distrugă “zidurile mănăstirii”²².

În 1769, Câmpulungul este menționat printre orașele importante ale Țării Românești, într-o *Descriere geografică anonimă polonă*²³.

Zece ani mai târziu, în 1779, la Câmpulung ajungea Franz-Josef Sulzer. Acesta relatează un episod interesant, legat de Câmpulung, al cărui personaj principal a fost un presupus medic, de origine străină, care lăsase chior de un ochi, în urma unui tratament nereușit, pe fiul pașei de Vidin. În realitate era vorba de un șarlatan. Acesta –spune Sulzer-, “fabrică aur, amăgește lumea și lecuiește cu moarte pe cei dimprejur”²⁴. Relatările de față apar în lucrarea *Istoria Daciei transalpine*, publicată la Viena, în 1781²⁵.

Acestea sunt cele câteva relatări referitoare la orașul Câmpulung Muscel în secolul al XVIII-lea. Imaginea care se desprinde din aceste relatări este, în genere, o imagine perimată, ca urmare a epidemiilor și războaielor ce l-au afectat destul de puternic în acest frământat secol.

¹ Claudiu Neagoe, *Câmpulung Muscel, important centru economic, comercial și strategic al Țării Românești în secolele XIV-XIX*, în *Gazeta de Muscel*, An. VI (1999), nr. 206-209, p. 6.

² Vezi Bogdan Murgescu, *Istorie românească-istorie universală (600-1800)*, ed. a II-a, București, 1999, pp. 178-179.

³ Anton – Maria del Chiaro Fiorentino, *Revoluțiile Valahiei*, ed. S. Cris–Cristian, introd. Nicolae Iorga, Iași, 1929, p. 3.

⁴ *Ibidem*, p. 10

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 11.

⁷ Vezi despre: Claudiu Neagoe, *Ocupațiile austriece și maghiare la Câmpulung între 1688-1691*, în “Argessis. Studii și comunicări”, Seria Istorie, IX, Pitești, 2000, pp. 247-252.

⁸ Idem, *Câmpulungul în timpul războiului austro-turc din anii 1716-1718*, în “Analele Cercului de Istorie <<Gheorghe I. Brătianu>>”, I-II (1998-1999), Câmpulung-Muscel, 2000, pp. 41-44.

⁹ *Călători străini despre Țările Române* (în continuare: *Călători străini*), vol. IX, București, 1997, pp. 33-42.

¹⁰ *Ibidem*, p. 37.

¹¹ *Ibidem*, p. 39.

¹² *Raportul colonelului Ghyllani din 1737*, în C. C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei sub austrieci (1733-1739)*, vol. 3, București, 1944, doc. 105, p. 149. Vezi și: Constantin Șerban, Victoria Șerban, *Orașul Câmpulung și împrejurimile sale oglindite într-un manuscris inedit din secolul al XVIII-lea*, în "Studii și comunicări", II, Câmpulung Muscel, 1983, pp. 91-93; Idem, *Noi contribuții privind populația orașului Câmpulung Muscel (secolul al XVIII-lea-prima jumătate a secolul al XIX-lea)*, în "Studii și comunicări", IV, Câmpulung Muscel, 1987, pp. 191-192.

¹³ *Ibidem*, pp. 249-250.

¹⁴ *Ibidem*, p. 250.

¹⁵ Vezi Claudiu Neagoe, *Vizita mitropolitului Neofit Cretanul la Câmpulung (14-17 august 1746)*, în "Gazeta de Muscel", VI (1999), nr. 214, p. 6.

¹⁶ *Călători străini*, p. 342.

¹⁷ Vezi pe larg despre: Ștefan Trâmbaciu, *Câteva date privitoare la "zborul de la Sfântul Ilie" din Câmpulung*, în "Studii și comunicări", V, Câmpulung Muscel, 1989, pp. 301-305; Claudiu Neagoe, *Noi aspecte referitoare la "zborul de la Sfântul Ilie" din Câmpulung-Muscel (sec. XVII-XVIII)*, în "Argesis", XI, 2002, pp. 225-229.

¹⁸ *Călători străini*.

¹⁹ *Ibidem*. Vezi și: Claudiu Neagoe, *Câmpulung. 1737*, în "Argesis", X, 2001, pp. 181-183.

²⁰ *Călători străini*.

²¹ Spiridon Cristoceă, *Pomelnicul Mănăstirii Negru-Vodă din Câmpulung Muscel*, în "Glasul Bisricii", An. XLVI (1987), nr. 3, p. 60.

²² *Ibidem*, pp. 60-61.

²³ *Călători străini*, vol. X, Partea I, 2001, p. 41.

²⁴ *Ibidem*, p. 465.

²⁵ *Ibidem*, p. 457.

Catagrafia populației satului Poienarii de Muscel și a avutului fiecărei familii a fost sistematizat în 24 de rubrici după cum urmează: 1-nr. crt, 2-numele, 3-neamul, 4-însurat, 5-vârsta, 6-birnic sau altă breaslă, 7-clacăș, proprietar sau moșnean, 8-meșteșug, 9-pogoane, arătură și fânețe, 10-beteșug; 11-cai, 12-boi, 13-vaci, 14-oi, 15-capre, 16-râmători, 17-bivolii, 18-măgari, 19-catări, 20-stupi, 21-pruni, 22-duzi, 23-vie în pogoane, 24-pomet.

În locul tabelului cu foarte multe rubrici goale, vom prezenta o formă descriptivă pentru fiecare familie după cum urmează:

1. ION ȘERBAN, 50 ani , român însurat, cu SAFTA, 38 de ani, 3 băieți GHEORGHE 15 ani, ION 7 ani, NICOLAE 2 ani, și 2 fete. JOIA 17 ani, MARIA 19 ani, birnic, moșnean, are 2 pogoane cu porumb, 2 pogoane de fânețe, 2 cai, 4 boi, 4 vaci, 16 oi, 200 pruni, 12 pomet

2. STAN COSAC, 25 de ani , român însurat cu MARIA, 20 ani, un fiu, ION de 2 ani, BIRNIC, MOȘNEAN, CHIRIGIU, 2 pogoane de porumb, 2 pogoane de fân, 4 boi, 4 vaci, 24 oi, 100 pruni, 5 pomet.

3. MARIA muma lui STAN (probabil COSAC) 60 de ani mai are un băiat NEAGOE de 16 ani, holtei, are 1 pogoane de porumb, 1 pogoane de fânețe, 2 cai, 2 boi, 2 vaci, 10 oi, 200 pruni.

4. VASILE CĂPRIOREANU 40 de ani român, însurat cu IOANA de 40 de ani, 2 băieți ION 11 ani, ION 2 ani, 2 fete STANCA 7 ani, ILEANA 3 ani, birnic, moșnean, chirigiu, 3 pogoane cu porumb, 2 pogoane de fânețe, 3 cai, 4 boi, 4 vaci, 10 oi, 200 pruni, fără pomet.

5. NIȚĂ MIHAI COSAC 30 de ani, căsătorit cu IOANA 25 de ani, 2 băieți: ȘERBAN de 5 ani, ION de 3 ani, 2 fete MARIA de 4 ani, FLOAREA de 2 ani, birnic, moșnean, chirigiu, 2 pogoane de porumb, 1 pogoan de fânețe, 4 cai, 4 boi, 4 vaci, 10 oi, 4 stupi, 100 pruni.

6. ION MICU ROȘCA de 35 ani însurat cu IOANA de 30 de ani, 5 copii, 2 băieți ION 7 ani, BUCUR 6 ani, 3 fete MARIA 5 ani, STANCA 4 ani, CHIVA 2ani, român, birnic, moșnean, plugar, 2 pogoane de porumb, 2 pogoane de fânețe, 2 cai, 2 boi, 4 vaci, 20 oi, 10 capre, 2 râmători, 200 pruni, 2 pomet

7. APOSTU SIMON de 27 ani căsătorit cu MARIA de 25 de ani, 2 băieți: MUȘAT de 3 ani, SIMION de 1 an, birnic, moșnean, chirigiu, beteag, șchiop de

piciorul drept, are 2 pogoane cu porumb, 3 cai, 4 boi, 4 vaci, 10 oi, 2 râmători-porci, 60 pruni.

8. SIMON MĂȚOANU 70 de ani, căsătorit cu ANA 60 de ani, 3 copii DUMITRU de 14 ani, GHEORGHE 10 ani, NECULAE de 9 ani, român, birnic, moșnean, plugar, nu se menționează cât teren deține, are: 4 boi, 4 vaci, 5 oi.

9. DIN ARSENE 40 de ani căsătorit cu IOANA 35 de ani, 5 copii 3 băieți ION de 10 ani, BUCUR 4 ani, NICOLAE 1 an, și 2 fete MARIA 6 ani, BALAȘA de 3 ani, nu se menționează terenul, are: 3 cai, 4 boi, 4 vaci, 20 de oi, 2 râmători, 4 stupi, 60 de pruni.

10. ION TERCEANU de 35 de ani căsătorit cu STANCA de 25 de ani, locuiesc cu tatăl lor ARSENIE de 80 de ani și un frate DRĂGOI? holtei de 25 de ani, birnic, moșnean, chirigiu, nu are teren, nu are vite. Ce înțeles mai are cuvântul chirigiu în asemenea condiții?

11. ENACHE MIRIȚĂ 60 de ani căsătorit cu ANA, de 50 de ani, 2 fete: NEACȘA de 14 ani, MARIA de 12 ani, birnic, moșnean, plugar, 2 pog de porumb, 2 pog fânețe, 4 cai, 4 boi, 4 vaci, 200 pruni, 6 pomet.

12. ION ANTONE 30 de ani căsătorit cu STANCA 25 ani, o fată MARIA 3 ani, român, birnic, moșnean, chirigiu, are 2 pog cu porumb, 2 pog fânețe, 4 cai, 4 boi, 4 vaci, 10 oi, 200 pruni, 2 pomet.

13. MARIN ANTONE de 30 de ani, căsătorit cu NEAGA de 25 de ani, fără copii, birnic, moșnean, chirigiu, 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, 4 cai, 4 boi, 5 vaci, 40 de oi, 100 pruni.

14. BUCUR ANTONE 24 de ani căsătorit cu MARIA de 20 de ani, au 3 fete: STANCA de 4 ani, ILINCA 2 ani, JOIȚA 1 an, român, birnic, moșnean, chirigiu, 4 boi, 4 vaci, 20 oi, 20 capre, 60 pruni.

15. ION ION MĂȚOANU de 23 ani necăsătorit, holtei, MARIA sora de 15 ani, SARA,? LARA? Mama lor de 60 de ani, birnic, moșnean, plugar, nu se menționează terenul, 2 boi, 4 vaci, 10 oi, 100 de pruni.

16. STAN ENACHE văduv, 70 de ani, 2 băieți ANTON de 20 de ani, MARIN de 12 ani, birnic, moșnean, plugar, fără teren precizat, 3 cai, 2 boi, 3 vaci, 10 oi, 150 pruni, 6 pomet.

17. ION RADU 24 de ani căsătorit cu MARIA, de 20 de ani, 3 copii BUCUR de 2 ani, ILINCA de 5 ani, MARIA de 4 ani, birnic, moșnean, chirigiu, 2 pog de porumb, 1 pog de fânețe, 2 boi, 4 vaci, 5 oi, 200 pruni, 3 pomeți.

18. NICU CHIRICAN de 30 de ani, căsătorit cu JOIȚA de 26 de ani, fără copii, birnic, moșnean, plugar, beteag-surpat-hernie n.n 2 pog de porumb, 2 pog fânețe, 60 pruni, 7 pomeți.
19. IORDAN sin LĂUDAT de 36 de ani, căsătorit cu IOANA de 32 de ani, 4 copii: CHIVA de 7 ani, NICOLAE 6 ani, MARIA, 4 ani, SAFTA de 1 an, român, birnic, moșnean, plugar, 2 pogoane porumb, 2 fânețe, 2 cai, 2 boi, 2 vaci, 15 oi, 2 râmători, 47 pruni, 3 pomet.
20. OPREA LĂUDAT de 40 de ani, căsătorit cu STANA de 36 ani, 3 copii ILINCA de 16 ani, GHEORGHE de 8 ani, MARIA de 5 ani, român, birnic, moșnean, plugar, 2 pog de porumb, 2 de fânețe, 2 boi, 2 vaci, 6 oi, 1 râmător, 100 de pruni, 1 pomet.
21. PĂTRU ȘERBAN de 50 de ani căsătorit cu MARIA de 46 de ani, o fată MARIA de 10 ani, român, birnic, moșnean, rotar, 1 pog cu porumb, 2 boi, 1 vacă, 1 râmător, 60 pruni.
22. PĂTRU CIOBANU-sic de 50 de ani căsătorit cu IOANA de 46 de ani, 4 copii: IORDAN 10 ani, GHEORGHE 8 ani, MARIA de 6 ani, STANCA 4 ani, român, birnic, moșnean, plugar, are: 2 pog cu porumb, 2 pog cu fânețe, 1 cal, 2 boi, 5 oi, 30 pruni.
23. BADEA al DOBRII căsătorit cu STANCA de 46 de ani, o fată ANA, de 8 ani, birnic, fiu de clăcaș, plugar, 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, o vacă.
24. DINCĂ al lui TUȚĂ de 54 de ani, văduv, 2 băieți ȘTEFAN de 8 ani, VOICA de 10 ani, birnic, clăcaș, plugar, 2 pog de porumb, 1 de fânețe, 1 cal, 1 vacă, 30 de pruni.
25. NICOLAE AL DOBRII (DOBTRATIE) de 30 de ani, căsătorit cu MARIA de 28 de ani, 4 copii IOANA de 8 ani, DUMITRU de 6 ani, MARIA D de 4 ani, STANCA de 2 ani, birnic, clacaș, plugar, are 2 pog de porumb, 2 de fânețe, 1 cal, 2 boi, 6 vaci, 30 pruni.
26. ION CIOBANU 56 ani căsătorit cu Safta de 40 ani. Doi copii: Dicu de 8 ani, Floarea de 10 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are: 2 pogoane cu porumb, 3 cu fânețe, un cal, 2 boi, 14 vaci.
27. FLOREA sin ION. 40 de ani căsătorit cu Safta 36 ani. Au 3 copii: Maria de 8 ani, Gheorghe de 3 ani, Ioana de 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are: 2 pog de porumb, 2 fânețe, 2 boi, 1 vacă.

28. GHEORGHE COMĂNESCU. 70 de ani. Căsătorit cu Ilinca 40. Au 5 copii: Neculaie 10 ani, Dumitru 6 ani, Ioana 4 ani, Maria 3 ani, Stanca 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 1 pog cu porumb, un pog de fânețe, are 1 vacă.

29. ION NICOLAE. Văduv de 30 de ani. Are 2 copii, Maria de 3 ani, Gheorghe de 1 an. Mai locuiește cu el Maria (mama) de 60 ani, și Ion slugă de 20 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog porumb, 2 fânețe, 1 cal, 2 boi, o vacă, 15 oi, 6 capre, 30 de pruni.

30. MANOLE ZIPIȘ. 70 de ani, căsătorit cu Stanca 66 ani. Are 5 copii: Voica de 20 ani, Mița de 16 ani, Ioana de 10 ani, Stanca de 4 ani, Grigore de 8 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog cu porumb, 2 fânețe, 60 de pruni. Vârsta copiilor intră în conflict cu vârsta mamei. Mai probabil vârsta de 46 sau 56 ani.

31. VASILE NICOLAE 30 de ani, căsătorit cu Maria de 24 ani. Au un copil Marin de 2 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 1 pog aratură cu porumb. Are 2 boi și 2 pometi.

32. NICOLAE FLOREA de 80 de ani, căsătorit cu Maria de 74 ani. Cu ei locuiesc 3 copii: Ioana de 16 ani, Marin de 12 ani, Stanca de 6 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de aratură cu porumb, 2 pogoane de fânețe. Avea 2 boi, 1 vacă, 6 oi, 100 pruni.

33. MARIN ONCIOIU de 36 ani căsătorit cu Dobra de 30 ani. Are 5 copii: Safta de 14 ani, Nicolae de 12 ani, Maria de 10 ani, Ion de 8 ani, Stana de 6 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog aratură cu porumb, 2 pog de fânețe, 2 cai, 2 boi, 12 oi, 40 pruni.

34. GHEORGHE ONCIOIU de 40 ani căsătorit cu Maria de 36 ani. Are 2 copii: Nicolae de 3 ani, Ion de 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog cu porumb, 2 pog de fânețe, 2 boi, 1 vacă, 60 de pruni.

35. ION ONCIOIU de 40 de ani, căsătorit cu Maria de 26 de ani. Au 2 copii: Ioana de 4 ani și Gheorghe de 2 ani. Cu ei locuiește Șuța, mama lui Ion de 70 de ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, 2 boi, 1 vacă, 4 oi, 40 de pruni.

36. BUCUR ONCIOIU de 30 ani, căsătorit cu Stanca de 26 ani. Fără copii. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog cu porumb, 1 pog de iarbă, 2 boi, 2 vaci.

37. GHEORGHE sin STANCU de 26 ani căsătorit cu Dobra de 20 de ani. Are un fiu Marin de 2 ani. Locuiește cu ei Stancu tatăl lui Gheorghe, văduv. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog cu porumb, 2 pogoane de fânețe, 2 cai, 2 boi, 1 vacă, 6 oi.

38. MIHAI ALECSE de 60 de ani căsătorit cu Stana de 56 de ani. Are 3 copii: Maria de 8 ani, Ion de 6 ani și Stanca de 3 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 1 pog de porumb, un pog de fânețe, 1 cal. Vârsta copiilor intră în conflict cu vârsta mamei.

39. MATEI BIDIRICĂ holtei de 50 de ani. Stana sora de 40 ani văduvă, Suța mama lor de 80 de ani, Gheorghe fiul lui Stana de 6 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Avea 1 pog de porumb, 1 pog fân, 2 vaci, 20 pruni.

40. STAN sin GHIȚĂ 50 de ani căsătorit cu Stana de 46 de ani. Are 3 copii: Stan de 10 ani, Ion de 8 ani și Maria de 3 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 3 pog de porumb, 2 pog de fânețe, 2 cai, 2 boi, 2 vaci, 4 rămători, 150 de pruni.

41. MIRCEA COLȚOIU de 40 ani căsătorit cu Stanca de 36 ani. Are 3 copii. Ion de 14 ani, Ilinca 10, Șerb de 8 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, 2 vaci, 2 boi, 2 oi, un rămător, 80 de pruni.

42. DIN COLȚOIU de 80 ani căsătorit cu Maria de 56 de ani. Are 1 fată Floarea de 14 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog cu porumb, 2 pog de fânețe, 2 boi, 2 vaci, 4 capre, 160 de pruni.

43. NICOLAE sin SIMA holtei de 16 ani și Ilinca sora de 60 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de porumb, 1 pog de fânețe, 2 boi, 1 vacă, 100 pruni.

44. CHIVA lui BUCUR de 40 ani văduvă cu 4 copii: Uța de 16 ani, Maria de 12 ani, Dumitru de 8 ani și Ion de 6 ani. Scutită de bir clăcașe. Avea 1 pog arătură, 1 pog de fânețe, 4 vaci, 10 oi, 120 de pruni, 6 pometi.

45. NIȚĂ BANZEA (BENȚEA?); numele de Banzea se găsește în comună la ora actuală; de 26 ani căsătorit cu Simioana de 20 ani. Are 2 copii: Maria de 4 ani și Ion de 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 1 pog de porumb, 1 pog de fân, fără vite.

46. ENACHE VASILE 40 de ani, căsătorit cu Maria de 36 de ani. Are 3 copii: Safta de 12 ani, Ion de 6 ani, Ion de 4 ani. Mai stau cu ei 2 slugi. Gheorghe de 20 de ani și Ileana de 18 ani. Român birnic, clăcaș, chirigiu. Are 4 pog de porumb, 6 pog de fânețe, are 12 cai, 8 boi, 6 vaci, 70 de oi, 7 rămători, 5 stupi, 400 de pomi și 5 pometi.

47. DUMITRU TURCU de 50 ani căsătorit cu Safta de 46 ani. Are 4 copii: Maria de 16 ani, Ion de 14, Ilinca de 10 și Maria de 6 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are: 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, 4 boi, 4 vaci, un rămător si 100 pruni.

48. PĂTRU TURCU de 36 ani căsătorit cu Ana de 30 ani. Are 4 copii: Safta de 7 ani, Ion de 4 ani, Stanca de 3 ani, Nicolae de 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, 2 boi, 2 vaci, 2 porci, 200 de pruni.

49. DUȚĂ GRIGORE de 26 de ani, căsătorit cu Zoița de 20 de ani. Are 2 copii: Ion de 2 ani, Stanca de 1 an. Mai locuiesc cu ei 2 surori ale lui Duță. Ioana de 26 ani văduvă și Ana de 14 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de pomb, 2 pog de fânețe, 4 boi, 3 vaci, 4 capre, 4 rămători și 150 de pruni.

50. BUCUR RADU de 40 de ani căsătorit cu Păuna de 25 de ani. Are 3 copii: Gheorghe 5 ani, Maria 3 ani, Bucur 1 an. Român birnic, clăcaș, rotar? Nu se menționează teren sau vite dar are 100 de pruni.

51. STANCIU sin POPA de 30 de ani căsătorit cu Mița de 25 de ani. Are 1 fată de 11 ani. Român birnic, moșnean, plugar. Are 10 pog de pomb, 15 pog de fânețe, 4 boi, 4 vaci, 10 oi, 4 capre, 660 de pruni, 17 pomeți.

52. ION PĂTRU COSAC holtei de 15 ani, Bucur (brat) 12 ani, Marin frate 5 ani, Păuna soră de 14 ani, Stanca 6 ani, Marcu 3 ani și Bica mama lor de 60 de ani. Român birnic, moșnean, plugar. Are 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, 2 boi, 4 vaci, 2 oi, 4 rămători, 400 de pruni și 14 pomeți.

53. ANA lui STAN văduvă de 30 de ani cu 3 copii: Ioana de 12 ani, Safta 8 ani și Floarea de 6 ani. Este scutită de bir. Are 2 pog porumb, 2 pog de fânețe, 2 boi, 4 vaci, 10 oi, 200 de pruni și 9 pomeți.

54. ȘTEFAN STANCU holtei de 24 ani, Ana sora de 15 ani, Floarea sora de 12 ani și Stanca de 50 de ani (mama). Român birnic, clăcaș, chirigiu. Nu se menționează terenul. Are 4 boi, 5 vaci, 200 pruni și 9 pometi.

55. ILINCA lui BUSUIOC, văduvă de 27 de ani. Doi copii: Tănase de 5 ani și Bucur de 1 an. Clăcașe. Are 3 pog de porumb, 3 pog de fânețe, 3 cai, 4 boi, 5 vaci, 20 de oi, 5 porci, 300 pruni, 5 pomet, 2 stupi.

56. FLOREA sin MARIN de 40 de ani, căsătorit cu Catinca de 35 de ani. Are o fată Maria de 3 ani. Român birnic, clăcaș, slugă. Nu are pământ, vite și pomi.

57. STAN HÂRCIOG 22 ani căsătorit cu Maria de 20 de ani. Gheorghe fratele lui Stan 15 ani, Ion 10 ani și Bica soră de 14 ani. Român birnic, moșnean, chirigiu. Are 3 pog de porumb, 3 pog de fânețe, 3 cai, 4 boi, 1 vacă, 10 oi, 5 capre, 4 rămători 200 pruni și 14 pomeți.

58. GHEORGHE sin GHEORGHE 60 de ani căsătorit cu Floarea de 50 de ani. Are 3 copii: Ion de 18 ani și Dobra de 15 ani. Cu ei mai locuiește Nicolae de 16 ani slugă în casă. Român birnic, moșnean, plugar. Are 6 pog de pomb, 8 pog de fânețe, este beteag, surpat, hernie. Are 4 cai, 4 boi, 7 vaci, 30 de oi, 10 capre, 15 porci, 14 stupi, 600 de pruni, 16 pomet.

59. GHEORGHE? sin GHEORGHE văduv de 20 ani, Maria fiică de 4 ani. Român birnic, moșnean, plugar. Are 3 cai, 2 boi, 5 porci. Nu se menționează teren.

60. MATEI sin GHEORGHE de 50 de ani, căsătorit cu Ioana de 35 ani. Are 1 băiat Dinu de 18 ani. Român birnic, moșnean, plugar. Are 6 pog de porumb, 8 pog de iarbă, 4 cai, 4 boi, 6 vaci, 10 oi, 25 de capre, 1 rămător 5 stupi, 600 pruni, 10 pometi.

61. GHEORGHE MATEI 25 de ani căsătorit cu Maria de 20 de ani are o fată Maria de 1 an. Român birnic, moșnean, plugar. Are 2 ari de porumb, 2 pog de fânețe, 2 cai, 3 vaci, 100 pruni.

62. STAN VÂLCU de 26 de ani căsătorit cu Stanca de 20 de ani. Are 2 copii: Maria de 4 ani, Safta de 1 an, locuiește cu ei Ion Bran de 12 ani slugă. Au 3 pog de porumb, 6 pog de fânețe, 5 cai, 4 boi, 6 vaci, 20 de oi, 8 rămători, 2300 de pruni, 6 pometi.

63. DIN sin PĂTRU MĂTĂOANU de 28 ani căsătorit cu Joița de 24 de ani. Are 2 copii: Maria 3 ani, Ileana 1 an. Mai locuiește cu ei Maria sora Joiței de 25 de ani, Ion de 1 an fiul Mariei și Șuța de 90 de ani, are 3 pog de pomb, 3 pog de iarbă, 3 cai, 5 boi, 25 de oi, 400 de pruni.

64. TONE sin MIRIȚĂ de 26 ani, căsătorit cu Maria de 26 de ani. Are 2 copii: Maria de 3 ani, Ion de 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 vaci, 60 de pruni. Nu se menționează teren sau alte vite.

65. MIRIȚĂ VLAD 80 de ani căsătorit cu Stanca de 60 de ani are 4 copii: Ilinca 18 ani, Voica 17, Gheorghe 15, Bucur 12 ani. Român birnic, moșnean, plugar. Este beteag cu picioarele dropicoase. Are 1 rămător, 40 de pruni.

66. GHEORGHE MIRIȚĂ 23 de ani căsătorit cu Maria de 21 de ani. Are 1 fiu Ion de 1 an. Român birnic, moșnean, plugar. Are 2 boi, 2 vaci, 5 oi, 40 de pruni, 3 pometi. Nu se precizează terenul.

67. ION MIRIȚĂ de 27 de ani căsătorit cu Stanca și Maria mama lui Stanca de 100 de ani. Român birnic, moșnean, slugă. Nu are vite sau pământ.

68. ION MARIN VLAD de 27 de ani văduv. Bucur brat de 7 ani, Stanca mama de 70 de ani. Slugi, au o vacă și 30 de pruni. Nu se menționează teren.

69. RADU GHEORGHE OLT 50 de ani căsătorit cu Șuța de 40 de ani, 3 copii: Bucur de 21 de ani, Ion de 18 și Mariade 16. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de porumb, 2 pog de fânețe, are 3 cai, 4 boi, 4 vaci, 6 oi, 15 capre, 2 porci, 3 stupi, 30 de pruni.

70. NECULAE COMAN de 40 de ani căsătorit cu Zamfira de 35 de ani. Are o fată Stanca de 16 ani. Scutit pentru militar? de bir. Român birnic, moșnean, plugar. Are 1 pog de pomb, 2 vaci.

71. POPA IOAN sin ION DIACONU de 40 de ani căsătorit cu Paraschiva de 35 ani. Are 6 copii: Ion de 20, Safta 14, Bălașa de 12 ani, Bucur 8 ani, Stanca 6 ani, Anca de 4 ani. Este preot moșnean în slujbă. Are 10 pog de porumb, 12 pog de fânețe, are 9 cai, 6 boi, 6 vaci, 25 de oi, 10 capre, 15 rămători, 2000 de pruni și 112 pometi, 112 meri, peri, nuci, cireși și scoruși?

72. NIȚĂ sin DIACONU de 36 de ani căsătorit cu Rafira de 28 de ani. Are 4 copii: Ion de 4 ani, Luxandra de 3 ani, Ion și Anca de 2 ani. Trecut în evidență la satul Davidești. Are 10 pog porumb, 12 pog de fânețe, 6 cai, 4 boi, 1 vacă, 100 de oi, 2 capre, 20 de porci, 10 stupi 2000 de pruni, 4 pog de vie, 20 pometi.

73. SOARE sin NEAGOE de 30 de ani slugă. Nu are copii, pământ vite.

74. IORDACHE DIACONU MIRIȚĂ de 20 de ani holtei, locuiește cu mama lui maria de 50 de ani, Luxandra sora de 14 ani și Neagoe slugă de 20 de ani. Are 10 pog de arătură, 12 pog de fânețe, 15 cai, 4 boi, 2 vaci, 15 oi, 15 capre, 14 porci, 10 stupi, 3.000 de pruni și 12 pometi.

75. BUCUR POPA DRAGOMIR de 65 de ani, căsătorit cu Bălașa de 40 de ani. Are 4 copii: Safta de 14 ani și Frusina de 8 ani, Maria de 4 ani, Neculaie de 1 an. Moșnean și povarnagiu. Are 15 pog de arătură, 20 de fânețe, 16 cai, 8 boi, 10 vaci, 100 de oi, 40 capre, 2 bivoli, 3.000 de pruni și 8 pometi.

76. ION ROȘCA de 35 de ani căsătorit cu Maria de 25 de ani. Are 2 copii: Ioana de 2 ani și Stanca de 5 ani. Român, clăcaș, plugar. Are 3 pog de arătură, 3 de fânețe, are 3 cai, 2 boi, 4 vaci, 10 de oi și 300 de pruni.

77. BUCUR ROȘCA 35 de ani căsătorit cu Maria de 35 de ani. Are 4 copii: Ion de 6 ani, Gheorghe de 4 ani, Ilinca de 3 ani și Necula de 3 ani. Român birnic, clăcaș, chirigiu. Are 3 pog de arătură, 3 de fânețe, are 3 cai, 4 boi, 4 vaci, 20 de oi și 200 de pruni.

78. STOICA ROȘCA de 33 de ani căsătorit cu Floarea de 28 de ani. Are 2 copii: Maria de 3 ani și Paraschiv de 1 an. Cu ei locuiește Anca mama lui Stoica de 60

de ani. Român birnic, clăcaș, negustor. Are 3 pog de porumb, 3 de fânețe, 6 cai, 4 boi, 4 vaci, 30 de oi.

79. NICOLAE EȚIGHIU de 38 de ani căsătorit cu Maria de 25 de ani cu 4 copii: Maria de 7, Ion 6 ani, Stanca 4 ani, Ioana 1 an. Birnic, clăcaș plugar. Are 3 pog de arătură, 3 de fânețe, 2 cai, 2 boi, 4 vaci, 35 de oi.

80. FLOREA sin FLOREA de 37 de ani căsătorit cu Iona de 28 de ani cu doi copii: Dinu de 3 ani și Gheorghe de 2 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de arătură, 2 fânețe, 2 cai, 2 boi, 4 vaci, 15 oi, 1 bivoliță, 100 pruni, 11 pomeți.

81. ACHIM UNGUREAN de 27 de ani căsătorit cu Stana de 35 de ani. Are 3 copii: Maria de 6 ani, Stana de 3 ani și Floarea de 2 ani. Cu ei mai locuiește: Ilina 20 de ani sora Stanei văduvă și Bica fata Ilincăi de 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de arătură. Nu are teren sau vite.

82. FLOREA PINGOI 100 de ani văduv. Locuiește cu nepoata sa Maria de 8 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Nu are pământ sau vite.

83. STAN al MARIEI de 60 de ani văduv cu 5 copii: Voica de 25 ani, Ioana de 17, Ion de 14, Maria de 13 ani Șuța de 7 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de arătură, 1 pog de fânețe, 2 vaci, 6 oi, 400 de pruni și 3 pomeți.

84. MATEI sin TOADER de 40 de ani căsătorit cu Joița de 30 de ani. Are 8 copii: Andrei 16, Nicolae 12, Tonea 5 ani, Maria 4 ani, Ioana de 3 ani, Stanca de 2 ani, Joița de 1 an, Ion de 8 ani. Dorobanț, clăcaș plugar. Are 2 pog de arătură, 2 de fânețe, 2 cai, 2 boi, 2 vaci, 4 oi, 4 porci, 170 de pruni.

85. STAN TODEROIU de 24 de ani căsătorit cu Maria de 20 de ani. Are 2 copii: Ion de 6 ani și Florea de 4. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de arătură, 2 de fânețe, 2 boi și 2 vaci, 100 de pruni.

86. ION COLȚOI de 40 de ani căsătorit cu Stanca de 36 ani cu 6 copii: Stanca de 12, Maria de 8, Bucur de 6, Bica de 5 ani, Joița de 4, Ioana de 2. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de arătură, 2 pog de fânețe, 2 boi, 2 vaci, 2 porci, 100 de pruni.

87. ION sin NICOLAE de 50 de ani căsătorit cu Floarea de 46 de ani. Are 8 copii: Gheorghe de 16, Maria de 11, Ion 10, Stanca 12, Nicolae 8, Bucur 7, Chiva de 5 și Safta de 1 an. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de arătură, 2 de fânețe, 2 cai, 4 boi, 2 vaci, 6 oi, 4 râmători, 160 de pruni.

88. ION NICOLAE de 36 de ani căsătorit cu Ileana de 30 de ani cu 3 copii: Zamfira 10, Iona 8 și Nicolae 6 ani. Român birnic, clăcaș, plugar. Are 2 pog de arătură, 2 de fânețe. Nu se menționează vite sau pomi.

89. TĂNASE PESCARU de 60 de ani căsătorit cu Maria de 56 de ani are 1 băiat Ion de 12 ani. Are 1 pog de arătură, are 2 boi și 1 vacă.

90. IORDACHE STUPARU de 60 de ani, căsătorit cu Floarea de 56 de ani. Are 4 copii: Pătru 12, Nicolae 8, Zamfira de 6 și Bucura de 4 ani. Are 2 pog de arătură, 2 pog de fânețe, 2 cai, 2 boi, 2 vaci și 62 pometi.

91. BUCUR sin MARIN 60 de ani, văduv. Are copii: Gheorghe de 18 ani, Ilinca de 14 ani și Bucur de 12 ani. Are 15 pog de arătură, 25 de fânețe. Are 10 cai, 2 boi, 6 vaci, 15 oi, 20 capre, 10 porci, 2.000 de pruni.

92. ION sin BUCUR de 25 de ani, căsătorit cu Anca de 20 de ani. Birnic, moșnean, plugar. Au 3 pog arătură, 6 fânețe, 2 cai, 4 boi, 6 vaci, 35 de oi, 400 de pruni.

93. NIȚU sin BUZAN țigan al domnului Buzian de 50 de ani, slugă. Bica soția lui de 40 de ani. Are 3 copii: Ion de 15, Gheorghe 14, Ilinca 5.

94. NICOLAE ȘAIN de 55 de ani, țigan, rudar? Căsătorit cu Stanca de 30 de ani. Are 2 copii: Duță de 10 ani, Marin de 6 ani.

95. RADU ȘAIN de 35 de ani rudar căsătorit cu Dica de 28 de ani. Are 2 copii: Maria de 6 ani, Radu de 4 ani. Este de meserie ciurar.

De la familia 93 la 102 nu sunt menționate nici teren, nici vite, nici pomi.

Bilanțul recensământului.

102 familii, 452 de pogoane arătură și fânețe, 173 cai, 214 oi, 215 vaci, 899 oi, 180 capre, 194 rămători, 3 bivoli, 55 stupi, 22.555 pruni, 4 pogoane de vie, 413 pometi.

Domnul profesor universitar Gheorghe Pârnuță mai face următoarele observații pe manuscris:

- După 49 urmează 40
- După 90 urmează 100, apoi 101, și 103 sărind peste 102
- La totalul în litere scrie 102 familii. S-ar putea că un calcul al totalului să fie greșit

Cuvinte slavone folosite

Sin = fiu

Brat = frate

Ipac = asemenea

Comentariu.

Reconstituirea vieții satului Poienarilor de Muscel și a gospodăriei țărănești în 1838 pe baza recensământului efectuat, nu poate fi decât parțială, așa cum este de fapt și recensământul în cerințele propuse. În principiu la sate trăiesc plugarii, crescătorii de vite, constructorii de acareturi: dulgherii, rotarii, dogarii cojocarii precum și îndrumătorul spiritual preotul, care nu este departe de viața de mirean în afara bisericii. Numele de familii din satul Poienari se întâlnesc și astăzi ca: Radu, Enache, Oncioiu, Colțoi, Coman, Arsene, Vâlcu, Antone, Stancu, Matei, Banzea, Pătru, Stanciu, Șerban, Căprioreanu, Busuioc, Cosac, Florea, iar numele de botez domină Maria, Din, Ion, Ioana, Dumitru, Gheorghe, Nicolae, Bucur, Bucura, Marin, Stanca, Stana, Ilinca, Ileana, Stan, Ana, Safta, mai rar, Lucșița, Zamfira, Chiva, Bălașa, Voica, Șuța, Joița, Bica, Simion, Apostu, Teodorescu, Roșca. În unele familii exista același nume la doi copii Ion, Maria. Legat de numele de familie câteva cuvinte slave: sin în înțelesul de fiu și mai ales la clăcași Florea sin Florea, Ion sin Nicolae, sau brat în loc de frate.

Comunitatea rurală poienăreană la 1838 se baza pe familie, biserica ortodoxă, obștea moșnenilor, starea de clăcaș și foarte puține familii de țigani robi.

Pentru locuitorii satului Poenari, familia a fost celula socială foarte bine organizată și respectată, în ea găsindu-se părinții, copii și uneori bunici. În familii se manifestă spiritul de solidaritate, adoptându-se surorile văduve cu copii și bunici foarte în vârstă, situație ce se regăsește la toate clasele sociale. Cele mai multe familii au 4 copii, urmate apoi de 3, 5 și 8 copii. Doar 2 familii nu au copii. Nu a fost trecut în recensământ copiii mici decedați în acel an. La foarte puține familii găsim slugi în curte și slugile se găsesc la familii ce au suprafețe mari de teren, iar numărul membrilor de familie este prea mic 3-4, față de suprafața terenului ce trebuia muncit, iar copiii erau foarte mici sub 10 ani. Slugi aveau atât moșnenii cât și clăcașii, care dețineau teren mai mult. Terenurile satului Poenari însumând 452 de pogoane era jumătate arătură, în general cultivat cu porumb și fânețe care asigură hrana la un număr destul de important de animale: 173 de cai, 214 boi, 215 vaci, 899 de oi, 180 de capre. Dacă se ia în considerație nutrețul pentru o vacă, pentru un cal, pentru o oaie, se poate aprecia că nutrețul de pe suprafața de fânețe la care se adaugă și resturile vegetale de pe arătură era insuficient pentru vitele ce rezultă din recensământ. Probabil că pământul obștei nu-i trecut în totalitate. De asemenea moșia boierească pe care o întrețineau familiile de clăcași nu a fost menționată căruia proprietar îi aparține. Suprafețele cele mai mari de teren sunt menționate în acest recensământ la familia unui povarnagiu de 35 de pogoane (15 arătură și 20 de fânețe, precum și la Popa Ion sin Ion Diaconu, preotul satului, 22 de pogoane (10 arătură, 12 fâneță) Dintre pomii fructiferi cultura prunului este dominantă de peste 50 de ori față de ceilalți pomi fructiferi înglobați la pomet.

În economia rurală, pentru asigurarea strictului necesar unei familii formată din 2 adulți și 4 copii erau necesare vite de povară cel puțin o pereche de cai sau boi, 1 sau 2 vaci, 4-10 oi. Deși au fost recenzați 194 de porci, aceștia proveneau de la maxim 28 familii recenzate, ceea ce dovedește că în obiceiurile de alimentație ale țăranilor din satul Poenari, porcul nu era preferat față de ierbivore; numărul mare de porci se corelează la familiile care aveau peste 3 vaci.

Cultura extensivă a prunului se folosea datorită concentrației mari de zaharuri din prune, baza fermentației alcoolice pentru fabricarea rachiuului, dar și pentru asigurarea hranei familiei în perioada de iarnă sub formă de magiun și opărire și uscarea prunelor, fructele deshidrate în acest fel putând ține și doi ani. Afumatul prunelor rămâne o problemă de studiat deoarece în monografia Școlii normale scrisă de I. GH. Marinescu se precizează că afumarea prunelor și deshidratarea lor în cuptoare speciale a fost o metodă de conservare preluată 50 de ani mai târziu de la sârbi și inclusă în programa școlară a elevilor normaliști, de către ministrul învățământului Spiru Haret pentru viitorii învățători să îndrume familiile țărănești. Așadar necesarul de glucide din alimentația familiei țărănești se realiza din prune, porumb, miere, alte fructe și alte legume. Cei 55 de stupi se găseau numai la 10 familii de țărani. Rămâne de căutat introducerea cartofului în cultura agricolă, la această dată, cunoscut fiind că porumbul, care a înlocuit meiul, și cartoful o nouă legumă, au fost aduși din America de spanioli inaugurând o altă epocă în alimentația populației și creșterea demografică europeană.

Tot pentru economia gospodăriei românești oile se întâlnesc aproape la toate familiile, deoarece din lână se confecționa îmbrăcăminte, se asigura producție de carne, lapte și brânză, seul pentru iluminat, animalele nefiind pretențioase la crescut și adăpostit în timpul iernii.

Ce nu cuprinde recensământul? Școala și considerăm că nu exista, deoarece în recensământul Câmpulungului, de la aceeași dată sunt menționate persoane patentare cu 5 clase, clase care probabil nu reprezentau anii de școală, ci mai degrabă clase de bir, problemă ce va rămâne de lămurit. La acea dată cu excepția preotului practic toți erau analfabeți; nu specifică cine tămăduia bolile, cine asista femeile la naștere, cine era sau dacă avea satul logofăt, (recensământul fiind nesemnlat,) dacă pe arăturile din sat se cultiva cânepă, în și acestea sigur se cultivau în fiecare gospodărie țărănească, cămășuța de in și mai ales de cânepă este încă vie și neplăcută în amintirea copilăriei la țăranii vârstnici de azi. Pare de necrezut, dar în recensământ nu-i trecut nici un dogar pentru a depozita fructele de la 22.000 de pruni, fierari pentru potcovitul la sute de boi și cai, după cum nu există nici tăbăcari și cojocari. Exista numai un singur rotar și probabil fierarii și potcovarii veneau de la Câmpulug pentru potcovitul vitelor de povară.

Nici fântânile nu sunt menționate sau fântânarii și este greu de crezut că locuitorii foloseau apa din râu sau lacuri la rând cu vitele. Se poate aprecia din datele prezentate că străbunii poienăreni munceau mult și se mulțumeau cu foarte puțin. Însă cui folosea recensământul, în vremuri când Țările Române erau sub protectorat rusesc, vasale turcilor și cu domnitori pământeni și toți cu pohte multe? Răspunsul este simplu: stăpânilor mulți!

Studiul este stufos în scopul de a aduce argumente practice în favoarea unei educații pragmatice a tinerilor din suferința și robia străbunilor.

Considerații politico-socio-economice

privind recensământul din Țările Române de la 1838

Recensământul din anul 1838 este al 3-lea recensământ efectuat în Țările Române, după cel din 1774 ajuns în arhivele rusești, după cel din 1831 pierdut în timpul bombardamentului din 1944 și primul recensământ la care istoricii au acces în zilele de azi.

Starea politică a Țărilor Române la 1838 rezultă din politica sud-est europeană, a celor 3 mari imperii: turcesc, rusesc și habzburgic. Aproape constant imperiul turcesc a avut de partea sa imperiul britanic și de fiecare în defavoarea Țărilor Române. Pentru aprofundarea evenimentelor politico-militare din sud-estul Europei s-a consultat următoarea bibliografie:

1. Mică enciclopedie de istorie universală de Marcel D. Popa și Horia C Matei, editura științifică și enciclopedică 1983 pag: 316, 317, 320, 323, 324;
2. Diplomația europeană în Epoca modernă de Nicolae Ciachir și Gheorghe Bercan pag 198-336;
3. Pentru ce s-au răsculat țărani de Radu D. Rosetti, editura Socec 1907 pag:14-226;
4. Istoria popoarelor din sud-estul Europei, în epoca modernă, de N Ciachir, ESE, 1987;
5. Monastirile di România. (Monastirile închinete) de Cezar Bolliac din 1862;
6. Un veac de frământări sociale: 1821-1907 de Lucrețiu Pătrașcanu, 1947, editura Cartea Rusă;

Dintre evenimentele internaționale învecinate Țărilor Române, în care au fost implicate marile imperii menționate mai sus, două conflicte au dominat istoria sud-est europeană timp de 4-5 decenii:

Lupta de eliberare a grecilor condusă de mișcarea ocultă "Filomuzos Eteria" - în fruntea căreia se găsea Capo D Istria ministrul rus și consilierul țarului în politica externă a Rusiei și generalul din armata rusească de origine greacă Alexandru Ipsilanti - prevedea ca Moldova și Țara Românească să ofere oșteni și aprovizionarea trupelor grecești și rusești în lupta împotriva turcilor. Organizația grecească Eteria, în aplicarea planurilor sale de eliberare a Greciei de sub stăpânirea otomană și-a folosit toate resursele diplomatice prin agenții din capitalele europene, și conducătorii politici (domnitorii fanarioți) și militari din Țările Române, precum a fost Tudor Vladimirescu. Agenții eteriști au fost puși în imediata apropiere a lui Tudor Vladimirescu, precum Iordachi Olimpiotul considerat „vânzătorul lui Tudor Vladimirescu” de Nicolae Iorga, constatare comunicată în ședința Academiei Române din 29 ianuarie 1916. Distanțarea lui Tudor Vladimirescu de interesele mișcării

eteriste prin proclamația de la Padeș, a condus la eliminarea sa de către greci, care aveau interese mari economice în Țările Române, ei fiind conducătorii moșiilor mănăstirilor prin egumeni timp de peste 200 de ani, iar prin grecii fanarioți intermediiau birul Țărilor Române prin licitarea domniilor. Foarte mulți greci au devenit boieri autohtoni posesori de mari moșii, veniți fie cu domnitorii fanarioți și care mai bine de 115 ani au împărțit cu Imperiul Otoman venitul Țărilor Române, fie prin negustoria cu vite.

Iată cum descrie academicianul Dan Simonescu, într-o lucrare privind activitatea de traducător domnitorului Ion Vodă Caragea, bilanțul jafului făcut de acesta la plecarea din țară: „rapoartele consulilor străini la Constantinopole arată cum la 12 octombrie 1818 după ceremonia Bayramului turcesc, vodă pleacă într-o trăsură simplă de călătorie din București. La Băneasa era așteptat de soție, de cei 2 gineri Gheorghe Arghiropol și C-tin Vlahutzi cu soțiile lor, de fiul său C-tin și de Alex. Mavrocordat boier credincios al lui. Garda domnului compusă din vre-o 3.000 albanezi îl însoțește până la Brașov. De aici cu pașapoartele procurate, se zice de prințul Merttenich se îndreaptă la Viena. La Banca Națională din Viena trimesese în ultimul timp 20-30 milioane piaștrii turcești (vre-o 18 milioane lei vechi), și o parte din cele 93 mil lei vechi, cât câștigase în cei șase ani neîmpliniți de domnie”.

Vodă Caragea, după ce trecu puțin și prin Elveția, stând 6 luni la Geneva și-a fixat domiciliul la Pisa în Toscana unde se găseau puternice comunități grecești, iar printre ei fostul Mitropolit al Unguro-Vlahiei, Ignatie (1810-1812) care cu banii pe care a reușit să-i ia în calitate de mitropolit din Țara Românească, a devenit „mentor al nenorociților învățați greci, care și-au pierdut patria”. Cât de mare a fost jaful grecilor din Țările Române îl găsim atât în monografia menționată a lui Rosetti, precum și în „Monastirile din România (Monastirile închinat)” scrisă de Cezar Bolliac și publicată în 1862.

În această ultimă carte se găsesc rapoartele adresate, generalului Kiseleff care în calitate de președinte al Comisiunii Regulamentului Organic le primea și al căror conținut se referea la arendarea moșiilor fiecărei mănăstiri, modalitățile de contract și controlul jurnalelor mănăstirești. Citez din raportul nr 48 din 18 februarie 1834: „aceste mănăstiri nu numai că în toată vremea au dat ajutor pentru ținerea de așezăminte publice (case făcătoare de bine), dar încă se împărțeau la greutățile statului. De câte ori țara la împrejurări grele avea trebuință de ajutorul lor, fără să li se aducă cu aceasta vre-o împiedicare a putea întâmpina și trebuințele sântelor locuri unde sunt închinat” (în tabloul făcut spre știința lui Kiseleff, venitul total era de 3.412.494 lei, din care 12.500 erau destinați ținerii mănăstirilor, 2.500 erau trimiși sfintelor locuri grecești din afara țării, iar restul de bani urmau să intre în casa centrală a țării, pag 57).

Obligațiile țaranului de plată, proprietarului moșiei pe care era așezat era de 18 lei anual, din care 12 lei pentru 12 de zile de clacă și 6 lei pentru o zi de arătură, și o zi de cărătură în depărtare de 6 ceasuri cale, obligații care erau înainte de aplicarea regulamentului organic, iar după noile așezăminte organice birurile erau de aproape 4 ori mai mari 43 de lei pentru cele 12 zile, din care 9 lei pentru ziua de arătură și de cărătură și 10 lei pentru cei 4 oameni pentru una sută familii ce este datorare satul să

dea pentru slujba proprietarului în cursul unui an, care aceștia aduc un adaos de 25 de lei de fiecare sătean în folosul proprietarului moșiei. De aceea la 20.000 de familii cel puțin, ce se află astăzi așezate pe moșiile mănăstirilor grecești din pământurile Valahiei, se vede un adaos de venit care se urcă pe tot anul la suma de 500.000 lei; pe lângă acestea luându-se în băgare de seară înălțarea prețului produselor ce a izvorât din sloboda lor ieșire din țară și din împiedicarea dezvoltării comerțului și a industriei, totalul veniturilor tuturor acestor mănăstiri care nu se urca în anul 1827 decât până la o sumă de 105.000 lei.

În raportul nr 114 din 3 iulie 1837 privind îndeluinerea articolului 363 din regulamentul organic și articolul 14 din proiectul organizării mănăstirilor, se hotăra partea ce se cuvine după vechiul drept țării și partea care se cuvine mănăstirilor închinată sfintelor lăcașuri din veniturile moșiilor mănăstirești. Din studiul acestei monografii rezultă că recensământul de la 1838 s-a făcut la hotărârea generalului Kiseleff președintele Adunării Obștești, ajutat de Minciacky, vicepreședinte, vornicul Gheorghe Filipescu, hatmanul Alexandru Vilara, banul Grigore Băleanu, logofătul Ștefan Bălăceanu, ultimii doi numiți de divanul Țării Românești, iar secretarul comitetului vornicul Barbu Știrbei. Aceștia sunt membrii comisiei care au făcut proiectul regulamentul organic, regulament care a fost revizuit la Petersburg de o comisie de înalți funcționari ruși. Detalii privind capitolele regulamentulului se găsesc în monografia lui Radu Rosetti la pag 137-157.

Conform regulamentului organic obligațiile sătenilor erau precizate astfel: pentru sătenii cu 4 boi claca era în valoare de 48 lei, obăcia 21 de lei, dijma de 43 lei și 10 parale, în total 112 lei și 10 parale. Pentru sătenii cu doi boi, obligațiile erau: claca 32 de lei, obăcia 21 de lei iar dijma 36 de lei și 2 parale, total 89 de lei și 2 parale. Pentru sătenii cu mâinile claca era de 25 de lei și 20 de parale, obăcia 21 de lei și dijma 28 de lei și 34 de parale, total 75 de lei și 14 parale (40 parale = 1 leu). Țăranii satelor erau împărțiți după regulamentul organic, în următoarele categorii:

- a. fruntașul care plătea pogonul de pământ cu 13 lei și 6 parale;
- b. mijlocașul ce plătea pogonul de pământ cu 13 lei și 20 de parale;
- c. codașul ce plătea pogonul de pământ cu 17 lei.

Considerând fruntașul ce avea până la 8 pog și 19 prăjini, mijlocașul până la 6 pog și 14 prăjini și codașul până la 4 pog și 10 prăjini, în aceste condiții, scopul recensământului de la 1838 era cunoașterea exactă a birului ce se putea obține de la țărani, bir care din 1832 când era de 48 de lei pentru plugarul cu 4 boi a ajuns la 112 lei în 1848. Concluzia lui Radu Rosetti privind valoarea de administrator al domnitorului regulamentar Alexandru Ghica a fost că „acest domnitor n-a fost om destoinic a fost un administrator slab și risipitor, iar în lupta cu Obșteasca Adunare a Regulamentului Organic a fost în favoarea țărănimii, făcându-i din această atitudine un titlu de cinste în fața istoriei pentru care obșteasca adunare a dat dovadă de lăcomie și de duh strâmt”. În acest sens Alexandru Ghica a încercat în 1841 să mărginească plata prisoaselor de arătură pe domeniul Giurgiului. „Pentru vitele ce fiecare locuitor ar avea de prisos peste nr de 5 hotărât de regulamentul organic pentru care este dator contracciul să li se asigure hrana, dacă locuitorii aceluia prisos vor putea să-l ție tot în

cuprinsul pogoanelor de izlaz să nu fie volnic () a-i supăra cu vre-o cerere ... pentru pogoanele ce-i dă regulamentul, atunci acel loc se va măsura cu pogonul și vor plăti câte 4 lei de pogon după mulțumirea lor”.

„vitele de prisos ale unui locuitor nu pot covârși (depăși) nr de 10 capete mari sau mici căci turmele, cirezile și hergheliile nu sunt cuprinse în această dispoziție”.

„Potrivit contractului pentru prisosul pogoanelor de arătură arendașul să nu fie volnic de a lua nimic de la locuitorii domeniului, mulțumindu-se numai pe dreapta dijmă ce ar produce.

Revenind la recensământul de la 1838 pentru Câmpulung și satul Poenari mai putem face următoarele observații. Orașul Câmpulung era împărțit în Mahalaua Marginea, Mahalaua Târgului și Mahalaua Popa Ene. Dintre toate Mahalaua Marginea era considerată inima orașului Câmpulung. Recensământul celor 3 mahalale fiind semnat de POLIS-MASTER Gheorghe Eliott după nume grec. Spre deosebire de locuitorii satului Poenari, care erau în totalitate români cu excepția a 2-3 familii de țigani, în statistica Câmpulungului întâlnim și greci și sârbi și turci. De asemenea mai existau și creștini catolici. În ceea ce privește suprafețele de teren deținute de proprietari în catagrafia Câmpulungului găsim și boieri cu 50 de pog de fân și 30 de pog de porumb, la alt boier conțopist procuror de tribunal (Dumitrache Chilșoiu 80 de pog de fân și 50 de porumb), alți boieri 150 de pog de fân fiecare.

În cadrul profesiilor în statistica prezentată de profesorul Teodor Mavrodin și publicată în cartea “Studii și comunicări a Muzeului din Câmpulung, găsim menționate profesii ca: grefier, procuror, reghistier, judecător, vătășel (care se înregistrează de regulă ca străin), lemnar, neguțator de scânduri, cârciumar, măcelar, mămular (care face plăpumi și saltele), polițai al orașului, argintar, vânător, ucenic de prăvălie, cafegiu, abagiu, potcovar, bucătar, zidar, fierar, croitor, curelar, cizmar, rachier, jimblar. Privind țiiganii se precizează dacă este țigan boieresc sau mănăstiresc după cum îi aparține ca rob. Cei mai mulți țigani s-au aflat pe moșia mănăstirii Câmpulung și sunt descrise în această statistică toate ocupațiile lor: fierar, jimblar, lăutar, viorar, cobzar, cizmar cârpaci, torcătoreasă, potcovar, zidar croitor, majoritatea țiiganilor fiind fierari.

Reconstituirea familiei românești de la sat și oraș de la 1838 în zona Muscelului pe baza acestui recensământ este posibilă în ceea ce privește membrii de familie, credința, botășuguriile, gospodăria și avutul: în pogoane de arătură, în special porumb și fânețe, nr de vite: cai, boi, vaci, oi, bivoli, stupi, pruni și alți pomi fructiferi, statutul social al familiilor: boier, moșnean, clăcaș, țigani robi, credința ortodoxă catolică, însă nu se poate preciza dacă moșia de moșneni cuprinde și pogoanele trecute în dreptul familiilor de moșneni sau dacă aceste pogoane reprezintă moșia de moșneni în totalitatea ei. Privind terenurile deținute de clăcași, care după regulamentele organice, terenul clăcașilor este teren arendat fie de la arendașii intermediari, fie direct de la boierii localnici sau egumenul mănăstirii Negru-Vodă.

Reconstituirea mizeriei familiei țărănești românești de la 1838 o putem bănuî, pentru că majoritatea populației era analfabetă, trăia în bordeie peste 767 la sate și 21 la oraș, bordeie prezente și în statistica lui Dionisie Pop Marțian de la 1860, autor citat de Paul H Stahl în monografia „Arta Populară din zonele Argeș și Muscel,

capitolul: *Arhitectura populară din zona Muscel*". Este adevărat că în acest recensământ nu sunt trecute prezența caselor de binefacere care țineau de regulă de mânăstirile locale, nu sunt menționate existența școlilor cu excepția Școlii domnești de la Câmpulung care era sub oblăduirea stareșului de la mânăstirea Negru-Vodă. Nu sunt menționate suprafețele de păduri aflate în proprietatea mânăstirilor și obștilor satești și orășenești. Privind imaginea averii boierești la 1838 găsim studiul profesorului Mavrodin publicat tot în aceeași carte a Muzeului din Câmpulung din 1989 privind averea lăsată de Ioniță Brătianu de la Șuici ctitor de biserică care a lăsat în urma lui case, acareturi, cazane turcești, căruțe și alte valori, bijuterii etc.

În urma celor menționate până acum se poate sublinia că societatea și nația română de la 1838, era sub dominația călugărilor greci, grecilor fanarioți, iar venitul țării era la îndemâna imperiului rusesc reprezentat de generalul Kiseleff și Imperiului Otoman. Această stare era favorizată nu numai de puterea militară ale celor 3 imperii rusec turcesc pentru Moldova și Țara românească și habsburgic pentru Transilvania, dar se datora și unei minime împotriviri din partea populației românești dezbinată de lăcomia conducătorilor, de trădările și lupta dintre partidele boierești, de lipsa unei conștiințe naționale și emancipării economice, conștiință națională pe care nu a promovat-o nici biserica ortodoxă aflată la bunul plac al călugărilor greci, nici al cancelariile domnești care nu aveau decât un singur interes: să stoarcă tot venitul țării.

Tudor Vladimirescu și Gheorghe Lazăr au inițiat trezirea la o conștiință națională care au trezit speranțe pentru emanciparea țaranului român și familiei sale peste alte 3 decenii prin reformele lui Cuza și Kogălniceanu, însă emanciparea familiei țărănești românești n-a depășit nivelul de speranțe nici sub regele Ferdinand prin reforma agrară din 1924, nici după reforma agrară din 1945, nici prin cooperativizarea agriculturii și nici astăzi la aproape 200 de ani de când s-a realizat acest recensământ. Se poate spune că suferința și sacrificiile țaranului român se pot măsura în carele de aur care au luat drumul Romei în timpul lui Traian și după el în stăpânirea romană, în carele de aur ce au luat drumul Vienei, în carele de aur care au luat drumul Constantinopolului, în timpul domniilor autohtone și fanariote precum și în transferul tezaurului românesc la Moscova pe care rușii l-au considerat un drept natural al lor, de stăpâni.

Concluzie finală este că interpretarea unui eveniment istoric, trebuie să fie un subiect de meditație și de educație a tinerilor privind apărarea intereselor naționale a averii și conservării viitorului nației, prin educarea și promovarea unor persoane responsabile în administrarea averii și funcției sociale a puterii statului, prin păstrarea tinerilor valoroși în țară printr-o politică responsabilă și național românească, în lupta cu interesele de stăpânire ale marilor puteri învecinate și îndepărtate de a robi țara prin lozinci internaționaliste comunitare și de globalizare, de inginerii financiare care anihilează sau scad puterea economică a țării, de a îndepărta tineretul de la vatra strămoșească și a contribui la bunăstarea altora în defavoarea propriei nații. Recensământul de la 1838 reprezintă o statistică de biruri ce trebuia să o plătească societatea românească în favoarea străinilor atât ca potențial uman cât și ca venit agricol.

UNELE PROBLEME ALE MUZEOGRAFIEI ROMÂNÊȘTI LA ÎNCEPUTUL CELUI DE AL III-LEA MILENIU

Mihail Ion GORGOI

În România rețeaua muzeală cuprinde peste 600 de unități. Acestea sunt fie muzee naționale (unele cu mai multe filiale), muzee zonale, reprezentative pentru anumite regiuni istorico-geografice care și ele au filialele lor, muzee județene, muzee municipale și orașenești și muzee sătești. La toate acestea se adaugă muzee ale unor comunități etnice, muzee de cult, muzee particulare, diverse colecții etc.

Muzeele românești, în marea lor majoritate, au un caracter mixt datorită componenței patrimoniului deținut care este format din colecții de arheologie, istorie, etnografie și artă populară, științele naturii, artă plastică, memorialistică, numismatică etc.

La ora actuală în România, există un cadru legislativ care permite desfășurarea unei activități normale în domeniu. Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, cu modificările și completările ulterioare și Legea nr. 311/2003 a muzeelor și colecțiilor asigură tocmai acest cadru. Desigur că, pe lângă acestea există și acte normative legale care ajută la completarea cadrului legal în care se desfășoară activitatea într-o instituție muzeală indiferent de subordonarea acesteia.

Este recunoscut faptul că, cele două legi fundamentale enumerate mai sus, au încă nevoie de completări sau chiar de modificări. În ele s-au strecurat unele erori în clasarea muzeelor, au fost omise și sperăm că, din neglijență, unele instituții nu apar pe liste deși activitatea acestora era mult prea cunoscută la nivel național sau sunt unele muzee care au fost descalificate greșit etc.

Întotdeauna există posibilitatea ca orice lege să poată fi îmbunătățită, important este însă să fie și voință politică în acest sens.

Specialiștii din domeniu sunt cei care trebuie să-și spună cuvântul, să fie consultați ori de câte ori este nevoie, pentru constituirea și îmbunătățirea cadrului legislativ.

Aparent rețeaua muzeală românească, la capitolul resurse umane, este destul de îmbătrânită, tinerii, cu unele excepții, preferând să lucreze în zonele în care salariile sunt mai mari sau plecând spre mirajul lumii occidentale.

Trecem aici, cu vederea, faptul că, în unele instituții nu s-au creat locuri pentru tineri.

Deși Ministerul Culturii și Cultelor a avut anual, în programele sale, preocupări pentru pregătirea specialiștilor din domeniul muzeografiei prin Centrul pentru Formare, Educație Permanentă și Management în Domeniul Culturii au rămas încă destule probleme privind activitatea în acest domeniu. Cu toate strădaniile sale instituția mai sus amintită (C.P.F.E.P.M.D.C.) nu a reușit să fie mereu o zonă de pregătire autentică pentru viitorii specialiști poate și din cauza unor programe sub nivelul muzeografiei moderne. Credem că, ar trebui folosiți ca lectori la cursurile

organizate și alți specialiști în afara celor care au devenit clienți permanenți ai centrului. Ar trebui, mai mult, îmbinate activitățile teoretice cu cele practice, prin acestea înțelegând nu numai vizite la muzee, ci și programe de practică la instituțiile care permit aceasta, programe de cercetare pe domenii de activitate etc.

Desigur că, baza pregătirii o constituie, în continuare, activitatea desfășurată la instituția în care lucrează fiecare debutant. Aici ar trebui ca salariații deja specializați, recunoscuți pentru activitatea lor în domeniu și nu prin relațiile făcute cu anumite grupări, să fie cei care-i îndrumă pe tinerii noștri colegi.

În acest domeniu cred că, mai este, încă de lucru, că, mai avem de muncit pentru schimbarea mentalității unor conducători de instituții, sau a unor politicieni, ori funcționari publici care dețin funcții de conducere sau de coordonare în administrația centrală sau locală, ori a celor care sunt mai puțin interesați de acest domeniu.

Cu tot regretul, trebuie să recunoaștem că, în muzeele noastre întâlnim încă mentalități, să nu spunem oameni, care nu pot trece peste anumite principii rămase din vremurile de demult, care nu pot ține pasul cu vremea, care prăfuiesc aceste instituții, care nu înțeleg că noul vine peste noi, că vremurile actuale impun cu totul alte condiții, că economia de piață își face simțită prezența din ce în ce mai mult în activitatea noastră etc.

Ar trebui să existe o grijă permanentă și pentru dotarea unui specialist de muzeu. Câți dintre specialiști sau dintre tinerii noștri colegi știu să lucreze pe calculator sau au posibilitatea să lucreze pe calculatorul din dotare? Ce aparatură absolut necesară pentru o activitate științifică, la nivelul acestui început de mileniu al III-lea dețin specialiștii noștri? Câți specialiști pot folosi atunci când pleacă într-o cercetare de teren, reportofoane, laptopuri, aparate foto digitale, camere de luat vederi?

S-a renunțat oare la cercetarea de teren, fie ea etnografică, arheologică, de științele naturii sau de achiziții muzeale? În general nu, pentru că, la multe instituții muzeale conducătorii și specialiștii au făcut eforturi pentru obținerea fondurilor financiare unor astfel de dotări, sau au găsit sprijin la cei care le hotărâsc bugetul și nu numai.

Ne punem serios întrebarea următoare – de ce trebuie amestecat politicul în activitatea culturală? De ce astăzi sunt schimbați pe criterii politice specialiști de renume din administrație? Cu cine vor fi înlocuiți și care va fi soarta instituțiilor respective? Este oare atât de important pentru cei care sunt la putere să înlocuiască specialiști cu reprezentanți ai unor partide? Personal, eu cred că nu. Consider că, cel mai bine ar fi, să se colaboreze cu specialiștii în cauză pentru bunul mers al treburilor și pentru continuitate.

Sunt multe întrebări de pus la acest capitol, dar cine va răspunde de ele ...

Aceleași probleme se ridică și la nivelul componenței actuale a Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor. Mulți dintre cei care au lucrat ani de-a rândul nu-i mai regăsim astăzi în componența acestei comisii. Sunt unele acuze cum că s-au făcut numiri numai pe criterii politice. Personal, pe unii îi cunosc foarte bine și consider că indiferent cărei forțe politice, actuale, aparțin specialiștii. Sunt însă și nume noi, care sper, să nu fi înlocuit pe foștii specialiști doar că sunt agreați de noua putere.

Deciziile aparțin, oricum, la acest capitol, celor care diriguiesc departamentul care coordonează problemele patrimoniului cultural național.

Revenind la muzee, trebuie să subliniem faptul că, o dotare minimă necesară, fără susținere financiară, fără proiecte și programe care să corespundă atât activității specifice cât și vremurilor, fără un bun management, să nu spunem fără muncă, pentru că, sper, că aceasta se subînțelege, nu putem avea rezultate bune, nu putem rezista într-o concurență care se face din ce în ce mai simțită și care ar trebui să ne mobilizeze și să putem răspunde obligațiilor care ne revin în primul rând de salvare, păstrare și cercetare a patrimoniului cultural național și de educație permanentă a publicului vizitator în slujba căruia trebuie să fim mereu.

Titlul ar putea părea ciudat. În realitate, el reprezintă denumirea celei mai recente cărți scrisă de academiciana Cornelia Bodea¹. Cunoscută ca o mare truditore în slujba muzei Clio, autoarea a vădit și în cazul de față tenacitate în continuarea efortului pentru lămurirea a ceea ce a reprezentat anul 1848 pentru români².

În recenta sa lucrare, d-na Cornelia Bodea a pornit de la o comunicare prezentată la 19 mai 1922 de Nicolae Iorga, la Academia Română³. În acel moment, profesorul nu a avut suficiente informații și date pentru a susține tezele expuse, uneori mai mult intuite⁴.

Astăzi, datorită unei munci de Sisif, a unui curaj remarcabil care i-a permis să înfrângă piedicile puse la cale, C. Bodea a reușit să continue și să completeze munca magistrului său. Se poate spune că în bună măsură a reușit.

Ea a putut să reunească într-un tot textele tipărite de cei care au pregătit revoluția din 1848 pe tot pământul românesc: în Moldova, în Valahia, în Transilvania. Pot răspunde celor care ar reproșa că textele sunt inedite prin cuvintele lui Ernest Renan: „*ineditul înseamnă, în primul rând, folosirea unui text tipărit care zace în bibliotecă și nu-l citește nimeni*”.

Cornelia Bodea a avut meritul de a alege texte valoroase din și după epoca revoluției și de a le repune în circulație. Mai mult, a decriptat textele și a arătat clar cine erau personajele la care se refereau autorii. A explicat de ce Nicolae Bălcescu a fost răutăcios poreclit de malițiosul Ion Eliade Rădulescu, „bălbuț”⁵. Era o referire precisă și jignitoare la modul greoi în care se exprimă uneori verbal Bălcescu⁶.

Apoi, C. Bodea a reușit să identifice autorii unor opere considerate mult timp anonime. Astfel a apărut în plină lumină numele lui Ion Eliade Rădulescu, autor al pamfletului „*Voiaj din Podul Mogoșoaiei până în țigănia vlădichii – călătorie pe uscat și pe mare, Comedie într-un act și jumătate compusă de însuși autorii aceștii comedii, București, iarna, în ziua plecării în anul când au fost trei erno și o vară*”, prin care ironiza mulți conducători ai revoluției pașoptiste: Ion Câmpineanu, Iancu Văcărescu, Grigore Cantacuzino, Felix Colson, Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu⁷ etc. Evident, a fost una din micimile caracterului autorului. De aici, se pare, s-a tras îndreptățita descompunere a numelui de Eliad în „El, iad el!”⁸.

O altă problemă majoră pusă în discuție este cea a rolului societăților secrete în pregătirea revoluției. Clar s-a referit la masonerie și la ramificațiile lojii „Marelui Orient”, existente pe pământurile românești. Când se întâlneau tinerii membri ai societăților secrete de tip masonic se salutau, unul spunând „*Viitorul!*”, altul răspunzând „*România!*”⁹. Formula îi indică pe masonii regulari¹⁰, din loja „Marelui Orient”.

Problema legăturii dintre lojile masonice și pregătirea revoluției din anul 1848 și făurirea României moderne nu este nouă. Ea a fost pusă în trecut de N. Iorga, C.

Zane, D. Prodan, Al. Duțu, C. Bodea, Mihai Sturdza, Dan Berindei etc¹¹. A fost și este greu de rezolvat de slujitorii Muzei Clio.

Lui Mihai Ungheanu îi revine meritul de a fi arătat, încă din anul 1982, că în derularea fenomenelor istorice există două fețe. Cea dintâi este dezvăluită de documentele obișnuite, ai căror autori au grijă, deliberat sau nu, să nu mărturisească faptele neconvenabile pentru comanditarii lor. A doua este cea care ni se dezvăluie, în special, datorită penei literaților, care scriu despre cele aflate, simțite și trăite într-o formă plăcută și reală¹². Atunci când este cazul, din nevoia de a ajunge la licențe literare, scriitorii crează unele supoziții care explică situațiile nerezolvate de istorici.

Poate că a fost firesc ca istoricii să ajungă în această situație dacă mă gândesc la îndemnul adresat lor de Otto von Bismarck: „scrieți adevărul, numai adevărul, dar niciodată întreg adevărul”.

Făcând apel la literatură, C. Bodea a reușit în cea mai recentă carte a ei să lumineze unele aspecte legate de rolul masoneriei în pregătirea mișcării pașoptiste române. Desigur, aceasta are rădăcini mai adânci pe pământul românesc. Este suficient să amintesc complotul boierilor Manolachi Bogdan și Ioniță Cuza, bunicul viitorului domn, vinovați pentru condamnarea și executarea lui Grigore al III-lea Alexandru Ghica¹³. Ei au fost decapitați la 18 octombrie 1778, pieirea lor fiind ultima execuție din Moldova. Evenimentul i-a prilejuit lui Mihail Kogălniceanu scrierea nuvelei „Trei zile din istoria Moldovei”. Ea a fost împărțită în două părți: a) 1 octombrie 1777; b) 18 august 1778¹⁴. Din păcate, brusc, s-a oprit publicarea ultimei părți a nuvelei. Presupun că a fost o intervenție a „fraților” din loja masonică din care, foarte posibil, făcea parte și Mihail Kogălniceanu.

Lojile masonice au cunoscut o amplă răspândire și în Transilvania¹⁵. Au fost în legătură și cu faimoasa răscoală condusă de Horia, Cloșca și Crișan¹⁶.

Nu s-au limitat aici. Au pătruns în Moldova prin filieră polonă, prin ramificațiile lojei „Marelui Orient”. Vasile Alexandri, în „Farmazonul din Hârlău”, publicat în 1841 la Iași, i-a ironizat pe masoni și ritualurile lor¹⁷. Mihai Ungheanu a dovedit-o într-o formă limpede că „farmazonul” era francmasonul, ale cărui laude, ritualuri, acțiuni erau ridiculizate.

Astfel, printr-o mărturie scrisă, poetul și dramaturgul moldovean l-a precedat pe Dimitrie Bolintineanu, despre care C. Bodea afirmă că ar fi cel dintâi ce descrie ritualurile societății secrete a masonilor. El a fost comparat și cu succesorul său, scriitorul rus Lev Tolstoi care, în *Voina i Mir*, apărut între 1863-1865 precum și în traducerea în limba franceză *Guerre et Paix*, publicată între 1865-1869, descrie aceleași ritualuri¹⁸. Cronologic, desigur, lui Bolintineanu i se atribuie un primat absolut, pe plan universal în dezvăluirea ritualurilor secrete ale masonilor.

Nu este real. Bolintineanu a fost precedat în descrierea sa de opusculul publicat de V. Alexandri. Mai mult, acad. Eugen Simion, la 10 septembrie 2004, în ședință publică, a atras atenția că și C. A. Rosetti a descris ritualurile masonice într-o lucrare care s-ar fi publicat în anul 1884¹⁹. Acad. Eugen Simion s-a referit la manuscrisul lui C. A. Rosetti care a fost conceput înainte de acela datorat lui D. Bolintineanu.

Pot conchide că, fără a-mi propune mai mult ca o observație, remarc că în legătură cu masoneria, astăzi devenită din societate secretă, o societate discretă, primele ei ritualuri secrete au fost dezvăluite, pe plan universal, de românii M. Kogălniceanu, V. Alexandri, C. A. Rosetti și apoi D. Bolintineanu.

Observația făcută cu acest prilej este firească, întărește afirmația că literatura este un izvor istoric primordial și nu știrbește valoarea cărții publicată de d-na acad. C. Bodea.

¹ Cornelia Bodea, *Fața secretă a mișcării prepașoptiste române. Unitatea națională*, București, 2004, passim.

² O primă dovadă în acest sens este publicarea *1848 la români*, 2 vol., ed. I, București, 1982.

³ Nicolae Iorga, *Generația de la 1840 și cea de la 1848 față de concepția unității politice a poporului românesc*, în *Neamul Românesc*, 1922.

⁴ C. Bodea, *Fața secretă ...*, ed. cit., p. XIV.

⁵ Idem, p. 289-290 și urm.

⁶ Ibidem; I. Eliade Rădulescu, Biblioteca portativă. Diverse, vol. II, București, 1860, p. 324.

⁷ C. Bodea, *Fața secretă ...*, ed. cit., p. 293 și urm.

⁸ Acest nume i l-a dat Iancu Văcărescu încă din anul 1831, datorită caracterului versatil al personajului (cf. C. Bodea, *Fața secretă ...*, ed. cit., p. XII).

⁹ D. Bolintineanu, *Doritori nebuni*, în C. Bodea, op. Cit., p. 65.

¹⁰ În linii foarte generale, în ultimul timp, lojile masonice se împart în: a) cele regulate, în care sunt admiși numai bărbați; b) cele iregulate, în care sunt admise și femei.

¹¹ Nicolae Iorga, op. cit.; C. Zane, *Nicolae Bălcescu. Omul, opera, epoca*, București, 1975, passim; David Prodan, *Răscoala lui Horea*, 2 vol., București, 1979, passim; Al. Dușu, *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII*, București, 1968, passim; C. Bodea, op. cit., passim; Mihai Dim. Sturdza, *Junimea societate secretă*, în „Ethos”, nr. I, Paris, 1973; Dan Berindei, *Préludes de la révolution Roumaine de 1848. Les sociétés secrètes*, „Revue Roumaine d'Histoire”, t. XVII, nr. 3/1978, p. 427-445.

¹² M. Ardeleanu (Mihai Ungheanu), *Literatura și societățile secrete. Istorie vizibilă și istorie ascunsă*, în *Almanahul Luceafărul*, București, 1982, p. 60-66.

¹³ Idem, p. 61-62.

¹⁴ Publ. în Propășirea, Iași, 1844; evenimentul a făcut valvă, constituind subiectul primei piese scrise în limba română în Transilvania, *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae*, precum și unui roman datorat lui D. V. Barnoschi, *Conspirația Dărmănescului*, București, 1937.

¹⁵ M. Ungheanu, op. cit., loc. cit., p. 62 și urm.

¹⁶ Ibidem; M. Dogaru, Necunoscuții „Horea”. „Cloșca” și „Crișan”, București, 2003, p. 48-49.

¹⁷ Vasile Alexandri, *Farazonul din Hârlău*, Iași, Cantora Foaiei satești, 1841.

¹⁸ C. Bodea, op. cit., p. XIII.

¹⁹ C. A. Rosetti, [Satire], în C. D. Aricescu, *Satire politice care au circulat în public, manuscrise și anonime, între anii 1840-1866*, București, 1884, p. 20-22.

UN EPISOD MAI PUȚIN CUNOSCUT PETRECUT LA CÂMPULUNG MUSCEL ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DIN 1848

Constantin ȘERBAN

După cum se știe în revoluția din 1948 s-a implicat întreaga societate din Țările Române, inclusiv cea din Câmpulung Muscel. Potrivit cercetărilor istorice de până acum,¹ personalități marcante din acest oraș ca și unele din județul Muscel în frunte cu C.D. Aricescu, Dimitrie Jianu, Ion Buzoianu, Răducanu Burdeanu etc. s-au pregătit temeinic cu mai multe luni înainte să izbucnească revoluția în Țara Românească pentru răsturnarea regimului politic retrograd condus de domnul țării Gheorghe Bibescu,² în scopul înlocuirii acestuia cu un regim politic democratic cu vederi liberale, menit să reorganizeze societatea românească pe calea reformelor, după modelul celor europene avansate, întregul program de emancipare în toate ramurile de activitate fiind expus într-o formă succintă în cele 22 articole ale *Proclamației de la Izlaz* considerată atunci drept noua constituție a Țării Românești ce trebuie să substituie Regulamentul organic în vigoare până atunci.³

În baza primelor rapoarte înaintate de către Dimitrie Jianu, primul prefect revoluționar al județului Muscel, guvernului provizoriu al Țării Românești cu reședința la București, orașenii din Câmpulung Muscel din acea vreme își manifestau bucuria la aflarea conținutului Proclamației de la Izlaz.⁴ De asemenea, locuitorii din județul Muscel a cărui capitală era orașul Câmpulung, ar fi salutat în acea vreme cu încredere revoluția din 1848;⁵ mai mult, la rândul lui Răducanu Burdeanu în calitate de comisar cu propaganda în plasa Râuri (Muscel), raporta la rândul său guvernului provizoriu al țării că țărani „într-o unire strigau: „Să trăiască libertatea!, să trăiască România! Și trăiască toți acei ce vor să ne cauzeze acest viitor de fericire!”

Dar ceea ce este mai puțin cunoscut în derularea acelor zile revoluționare din 1848 la Câmpulung Muscel este prezența neașteptată în acest oraș la 14 iunie 1848 a lui Gheorghe Bibescu, fostul domn al Țării Românești, care după ce semnase mai întâi, în seara zilei de 11 iunie 1848, Proclamația de la Izlaz ce i se ceruse de către o delegație a funcționarilor revoluționari condusă de Nicolae Golescu,⁶ abdicase, apoi, două zile mai târziu la 13 iunie 1848 lăsând conducerea statului în seama guvernului provizoriu care de îndată a instituit în țară pe deplin un regim revoluționar,⁷ iar în ziua următoare plecase în exil pe drumul ce duce la Brașov prin Câmpulung Muscel. Acest eveniment a fost numai semnalat succint în urmă cu trei decenii de colegul nostru Gheorghe Pârnuță, într-una din scrierile sale fără însă a indica izvorul istoric folosit.⁸ Consultând documentele privind „Anul 1848 în principatele române” publicate în nu mai puțin de șase volume în urmă cu peste un secol de către generalul Ioan C. Brătianu, am aflat această sursă documentară valoroasă, care de fapt era o simplă însemnare contemporană cu evenimentele din 1848 subscrisă de un oarecare N. Rudeanu, pe scoarta unui exemplar al cunoscutului ziar „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, publicație din Brașov condusă de George Barițiu, fruntaș revoluționar din Transilvania, „publicată în 1847 însemnarea având titlul „Fuga domnească”.⁹

Ce cuprinde această însemnare? Mai întâi se arată că vineri 11 iunie 1848 s-au sculat (în sensul de răsculat n.n.), în București un număr de oameni ca la 6.000, au mers la palatul domnesc și au cerut de la domnul țării prințul Gheorghe Bibescu, întărirea constituției cuprinsă în 21 ponturi (în realitate 22 articole), care li s-a și dat, iscăbind-o Domnul. „Despre amănuntele acestei sculări (adică a răscoalei n.n.), și constituția se va vedea în gazetele acestui an.”¹⁰

În continuare se afirmă următoarele (dăm textul în extenso): „Luni la 14 iunie (1849) Domnul în simplitate, cu cocarda tricoloră în piept a venit în orașul Câmpulung, unde își avea pe Doamna și copiii veniți din săptămâna Rusaliilor.”¹¹ Aici n-a zăbovit decât ca două ceasuri și adunând pe boierii Bucureșteni și alți negustori din toate clasele din București erau veniți aici mai înainte de frica holerei și a răscoalei, ce era să se întâmple la București, ca nu știau cum o să iese. Le-a spus darea constituției și ca Domnul a abdicat. Pe urmă, a arătat că trece în Țara Nemțească și luând pe Doamna cu copiii și cu tot calabalâcul (adică bagajele n.n.), au plecat pe drumul Brașovului; seara, au dormit la Rucăr în casele Radului Popa Baștea, unde i-a apucat o ploaie mare și noaptea nu li-a ertat să meargă mai departe.” În continuare se mai afirmă: „A doua zi, au plecat la Brașov. Și pe Orație, fiind drumul rău, Doamna și Domnul au încălecat pe cai țărănești și-au mers călare. Pe Domnul l-a însoțit până la Rucăr, secretarul cârmuirii Mihalache Predescu, iar căpitanul Gheorghe Rucăreanu, judecătorul și deputatul județului până la Brașov și suptcârmuitorul plaiului Dâmboviței Ghita Rusei până la hotarul Țării Nemțești la pajura (adică la stâlpul de frontieră austriac pe care era pusă pajura bicefală n.n.).

În încheiere se mai scrie următoarele: „Pașaportul de trecere peste graniță al Domnului a fost cu nume de căpitan Gheorghe. Cu Domnul s-a dus doctorul Maier și polcovnicul Bibescu, vărul lui Vodă. „N. Rudeanu”¹¹

Ce importanță istorică are această însemnare în afara faptului că fostul domn al Țării Românești Gheorghe Bibescu a sosit în Câmpulung la 14 iunie neanunțat și că a zăbovit numai două ceasuri după care a plecat în exil spre Brașov? Mai întâi că acest izvor narativ de formă neobișnuită n-a intrat până acum în circuitul istoriografiei românești în lucrări monografice și de sinteză, care tratează revoluția din 1848 în Țara Românească, nici chiar în tratatul de istoria românilor apărut în 2003 sub egida Academiei Române.¹² Nici chiar istoricul I.C. Filitti care în 1915 publica volumul „Domniile române sub Regulamentul organic 1834-1848” (inclusiv domnia lui Gheorghe Bibescu în Țara Românească) ajungând cu expunerea sa la capitolul VII cu titlul „Revoluția de la 1848 și abdicarea lui Bibescu, face următoarea afirmație: „Evenimentele ce s-au urmat după abdicarea Domnului nu mai intră în cadrul acestui studiu”¹³ Apoi că, Doamna țării Maritica Bibescu a doua soție a Domnului împreună cu copiii ei se afla la Câmpulung Muscel înainte de abdicarea domnului Gheorghe Bibescu, unde s-a oprit în așteptarea soțului ei însoțită de doctorul Maier și de colonelul Ioan Bibescu, vărul Domnului, în fine că Doamna și Domnul după plecare pe drumul Brașovului, oprindu-se seara pentru o noapte la Rucăr unde i-a prins o ploaie mare, că din cauza drumului prost în acea regiune, neputându-se deplasa cu caretele, Domnul și Doamna au fost obligați să încălece cai țărănești fiind însoțiți până la Rucăr de secretarul cârmuirii pe nume Mihalache Predescu iar căpitanul Gheorghe

Rucăreanu care era și judecător și deputatul județului Muscel au însoțit familia domnitoare până la Brașov iar subcârmuitorul plaiului Dâmboviței anume Ghiță Ruse i-a însoțit până la hotarul țării, unde se aflau bornele de frontieră care despărteau Țara Românească de Transilvania, în acea vreme aflată sub stăpânirea Imperiului habsburgic. Ori acele borne aveau însemnate pe ele vulturul bicefal numit în izvorul istoric pajure.

În fine, un amănunt interesant este acela că Domnul a călătorit oarecum incognito în exil sub alt nume decât cel adevărat și anume pe numele de „căpitanul Gheorghe”

De reținut faptul, după părerea noastră, foarte important, că această însemnare cu titlul *Fuga domnească*, nu este singura de acest fel în sensul că istoricul Ilie Corfus, fostul meu coleg la Institutul de istorie Nicolae Iorga, a publicat în 1975 o lucrare cu un conținut mai puțin întâlnit în istoriografia românească și anume o lucrare cuprinzând izvoare narative sub forma unor însemnări aflate fie pe manuscrise fie pe tot felul de tipărituri cu conținut religios sau cult, din fondul Bibliotecii Academiei Române din București, însemnări pe care istoricul Nicolae Iorga le considera a fi „istoria țării prin cei mici.”¹²

În această lucrare cu titlul *Însemnări de demult* însemnările pe care le cuprinde de ordinul sutelor, au fost grupate după conținut în 13 capitole după cum urmează: I. Istoria politică internă; II. Războaie, ocupații străine, năvăliri de pradă; III. Istorie economică, socială, administrativă, drept; IV. Starea timpului și influența sa asupra agriculturii și a pieții; V. Inundații; VI. Lăcuste; VII. Epidemii; VIII. Învățămant; IX. Prețul și circulația cărții; X. Incendii; XI. Cutremure de pământ; XII. Eclipse, comete, mitologia populară; XIII. Cronici mici.¹³

În capitolul I al lucrării, autorul a inclus o variantă a documentului precedent cu același titlu *Fuga domnească*, descoperit pe filele unui manuscris din fondul de manuscrise din Biblioteca Academiei Române manuscrisul nr. 2781 f. 1. Comparând textele celor două variante de însemnări cu același titlu *Fuga domnească* am constatat unele inadvertențe, care deși nu sunt prea multe considerăm că sunt totuși importante pe care ne permitem să le semnalăm după cum urmează: - În prima variantă se afirmă că familia domnească a înnoptat la Rucăr în casele Radului Popa Saștea, iar în a doua variantă în casele Radului Popa Bezu; Că drumul de la Câmpulung spre Brașov a trecut pe la Oreție, iar în a doua variantă pe la Orația; Că subcârmuitorul plaiului Dâmboviței se numea Ghiță Ruset, iar din prima variantă are numele de Ghiță Ruset în a doua; că numele celui care a redactat această însemnare *Fuga domnească* este N. Rudeanu în prima variantă, iar în a doua este N. Rudescu. În plus în a doua variantă a lui Ilie Corfus se mai adaugă unele amănunte inexistente în prima variantă și anume: că a doua zi, marți dimineața au ars și casele Dinului lumânărarul în acest oraș (este vorba de orașul Câmpulung Muscel n.n.) apoi data consemnării evenimentelor descrise și anume miercuri 16 iunie 1848. Mai mult în paranteză se precizează că sunt însemnări din Câmpulung.¹⁴

NOTE

1. Arhivele naționale ale României. Direcția istorică centrală, ms. 807. Memoriile lui C.D. Aricescu cap. I, cu titlul *Rolul meu în revoluție*; C.D. Aricescu, *Istoria Câmpulungului*, București, 1855-

- 1856, 2 vol.; Idem, *Correspondența secretă și alte inedite ale capilor revoluției române de la 1848*, București, 1973-1874 2 broșuri; *Anul 1848 în principatele române Acte și documente*, București, 1902-1911 6 volume; I. Răuțescu, *Câmpulung Muscel Monografie istorică*, Câmpulung 1943, p. 48-50; Gh. Pârnuța, *Câmpulungenii în revoluția de la 1848*, București, 1973; Idem, coordonator în colaborare cu Flaminio Mârțu, Ilie Stănculescu, N. Micolaescu, Ion Hurdubețiu, *Câmpulung Muscel ieri și azi*, Câmpulung, 1974
2. I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic 1834-1848*. București, 1915 p.27-443
3. *Anul 1848 în Principatele române*, op. cit. vol. I p. 409-501; vezi și *Istoria românilor vol. VII tom. I. Constituirea României moderne 1821, 1848*, coord. Dan Berindei, București, 2003, p. 281
4. Gh. Pârnuța, *Câmpulungenii în revoluția de la anul 1848 op. cit.* p. 30-31
5. Idem, *Învățământul în Muscel în sec. XVII-XIX*, București, 1968, p. 242-243
6. Idem, p. 244
7. *Istoria românilor vol. VII tom. I, op. cit.* p. 283
8. Gh. Pârnuța, *Câmpulungenii în revoluția de la 1848, op. cit.* p. 30-31
9. *Anul 1848 în Principatele române op. cit.* vol. I, p. 611
10. Constantin Șerban, *Ecoul revoluției române de la 1848 în presa europeană. a vremii*, în vol. *Revoluția de la 1848 Culegere de studii*, București 1974, p. 184-200
11. În anul 1848 Sf. Paști au fost la 23 aprilie iar săptămâna Rusaliilor între 11-17 iunie, vezi Anexa 33 în *Documente privind istoria României*, vol. I, București, 1956
12. *Anul 1848 în Principatele române op. cit.*, vol. I, p. 11
13. *Isatoria românilor vol. VII tom.. I. op. cit* p. 279-290 autor Dan Berindei
14. I.C. Filitti, op. cit. p. 430
15. vezi *Revista istorică*, VII, 1921, vol. 2-3, p. 26
16. Ilie Corfuz, *Însemnări de demult*, Iași, 1975, p. 340
17. Idem, p. 57 (181)

Personalitate marcantă a sec. al XVIII-lea și începutul sec al XIX-lea, Ioan Arhimandritul a avut ca părinți pe Negoită și Stanca și a primit cinul monahal la mănăstirea voievodală Negru-Vodă din Câmpulung Muscel¹. De la mănăstirea Negru-Vodă pe care a condus-o timp de trei ani în calitate de stareț, a fost trimis de către voievodul Constantin Brâncoveanu ca stareț la mănăstirea Hurezului, unde a sosit pe data de 24 septembrie 1692, la noua ctitorie a domnitorului. El a fost un apropiat al marelui voievod, care-i scria misive cu caracter familiar.² Din acest modest călugăr va face vodă Constantin Brâncoveanu un arhimandrit și nastavnic al bogatei sale mănăstiri și va conduce aproape 30 de ani această ctitorie. Unii cercetători au considerat această prietenie drept rudenie că s-ar trage din neamul Brâncovenilor și nu din al Cantacuzinilor³, lucru ce s-ar fi menționat în pisanii și pomelnice, așa cum se va întâmpla cu viitorul Dionisie Bălcescu.

Nu era mănăstirea terminată dar Constantin Brâncoveanu emite un hrisov, la 25 aprilie 1695 scris pe pergament de 3 m lungime, prin care înzestrează Hurezul, ctitoria sa cu moșii, sate, vii, țigani și bolovani de sare, ca să-i asigure acelei sfinte mănăstiri monahale condiții pentru a fi bine gospodărită.⁴

Sfetic de taină a ctitorului a reorganizat totul în conformitate cu cea mai severă tradiție bizantină a viețuirii de obște și rânduială ortodoxă, pe care potrivit mărturiei voievodului Constantin Brâncoveanu „de când s-au așezat egumen și purtătoriu de grijă, nimic lucrului în slabu n-am lăsat, ce toate au fost pe lângă mănăstire.”⁵

Egumen râvnitor și priceput, un neobosit gospodar, care în toată viața lui următoare n-a căutat nici o mărire în afară de cuprinsul lăcașului ridicat, după poveștile lui, sub ochii lui și a vieții religioase.⁶

Ioan Arhimandritul s-a bucurat pentru vrednicia și pentru evlavia lui, pentru viața lui sfântă, de o deosebită iubire din partea ctitorului, care nu se mulțumea a trimite la Hurezu cărți de donație sau porunci ca oriunde aiurea, ci-și făcea o plăcere să îndrepte către egumenul său pe coli mari de hârtie pecetluite cu pecetea octogonală întrebuintată numai pentru legăturile lui personale lungi răvașe.⁷

Văzând că „aceste ale lumii toate ca o umbră se mută” și neavând în urmă pe nimenea, ca să nu fie de tot uitat și să nu rămână ca pomul fără roadă multă, și el cu voia și cu ajutor de la domnul țării Constantin Brâncoveanu la 1698 în pădure de deasupra mănăstirii, întru slava lui Dumnezeu și podvala prevestițiilor și marilor apostoli Petru și Pavel, a ridicat un schit.⁸

În colecția mănăstirii Hurezu se află scris de către egumenul Ioan Arhimandritul în anul 1699 „Pomelnicul sfintei și Dumnezezești mănăstiri și Pomelnicul schitului Sf. Apostoli. Ioan era un distins cărturar și un desăvârșit caligraf. La Arhivele Naționale din Râmnicu Vâlcea se află Pomelnicul sfintei și dumnezezești mănăstiri Hurezu și catastihul lui Ioan Arhimandritul.”⁹

În afară de diferite bunuri mișcătoare de cult și de uz casnic, egumenul a mai „făcut via de lângă mănăstire, alături de cea a mănăstirii Bistrița, rozoare 10 și răzorul de-a lungul stânjani 95 și lat stânjani 5 și o am îngrădit cu gardu de mărăcini și cu o poartă de stejariu și am pus pomi în poalele viei.

Și am făcut la troiana o vie de dem piaste ? alături cu cea ce a fost dată de ctitori, însă răzoare 10, iar răzorul de-a lungul stânjani 30 și de lat stânjani 6.

Și am făcut un slon de scânduri de stejar în poalele viei și l-am șindrilit și i-am cumpărat locuri împrejurul viei, și am lărgit livada drept lei (loc alb) și o am îngrădit cu gardu de jur împrejur și cu poartă de stejar.

Și am cumpărat via de la Pitești, însă răzoare 15 și răzorul de-a lungul stânjani 90 și de lat stânjani 5 și cu livada den poalele viei drept lei 765 și o am îngrădit cu gardu cu mărăcini și cu poartă de stejar.

Și am cumpărat moșia de la Oțești den județul Vâlcea drept 703 pol.

Și am dres casele de la Polovragi cea de piatră și cea stricată foarte și le-am acoperit cu șindrilă și am făcut curte în jurul bisericii de vârghiși o am învelit cu șindrilă și cu poartă de stejar. Și am făcut tâmplesle foarte frumoase de am dat lei 40. Și am pus de au întors via mănăstirii Polovragi la Negoești, că era pentru șapte ani și am cumpărat și cu răzoare de vie alături cu cealaltă via a Polovragiului, drept lei 25 și am pus altă nevointă la domnul nostru de am întors vinăriciul de la Negoești sfintei mănăstiri.

Și am cumpărat moșia ce(se) cheamă Băiești, den județul Jiului de sus care se hotărăște cu Baia de Hier și o funie mare din Hotarul Poenilor de la Bargu paharniciul Urdărescu, drept lei 300. Și am cumpărat iar la hotarul Poenilor de jos 100 stânjani de moșie de la Gavril răspopul drept lei 14.

Și am făcut casele de la Șirineasa, foarte bune, precum se văd și curte și cu grădină pometului, de bolobani și poartă și jiniță șindrilită și biserica care iaste pre temelie de poartă hramul Sfântului Nicolae și cu toate ce trebuie bisericii și am cheltuit la casă și la biserică peste tot lei 184.

Și am făcut la Runcu casele foarte bune, precum se văd șindrilite și cu curte împrejur cu mărăcini și cu poartă și înaintea porții eleșteu mare și bun și de tot felu de pește ca să hie de treabă casei și am cheltuit pe aceasta până le-am făcut lei 151. Și am dres biserica din Runcu, cea de piatră, că era stricată și pustie de tot, de i-am făcut *boltă bisericii a doua oară, și o am și șindrilit cu șindrile și o am și spoit pe denlăuntru și pe deafară*, care biserică este hramul marelui mucenic Gheorghe de i-am făcut tâmplesle și icoane și poale de icoane și dveri și jatie și cărți și de toate ce trebuie să veade.

Și am făcut la Puțuri un schițșor, în lunca Jiului, cu hramul Sf. Ioan, pe petece(?) cu toate ce i-au trebuit. Și am făcut o vie la Puțuri den pajiște, răzoare 10, răzorul de-a lungul 50 și lat stânjani 6 și am făcut un slon mare și am îngrădit cu gard.

Și am făcut la Bratovoști, în apa Girocului, un eleșteu foarte mare și bun, de lungime stânjani 600 și lat stânjani 260. Și am făcut o moară de izvoană de umblă în apa heleșteului. Și am făcut iar în apa Girocului două roate de moară în două case de izvoană, care sunt aproape de schit. Și am făcut o roată de moară la Runcu pe apa DAGA (?) lei 12 pol. Și am făcut la moșia de la Belciugatul, ce iaste mai jos de

București, o casă cu curte, cu mărăcini și poartă și grajd. Și am mai cumpărat iar la Belciugatul 200 oi cu miei ca să fie de prăsilă acolo și am dat lei 200.

Și am cumpărat pe Stanciul țiganul cu țigancă lui și cu un copil și cu trei fete, de-am (dat) pe aceștia lei 110. Și am mai cumpărat o țigancă pe nume Stanca de la Matei Dumitrescu lei 25,10. Nu trebuie uitați nici hanul de la Craiova.¹¹ Ioan Mavrocordat a fost numit (1705) de către doamna Maria Brâncoveanu soția voievodului Constantin ca ispravnic la zidirea mănăstirii Surpatele și în 1715 din porunca urmașilor lui Brâncoveanu la rezidirea mănăstirii Dintr-un Lemn.¹²

În afară de foarte bun conducător și desăvârșit gospodar în același timp pentru însușirile sale artistice s-a bucurat de o excepțională atenție din partea lui Constantin Brâncoveanu.¹³

Prin osteneala lui Opan Arhimandritul apărea la Râmnic „Adunarea slujbei Adormirea Născătoarei de Dumnezeu cu paraclisul cel de obște și cu canoanele Osmoglovnicului ce se cântă sâmbăta”. „Acum, întâi într-acestea clipă tipărită și așezată în zilele Prea luminatului domn Ioan Constantin B. B. voevod. Cu blagoslovenia iubit de către Dumnezeu prea cuviosul kir Ioan Arhimandritul sfinteii Mănăstiri Hurezu de Mihai Isvanovici tipografulu din Râmnic”.

Arhimandritul Ioan era un om înzestrat cu însușiri deosebite, era un cărturar înzestrat și cu un ascutit simț organizatoric și coordonator al problemelor administrative ale chinoviei sale. Avea bună cunoștință de pisanii în care amesteca și versuri și epitaful rimat ce se citește pe mormântul său i se datorește lui; „Mai vârtos, gândul omului în lucru ce are”.¹⁵

Despre activitatea lui Ioan Arhimandritul ca dascăl amintește și Iosif ieromonahul în cartea „Mântuirea păcătoșilor” pe care o copiase pe la 1696 arătând: „și am scris eu... Iosif ieromonah ucenicul părintelui Ioan, iar Dosoftei ieromonahul menționează că a fost ucenic al egumenului Ioan în anul 1700 și la îndemnul lui a tradus „Viața lui Varlaam și Ioasif”.

Încercările literare – poetice ale lui Ioan Arhimandritul, nu au stat în atenția specialiștilor din domeniul criticii literare, dar ar fi cazul să se arunce ochii asupra acestor încercări artistice:

„Această pre cuvioasă
Trapezărie frumoasă
Care este tuturor drăgăstoasă
Ca o maică mângâioasă
Întru neuitare făcută
Și așa tocmită
Și cu zугrăveale împodobită
De smeritul Ioan Arhimandrit.

Inscripție pe trapeza de sub icoana Maicii Domnului de la mănăstirea Hurezu.¹⁷

(Valuri) multe ridică furtuna pe mare
Mai vârtos gîn(dul) omului întru lucrul ce are
Nu atâta grija și frica începutului
Cât mai multă grija și prietenia sfârșitului

(Pentru) ca tot lu(cru)l bun și de (multă) nevoie
 Îi arată'acea ce ostenește pentru (credință)?
 Precum, și acesta părinte, ce să vădu le-au făcut (isprăvit)
 Precum că și noao tuturor cu milă (ni-i îngăduit)
 Ca să fiu uitatu
 Că ne va fi păcatu
 Că prin multe osteneale am luat
 Iar acum zace cu (țăr)ână împresuratu
 Și a fost nastavnic acest părinte(aici) ani 30
 Și fu și trecu
 Ca când și nu fu

Și i s-au săvârșit viața lui, mutându-se către Dumnezeu la
 leatul 7234 (= 1726) iun(ie) 15 dne(zile)

Pe zidul de piatră de mormânt a lui Ioan Arhimandritul în biserica mare a
 mănăstirii Hurezu.¹⁸

Precum cerbul setos de izvor dorește
 Apărând apă rece, Bând se înveselește
 Întru acest chip dorind și sufletul meu
 Să zidesc acest mic lăcaș marelui Dumnezeu
 Întru cinstea și slava acestor prea vestiți
 Marilor apostoli Petru și Pavel numiți
 Voie și ajutor aflând de la cel prea înălțat
 Ioan Constantin voievod, carele au ridicat
 Cea mare sfântă monastire
 Sfântului Constantin întru proslăvire
 Primește acum dar Cerescule Împărat
 Și acest Dumnezeiesc lăcaș, ce e ridicat
 Cu toată nevoiea de mine smeritul
 Ioan egumen și arhimandritul
 Care e înălțată de cel de mai sus
 În versuri luminate se arată
 Luna august 13 leat 7206 (=1698)

Inscripție de pe biserica Sf. Apostoli din Hurezu.¹⁹

Valuri multe ridică furtuna pre mare
 Mai vârtos gândul întru lucru ce are
 Nu atâta grije și frica începutului
 Ce mai multă grije și primejdia sfârșitului²⁰
 Întru acest chip fiind, într-aceea grijă
 Și eu smeritul Ioan mult m-am nevoit
 Până ce această sfântă biserică o am isprăvit
 Și pe urmă cu înfrumusețare o am zugrăvit
 Întru slava lui Dumnezeu și întru pohvala(lauda)
 Sfinților Apostoli.

Și s-au săvârșit la iulie 6 zile, leat 7208(=1700)

Inscripția bisericii Sfinții Apostoli Petru și Pavel, ce se află afară.²¹

Aceste versuri scrise de către egumenul mănăstirii Hurezu arată că voievodul Constantin Brâncoveanu a găsit în arhimandrit, al cărui nume figurează mai la toate ctitoriile oltene ale domnului, un om vrednic și de aleasă simțire artistică.²²

Deasupra ușii bisericii schitului Sf. Apostoli se află pictat Ioan Arhimandritul, care ține macheta bisericii în mâna dreaptă, și versurile lui:²³

Și fu și trecu

Ca și când nu fu

Că arhimandritul Ioan „nu a fost uitatu”.

Note:

1. Arhivele Naționale Rm. Vâlcea, ms. 141 f.6
2. Ion Donat, *Ioan Arhimandritul, întâiul egumen al mănăstirii Hurezi* în Mitropolia Olteniei, nr. 5-6/1966
3. Bălașa Dumitru, *Constantin Brâncoveanu voievod și Ioan Arhimandritul. Un manuscris inedit al lui Ioan egumenul mănăstirii Hurezi (1692-1726)* în Mitropolia Olteniei, nr. 11-12/1973, p. 994
4. Aurelian Sacerdoțeanu, *Constantin Brâncoveanu și ctitoriile sale din Oltenia*, în Mitropolia Olteniei, nr. 9-19/1960, p. 714
5. Daniel Barbu, *Arta brâncovenească, semnele timpului și structurile spațiului*, în Constantin Brâncoveanu, București, 1989, p. 256-257
6. Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii române și a vieții religioase a românilor*, vol. II, ed. a II-a, București, 1932, p. 69-70
7. Nicolae Iorga, *Hârtii din arhiva mănăstirii Hurezului*, Studiu și documente XIV, București, 1907, p. XIV
8. Alexandru Lapedatu, *Mănăstirea Hurezu*, Note istorice în BCMI, aprilie-mai, 1908, p. 58
9. Arh. Naț. Rm. Vâlcea, ms. 141
10. Arh. Naț. Rm. Vâlcea, ms. 3 f. 13-16
11. Corneliu Tamaș, *Istoria Hurezului*, Rm. Vâlcea, 1995, p. 45
12. Al. Lapedatu, *art. cit.*, p. 65
13. I. Bulat, *art. cit.*, p. 448
14. Ioan Bianu, Hodoș Hosaș Nerva, *Biblioteca românească veche*, tom I, p. 465
15. N. Iorga, *Hârtii*, p. XIV
16. Andrei N., Gh. Părănuță, *Istoria învățământului în Oltenia*, vol. I., Craiova, 1977, p. 150-151
17. Ghenadie al Râmnicului, *Vizite canonice însoțite de note istorice-arheologice din anii 1880-1891*, București, 1892, p. 40
18. N. Iorga, *Hârtii*, p. 68-69
19. Ghenadie al Râmnicului, *op. cit.*, p. 40
20. Se repetă aceste versuri.
21. N. Iorga, *Hârtii*, p. 5

CÂTEVA ȘTIRI DESPRE PREOȚII ȘI DIACONII DIN SATUL BÂRLA – JUDEȚUL ARGEȘ DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVIII-LEA PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Marius PĂDURARU

Situată astăzi în extremitatea sudică a județului Argeș, la 56 km de Pitești, comuna Bârla este formată din 12 sate¹, fiind una dintre cele mai mari unități administrative de acest tip, ale județului.

Cât privește vechimea satului Bârla, astăzi satul reședință al comunei aceasta nu este pe deplin lămurită. Dacă tradiția orală, care, la un moment dat, a putut fi probabil probată documentar² leagă denumirea și întemeierea satului Bârla de un anume „Bârlică”³, căpitan în oastea lui Mihai Viteazul care, în urma săvârșirii unor fapte de vitejie ar fi fost răsplătit de domn, pe teritoriul actual al satului cu o moșie de cca. 3.000 ha⁴, prima atestare documentară pe care am depistat-o la Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, datează din 21 mai 1684⁵ și este reprezentată de hrisovul domnitorului Șerban Cantacuzino (1678-1688), prin care se întărea mănăstirii Aninoasa, între altele, și o parte a satului Bârla, în valoare de 42 de taleri și 1.400 de aspri, danie făcută locașului, de către ctitorul său, Tudoran (II) Vlădescu⁶. În acest hrisov, numele Bârlei, apare alături de al altor sate, din județele Argeș, Dâmbovița, Ilfov, Muscel, Teleorman și Vlașca, ca făcând parte, din substanțiala danie, făcută mănăstirii Aninoasa, de opulentul boier.⁷

Cu timpul, lângă satele Bârla și Buzești⁸, s-a format un nou cătun, devenit apoi sat, Bârlești⁹, a cărui denumire cu siguranță, derivă de la Bârla. Menționat în catagrafia lui Constantin Mavrocordat, de mult pierdută, printre satele principale din secolul al XVIII-lea¹⁰, și fiind foarte populat, la 19 mai 1787, satul Bârla a fost împărțit în Bârla de Sus și Bârla de Jos¹¹. În 1810, în Bârla de Sus erau 62 case, cu 243 suflete¹², iar în Bârla de Jos, 84 case, cu 252 suflete¹³. În decembrie 1814, ambele sate, care făceau parte din plasa Cotmeana a județului Teleorman, aveau 187 lude¹⁴, în vreme ce, Bârleștii și Buzeștii făceau parte din plasa Vedea, a județului Teleorman¹⁵. Potrivit catagrafiei din 1838, din satele actualei comune (în număr de douăsprezece), au fost catagrafiate atunci opt (din care azi unul dispărut): Bârla (118 case), Șălăreasca (55 case), Ciocești (65 case), Mândra (75 case), Urlueni (159 case), Bordeiele (28 case), Malu (93 case), Podișorul (47 case) și Mozăceni (94 case), însumând un număr de 734 case¹⁶.

În secolul al XVIII-lea, documentele menționează în satul Bârla, și ulterior în satele Bârla de Sus și Bârla de Jos, mai mulți preoți, care practicau această profesie din tată în fiu.

Primul preot atestat documentar, se numea Bârlă și, probabil, și-a luat cognomenul satului, dacă nu cumva se va fi trăgând chiar din cei care au întemeiat localitatea. S-a născut în prima jumătate a secolului al XVIII-lea și a avut ca fii pe Badea, Cârstea și Vlad și, probabil, pe Radu și Mihai.

Cel dintâi, „Badea grămăticul sin popa Bârlă ot satu Bârla sud Olt” a fost hirotonit diacon la 18 aprilie 1786¹⁷. În aceeași condică de hirotonii a Mitropoliei, la 19 mai a fost înscrisă iarăși hirotonia lui „Badea grămăticul sin Bârlă pop a ot sat Bârla de Sus”¹⁸. Indicarea județului Olt în 1786 era o eroare, iar înregistrarea din 1787 săvârșea o altă eroare, în realitate, nu tot grămăticul, ci diaconul era hirotonit preot. Ținând seama de data aproximativă a nașterii preotului Bârlă, precum și de datele la care s-au născut și au fost hirotoniți fiii săi, înseamnă că Badea era destul de matur când a fost hirotonit. Nefiind catagrafiat în 1810, rezultă că atunci nu mai trăia¹⁹.

Al doilea fiu, „popa Cârstea sin popa Bârlă [...] hirotonisit de prea sfinția sa Servastis chir Dionisie, cu blag oslovenia proin mitropolitului Dositie, leat 1801 noemvrie 16, pe această biserică”, a fost catagrafiat în 1810, în Bârla de Sus, în vârstă de 50 de ani, cu mențiunea „slab la citire”, iar soția sa Rada, în vârstă de 40 de ani. Aveau doi copii: Cârstea și Ștefana²⁰.

Grămăticul „Vlad sin popa Bârlea”, cel de al treilea fiu, a fost hirotonit diacon la 4 octombrie 1802. Soția sa Neaga, era fiica Dicului din Ciocești²¹. La 6 iulie 1805, era hirotonit preot, iar în 1810, popii „Vlad sin popa Bârlică” i se atribuiau 35 ani. Locuia în Bârla de Sus, și era apreciat ca „bun la învățătură”. Soția sa, preoteasa Neaga avea pe atunci 30 ani²², iar în 1838 era văduvă, în vârstă de 60 ani²³. Tot atunci, sunt menționați și fiii săi, Radu, de 14 ani²⁴, și „Ion sin popa Vlad”, care era gospodar²⁵.

Cei din urmă, Radu și Mihai, sunt cunoscuți doar prin fiii lor, care au purtat cognomenul Bârlică sau Bârleanu. Astfel, unui „Ghroeghe sin Radu Bârleanu”, din satul Șelăreasca, i se atribuia în 1838, vârsta (eronată) de 80 ani, soției sale Dumitra de 70 ani și copiilor Tudor 19 ani, Marica 17 ani, Rada 14 ani²⁶. Este posibil însă, ca acest preot să fi primit cognomenul „Bârleanu” numai pentru faptul că provenise din Bârla, fără să fi fost urmașul preotului.

La 25 februarie 1842, murea în Bârla „Ion Gheorghe Bârlică”, ce slujise ca preot în satul Șelăreasca²⁷. Dat fiind faptul că acest sat era inclus în enoria Bârla, el era fiul lui Gheroghe Radu, Bârlădeanu, necatagrafiat, la 1838, ca făcând parte din familia acestuia, întrucât era căsătorit și avea propria sa familie. În 1838, lui „Drăgoi sin Mihai Bârlică”, din Bârla i se atribuiau 70 de ani, Soției Stana 50 de ani, copiilor lor Drăgoi, 12 ani, respectiv Ștefana 9 ani²⁸.

Dacă cognomenul Bârlică indică diminutivul numelui Bârlă și, ținând seama de spiritul de exagerare în epocă a vârstei bătrânilor, precum și de vârstele copiilor lui Gheorghe și Drăgoi, reducând convențional vârstele acestora, putem aproxima nașterea lui Radu și a lui Mihai pe la 1750, fapt ce face posibilă nașterea preotului Bârlă prin 1725.

Badea, cel mai mare dintre fiii preotului Bârlă, a avut un fiu Tudor, hirotonit mai întâi diacon la 16 aprilie 1793, la mănăstirea Colțea din București, pentru biserica Nașterea Precistei din Bârla²⁹. Tudor era „om de mijloc, la față smead, părul capului negru, sprâncenele murgi, barba neagră; născut la sat la Bârla, crescut la numitul sat, Bârla; soția lui, anume Rada, de la Căcărăzeni, fată de preot, anume Stanciul³⁰. Acesta este cel mai vechi portret al unui preot din Bârla care s-a păstrat. Cu șase ani mai înainte, la 11 mai 1787 fusese hirotonisit preot și socrul său „Stanciu diacon sin popa

Gheorghe ot Căcărăzeani de Jos”³¹. În 1838, Rada era catagrafiată în vârstă de 70 de ani, în casa fiului său „Baicu sin popa Teodor”, în vârstă de 32 de ani³², de unde rezultă că diaconul Tudor a fost hirotonisit ulterior preot. În anul respectiv, el nu mai era în viață.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a mai existat un preot numit tot Badea, cunoscut numai din patronimicele fiilor săi, și care a trăit ceva mai târziu decât Badea Bârlă, fapt ce rezultă din vârstele celor doi Badea, care se încadrează în două generații distincte. Simplă coincidență, și acesta a avut un fiu numit „popa Teodor sin popa Badea [...]”, hirotonisit de prea sfinția sa Vrața chir Sofronia, cu blagoslovenia lui proin mitropolit Dositie leat 1804 octombrie 13”. În 1810, era socotit „bun la învățătură”, în vârstă de 40 de ani, fiind catagrafiat împreună cu soția Ioana și copiii Stan și Ilinca³³. Atunci preotul Tudor Badea Bârlă, nu a fost catagrafiat, fiindcă nu mai trăia. Doar preoteasa Rada supraviețuia, încă și în 1838. În 1810 nu au fost incluși în familia preotului Tudor aflat în funcție, Badea, viitorul preot și Baicu, deoarece aceștia erau fiii lui Tudor Badea Bârlă. Acesta din urmă a avut fii pe Badea și Ion, născuți aproximativ pe la 1784, respectiv 1778, de unde se poate aprecia că preotul Tudor Bârlă s-a născut înainte de 1760, în timp ce preotul Tudor aflat în funcție la 1810, după 1770. Din vârstele preotului Marin popa Badea și Stoica popa Badea, rezultă că ei erau frați cu acest Tudor, hirotonit în 1804. „Popa Marin sin popa Badea” a fost hirotonit la 1 februarie 1805. În 1810 era în Bârla de Jos, în vârstă de 40 de ani, căsătorit cu Ioana, în vârstă de 35 de ani și aveau un fiu, Dumitru³⁴. În perioada ianuarie-mai 1828 a fost scos de la plata obligațiilor, deoarece a încetat din viață³⁵. Celuilalt frate, „Stoica sin popa Badea” i se atribuiau 60 de ani în 1838³⁶.

Numele de familie Bazaliu/Bazalău, pe care tradiția îl păstrează referitor la unii dintre acești preoți, este întâlnit și astăzi printre sătenii din Bârla, Ciocești³⁷ și Ciurești³⁸, în ultimele două sate, răspândindu-se prin stabilirea acolo, a unor familii, ce au plecat din primul. Timp de peste două secole în urmă, de când sunt întâlniți nominal, nu apar niciodată documentar, cu acest nume. În perioada 1828-1838, reflectată în zeci de documente privindu-i pe ei, când cognomenul trebuia să aibă cea mai intensă prezență, nici unul nu a fost indicat cu aceasta. Atunci, în Bârla, trăiau 10 clerici. În Bârla de Sus, preoții Ilie, Cârstea, Nedelco și diaconul Tudor; în Bârla de Jos, preoții: Ioan, Badea și Marin; în satul „Bârla, cătunu Podișor”, preoții: Stan, Enache și „Barbu ot Bârla”³⁹.

S-ar putea ca patronimicul Baziliu/Bazalău, al actualilor purtători de acolo, să fi apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sau chiar la începutul secolului XX, în condiții foarte greu, dacă nu chiar imposibil de stabilit. Este posibil ca acest cognomen să fi fost realizat de către urmași, prin interpretarea unor vagi tradiții și din tendința general umană, de a transmite aspecte interesante din viața străbunilor.

Reținerea de către tradiție, a preotului Tudor Borețeanu, fiul popii „Badea Bazaliu” și a preotului Ion Ceroianu, fiul popii Badea „Dascălu Bazaliu”, a constituit jaloanele cercetării documentare, care i-a regăsit în scriptele vremii, mergând în sus până la preotul Tudor, cel hirotonit la mănăstirea Colțea (nenominalizat de tradiție, ci indicat doar prin cognomenul neamului Bazaliu), și revenind în jos, la urmași, păstrând și ecoul existenței preotului Bârlă.

Potrivit judecătorului G. Bârleanu, preotul Tudor a avut 9 copii⁴⁰, printre care erau și preoții: Radu, Dascălu, Voicu și Badea. Documentar sunt identificați sigur: Badea, Ion (Dascălu) și Cârstea și Baicu, probabil același cu Voicu.

Popa Radu a avut o fiică Mița, căreia i-a făcut foaie de zestre la 13 februarie 1864⁴¹. În secolul al XIX-lea nu a trăit însă, nici un preot Radu în Bârla. În Bârlești, în schimb, exista în 1810, un preot „Radu sin diaconu Gheorghe”, în vârstă de 50 de ani, hirotonit la 5 defembrie 1801⁴², iar în Buzești de Sus, preotul „Radu sin diaconu Radu”, de 63 de ani, hirotonit la 6 iulie 1806⁴³. Dar aceștia, născuți fiind pe la 1750-1760, pe lângă că aveau altă descendență, erau prea distanțați în timp de generația celor care ne interesează. Cel din Buzești, unde se va stabili și preotul Ion Popescu Ceroianu, despre care va fi vorba mai jos, avea un fiu Pătrașco, de 15 ani și o „copilă” Meița, care ar putea fi Mița lui Radu „Bazaliu”, dar și ele erau prea distanțate, căci dacă ultima a fost înzestrată în 1864, s-ar fi putut deci naște după 1840. În 1845, în Buzești au fost înscrși: preotul „Ioan duhovnicu sin Radu Bârleanu” (al cărui cognomen trimite la Bârla) și preotul „Gheorghe sin popa Radu”. Este evident că acest Gheorghe era fiul preotului Radu din 1810, din acest sat, iar Ioan duhovnicul ar fi putut să fie fiul preotului Radu „Bazaliu” (fiind omise cuvintele „din popa” cum se scria de obicei, și s-a scris în cazul lui Gheorghe), numai dacă existența acestuia s-ar fi dovedit. Dar și vârsta acestora, născuți înainte de 1829, îi distanțează prea mult de o eventuală soră, Mița, înzestrată în 1864, când Radu nu mai trăia, deci născută după 1840. Și mai mult decât atât, vârsta aproximativă a acestuia îl distanțează pe Radu (chiar dacă ar fi fost cel mai mic dintre frați) de preotul Badea, născut prin 1784 și, mai ales a lui Ion „Dascălu”, născut prin 1778, ale căror existențe sunt bine conturate. În extremis, dacă totuși unul din cei doi Radu din 1810, ar fi avut vreo legătură cu Bazalii, aceea nu putea să fie decât prin alianță, cel în cauză fiind căsătorit cu una din ficele preotului Tudor, deci soră cu ceilalți „Bazalii”.

Preotul Ion „Dascălu” a rămas în tradiție numai cu un apelativ care, în realitate, nu constituia un onomastic, ci indica un atribut, o a doua activitate cărturărească pe care o depunea pe lângă cea de preot, el fiind și un îndrumător al tinerilor, în a citi și a scrie. În această situație, singura posibilitate de a-i identifica numele, o oferă afirmația că fiul său, Ion, a fost preot în Buzești, cu numele Ion Popescu Ceroianu.

„Popa Ion sin popa Tudor” a fost „hirotonisit de prea sfinția sa chir Nicodim de proin mitropolit Dositie, l eat 1806 aprilie 16”. În 1810 a fost catagrafiat în Bârla de Jos, în vârstă de 32 de ani. Era căsătorit cu Maria și avea doi fii, Ion și Radu⁴⁵. Născut deci prin 1778, el era fiul preotului Tudor Badea Bîrlă, neputând fi al preotului „Tudor sin popa Badea”, din altă familie, născut mai târziu. Calificativul de „bun cărturar”, pe care i l-a atribuit protopopul (care nu ezita să facă aprecieri nefavorabile celor mai puțin dotați), la întocmirea catagrafiei, trimite la cognomenul „Dascălu”, cu care a rămas în memoria posterității. În timp ce fratele său, preotul Badea, a fost înscris la Bârla de Jos, în catastifele privind plata obligațiilor clericilor începând cu 3 ianuarie 1828⁴⁶, timp de mai mulți ani, Ion a fost menționat cu intermitență, numai din octombrie 1830⁴⁷ până în mai 1831⁴⁸. În ipoteza că ar fi fost „iertat” de plata obligațiunilor, ar fi fost înscris cu mențiunea respectivă: bolnav, bătrân (deși nu era

prea bătrân), îndeplinind o funcție administrativ-bisericească. Singura explicație plauzibilă o constituie faptul că el a suplinat la biserica din Buzești, rămasă vacantă tocmai atunci, în urma morții preotului Niculae, întâlnit ultima dată acolo, la 21 mai 1828⁴⁹. La 21 mai 1829, slujitor în Buzești era „popa Ion”⁵⁰, care nu putea să fie decât „Dascălu”, care lipsea în Bârla. Situația se repetă și în luna decembrie a aceluiași an, când nu apărea în Bârla⁵¹. Deoarece Ion lipsea din Bârla încă din mai 1828, el va fi ținut locul în Buzești încă de atunci, când preotul Nicolae va fi fost bolnav, al doilea cleric din acest sat, fiind diaconul Pârnu⁵². În 1830 preotul Ion reapare la Bârla, dar va lipsi din nou de aici în perioada mai 1832-1835⁵³, când nu era menționat nici printre clericii „aleși”, nici printre cei rămași „prisos” în Bârla, în catastiful întocmit la 25 ianuarie 1835⁵⁴. De aici rezultă că în acest răstimp, merge iarăși la Buzești, după moartea prematură a fiului său, care slujise acolo puțină vreme. Deplasarea lui la o biserică vacantă era cu atât mai necesară, cu cât Bârla de Jos, Bârla de Sus și Podișoru erau bine încadrate oficial, cu opt preoți (Ion, Badea, Ilie, Cârstea, diaconu Baicu, Cârstea popa Bârlă, Nedelcu, Enache și Barbu), iar tocmai atunci se pregăteau reorganizarea bisericii și reducerea numărului slujitorilor. Funcționarea lui la Buzești, poate indica faptul că el a fost primul din familie care a primit cognomenul Ceroianu. Tradiția spune că fiul său, preotul Ion, a fost numit Ceroianu, deoarece venise din Bârla – Ceroaia⁵⁵. Nici un act nu spune că tânărul preot Ion s-a numit Ceroianu, dar dovedește cognomenul care s-a atribuit și nepotului său, Călin, fiul lui Ion-junior (cum îl vom numi în continuare, pentru a-l deosebi de tatăl său), sub acest nume fiind înscris la seminar în 1845. Nu se poate presupune că acesta a fost numit Ceroianu pentru motivul că el ar fi venit din Ceroaia, deoarece se născuse în Buzești, unde a trăit întreaga viață. Revenind la precizarea dacă Ion-junior a fost primul care s-a numit Ceroianu, sau dacă Ion-tatăl primise acest cognomen, consider că acesta din urmă a fost primul „Ceroianu”, argumentând: probabil că Ion-junior s-a căsătorit în Buzești, unde era și enoria vacantă și pentru care a fost hirotonit. Atunci, el nu mai era ceroian, deoarece nu venea ca preot din Ceroaia, ci era buzeștean, ca locatar în Buzești. În schimb, tatăl său, venind de la Ceroaia, când suplinea era indicat prin „popa Ceroianu”. Problema nu prezintă nici o importanță practică, dar este interesantă prin semantica antroponimiei sale.

În 1838, preotul Ion „Dascălu” a fost înscris în vârstă de 60 de ani (care corespunde cu cea din 1810, ținerea exactă a evidenței vârstei constituind încă o trăsătură a aptitudinilor sale cărturărești), iar soția sa Maria 50 de ani. Avea copii pe Tudor de 30 ani, Radu de 15 ani, Rada de 14 ani și Ioana de 12 ani⁵⁶. Catagrafierea lui în Bârla nu înseamnă neapărat, că era și slujitor aici, ci a fost înscris în acest sat unde își avea familia cu gospodăria. Catagrafia fiind generală, a satului, avea un rost recensual, cu scop fiscal, economic, nu profesional. Totuși, uneori, se menționa la câte un preot că „slujește în satul...”. Optez pentru restabilirea lui cu serviciul în Bârla. Din faptul că la 8 aprilie 1842 a decedat „Maria piroteasa văduva”⁵⁷, rezultă că preotul Ion „Dascălu” era mort la acea dată.

Dintre copiii săi au fost cunoscuți: Ion, Radu, Badea, Constantin, Dumitru, Stan, Tudor, Rada, Ioana, Ion. Este de reținut regăsirea și în familia preotului Ion a unor nume frecvente în onomastica „Bazaliilor”, raportând onomastica noilor purtători

la cei anteriori: Tudor și Radu la bunici; Badea, Radu și Voicu la unchi, amintind pe cei trei preoți referiți de tradiție.

Radu, fiul preotului Ion „Dascălu” înscris în 1810, nu putea avea numai 15 ani în 1838. Lui „Badea sin popa Ion”, căsătorit în 1835⁵⁸, i se indicau în 1838, 30 de ani. Stana, soția lui avea 20 de ani, iar fiul lor Ioan, 2 ani⁵⁹. Dar, Badea nu putea avea 30 de ani în 1838, dacă s-a născut după 1810, ținând seama și de faptul că Stana avea numai 20 de ani. „Costandin sin popa Ion” se căsătorise în 1833⁶⁰, iar „Dumitru sin popa Ion”, în 1834⁶¹. Preotul „Stan sin popa Ion” din cătunul Podișoru, i se atribuiău 24 de ani în 1838; Zamferei, soția lui, numai 16, iar fiului Voicu, 6 luni⁶². „Tudorache sin popa Ion” a murit la 21 iulie 1840⁶³. „Ioan sin popa Ioan” s-a căsătorit în Bârla, în 1833⁶⁴. Avea onomasticul care se bucura de simpatie în familia lor, atribuit unui al treilea membru, fapt care se mai întâlnea. El nu poate fi confundat cu primul fiu al preotului Ion „Dascălu”, care prin 1829 va deveni popa Ion Ceroianu. În sprijinul acestei deosebiri dintre cei doi frați Ion, vin și datele privind pe Călin I. Ceroianu, născut prin 1828 și intrat în seminar în 1845, dată la care, plecând din 1833, când se căsătorea al doilea Ion, nu avea vârsta necesară de a fi primit în acea școală. În plus, o intrare prematură în seminar a lui Călin era nelogică, știind că, la absolvirea acestuia, în 1849, nu putea fi hirotonit la vârsta de numai 16 ani.

Preotul Voicu „Bazaliu” nu a apărut în nici un document. În perioada luată în discuție, în Bârla onomasticul Voicu, prin frecvența lui, se bucura de multă simpatie, dar au trăit și mulți purtători ai numelui Baicu, cu pronunție apropiată. În 1834 s-a căsătorit „Baicu sin popa Tudor”⁶⁵. În 1838 „Baicu sin popa Tudor” a fost catagrafiat în vârstă de 30 de ani, cu Stanca, soție de 17 ani fiica Ioana de 2 ani, care avea în gospodărie și pe mama sa, „Rada lui popa Teodor”, în vârstă de 70 de ani⁶⁶. Prin analogie cu situația celorlalți frați, precum și etimologia onomasticului Baicu, rezultă că acesta era Voicu Bazaliu, transmis de tradiție ca preot. Este posibil ca ulterior să fi devenit și el preot pentru puțin timp și să fi murit tânăr, în perioada când nu cunoaștem documente asupra vieții preoților. Totuși, pentru aceasta ar fi trebuit să aibă o pregătire, ca grămătic sau țârcovnic, calitate care ar fi fost înscrisă în catagrafia din 1838. Faptul că între el și preotul popa Tudor era o diferență de 24 de ani, nu constituia un impediment, nici atunci, cum nu constituie nici astăzi. A-l socoti fiu al preotului Tudor al „altui popa Badea” nu e posibil, deoarece, deși i se potrivea ca vârstă, nu a fost înscris ca fiu al acestuia în catagrafia din 1810, dar, s-ar fi putut naște imediat după întocmirea acelei catagrafii, iar în 1838 să fi fost indicat puțin mai în vârstă. Argumentul cel mai convingător că nu era fiu al acelui preot îl constituie faptul că în 1838, mama lui era numită Rada, iar în 1810, soția preotului Tudor Badea se numea Ioana⁶⁷. El fiind cel mai mic fiu, potrivit obiceiului, luase în grija sa și pe mama lui, care era mult mai în vârstă, dacă prin 1784 se născuse preotul Badea popa Tudor, iar prin 1778, fratele acestuia, Ion Dascălu. Totuși, între Ion și Baicu apare o diferență de 30 de ani. Cu toate aceste neconcordanțe, dat fiind că indicarea vârstelor în epocă era foarte relativă, se poate accepta, cu oarecare corective, până la proba contrarie; rezultând din vreun nou document, că acest Baicu era unul dintre cei patru frați Bazalii, indicat de tradiție.

Prezența unui preot „Cârstea sin diacon Baicu” prilejuiește discutarea aici și a persoanei acestuia, precum și pe cea a diaconului Baicu. „Popa Cârstea” (fără patronimic) a fost înscris la Bârla de Sus, în catastifele clericilor, între 3 ianuarie 1828 și 28 decembrie 1829⁶⁸, iar „popa Hristea” între 26 octombrie 1830 și 1835⁶⁹. În mai 1829, pe lângă „popa Cârstea” de la Bârla de Sus, a mai apărut un „popa Cârstea” la Podișoru⁷⁰. Acesta era fiul lui „popa Cârstea sin popa Bârlă”. La 25 ianuarie 1835 Cârstea Baicu era preot „ales”⁷¹. Preotul „Cârstea sin diacon Baicu” a fost catagrafiat în 1838, în vârstă de 50 ani, apropiată de cea de 54 ani a preotului „Badea sin popa Tudor”⁷². Având părinți diferiți, aceștia puteau să fi fost veri, dar memoria tradiției să-i fi transmis ca frați, iar pe popa Cârstea să-l fi reținut după patronimicul Baicu, echivalent, în limbajul familiar, cu popa Voicu. O ipoteză ar putea fi aceea că „popa Voicu Bazaliu”, al tradiției, putea să fie socotit, încă în timpul său, ori cu trecerea vremii, însuși diaconul Baicu, tatăl preotului Cârstea, în măsura în care și diaconii erau indicați, popular, ca preoți, fapt ce se petrecea deseori, de îndată ce și diaconii erau slujitori ai altarului. Dar, având în vedere că dacă preotul Cârstea se născuse pe la 1788, diaconul, titular purtător al onomasticului Baicu, se va fi născut pe la 1765, dată la care nu putea fi încadrat pe linia vârstelor celor patru frați „Bazalii”, ci pe cea a părinților lor, iar confundarea lor nu mai era posibilă după atâta trecere de timp. Preotul Cârstea Baicu a murit la 5 iunie 1840⁷³. Fiii săi au fost Ion și Stan. „Ioan sin popa Hristea” s-a căsătorit în 1835⁷⁴. În 1838 „Ion sin popa Cârstea” avea 25 de ani. Soția lui se numea Ioana. Lui „Stan sin popa Cârstea” i se indica vârsta de 22 de ani, iar soției sale, Stanca de 18 ani⁷⁵. Și vârstele acestora arată imposibilitatea descinderii lor din Voicu/Baicu Bazaliu.

O ipoteză care, ca orice ipoteză, e discutabilă, nu este lipsită de interes: poate că diaconu Baicu, tatăl preotului Cârstea, n-a fost primul care să fi purtat acest nume și datorită unor Baicu în neam, componenții lui să fi fost denumiți Baicalii, cognomen transformat, apoi, în Bazalii, fie de către săteni, în chip de poreclă, fie de către urmași, atunci când, cunoscând vița bizantină și influența ei asupra vieții românești, le va fi născut veleitatea de a-și afirma originea bizantină. Aceasta ar putea fi explicația apariției Bazaliilor, pe suportul onomastic al mai multor Baicu, printre care, pe lângă „Baicu sin popa Tudor”, născut prin 1808, un rol va fi avut și diaconul Baicu, născut prin 1765, tatăl preotului Cârstea. S-ar mai putea emite și ipoteza că diaconul Baicu ar fi putut să fi fost frate cu preotul Tudor, autorul Bazaliilor Ceroieni-Popești, aceasta realizând relația lui ca văr al preotului Badea popa Tudor, pe care am presupus-o mai înainte. Un indiciu l-ar constitui datele apropiate ale venirii lor pe lume, precum și revenirea unor onomastici aparte, în cele două familii, printre care: diaconul Baicu, Baicu popa Tudor, preotul Cârstea diaconul Baicu, Cârstea popa Tudor, cu fiica sa Cârstina.

Preotul Badea „Bazaliu” (cca. 1790 – cca. 1840), unul dintre strămoșii familiei Popescu-Ceroianu, a fost căsătorit cu Maria și a avut șase copii: popa Tudor, Ion, Florica căsătorită la Drăgănești-Olt cu popa Ion, fiul lui Costache, o fată (poate Stanca) căsătorită la Râca cu popa Ciucă, Ilinca căsătorită la Bârla cu popa Cârstea, al șaselea copil, fiind nenăscut⁷⁶.

Documentar se stabilește că preotul Badea, din „cătunul Bârliei de Jos”, a fost fiul preotului Tudor Badea Bârlă, fiind amintit în 10 catastife privind obligațiile financiare ale clericilor față de Mitropolie, în perioada ianuarie 1828-1835⁷⁸. În 1834 a fost catagrafiat în vârstă de 54 ani, văduv, având copii pe: Tudor de 18 ani, Stanca de 16 ani, Ioana de 12 ani și Ion de 3 ani⁷⁹. Tot atunci era menționat și „Tudor sin popa Badea”, plugar, în vârstă de 30 ani, cu fiii: Tudor 4 ani, Barbu 3 ani și Stancu 1 an. Soția lui, Stanca avea 25 ani. La 3 mai 1843 s-a născut „Stanca Tudor popa Badea”⁸⁰. Acest preot, Badea „Bazaliu”, a strâns porumb ca să facă biserică în cătunul Borețu, din satul Bârla. Murind, locașul a fost terminat de fiul său, Tudor, care a preluat cognomenul Borețeanu.

Preotul Tudor Borețeanu, născut în 1820⁸¹, apare în tabloul votiv al bisericii din cătunul Borețu ridicată la 1854⁸², (cu hramurile Sf. Paraschiva și Sf. Teodor, dat de ctitor), unde locuia de prin 1846, cu soția Ilinca din Zănoaga-Ioana⁸³ și cu două fiice: Maria, căsătorită cu Ispas Gliga din Buzești și Anița, căsătorită cu Ion Stancu, nepotul lui popa Ilie, în Bârla. În 1850 i s-a născut fiul Ion (1850-1878).

Preotul Ilie, bunicul lui Ion Stancu apare înscris în catastifele obligațiilor clericilor începând din 6 ianuarie 1828 în Bârla de Sus⁸⁴. În 1834 era rămas „prisos”⁸⁵, iar în 1838 lui „popa Ilie sin Dumitru Bădescul” i se atribuiau 65 ani⁸⁶. El s-a stins din viață la 2 ianuarie 1840⁸⁷.

Șirul preoților din acest sat continuă cu Ion, fiul cel mai mare al preotului Ion popa Tudor, care a fost catagrafiat în 1810, copil fiind, în familia paternă⁸⁸. Individualizându-l, l-am deosebit de fratele său, mai mic, Ion, căsătorit în 1833, când Ion Ceroianu era preot și avea un copil mărișor, Călin. Am argumentat că în perioada 1828-1831, acesta era slujitor în Bârla, fapt ce spune că în Buzești fusese hirotonit Ion I. Ceroianu, moment în preajma căruia se născuse Călin. Și încă o coincidență semnificativă: în mai 1829, diaconul Părvu din Buzești s-a mutat la enoria Bârlești, deși acolo biserica era închisă⁸⁹. În locul ei, atunci era în construcție o nouă biserică, terminată în 1830⁹⁰, în satul numit azi Ciurești, situat lângă Buzești, ambele sate aparținând acum comunei Corbu. Poate că pentru ocuparea bisericii din Buzești a cerut hirotonisirea ca preot și diaconul Părvu. Nu a obținut-o și a preferat să plece la Bârlești. Toate aceste circumstanțe: revenirea lui Ion popa Tudor în Bârla, în 1829, mutarea lui Părvu în același an și nașterea lui Călin în același timp, converg spre a considera hirotonirea lui Ceroianu prin 1829. Pe baza datelor adunate în perioada 1831-1832, „popa Ion” a fost înscris în evidențele din 1832 la Buzești de Jos⁹¹. Dar, la „alegerea” finalizată în 1834, „popa Ion” de la enoria Cuvioasa Paraschiva a fost menționat, „prisos”. Categorisirea ca „prisos” a unui recent hirotonit la o biserică unde funcționa un singur preot era lipsită de sens. Prisosul era în Bârla, unde slujeau concomitent mai mulți preoți. Prisos deveneau cei mai în vârstă și erau plasați în posturi care deveneau vacante, lucru ce s-a petrecut și cu Ion popa Tudor. Lipsa tânărului preot Ion Ceroianu din catagrafia generală a satului Buzești din 1838⁹², spune, și ea că el nu mai era în viață. În 1845 erau slujitori acolo preoții: „Ioan duhovnicu sin Radu Bârleanu” și „Gheorghe sin popa Radu”⁹³. Așadar, afirmația tradiției că preotul Ion Ceroianu a murit în 1860, nu se confirmă. Documentar este

cunoscut un singur fiu al său, Călin, la care tradiția adaugă pe preotul Marin Popescu din Valea Mieiilor-Sinești.

Preotul Călin I. Ceroianu din Buzești a absolvit seminarul din Curtea de Argeș în 1849⁹⁴. La 12 aprilie 1853 a fost hirotonit în satul Buzești⁹⁵. Aceeași dată a hirotoniei i s-a indicat preotului „Călin Ioan” din Buzești de Jos și în 1864, când i se atribuia vârsta de 36 de ani, vârstă pe care am propus-o mai înainte. Patronimicul Ioan confirmă paternitatea cunoscută de tradiție, care rezultă și din aceste acte. În ianuarie 1864 a fost recenzat împreună cu soția „Voica preoteasa”, originară din Jianca-Ursoaia, și cu copiii lor: Costea, Ion, Anica și Maria⁹⁶.

Constantin C. Ceroianu (Costea), născut la 24 iunie 1859, a absolvit seminarul la 14 aprilie 1881 și a fost hirotonit preot pentru Buzești⁹⁷. La 25 iunie 1881, a fost numit la Mogoșești⁹⁸. În 1893 era menționat aici cu numele „C. Ceroianu”, în vârstă de 33 de ani⁹⁹. În 1893, la înființarea parohiilor a fost numit paroh¹⁰⁰. În martie 1907 a căutat să liniștească pe răsculații din Mogoșești, propunând mijloace pentru îmbunătățirea sortii țăranilor¹⁰¹. A încetat din viață în 1917. A fost căsătorit cu Sora Păunescu (1860-1931) și au avut copii pe: Atena, Alexandra, Maria, Ecaterina și Teodor.

Al doilea fiu al preotului Călin I. Ceroianu, Ion C. Ceroianu-Popescu (1861-1922), a slujit în Buzești-Milcoveni. În 1893 i se atribuiau 34 de ani¹⁰². În 1909 i se indica data nașterii la 6 august 1861¹⁰³. Căsătorit cu Chira din Ursoaia, a avut copii pe Joița, Gheorghița, Alexandru, Iov și preotul Constantin Popescu.

Preotul Constantin I. Popescu, fiul preotului Ion C. Ceroianu-Popescu, născut la 31 octombrie 1893, după ce și-a luat licența în Teologie, a fost hirotonit la 4 octombrie 1922 pentru biserica din Peret. Transferat La Crâmpoia la 1 noiembrie 1922, la 10 ianuarie 1927 a fost hirotonit duhovnic. A fost medaliat cu ordinul *Răsplata muncii pentru Biserică*, clasa a II-a¹⁰⁴. Căsătorit cu Ariclia Burada din Crâmpoia, moartă în 1983, au avut copii pe Nina, Vasile, Angelica, Nicolae, Iulian, Silvia, Ionel și Silviu. Preotul C.I. Popescu a decedat în 1986.

Atât cât documentele au permis, s-a încercat prin acest studiu, reconstituirea unui capitol important al vieții sociale și spirituale din trecutul satului Bârla, care s-a dovedit a fi destul de bogat și sub aceste aspecte. Astăzi, descendenții acestor preoți, care poartă numele de familie Bazaliu, Bârleanu și Popescu, trăiesc răspândiți, atât în Bârla, și în satele din împrejurimi, cât și prin alte zone ale țării.

Priests and deacons from Bârla village – Argeș county, from the second half of the 18th Century until the beginning of the 20th Century

Abstract

This article is about the ecclesiastic history of the present village called Bârla, which was situated in the past, in Teleorman county. Using studies from archives, our research presents the life of this village's clergy, starting from the half of the 18th Century, until the beginning of the past Century.

This village's priests also called Bârlă. It is very likely for this nickname to proceed from the village's name or even from its founders. The tradition marks at a certain time as the bearer of the nickname Bazaliu, a name with Byzantine rezonance. It can be supposed that the ancestors of these clergies, were sheltered here at a certain time from the South of Danube, as a consequence of the Turkish opression.

Note:

¹ Afrimești, Bădești, Bârlă, Brăbeți, Ciocești, Malu, Mândra, Mozăceni, Podișoru, Șelăreasca, Urlueni, Zuvelcați.

² Așa cum reiese din însemnările lui George Bârleanu, avocat și judecător din Mozăceni, în prima jumătate a secolului trecut, care a trăit în Bârlă până în 1982, a existat un act cunoscut sub numele de „Ocolnița moșnenilor bârlenii – ocolniță scrisă în slavonă pe piele de vițel și păstrată într-un sul de lemn găurit” (**Georgică Bârleanu, genealogia neamului Bârlean**), manuscris aflat în posesia autorului acestor rânduri. Potrivit aceleiași surse, în acest document, păstrat din tată în fiu în familia sa, se indica „fașa de pământ a fiecărui neam în stâneni”. În 1908 documentul a intrat în arhiva judecătorei din Mozăceni. S-a angajat și un traducător pentru a-l descifra, care însă a murit între timp. Din păcate, în timpul primului război mondial, actul, care ar fi putut aduce lumină în legătură cu trecutul satului Bârlă, a dispărut din arhiva judecătorei.

³ „Strămoșul nostru Bărlă ar fi unul din întemeietorii comunei Bârlă, dar de unde a venit? Încin să cred că este venit din Balcani – probabil Macedonia, fiindcă neamul nostru este cunoscut sub numele de „Bazaliu” de la bazileu-conducător-preot-biserică. [...] este probabil că a fost conducătorul unui grup fugit de asperitățile suzeranității turcești” (**Georgică Bârleanu, Genealogia...**).

⁴ **Ion N. Staicu, Așezările județului Teleorman**, Turnu-Măgurele, 1939, p. 32.

⁵ **Direcția Arhivelor Naționale Istorie Centrale** (în continuare se va cita **DANIC**), *Fond Suluri*, 8 (XCIV/36); ms. 137, f. 9-23. Deși cel mai vechi sat al comunei este Podișor, atestat documentar prin hrisovul lui Radu Mihnea din 12 iunie 1622 (**DIR**, B, XVII, col. IV, doc. 160, p. 148-149), când era înărit vel slugerului Tudor Rudeanu (vezi pentru acesta **N. Stoicescu, op. cit.**, p. 236) și fiilor săi, cu siguranță că zona era locuită cu mult timp înainte în evul mediu, căci așa cum au arătat-o cercetările arheologice de la Urlueni (sat în componența comunei Bârlă), în acest spațiu, situat pe limesul transalutan au existat urme de viață încă de pe vremea romanilor și chiar de mai înainte (Vezi **Ioana Bogdan Cătănciu, Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului Roman sec. I-III p. Chr.**, Alexandria, 1997).

⁶ Despre acesta vezi **N. Stoicescu, Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Secolele XIV-XVII**, București, 1971, p. 256-257.

⁷ **S. Cristoceia, Despre domeniul marelui clucer Tudoran Vlădescu**, în „Revista de Istorie a Muscelului. Studii și Comunicări”, VI, Muzeul Câmpulung Muscel, 2001, p. 25-26.

⁸ Azi, sat în comuna Corbu, județul Olt.

⁹ Inițial satul Bârlești s-a numit Bârlești-Buzești. Ulterior a fost înglobat la satul Burdulești, comuna Corbu, județul Olt.

¹⁰ **G.I. Lahovari, G. I. Brătianu, C. G. Tocilescu, Marele dicționar geografic al României**, vol. I. București, 1898, p. 448.

¹¹ **Biblioteca Academiei Române** (în continuare se va cita **BAR**), ms. 1612, f. 67.

¹² **DANIC, Fond Administrative vechi**, 2152, d. 2/1814, f. 891.

¹³ **Ibidem**, f. 137 v.

¹⁴ **DANIC, Fond Administrative vechi**, 2152, d. 2/1814, f. 891.

¹⁵ **Ibidem**, f. 906.

¹⁶ **Marius Păduraru, Satul Bârlă reflectat în cataografia Țării Românești de la 1838**, în „Argessis. Studii și Comunicări. Seria Istorie”, vol. XII, Pitești, 2003, pp.

¹⁷ **BAR**, ms. 1612, f. 61.

¹⁸ **Ibidem**, f. 67.

¹⁹ **DANIC, Fond Documente istorice**, CMXVII, f. 153 v.

- ²⁰ *Ibidem.*
- ²¹ *Ibidem*, CMXXII/b/22, f. 23.
- ²² *Ibidem*, CMXVII, f. 153 v.
- ²³ *Idem*, *Fond Catagrafie*, 50/1838, f. 38 v.
- ²⁴ *Ibidem*, f. 39.
- ²⁵ *Ibidem*, f. 41.
- ²⁶ *Ibidem*, f. 46 v.
- ²⁷ *Idem*, *Fond Vornicia din lăuntru – Starea civilă* 53/1842, f. 4v.
- ²⁸ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 39v.
- ²⁹ *Idem*, *Fond Documente istorice*, CMXVII, f. 153 v.
- ³⁰ *Ibidem.*
- ³¹ *BAR*, ms. 1612, f. 67.
- ³² *DANIC*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 40.
- ³³ *Idem*, *Fond Documente istorice*, CMXVII, f. 153v.
- ³⁴ *Ibidem*, f. 154 v.
- ³⁵ *DANIC*, *Fond Mitropolia Țării Românești* (în continuare se va cita *M/TR*), DV/11, f. 1v; DV/2, f.7.
- ³⁶ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 39 v.
- ³⁷ Azi sat parte componentă a comunei Bârla
- ³⁸ Azi sat parte componentă a comunei Corbu, județul Olt.
- ³⁹ *DANIC*, *Fond MTR*, DV/1, f. 1v; DV/11, f. 1v.; DVI/27, f. 1v; DVI/32, f. 4v; DIII/14, f. 2v-3; DIII/30, f. 4v; D/3 f. 4; XDIX/1, f. 3; XDIXVIII/26, f. 4v-6; DIX/26, f 2; DX/14; DXI/11; *Idem*, *Fond Logofetia pricinilor bisericești*, 2332/1/1834, f. 35; *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 44v.
- ⁴⁰ *G. Bârleanu, Genealogia...* Dintre aceștia 7 erau băieți și 2 fete. Din cei 7 băieți, 4 au fost preoți și 3 plugari.
- ⁴¹ *Ibidem.*
- ⁴² *DANIC*, *Fond Documente istorice*, CMXVII/4, f. 137v.-138.
- ⁴³ *Ion Ionașcu, Catagrafia Eparhiei Argeșului la 1824*, București 1942, p. 93.
- ⁴⁴ *DANIC*, *Fond Documente istorice*, CMXVII, f. 154v.
- ⁴⁶ *Idem*, *Fond MTR*, D/3.
- ⁴⁷ *Ibidem*, DIII/14.
- ⁴⁸ *Ibidem*, DIII/30.
- ⁴⁹ *Ibidem*, DV/1 f. 6; DV/2 f. 6; DV/11, f. 4v..
- ⁵⁰ *Ibidem*, DVI/32 f. 3v.
- ⁵¹ *Ibidem*, DVI/27 f. 1v.
- ⁵² *Ibidem*, DV/11 f. 1v., 4v.
- ⁵³ *Ibidem*, DV/1; DV/2; DV(11; XDIX/1; XDIX(1; XDIXVIII/26.
- ⁵⁴ *Idem*, *Fond Logofetia pricinilor bisericești*, 2332/1/1834, f. 135.
- ⁵⁵ Ceroaia este astăzi în Bârla o vale situată pe terenul agricol al satului, unde, în trecut, exista aici un părau, care se alimenta mai mult din apa ploilor, și care, era locuită.
- ⁵⁶ *DANIC*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f.44v.
- ⁵⁷ *Idem*, *Fond Vornicia din lăuntru – starea civilă*, 53/1842, f.4v.
- ⁵⁸ *Idem*, *Fond MTR*, DVIII/6.
- ⁵⁹ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 42.
- ⁶⁰ *Idem*, *Fond MTR*, DIX/26.
- ⁶¹ *Ibidem*, DX/14.
- ⁶² *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 35v.
- ⁶³ *Idem*, *Fond Vornicia din lăuntru – starea civilă*, 52/1840, f.3v.
- ⁶⁴ *Idem*, *Fond MTR*, DIX/26 f. 2.
- ⁶⁵ *Idem*, *Fond MTR*, DX/14.
- ⁶⁶ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 40v.
- ⁶⁷ *Idem*, *Fond Documente istorice*, CMXVII, f. 153v.
- ⁶⁸ *Idem*, *Fond MTR*, DV/1, f. 1v; DV/2, f. 2v; DVI/, f. 1v.
- ⁶⁹ *Ibidem*, DIII/14, f. 2v; DIII/30, f. 4v; XDIX/1, f.3; XDVIII/26, f.3.

- ⁷⁰ *Ibidem*, DVI/32, f. 4v.
- ⁷¹ *Idem*, *Fond Logofeția pricinilor bisericești*, 2332/1/1834, f. 135.
- ⁷² *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 41v; 44v.
- ⁷³ *Idem*, *Fond Vornicia din lăuntru – starea civilă*, 527/1840, f 3v.
- ⁷⁴ *Idem*, *Fond MȚR*, DVIII/6, f. 2.
- ⁷⁵ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 40.
- ⁷⁶ *G. Birleanu*, *Genealogia...*
- ⁷⁸ *Idem*, *Fond logofeția pricinilor bisericești*, 2332/1/1834, f. 135.
- ⁷⁹ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 44v.
- ⁸⁰ *Idem*, *Fond Vornicia din lăuntru – starea civilă*, 12/1843, f. 4.
- ⁸¹ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 42.
- ⁸² *Pr. Dumitru Sandu*, *Eparhia Râmnicului și Argeșului*, București, 1976, vol. I, p. 234.
- ⁸³ Azi sat în județul Olt.
- ⁸⁴ *DANIC*, *Fond MȚR*, DV/2, f. 1v.
- ⁸⁵ *Idem*, *Fond logofeția pricinilor bisericești*, 2332/1/1834, f. 135.
- ⁸⁶ *Idem*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 39.
- ⁸⁷ *Idem*, *Fond Vornicia din lăuntru – starea civilă*, 52/1840, f. 3v.
- ⁸⁸ *Idem*, *Fond Documente istorice*, CMXVII, f. 154v.
- ⁸⁹ *Idem*, *Fond MȚR*, DVI/32, f. 3v.
- ⁹⁰ *** *Anuarul Eparhiei Argeșului*, 1934, p. 128.
- ⁹¹ *Pr. Gh. Diaconescu, pr. Marin M. Braniște*, *Date catagrafice ăin fostul județ Olt, la anii 1832-1838*, în „Mitropolia Olteniei”, 5, 1962, p. 139.
- ⁹² *DANIC*, *Fond Catagrafii*, 50/1838, f. 284.
- ⁹³ *Pr. Ion Ionescu*, *art. cit.* p. 86.
- ⁹⁴ *Gh. Marinescu*, *Seminarul teologic Curtea de Argeș*, p. 64
- ⁹⁵ *Arhivele Naționale Argeș*, *Fond Episcopia Argeșului* (în continuare se va cita ANA), 164/1849, f. 7v.;
- ^{4 v.}
- ⁹⁶ ?
- ⁹⁷ *Ibidem*, 164/1849, f. 55v.
- ⁹⁸ *Administrațiunea Casei Bisericii* – anuar, 1909, p. 301.
- ⁹⁹ *Almanah Culte*, 1893, p. 158.
- ¹⁰⁰ *ANA*, *Fond Episcopia Argeșului*, 17/1895.
- ¹⁰¹ *Ibidem*, 23/1907.
- ¹⁰² *Almanah...*, p. 159.
- ¹⁰³ *Administrația Casei Bisericii* – anuar, p. 295.
- ¹⁰⁴ *Anuarul Eparhiei...*, p. 133.

ȘTIRI INEDITE PRIVIND ADMINISTRAȚIA MUNICIPIULUI CÂMPULUNG-MUSCEL ÎN EPOCA MODERNĂ (1844 - 1865)

Constantin ȘERBAN

În monografiile consacrate până acum istoriei și culturii municipiului Câmpulung-Muscel se constată faptul că știrile privind administrația locală sunt extrem de puține, în special pentru epoca modernă, cele existente referindu-se numai la organele de conducere și atribuțiile acestora¹, la împărțirea teritorială a orașului în mahalale numite și vopsele², la înființarea iluminatului public pe timpul nopții prin intermediul a 17 felinare în anul 1855³, la întocmirea bugetului orașului în epoca aplicării Regulamentului organic⁴, la înființarea grădinii publice și a spitalului orașului⁵ în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la modernizarea străzilor centrale în aceeași perioadă.

În cele ce urmează, pe baza unor investigații întreprinse în Arhivele Centrale ale Statului din București, ne permitem să introducem în circuitul științific *știri noi* despre unele măsuri cu caracter administrativ întreprinse de conducerea acestei așezări urbane însoțite de precizările cronologice respective, după cum urmează: despre stabilirea în oraș în 1844 a locului unde urma să se țină târgul de săptămână; despre înființarea epitropiei orașului în 1847 instituție care adeverea zapisele privind „lucrările nemișcătoare”⁷; despre reorganizarea străjuiirii de noapte în oraș în 1850, când s-au stabilit 22 de posturi de straie de către deputații de mahalale, ai căror paznici erau retribuiți prin contribuția localnicilor (boieri, negustori și deputații mahalalelor) plătită de fiecare în concordanță cu starea lor materială fie 7 lei, fie 9 lei, fie 12 lei, fie 17 lei și fie 22 lei, pe baza unui tablou nominal al caselor orașenilor⁸; despre desființarea vătășiilor de mahalale în 1851 și înlocuirea lor cu câte doi epistați de fiecare mahala plătit fiecare cu 65 lei pe lună⁹. După cum se știe în 1832 existau în oraș numai 4 mahalale¹⁰, iar în 1838 un număr de 9 mahalale.¹¹

Alte măsuri administrative ilustrate în aceste documente se referă la: cererea Logofetiei bisericești din oraș în 1853 de strămutare a locului ținerii târgului anual de Sf. Ilie din preajma Mănăstirii Câmpulung în altă parte;¹² la necesitatea reparării în 1855 a unui număr de 7 felinare aflate pe ulițele orașului cărora le lipseau geamurile, care protejau arderea lumânărilor și ale căror cheltuieli, deși reveneau proprietarilor caselor în dreptul cărora erau așezate, aceștia refuzau să-și onoreze obligațiilor respective.¹³ Din tabelul nominal al proprietarilor din Câmpulung Muscel, care trebuiau să plătească aceste cheltuieli rezultă că numărul felinarelor era de 22 în acea vreme.¹⁴ Același document cuprinde o informație foarte importantă cu caracter politic și anume ca în 1855 se mai înființează încă alte două felinare, care luminau casa în care au poposit, pentru scurt timp, doi comisari, unul francez și altul sardinez (adică piemontez). Această știre este strâns legată de evenimentele din timpul Războiului Crimeii (1853-1855), în care au fost implicate nu numai mai multe state europene dar și Principatele române, ocupate abuziv atunci mai întâi de Rusia Țaristă (1853-1854), apoi de Austria habsburgică și Imperiul otoman (1854-1857 și respectiv 1854-

1855)¹⁵. Inițial Războiul Crimeii a fost un război ruso-turc în 1853-1854; ulterior Anglia și Franța s-au aliat cu Imperiul otoman contra Rusiei iar în 1855 și cu regatul Sardiniei sau Piemontului, ultimul participând la asediul Sevastopolului cu două divizii.¹⁶ După părerea noastră prezența celor doi comisari europeni francez și sardinez (piemontez) la Câmpulung-Muscel în primăvara anului 1855, trebuie să fie în legătură cu Conferința internațională de la Viena din 3-5 martie 1855, la care au participat puterile europene implicate în Războiul Crimeii (Franța, Anglia, Rusia, Imperiul otoman, Piemontul și Austria, ultima în calitate de mediatoare, unde s-a discutat printre altele și problema noului statut juridic al Principatelor române, în sensul unirii lor într-un singur stat național.¹⁷ Este mai mult ca sigur că prezența lor în Câmpulung-Muscel s-a datorat faptului că, în acea vreme, localnicii respectivi erau recunoscuți ca fiind atașați politiciii unioniste, și prin răspândirea ziarului „Patria” în acest oraș pe bază de abonamente pentru marea majoritate a acestora,¹⁸ iar comisarii respectivi fuseseră trimiși prin Transilvania să investigheze climatul politic în favoarea unirii românilor într-un stat național.

Tot atât de interesante ni se par și datele cuprinse în *Bugetul de venituri și cheltuieli* al orașului din anul 1862 unde, la venituri au fost menționate cele rezultate din încasarea taxei accizelor la vite, a taxei cântăritului în oraș, din vânzarea cărților de joc, din chiria unor prăvălii ale orașului, din taxa pe vitele trimise la obor, din taxa asupra cerealelor vândute în piață, precum și unele venituri extraordinare; în total au fost incluși la venituri 30.150 lei și 33 parale. Cât privește *cheltuielile* incluse în buget, ele s-au făcut pentru plata salariilor funcționarilor Cămarilor municipale, a angajaților la Poliție, și al Comenzii de foc (pompierei), pentru procurarea lemnului de foc pentru încălzitul cămarilor municipale, pentru procurarea de furaje pentru caii de la comanda de foc, pentru iluminatul ulițelor orașului cu lumânări etc. în valoare totală de 26.658 lei.¹⁹ De reținut că în acest document se întâlnesc și unele date privind numele unor străzi principale din oraș precum: Negru Vodă, Mircea Vodă, apoi, podul Herarilor, Oborul vitelor și unele străzi secundare precum Gruifului, Râului. De asemenea se menționează că pe piața orașului se vindeau și mărfuri străine precum rachiu grecesc, rom jamaica. Acest tabel din 1865 care cuprinde veniturile orașului Câmpulung-Muscel are două anexe notate cu literele B și C. Prima cuprinde lista nominală a funcționarilor Poliției și a Comenzii de foc (pompierei), precum și *retribuțiile lor lunare și anuale*, cheltuieli în valoare de 7 458 lei anual.²⁰ Al doilea cuprindea lista nominală a funcționarilor municipalității cu *retribuțiile lor lunare și anuale* în valoare totală de 7.920 lei.²¹

În fine, cel mai important document inedit din cele cercetate credem că este cel relativ la *veniturile* municipiului Câmpulung-Muscel pentru anul 1865 în care sunt cuprinse un mare număr de taxe precum cel cu titlul următor: *Tablou de taxarea veniturilor acestei comune pentru anul viitor 1866 conform art. 124 din Legea comunală cu care urmează a se acoperi necesariile cheltuieli prevăzute în bugetul acestui an 1865 septembrie 1*.²² Acesta cuprinde următoarele taxe:

- *accizurile jugăritului și celelalte* cu un număr total de 31 taxe din care menționăm câteva. De ex.: nr. 1 se va lua de fiecare vadră de vin ce va intra în raion cu scăzământ la butie cinci vedre drojdia 20 parale; nr. 4 se va lua de la ocoa spirt de

bucate de la 20-30 grade atât cel ce se va aduce d-afară cât și cel ce se va fabrica în raion; nr. 11 se va lua de la ocoa rachiu de drojdii adus d-afară 16 parale; nr. 15 se va lua de fiecare vadră păcura ce va intra în raion 1 leu și 20 parale; nr. 20 se va lua de fiecare cal și iapă d-ai străinilor care vor trece prin raion sau izlazul său sus la munți și Austria 10 parale; nr. 29 se va lua de fiecare funt lumânări stearină 3 parale;

- *taxarea rămătorilor* cu un număr total de 4 taxe din care menționăm: nr. 3 se va lua de fiecare rămător ce va trece prin raionul comunei sau va poposi pentru pășune (însă rămătorii care se vor găsi preumblându-se pe cele două strade principale Negru Vodă și Mircea Vodă în distanța de la podul Herarilor și în sus până la D. Gheorghe Urlățeanu se vor împușca și se vor vinde în folosul Casei comunale, precum asemenea și cei după stradele Gruului și Râului tot în această distanță);

- *taxarea prunelor din raion*, în care se afirmă, că se va lua de fiecare vadră de prune crude sau borhot ce se vor face în tot raionul Comunii și care se fabrichează în raion și se consumă însă de la 50 vedre în sus, 4 parale;

- *taxarea cântăritului*, care arată că se va lua de la cântăritul unei sute de orice natură potrivit condițiilor anului 1845 25 parale;

- *taxarea cotitului vaselor* cu băuturi având 5 taxe în total din care menționăm nr. 1 se va lua pentru cotitul unui vas cu vin de la 1 la 50 vedre 1 leu și 20 parale;

- *taxarea vânzării vitelor* a prăvăliilor atât din oborul de peste râu cât și după stradele Comunii de lângă locul unde se face bălciul Sf. Ilie fără să se atace dreptul proprietății mănăstirii Câmpulung cu 5 taxe din care menționăm: nr. 4. se va lua de fiecare mânzat și mănzată 1 leu și 5 parale; nr. 6 se va lua de la fiecare stăpân de prăvălie străin/sau pământean/ce va face prăvălie cu perdele sau șetre pe strade și prin oborul vitelor vânzând vin, rachiu și orice alte mărfuri 12 lei și 10 parale; nr. 11 se va lua de la fiecare cercelar cu prăvălie sau șatră pe stradă și prin obor, însă numai cei cu tolbele;

- *taxarea biletelor de clădiri și reparații* cu 5 taxe, din care menționăm nr. 5. se va lua pentru tot felul de reparații la clădiri și închisori 2 lei și 10 parale;

- *taxarea vitelor ce se vor închide la Obor* cu 7 taxe din care menționăm nr. 2 se va lua de fiecare mânzat și mănzată 2 lei și 10 parale.

Ultima prevedere de taxă din acest tabel are titlul următor: *Se va percepe două zecimi adiționale ca să fie pe anul 1865 asupra dărilor personale, patente, poduri, șosele și fonciare de la fiecare locuitor al Comunei fără osebite la leu 8 parale.*

Acest tablou de venituri al municipiului Câmpulung-Muscel din 1865 este întărit în final cu semnăturile primarului comunei Sc. Anghelescu și al ajutoarelor sale în număr de 9, date nominal și secretarul comunei T. și este datat la 22 octombrie 1865 cu nr. 2.076.²²

În încheiere, credem că materialele documentare inedite prezentate și comentate vor trezi un interes deosebit nu numai în rândul specialiștilor preocupați să cunoască cât mai bine trecutul municipiului Câmpulung-Muscel, dar mai ales în rândul acelor care sunt preocupați să elaboreze studii noi și chiar o nouă monografie consacrată acestei așezări urbane, care în trecutul său îndepărtat a fost și prima capitală a țării românilor așezată între Carpații sudici și Marele fluviu Dunărea.

NOTE

1. Ioan Rotărescu, *Câmpulung-Muscel, Monografie istorică*, Câmpulung, 1943, p. 149
2. *Idem*, p. 160
3. *Idem*, p. 150
4. *Idem*, p. 162
5. Ion Hurdubețiu, Flaminu Mârțu, Nicolae Nicolaescu, Gheorghe Pârnuță, Ilie Stănculescu, *Câmpulung-Muscel ieri și azi*, Câmpulung-Muscel, 1947, p. 150
6. DANIC (Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale), Ministerul de Interne, Comunale, 11/1844
7. *Idem*, 27/1847
8. *Idem*, 17/1855 f. 9
9. *Idem*, 35/1951
10. DANIC Vornicia din lăuntru 2885 (2146) 1831, f. 15.
11. Ioan Hurdubețiu, Flaminu Mârțu, Nicolae Nicolaescu, Gheorghe Pârnuță *op. cit.*, p. 148
12. DANIC Ministerul de Interne Comunale, 28/1835
13. *Idem*, 36/1856, f. 81, p. 124 r-v
14. *Idem*, f. 125
15. Dinu C. Giurescu, *Istoria României în date*, București, 2003, p. 188-189
16. Academia Română, *Istoria românilor*, vol. VII, partea I, București, 2003, f. 390; în august 1855 a căzut Sevastopolul;
17. *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 251
18. DANIC Ministerul de Interne Comunale, 39/1855 vezi despre ziarul „Patria” în *Istoria României, op. cit.* IV, p. 246
19. *Idem*, 75/1861, f. 2, v. 7, 4, 8, v. 17
20. *Idem*, f. 2 v-5, 10 v. 15; în privința funcționarilor Poliției sunt menționați: scriitorul poliției, doi epistați, un tulumbagiu, Ghiță Voiniroiu, un vizitiu, doi sacagii, un toboșar;
21. *Idem*, f. 3 v, 9 c.; în privința funcționarilor municipalității sunt menționați secretarul Costache Iacobescu, un scriitor (probabil cel care făcea înregistrări), Apostol Marinescu, doi aprozi.
22. *Idem*, 75/1861 f.2 v, 5r.

ANEXA 1

CONSILIUL MUNICIPAL AL COMUNEI URBAINE CÂMPULUNG

Tablou de taxarea veniturilor acestei comune pentru anul viitor 1866

Conform art. 124 din Legea comunală cu care urmează a se acoperi necesariile cheltuieli prevăzute în bugetul acestui an 1865 sept ¹

ACSIZURILE JUGATRITULUI ȘI CELELALTE

Nr.		Lei	Par.
1	Se va lua de fiecare vadră de vin ce va intra în raion cu scăzământ la butie cinci vedre drojdia		20
2	<i>Idem</i> de fiecare vadră rachiou de prune asemenea însă până la 15 grade precum și cel de bucate	1	
3	<i>Idem</i> de fiecare oca simioticu, masticu etc. de la 15 până la 20 grade		12
4	<i>Idem</i> de la ocoa spirt de bucate de la 20-30 grade atât cel ce se va aduce d-afară cât și cel ce se va fabrica în raion		24
5	<i>Idem</i> de la cel de prune tot de la 20-30 grade numai cel ce se va aduce d-afară		16
6	<i>Idem</i> de la ocoa spirt de bucate care va avea o tărie de la 30 grade		28

	în sus		
7	<i>Idem</i> de la ocaoa spirt de prune tot de aceeași tărie numai cel ce se va aduce d-afară		20
8	<i>Idem</i> de la ocaoa rom		20
9	<i>Idem</i> de la cel numit jamaica		30
10	<i>Idem</i> de la ocaoa rachiu grecesc		20
11	<i>Idem</i> de la ocaoa rachiu de drojdii adus d-afară		16
12	<i>Idem</i> de fiecare butelie cu borvis ce va intra în raion		10
13	<i>Idem</i> de fiecare oca bere fabricată în raion sau adusă d-afară		6
14	<i>Idem</i> de fiecare vadră de prune crude sau borhotu ce se va aduce d-afară în raion		8
15	<i>Idem</i> de fiecare vadră păcură ce va intra în raion	1	20
16	Se va lua de fiecare vită trăgătoare cu orice povară		5
17	Se va lua de fiecare vită cu povară pe dânsa de la 2,5 oca în sus		6
18	<i>Idem</i> de fiecare bou, vacă sau bivol de cireadă ce vor trece prin raion pentru speulă în alte părți		10
19	<i>Idem</i> de fiecare oaie și capră escepțiune de miei și ezi sugari ce vor veni din alte părți și vor trece prin raionul Comunei sau izlazului său de sue la munți și Austria		2
20	<i>Idem</i> de fiecare cal și iapă d-ai străinilor cari vor trece prin raion sau izlazul sau sue la munți și Austria		10
21	<i>Idem</i> de fiecare bou, vacă sau bivol ce se vor tăia la scaune pentru consumație	1	5
22	<i>Idem</i> de fiecare miel ce se va tăia în tot raionul comunei pentru hârsii și blăni		10
23	<i>Idem</i> de fiecare oca pește sărat și proaspăt ce se va aduce de vânzare în raion excepțiune de lacherdă și scrumbii		5
24	<i>Idem</i> de fiecare oca zahăr ce va intra în raion de consumat și fabricat, dulceața, escepțiune însă numai de acela ce s-ar introduce nefabricat sau nevândut la bălciul Sf. Ilie		3
25	<i>Idem</i> de fiecare oca cafea ce va intra în raion		3
26	<i>Idem</i> de fiecare bou și bivol de cireadă ce se vor tăia prin zahanale	1	20
27	<i>Idem</i> de fiecare vacă asemenea	1	5
28	<i>Idem</i> de fiecare berbec, oaie sau capră asemenea		5
29	De fiecare funt lumânări stearină		3
30	Se va lua de fiecare oca ceară roșie de fabricat lumânări		20
31	<i>Idem</i> de fiecare oca lumânări ceară roșie și albă aduse din alte părți în care va socoti și lumânările albe fabricate aici în comună		20
Nr.	<i>Taxarea rămătorilor</i>	Lei	Par
1	Se va lua de fiecare rămător viu și tăiat ce se va vinde în tot raionul comunei pentru speulă fără osebie	1	5
2	<i>Idem</i> de fiecare rămător tăiat adus d-afară spre vânzare pentru consumație	1	5
3	<i>Idem</i> de fiecare rămător ce va trece prin raionul comunei sau va		

poposi pentru pășune (însă rămătorii care se vor găsi preumblându-se pe cele două strade principale Negru Vodă și Mircea Vodă în distanța de la podul Herarilor și în sus până la D. Gheorghe Urlățeanu se vor împușca și se vor vinde în folosul casei comunale, precum asemenea și cei după stradele Gruului și Râului tot în această distanță).

Taxarea prunelor din raion

1	Se va lua de fiecare vadră de prune crude sau borhot ce se vor face în tot raionul comunii și care se fabrichează în rachiu și se consumă însă de la 50 vedre în sus		4

Taxarea cântăritului

1	Se va lua taxă de la cântăritul unei sute de orice natură potrivit condițiilor anului 1845		25

Taxarea cotitului vaselor cu băuturi

1	Se va lua pentru cotitul unui vas cu vin de la 1 la 50 vedre	1	20
2	<i>Idem</i> de vasul de la 50 vedre în sus	3	15
3	<i>Idem</i> de vasul de rachiu de la 1-50 vedre	2	10
4	<i>Idem</i> pentru cel de la 50 vedre în sus	4	20
5	<i>Idem</i> de la fiecare sută vedre prune borhot	1	

Taxarea vânzării vitelor, a prăvăliilor atât din Oborul de peste râu cât și după stradele comunii de lângă locul unde se fac bâlciul Sf. Ilie, fără să se atace dreptul proprietății mănăstirii Câmpulung

1	Se va lua de fiecare cal și iapă cari se vor vinde cu prețul de la 20 galbeni în sus, însă excepții de cei de rasă străină	9	
2	<i>Idem</i> de fiecare cal și iapă ce se va vinde cu prețul de la 20 galbeni în jos	4	20
3	<i>Idem</i> de fiecare bou, vacă sau bivol	2	10
4	<i>Idem</i> de fiecare mânzat și mânzată	1	5
5	<i>Idem</i> de fiecare cârlan și cârlană până la doi ani	1	5

Tot Bâlcu Sf. Ilie

6	Se va lua de la fiecare stăpân de prăvălie străin sau pământean, ce va face prăvălie cu perdele sau șetre pe strade și prin Oborul vitelor vânzând vin, rachiu și orice alte mărfuri	12	10
7	<i>Idem</i> de la fiecare căruță cu pește, cașcaval, pastramă sau cu ori ce alt lucru de hrană afară de produse grâu și porumb	9	
8	<i>Idem</i> de fiecare car sau căruță cu șită pentru speculă precum și cu mere, pere, pepeni etc	2	10
9	<i>Idem</i> de fiecare butoi cu băuturi, ce se pun singure prin Oborul vitelor și pe strade fără prăvălii sau perdele	4	20
10	<i>Idem</i> de fiecare oca lână albă și neagră ce se va vinde în tot bâlciul		5
11	<i>Idem</i> de la fiecare cercelar cu prăvălie sau șetre pe strade și prin Obor, însă numai cei cu tolbele	4	20
12	<i>Idem</i> de la fiecare speculant de opinci cu dasagi, olari și alți asemenea, ce se pun pe stradele Comunii și prin Oborul vitelor	2	10

1	Se va lua taxă pentru fiecare bilet de identitate	2	10
2	<i>Idem</i> pentru cel de vânzarea unei vite	1	5
3	<i>Idem</i> de la perechea cărții de joc fără cumpărătoare	3	
<i>Taxarea biletelor de clădiri și reparații</i>			
1	Se va lua pentru cele de clasa I-a	31	20
2	<i>Idem</i> 2-a	18	
3	<i>Idem</i> 3-a	9	
4	<i>Idem</i> 4-a	3	15
5	<i>Idem</i> pentru tot felul de reparații la clădiri și închisori	2	10
<i>Taxarea vitelor ce se vor închide la Obor</i>			
1	Se vor lua de fiecare vită bou, vacă sau bivoli	3	
2	<i>Idem</i> de fiecare mânzat și mânzată	2	10
3	<i>Idem</i> de fiecare cal și iapă	3	
4	<i>Idem</i> de fiecare cârlan și cârlană până la doi ani	2	
5	<i>Idem</i> de fiecare oaie (afară de miei)		10
6	<i>Idem</i> de fiecare capră (afară de ezi)		20
7	<i>Idem</i> de fiecare rămător de la un an în sus (însă aceste taxe se vor lua deosebit de paguba pricinuită)	3	
1	Se va percepe două zecimi adiționale ca să fie pe anul 1865 asupra dărilor personale, patente, poduri, șosele și fonciera de la fiecare locuitor al Comunei fără osebire de leu		8

Primar Comunei Câmpulung Sc. Anghelescu

Ajutoare Marin Ion, P. Aninoșanu, Gheorghe Luca, Ghinea Rolea, P. C. Zamfirescu, Anastase Piteșteanu, Ion Iancu, Iosiv N. Mocanu, Ioan Ciolanu

Principatele Unite Române

Primarele Comunei Urbe Câmpulung

Această copie fiind –n tocma după original se încredințează

18 5 8 vre 22

nr 2076

L.S. Primar

(ss) Sc. Anghelescu

Secret(ar), T. Stătescu

(ss)

Arhivele Naționale ale României. Arhivele Centrale fond Ministerul de Interne Divizia Comunală 161/1865 f. 4v,5 r,5 v,6 r,6v.

Mișu Popp s-a născut în anul 1827 la Brașov, în familia unui pictor local de biserici. De natură academică vieneză s-a preocupat de temele mitologice în genul Orfeu în infern sau „Moartea Cleopatrei”, realizate cu toată știința compoziției a recussisului academic. Sosit în țară fiul zugravului s-a consacrat și el acestei îndeletniciri, pictând singur sau împreună cu Constantin Lecca o sumedenie de locașuri bisericesti. El nu pleca niciodată din sat fără ca să lase în câteva case mai răsărite câte un chip portretizat al țăranilor ardeleni.

Bazați pe faptul că artistul a fost numit în anul 1864 profesor de desen la Brașov¹, mulți biografi de-ai săi consideră drept acest an ca dată a reîntoarcerii definitive la casa părintească². Părerile sunt însă împărțite deoarece alți biografi consideră ca dată a revenirii la Brașov a pictorului anul 1865³ Ion Frunzetti susține că în anul 1864 Mișu Popp este stabilit la Brașov, ca în același an să fie chemat să picteze biserica „Sfântul Nicolae” din Câmpulung-Muscel⁴. Lucrările de restaurare și pictare a bisericii au durat timp de patru⁵ ani de zile până la 16 martie 1868⁵. Având o comandă așa de importantă, era obligatoriu ca pictorul să locuiască în oraș și mai ales să participe la recepția lucrării executate, când se primea și ultima sumă de bani lăsată drept garanție până la predarea lucrării executate, și implicit să asiste la resfințirea bisericii. Nimeni nu poate nega că pictorul făcea și dese drumuri la Brașov, unde de fapt preluase atelierul tatălui său, în care timp cum îi era și obiceiul mai executa și diferite portrete. Poate că aceste lucrări prin datarea lor să fi determinat pe diferiți cercetători să considere anul 1864 ca dată a revenirii lui Mișu Popp la Brașov.

Nu trebuie uitat că și la Câmpulung au existat o mulțime de portrete executate de către artist, rămase pe la diferiți moștenitori dar care nu toate au intrat în circuitul expozitional.

Se împlinea un an de când Mișu Popp a ridicat schelele la biserica „Sf. Nicolae” din Câmpulung-Muscel și împreună cu ucenicii lucrau la pictura acestui edificiu. Lucrarea mergea foarte încet, pictorul fiind suprasolicitat atât de numeroasele comenzi, „tru portrete” cât și de plecările lui dese la casa părintească, unde tatăl său era boln: oătrân.

În arhiva Prefecturii județului Muscel, se află o scrisoare a pictorului Mișu Popp, din data de 16 decembrie 1866, care contribuie la elucidarea unor probleme legate de activitatea artistului în Câmpulung-Muscel⁶. El afirmă în acea epistolă că la acea dată este pictor domiciliat în Câmpulung-Muscel⁷. Data reîntoarcerii definitive a lui Mișu Popp la Brașov a avut loc după 16 martie 1868, când a avut loc resfințirea bisericii „Sfântul Nicolae”, pe care a pictat-o⁸.

Se împlinea un an de când Mișu Popp a ridicat schelele la biserica din centrul orașului și împreună cu ucenicii lucrau intens la pictarea acestui edificiu. Lucrarea mergea foarte încet, pictorul fiind suprasolicitat atât prin numeroasele comenzi pentru

portrete cât și dese și obositoare drumuri pe care le făcea la casa părintească din Brașov unde tatăl său era bătrân și suferind⁹.

O altă problemă ce se rezolvă prin descoperirea acestei scrisori este și datarea tabloului haiducului Radu Anghel, lucrare executată în ulei pe pânză, ce se află în Muzeul de Artă din București. Și aici părerile sunt deosebite, istoriografia afirmă că tabloul a fost pictat în anul 1860¹⁰, pe când unele studii locale consideră anul 1865¹¹.

Greșeala provine de la faptul că în cercetarea acestei probleme nu s-au luat în considerație toate izvoarele, în ceea ce privește data morții haiducului. Un singur izvor epigrafic de o reală exactitate este crucea de mormânt a haiducului, aflată peste drum de spitalul de adulți din Câmpulung care are inscripția: Octombrie 1865¹². Luând această inscripție drept act de bază¹³ având în vedere și cercetările făcute de C. Rădulescu-Codrin, Ion Răuțescu, Augustin Z.N. Pop, Doru Moțoc și care sunt de aceeași părere, ținând cont și de scrisoarea pictorului, putem afirma fără reținere că data certă a morții haiducului Radu Anghel este luna octombrie 1865.

În privința locului morții haiducului s-au emis o serie de ipoteze cum ar fi cea formulată de către Ion Frunzetti, care consideră că a fost împușcat și a murit în comuna Moșteni Greci județul Dâmbovița, locul nașterii haiducului, idee ce a fost îmbrățișată și de alți cercetători.¹⁴ Trebuie avut în vedere faptul că potera de sub comanda locotenentului Ion Palada l-a împușcat rănindu-l pe haiduc, pe dealul Cârștienilor lângă Râncăcioș, dar din cauza drumului lung până în capitala județului și a pierderii de sânge, Radu Anghel moare la puțin timp după aducerea lui la Câmpulung. În ceea ce privește locul de înhumare a eroului nostru, istoriografia au emis diferite ipoteze, dar cea mai reală este a lui Rădulescu-Codin, susținut și de Ion Răuțescu care afirmă că a fost înmormântat în cimitirul bisericii Sf. Troiță din oraș¹⁷, biserică astăzi dispărută. Augustin N Z Pop consideră că a fost decapitat, trupul înhumat în cimitirul din comuna Greci, iar capul a fost adus la Câmpulung¹⁸.

Chiar dacă ar fi fost decapitat așa cum afirmă autorul, potera îl înmormânta în primul cimitir sătesc și nu mai era nevoie să-l ducă în comuna natală făcând un ocol de zeci de kilometri. Această afirmație fantezistă cu iz oriental cade, în urma studierii scrisorii pictorului Mișu Popp, în care se arată că l-a pictat în „costumul ce s-a aflat când a fost împușcat”¹⁹.

După unii cercetători, pictorul l-a văzut în satul Moșteni-Greci în anul 1860²⁰. Nu putem lua de bază această afirmație când în realitate un haiduc hăituit îndeaproape de oamenii stăpânirii nu-și permitea luxul să cheme un pictor să-i facă portretul. Numai în cazul când artistul ar fi mers alături cu potera ca un fotoreporter modern de astăzi, ar fi putut face tabloul în locul în care a fost prins și rănit. Ruginiul frunzelor începu să intre în peisajul dealurilor muscelene, când o veste zgudui întreg orașul. Radu Anghel, acel spirit liber, acel prieten al celor umiliți și oropsiți a fost împușcat de către potera locotenentului Ion Palada. Grav rănit, cu lanțuri la picioare a fost adus din dealul Cârștienilor la Câmpulung. Era în luna lui octombrie a anului 1865, când s-a stins din viață acela care s-a bucurat de o popularitate extraordinară, cel care a intrat în baladele poporului. Însăși în balada lui Radu Anghel se arată că:

„În Câmpulung ni-l aducea
Și portretul că-i făcea

Precum Radu haiducea²¹.

La aflarea acestei vești, în inima pictorului Mișu Popp au renăscut imboldurile revoluționarului de la 1848, amestecate cu via dorință de a vedea pe acest aprig luptător pentru dreptate socială. Mase tot mai mari de țărani și de orășeni veneau să-l vadă la fața locului, aflând această veste tragică. Transpunerea pe pânză a eroului, pe care l-a văzut o singură dată s-a făcut imediat, când mai avea în memorie trăsăturile și culorile eroului, căutând ca în chipul lui să se exprime bunătatea țaranului român și setea de răzbunare, care se adunase de veacuri. Cultivând intens pentru tema țărănească ajunge la un moment dat se desprinde din realitatea investigată aspectul unor profunde sacrificii sociale. Îl găsim în portretul haiducului Radu Anghel, executat în două variante, în care deslușim una dintre acutele forme ale luptei țărănimii împotriva asupririi sociale²².

Radu Anghel a fost înfățișat în întregime pe un fundal de pădure, într-un colorit atrăgător, veridic, în care pictura este foarte densă. Figura haiducului este cruntă, cu plete mari, îmbrăcat țărănește în hainele pe care Mișu Popp l-a văzut: cu opinci, ȋtari, cu panglici tricolore sub genunchi, cu cămașă albă, cu o pelerină zdrențuită.

Artistul l-a înarmat până în dinți, creindu-i un adevărat arsenal. Imortalizarea acestui exponent al țărănimii reprezintă simbolul dorului de libertate și de dârzenie al poporului român²³.

Mișu Popp arată că portretul a fost executat atunci când haiducul era mort²⁴, fapt care-i dă baladei o mare autenticitate.

Acest tablou a fost folosit de autoritățile locale care l-au expus pe zidul exterior al Primăriei, pentru a arăta mulțimii chipul celui ucis²⁵. A fost primul vernisaj în aer liber al artistului, la care au participat mii de oameni dar, în care s-a păstrat pietatea celor dezmoșteniți de soartă dar și bucuria izbânzii celor avuți. În acest vernisaj în aer liber, mulțimea de țărani care privea tabloul a fost interesată în mod special de chipul haiducului, hainele, care erau ca cele purtate de ei din generație în generație. S-a ajuns la ipoteza că pictorul ar fi avut numai capul haiducului, restul reprezentând imaginația artistului. Documentul anexă răstoarnă această ipoteză, precum că „trei zile capul haiducului a fost infipt într-un vârf de par”²⁶, denaturare de la faptul că tabloul haiducului a fost expus în fața primăriei²⁷.

La sfârșitul anului 1866, pictorul a împachetat această lucrare și a înaintat-o președintelui Comitetului permanent al județului Muscel pentru a fi înaintată Comisiei din București care se ocupa de strângerea și selectarea obiectelor ce urmau să figureze în pavilionul românesc de la Expoziția universală de la Paris din 1867. Comisia formată din Alexandru Odobescu, Iancu Alexandri, P.S. Aurelian și Gheorghe Steriade analizând această lucrare au hotărât trimiterea ei la Paris.²⁸

Într-un articol publicat de către Virgil Cândea²⁹, arată că Mișu Popp, a expus această lucrare la expoziția universală ceea ce înseamnă că pictura a fost apreciată și înaintată la Paris.

Și astfel, figura țaranului haiduc ajunge pe malurile Senei, atrăgând privirile miilor de vizitatori din toată lumea a marii expoziții. După închiderea expoziției tabloul a fost vândut unei familii din Muntenia. Nu se cunoaște prețul la care s-a

vândut, dar pictorul l-a calculat la 150 galbeni. Astăzi, acest tablou se află în galeriile Muzeului de Artă al României.

După ce a terminat de pictat biserica Sf. Nicolae din oraș, în anul 1868 Mișu Popp se reîntoarce definitiv în casa părintească de la Brașov. Figura aprigului haiduc care s-a imprimat în memoria pictorului nu-i dădea pace. Tabloul pe care l-a vândut a fost printre puținele pe care le-a executat fără să fie solicitat, dintr-un imbold lăuntric. Faptul că nu-l mai vedea zilnic în atelier l-a determinat să mai facă și o altă variantă. Dar ca orice replică, și aceasta este mai puțin reușită. Ea nu trebuie înțeleasă ca o simplă copie „ad literam” a vechiului tablou. Pictorul a scos fundalul, reprezentând pe erou numai bust. Astăzi, tabloul se află la Muzeul Brukenthal din Sibiu³⁰.

În urma analizării scrisorii originale a lui Mișu Popp, data mutării definitive a pictorului la Brașov este în 1868 și a decedat în 1892.

NOTE:

1. Minerva, *Enciclopedia Română*, Cluj, 1830, p. 776
2. Ion Frunzetti, *Mișu Popp*, ESPLA, *Scurtă istorie a artelor plastice din RPR*, București, Ed. Academiei, 1958, *Maestrii picturii românești în Muzeul de Artă al RPR*, ESPLA
3. *Dicționarul Enciclopedic*, vol. III (K-P), Ed. Politică, București, 1965, p. 825
4. Ion Frunzetti, *op. cit.*
5. Ion Răuțescu, *Câmpulung Muscel* – monografie istorică, Tip. Gh. Vlădescu, Câmpulung-Muscel, 1943, p. 55
6. Arh. Naț. Argeș, fond Prefectura jud. Muscel, dos. 21/1866 nep.
7. vezi Anexa
8. Veronica Tamaș, M. Gâlcă, *Istoria unui tablou*, în *Secera și Ciocanul* nr. 4302/10 martie 1978, p. 3
9. I. Răuțescu, *op. cit.*, p. 283
10. I. Frunzetti, *op. cit.*,
11. Vezi C. Rădulescu Codin, *Câmpulung Muscel. Istoric și legendar*, p. 214; Augustin Z.N. Popp, *Din istoria culturii argeșene*, Pitești, 1965, p. 53; Doru Moțoc, *O seamă de cuvinte „Despre legende și locuri legendare din Argeș”*, în revista Argeș, nr. 11(18) noiembrie 1967.
12. I. Frunzetti, *op. cit.*
13. La Direcția Națională a Arhivelor Argeș, registru de stare civilă privind morții de la Primăria orașului Câmpulung, pe această lună este lipsă.
14. I. Frunzetti, *op. cit.*; *Scurtă istorie a Artelor Plastice: Maestrii picturii românești*
15. Doru Moțoc, în articolul susmenționat consideră că acest deal se află lângă Câmpulung Muscel, când de fapt este la o distanță de 40 km de acest oraș, aflându-se lângă comuna Râncăcioș, vezi și C. Rădulescu Codin, *op. cit.*, p. 214
16. Augustin Z.N. Pop, *op. cit.*, p. 18; I. Răuțescu, *op. cit.*, p. 55
17. C. Rădulescu Codin, *op. cit.*, p. 214; I. Răuțescu, *op. cit.*, p. 55
18. Augustin Z.N. pop, *op. cit.*, p. 18
19. vezi Anexa
20. *Scurtă istorie a artelor plastice din RPR*, vol. II, p. 90
21. Augustin Z.N. Pop, *op. cit.*, p. 18
22. *Pictura românească în imagini*, București, 1970, p. 133
23. Veronica Tamaș, M. Gâlcă, *art. cit.*
24. vezi Anexa
25. C. Rădulescu Codin, *op. cit.*, p. 215
26. Augustin Z.N. pop, *op. cit.*, p. 215
27. C. Rădulescu Codin, *op. cit.*, p. 215
28. vezi Anexa

29. Virgil Cândea, *Investigații în istorie. România la Expoziția Universală din 1867*, în *Contemporanul* nr. 48(1103) din 1 decembrie 1967

30. După unele informații lucrarea a fost executată de Mișu Popp în anul 1864

ANEXA

Primit 16 XII. 1866

Domnule președinte!

În urma circularilor ale Domnului Ministru de Interne, prin care cere ca fiecare locuitoriu din acest județ să dea veri care obiect, pentru expozițiunea dela Paris, ce are să fie în anul curent 1867.

Ca artist în pictură, am desemnat portretul banditului Radu Anghel în mărimea lui în costumulu ce se afla când s-au împușcatu.

Am onoare Domnule președinte a vă ruga ca să bine voiți a dispune ca acest portretu care este în mărime de II metri și împachetatu într-o cutie și pe care îl anes pe lângă aceasta să se trimită la onorabilul domnu comisarul în București, însărcinat cu dirigerea a obiectelor ce sunt a se trimite la numita expozițiune.

Tot odată dle președinte bine voiți a cunoaște că la casu de saru găsi la acea expoziție vre un amatoru de la cumpăra, valoarea lui este de 150 galbeni. În fine cu respect vă rog Dle Președinte de a mă onora de primirea citatului portretu.

Primiți vă rog D-le Președinte încredințarea prea osebitei mele stime și devotamentu.

Michael Popp

Pictoru domiciliat în comuna

Câmpulung

Domniei Sale

Domnului Președinte al onor Comitet Permanent de Muscel

Arhivele Naționale Argeș, fond Prefectura jud. Mușcel, dos. 21/1866

nep.

ASPECTE PRIVIND VIAȚA POLITICĂ DIN CÂMPULUNG MUSCEL DUPĂ DETURNAREA LUI ALEXANDRU IOAN CUZA

Adrian TITOV
Dan Adrian ARSENE

Studierea unei scrisori din Fondul Zinca Golescu, prin care Radu Golescu îi scrie lui Nicolae Golescu, face posibilă această intervenție. Astfel detronarea lui Alexandru Ioan Cuza și prelungirea vacanței tronului au pus la grea încercare unitatea de stat. Puterile garante nu recunoscuseră unirea decât în timpul domniei lui Cuza și, după înlăturarea lui, forțele politice separatiste interne și externe nu acționau decât pentru separatism.

Din nou, ambasadorii marilor puteri s-au reunit în conferință la Paris între 26 februarie/10 martie și 1/13 aprilie pentru a dezbate problema separării Principatelor. Neajungându-se la vreun acord, marile puteri au fost puse în fața faptului împlinit: alegerea domnului străin prin plebiscit¹.

Din 12 februarie 1866 conducerea statului a fost exercitată de către Locotenența Domnească formată din generalul Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu și colonel Nicolae Haralambie, locotenentă ce a condus țara, în numele contelui de Flandra, apoi a lui Carol I de Hohenzollern Siegmaringen, timp de aproape trei luni².

Frații Golești au avut roluri cheie în perioada februarie – aprilie 1866. Astfel Nicolae Golescu făcea parte din Locotenența Domnească iar fratele său mai mare Ștefan Golescu a fost numit prefect de Iași (în timp ce vărul lor Alexandru G. Golescu-Negru fusese numit agent diplomatic al României la Constantinopol), acolo unde unelteau mai intens reacționarii separatiști, încurajați de consulul Rusiei țariste.

Sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie 1866 semnalează intensificarea acțiunilor separatiste în mai multe orașe ale țării, în principal la Iași, dar astfel de mișcări descoperim și la Câmpulung Muscel. Situația era cu atât mai dificilă cu cât pe lângă separatiști acționau și cei care condamnau înlocuirea lui Alexandru Ioan Cuza (în special fosta administrație).

Pentru a controla situația Lascăr Catargiu și Nicolae Golescu, doi dintre locotenenții domnești sosesc la Iași în ziua de 1 aprilie 1866. La 2 aprilie începea plebiscitul în toată țara. În ziua de 3 aprilie, a avut loc mișcarea separatistă, în frunte cu Nicolae Rosetti Roznovanu, care urmărea să devină domn.

Împiedicată, la început, mișcarea a fost apoi transformată, cu amestecul mitropolitului Calinic Miclescu, în manifestație contra lui Ștefan Golescu, prefectul județului, și contra semnării plebiscitului pentru Carol de Hohenzollern.

După terminarea slujbei în mitropolie, Calinic Miclescu s-a situat în fruntea unui grup de separatiști, pornind spre palatul administrativ, unde se aflau locotenenții domnești. Au fost întâmpinați de o companie de infanterie, Mitropolitul fiind rănit, iar grupul respins³ (interesant este faptul că în drumul spre București Carol I poposește la conacul Goleștilor dând primul act oficial în noua sa calitate, și anume amnistierea separatistului Calinic Miclescu).

În aceeași zi de 3 aprilie 1866, Radu Golescu, aflat pe moșia de la Golești pentru a o administra, îi semnalează printr-o scrisoare fratelui său Nicolae, că la Câmpulung există un grup de agitatori ce subminează hotărârea actului de la 11 februarie.

Starea de spirit regăsită de către Radu Golescu la Câmpulung la nici două luni de la abdicarea lui Cuza este descrisă în scrisoare astfel: „*Conștiințele, fie din cauza dezvoltării încă slabe și înceată a vieții publice în provincie, fie din orice altă pricină poate, par să fie nelămurite și supuse neîncrederii*”⁴.

Radu Golescu îi identifică, de altfel, și pe vinovații acestei situații, fiind vorba de personalul numit de fostul guvern, despre care acesta preconizează că „*dacă nu poate fi înlocuit cu totul, dar măcar în parte și cât mai curând posibil, în vederea împrumutului național și a viitoarelor alegeri pentru constituantă*”⁵.

Agitatorii, scrie Radu Golescu, îl au în frunte pe un oarecare Constantin Ianotescu „*și alții din aceeași gașcă ca el*”⁶, susținut de la București de ruda sa Ioan Angheliescu, angajat în cadrul Ministerului de Interne.

Tot Radu Golescu menționează în scrisoarea sa, că prefectul Rudeanu și familia Rucăreanu sunt la curent cu mișcările agitatorilor. Iar în vederea liniștii pentru viitoarele alegeri pentru constituantă prefectul Rudeanu propune o serie de înlocuiri în aparatul administrativ, ce ar culmina cu schimbarea a patru subprefecți⁷.

Teama interceptării de către Ioan Angheliescu, angajat în Ministerul de Interne, a rapoartelor executate de către prefectul Rudeanu îl obligă pe acesta să trimită prin scrisoarea lui Radu către Nicolae, o listă cu persoanele din administrația locală ce trebuiau a fi înlocuite.

Agitația din Câmpulung întreținută de aceste persoane trebuia oprită în viziunea lui Radu Golescu, pentru a nu fi „*paralizată încrederea publică*” și să nu fie zădărnice „*actele menite să redreseze situația noastră*”⁸.

Din păcate arhiva Complexului Muzeal Național Golești nu păstrează decât scrisoarea către Nicolae, nu și anexa prefectului Rudeanu.

¹ Anastasie Iordache, „*Goleștii. Locul și rolul lor în istoria României*”, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 378.

² Vasile Novac, „*Nicolae Golescu și alți generali câmpulungeni*”, Ed. Nova International, Pitești, 2002, p. 45.

³ Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 379

⁴ Arhiva Complexului Muzeal Golești, fond Zinca Golescu, dosar IV/4, f. 1

⁵ Arhiva Complexului Muzeal Golești, loc. cit., f. 2

⁶ Arhiva Complexului Muzeal Golești, loc. cit., f. 3

⁷ Arhiva Complexului Muzeal Național Golești, loc. cit., f. 3. Pe lângă starea de spirit semnalată de familia Rucărenilor și de Rudeanu, Radu Golescu era la curent cu agitațiile separatiste și datorită treburilor pe care le avusese la Câmpulung, legate de procesul pe care-l aveau cu fostul administrator al moșiei de la GOLEȘTI, Hristide.

⁸ Arhiva Complexului Muzeal Național Golești, loc. cit., f. 2.

OFİTERI ACTIVI DE INFANTERIE NĂSCUȚI ÎN CÂMPULUNG-MUSCEL ÎN SECOLUL AL XIX-LEA ȘI ÎN PRIMELE DOUĂ DECENII ALE VEACULUI AL XX-LEA

Vasile NOVAC

Din cei aproximativ 620 ofițeri activi infanterie, născuți în fostele județe Argeș și Muscel sau în câteva comune ce aparțineau județelor vecine, dar astăzi fac parte din județul Argeș, Câmpulungul ocupă locul al doilea, în privința numărului, cu 129 ofițeri inferiori și superiori. Câmpulungul a mai dat 24 de generali, de care ne-am ocupat cu altă ocazie.

Vom reda lista ofițerilor de care ne-am ocupat, cu precizarea anului nașterii: Bordeanu Constantin – 1834, Vlădoianu Dimitrie – 1834, Ștefănescu N. George – 1838, Dosache Gheorghe – (1838-1840), Vlădescu C. Nicolae – 1840, Zlăteanu C. Petre – 1846, Solomonescu Al. Dimitrie – 1852, Crăssan P. Constantin – 1853, Iliescu St. Dimitrie – 1854, Paleologu M. Dimitrie – 1854, Spiroiu I. Mihail – 1855, Stoenescu I. Alexandru – 1856, Vlădescu I. Octavian – 1856, Cocoș M. Alexandru – 1857, Voinescu Gh. Nicolae – 1857, Șerbănescu N. Petre – 1858, Ianolescu Alessandru – 1858, Popescu Dimitrie Ion – 1859, Calotescu N. Nicolae – 1859, Angelescu Gr. Nicolae – 1859, Georgescu Gh. Cristache – 1860, Stoicescu D. Nicolae – 1861, Gheorghiu N. Mihail – 1861, Negulici I. Nicolae – 1863, Șerbănescu N. Dumitru – 1983, Iorgulescu I. Vasile – 1863, Cocoș Nicolae – 1864, Iulian I. Nicolae – 1865, Goleșcu Al. Carol – 1866, Anghelescu S. Gheorghe – 1867, Anghelleanu I. Constantin (gemeni), Goleșcu Al. Alexandru – 1867, Goleșcu Al. Alexandru – 1870, Voinescu Gh. Sebastian – 1872, Ștefănescu Gh. Dimitrie – 1872, Popescu Gh. Gheorghe – 1873, Cristescu N. Ovidiu – 1874, Nicolescu T. George – 1879, Rădulescu I. Anghel – 1879, Ianculescu I. Ghiorghe – 1880, Zlătianu H. Petre – 1881, Costea C. Ioan – 1881, Bereșteanu N. Gheorghe – 1882, Ionescu C. Nicolae – 1884, Taină N. Nicolae – 1884, Isbășescu B. Octavian – 1885, Ionescu P. Victor – 1885, Giurculescu Stelian – 1886, Popescu I. Ioan – 1887, Rădulescu I. Dumitru – 1889, Calangiu I. Constantin – 1889, Moloiu Al. Dumitru – 1890, Berechet N. Florian – 1890, Calangiu N. Ioan – 1891, Mocanu N. Gheorghe – 1891, Tomescu I. Ioan – 1891, Vătășescu D. Gheorghe – 1892, Isbășescu N. Constantin – 1892, Șimian I. Petre – 1893, Gavrilescu Gh. Eugenie – 1893, Honoricean C. Nicolae – 1893, Popescu Gh. Ioan – 1893, Popescu Beștelei N. Gheorghe – 1894, Țicăloiu D. Dumitru – 1894, Deleanu I. Nicolae – 1894, Ghermănescu F. Florian – 1894, Georgescu Hr. Constantin – 1894, Georgescu D. Ioan – 1894, Iorga P. Nicolae – 1894, Popescu R. Constantin – 1895, Șerbănescu D. Nicolae – 1895, Constantinescu I. Gheorghe – 1895, Chirculescu P. Ioan – 1895, Robescu P. Anghel – 1895, Țicăloiu D. Zahiu – 1896, Luca I. Iosif – 1896, Teodorescu C. Nicolae – 1896, Ulieru Gh. Constantin – 1896, Moloiu Al. Nicolae – 1896, Duduleanu Gh. Nicolae – 1897, cristescu I. Petre – 1897, Popescu I. Radu – 1897, Șerbănescu D. Dumitru – 1898, Niculescu I. Victor – 1898, Olaru N. Nicolae – 1898, Popp I. Nicolae – 1898, Florescu Al. Verut – 1898, Onejeanu Moise

Ioan – 1898, Poșoiu Gh. Gheorghe – 1899, Moloiu Al. Ioan – 1899, Isbășescu B. Aurel – 1890, Butoiu Gh. Aurel – 1900, Simionescu I. Gheorghe – 1900, Vătășescu Gh. Mihail – 1900, Hereișeanu N. Nicolae – 1900, Sândescu M. Clement – 1901, Bugeanu A. Nicolae – 1901, Georgescu I. Pamfil – 1901, Ganea Gh. Gheorghe – 1901, Moloiu P. Alexandru – 1901, Vlădoiu I. Scarlat – 1901, Ianculescu I. Ioan – 1902, Vlășceanu Gh. Teodor – 1902, Ieremia I. Ioan – 1902, Vsilescu Gh. Virgil – 1902, Arvățescu I. Constantin – 1903, Olaru N. Anastase – 1903, Simionescu I. Vladimir – 1904, Mărcușanu N. Nicolae – 1906, Atanasiu I. Vasile – 1907, Aesenescu I. Gheorghe – 1907, Iliescu I. Emil – 1907, Coman I. Anghel – 1907, Cristescu V. Gheorghe – 1907, Șerb I. Petre – 1907, Gheorghiu Al. Pavel – 1908, Rizeanu A. Gheorghe – 1908, Copăescu I. Ioan – 1908, Georgescu V. Alexandru – 1908, Arsenescu I. Nicolae – 1908, Pițigoi B. Ioan – 1909, Lupescu B. Ioan – 1910, Isbășescu I. Alexandru – 1910, Ganea V. Alexandru – 1911 și Mușetescu V. Gheorghe – 1913.

Din punct de vedere al gradului în care și-au încetat activitatea, putem constata că cei mai mulți au ajuns la gradele de colonel și locotenent colonel, urmați de gradele de căpitan, maior, locotenent și sublocotenent. Într-o evoluție normală, ar fi trebuit ca cei mai mulți să-și încheie activitatea în gradul de colonel sau locotenent colonel.

Dintre cei 129 ofițeri activi de infanterie, la Războiul de Independență au participat 14 ofițeri activi infanterie, 41 la Războiul de Întregirea Neamului și 27 la Războiul de Reîntregirea Neamului. În afara acestora, în Războiul de Întregirea Neamului, au căzut pe câmpul de onoare cinci ofițeri activi câmpulungeni, iar în Războiul de Reîntregirea Neamului – șase ofițeri activi de infanterie originari din capitala Muscelului.

Aproape 50 de ofițeri activi de infanterie, născuți în Câmpulung-Muscel, au fost decorați, după cum urmează: 26 cu câte o decorație, șapte cu câte două decorații, trei cu câte trei decorații, trei cu câte patru decorații, trei cu câte cinci decorații, doi cu câte șase decorații, unul cu șapte decorații, unul cu opt și unul cu 11 decorații.

Dintre cei ce au primit mai multe decorații, cităm pe:

Crăssan P. Constantin, care a fost distins cu:

„Virtutea Militară de Aur” – 1878.

„Crucea Trecerii Dunării”

„Apărătorii Independenței”

„Medalia Comemorativă Rusă”

Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler

Ordinul „Steaua României”

Ordinul „Coroana României” cls. IV-a

Paleologu Dimitrie, ajuns la gradul de colonel, a beneficiat de mai toate distincțiile:

Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler – 1878

„Virtutea Militară de Aur” – 1877

„Sfântul Stanislas” cls. III-a

„Crucea Trecerii Dunării”

„Apărătorii Independenței”

„Medalia Comemorativă Rusă”

„Semnul Onorific de Argint” – 1887

Ordinul „Coroana României” în grad de ofițer – 1893

„Semnul Onorific de Aur” – 1894

Ordinul „Steaua României”

În grad de ofițer – 1967 și

Medalia Jubiliară „Carol I” – 1906

Din datele sumare pe care le obținem, mai putem face câteva observații: o parte dintre ofițeri încetează din viață în timpul activității, alții imediat după trecerea în rezervă sau în retragere. Se poate concluziona că eforturile depuse în cadrul instituțiilor militare erau destul de grele. În cazul numeroaselor infirmități, se declară că, fie au fost provocate, în timpul dar nu din cauza serviciului și a războiului, fie în timpul și din cauza războiului sau au fost agravate în timpul războiului.

Ne vom referi doar la câteva exemple:

Ștefănescu N. George, născut la 15 ianuarie 1838, a fost reformat, la 1 aprilie.

Crăssan P. Octavian, născut în anul 1853, locotenent colonel în 1894, este trecut în reformă pentru „infirmități incurabile”.

7 iunie 1900 – încetat din viață în garnizoana Câmpulung.

Căpitanul *Spiroiu I. Mihail* este trecut în disponibilitate pentru „infirmități temporare provenite în timpul, dar nu din cauza serviciului”.

Rădulescu I. Anghel, maior, 1 noiembrie 1916, a încetat din viață la sanatoriul „Eraclide”, la 14 decembrie 1920.

Ianculescu I. Gheorghe, locotenent la 30 august 1889, moare, la 16 octombrie 1893.

Ghermănescu F. Florian, sublocotenent la 1 octombrie 1916, încetează din viață, la 4 iunie 1917, în Spitalul de Contagioși din comuna Oprișani.

Duduleanu Gh. Nicolae, căpitan la 1 aprilie 1935, este trecut în retragere pentru boală contractată în timpul, dar nu din cauza serviciului.

Cristescu I. Petre, colonel la 18 iulie 1942, este trecut în retragere pentru „invaliditate dobândită în timpul și din cauza serviciului, fiind clasat accident de război cu procentaj de 100%”.

Niculescu I. Victor, sublocotenent la 1 iulie 1921, a încetat din viață la Câmpulung, pe data de 10 aprilie 1922.

Vătășescu D. Mihail, locotenent la 1 aprilie 1929, este trecut în retragere, la 1 octombrie 1934, pentru boală căpătată, în timpul, dar nu din cauza serviciului.

Atanasiu I. Victor, căpitan la 20 martie 1943, este trecut în retragere, la 1 octombrie 1946, „pentru invaliditate dobândită în timpul și din cauza serviciului, fiind clasat invalid de război cu procentaj de 80%”.

BOREDEANU CONSTANTIN, cu ultimul domiciliu în Mahalaoa Gruului districtul Muscel, născut la 1 ianuarie 1934, în Mahalaua Pitar Moș districtul Ilfov.

Serviciile și diversele poziții:

Intrat în serviciul Turciei Regim. Legiunea Polonă	soldat	4 aug. 1853
Reg. Legiunea Polonă	brigadier	17 sept. 1853
Reg. Legiunea Polonă	sergent	6 mart. 1855
Reg. Legiunea Polonă	subl.	9 dec. 1856
Trecut în retragere	subl.	3 ian. 1858
Intrat în Serv. Arm. Rom. La Esc. 2 Dorob.	subl.	16 aug. 1859
Inspectoratul 3 Dorobanți	locotenent	1 oct. 1864
Escadronul Dorobanți „Muscel”	căpitan	14 ian. 1869
Escadronul Călărași Gorjiu	căpitan	17 mai 1875
Neactiv concediu	căpitan	17 mai 1875
Activ la Reg. 5 Călărași - comotabil	căpitan	8 apr. 1878
Reg. 1 Roșiori - comptabil	căpitan	15 aug. 1881
Divizia 5-a Tulcea	căpitan	1 mai 1882
Divizia din Dobrogea – șef de birou cls. II-a	căpitan	16 mar. 1883
Trecut în poziție de retragere	căpitan	1 apr. 1884

7 martie 1898 – încetat din viață, la Pitești.

Campanii:

Campania din Bulgaria în anii 1877-1878

Titluri și decorații

„Cavaler decorat de Majestatea Sa Sultanul cu Ordinul Imperial „Medgidie” clasa IV-a...

Medalia Comemorativă a Resbelului Crimeii în care a luat parte în Legiunea Străină din Armata Imperiului Otoman.

Semnul Onorific de Argint pentru serviciul militar de 18 ani...

Semnul Onorific de Aur pentru serviciul militar de 25 de ani...

„Crucea Trecerii Dunării” – și „Apărătorii Independenței”.

1 aprilie 1884 – trecut în poziție de retragere, „fiind regulat la pensie”¹

VLĂDOIANU C. DIMITRIE, născut la 5 iunie 1834, în Câmpulung Muscel, fiul lui Costache și al Mariței, căsătorit la 20 august 1857, la Coșira – Rusia, cu Catrina, când funcționa în Regimentul 37 Rusesc. S-a reînsurat, la Bacău, cu Ecaterina Antoniu.

Încorporat „scriitor” – la 1 martie 1853, ajunge locotenent la 10 octombrie 1859 și căpitan . la 30 august 1864. Încorporat „scriitor” la Ministerul de Război, revine ca locotenent din Armata Rusă, fiind numit la Granița Dunării – la 10 octombrie 1859, după care trece și pe la alte unități militare: Batalionul I Vânători – 8 mai 1862, Inspectoratul 4 Grăniceri – 20 martie 1863, comandantul Campaniei Inspectoratului 3 Grăniceri – 4 august 1864, Regimentul 3 Infanterie – 22 mai 1866, Punctul Oituz – 1 aprilie 1867, Miliția Bacău – 1 februarie 1869 și Regimentul 8 Dorobanți Batalionul IV Compania 13-a – 1 iulie 1872.

În decembrie 1874, demisionează din Armată.

La rubrica *Tithuri și decorații*, se precizează: „Cavaler al Ordinului Imperial al Rusiei „Santa Ana” cls. IV-a, două medalii, una de argint cu panglică „Sfântul Georgiu” și alta de bronz cu panglică „Sfântul Andrei” a imperatorului Alexandru al II-lea”.

Prin decretul nr. 1340 din 26 iunie 1874, i s-a acordat dreptul de a purta semnele onorifice de argint pentru serviciul militar de 18 ani împliniți.

Cavaler al Ordinului „Coroana României”².

ȘTEFĂNESCU N. GEORGE, născut la 15 ianuarie 1838, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Nicolae și al Mariei, însoțit în mai 1878, cu Elena N. Nicolau, din Câmpulung.

Soldat voluntar – la 1 mai 1859, avansează: sergent – la 1 iunie 1860, sublocotenent – la 30 august 1863, locotenent – la 2 octombrie 1867 și căpitan – la 1 ianuarie 1872.

Și-a desfășurat activitatea în mai multe unități militare: regimentul 2 Lăncieri – 1 mai 1859, Regimentul Roșiori – 26 septembrie 1868, Escadronul Călărași Covurlui – 1 februarie 1876, Regimentul 2 escadronul Călărași Muscel – 1 iunie 1876, Escadronul 3 Argeș – 8 aprilie 1881, Escadronul 4 Muscel – 16 aprilie 1882, Regimentul 4 Călărași – 1 aprilie 1883.

La 1 aprilie 1885, este trecut în disponibilitate pentru infirmități temporare. Peste exact un an, este reformat pentru infirmități incurabile.

A luat parte la Campania din Bulgaria din anii 1877-1878.

A beneficiat de mai multe decorații:

„Semnul Onorific de Argint” – 1877.

„Semnul Onorific de Aur” – 1883.

Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler – 1878.

„Crucea Treierii Dunării”.

„Apărătorii Independenței”.

La 1 aprilie 1886, a fost reformat pentru infirmități incurabile”³.

VLĂDESCU C. NICOLAE, născut la 9 august 1840 în orașul Câmpulung Nucșoara districtul Muscel, fiul lui George și al Bălașei, domiciliați în comuna Vama Veche plasa Argeș districtul Muscel, însoțit la 9 februarie 1895, la Ploiești, cu Sofia Viron, cu care a avut patru copii:

Gheorghe - născut la 8 iulie 1876.

Nicolae - născut la 15 iulie 1877.

Ion - născut la 4 februarie 1879 și

Sofia - născută la 30 mai 1880.

Soldat voluntar – la 8 februarie 1862, este înaintat: caporal – la 7 decembrie 1872, sergent – la 1 iulie 1863, sergent major – la 1 ianuarie 1864, sergent adjutant – la 16 ianuarie 1865, sublocotenent – la 7 mai 1866, locotenent – la 1 ianuarie 1872, și căpitan – la 8 aprilie 1878.

A servit în următoarele unități militare: Batalionul I Vânători – 8 februarie 1862, Batalionul II Vânători – 15 martie 1866, Regimentul 14 Dorobanți Compania

15-a „Argeș-Muscel” – 16 aprilie 1879, regimentul 30 Dorobanți „Muscel” – 1 iunie 1880, Depozitul de Recrutare al Regimentului 30 Dorobanți „Muscel” – 14 aprilie 1883, Regimentul 3 Dorobanți – 1 iulie 1886, Regimentul 7 Dorobanți – 1 octombrie 1886, și Regimentul 4 Dorobanți – 1 aprilie 1887.

A beneficiat doar de distincțiile date pentru vechimea în muncă:

„Semnul Onorific de Argint” – 1879 și

„Semnul Onorific de Aur” – 1888⁴.

DOSSACHE GHEORGHE, născut, probabil, între 1838 și 1840, fiul lui Dossache și al Ecaterinei, domiciliați în Câmpulung districtul Muscel, însurat la 28 februarie 1880, în Pitești, cu Elena Copcea.

Regimentul 1 Infanterie	soldat voluntar	19 mart. 1861
Reg. 1 Inf.	caporal	28 oct. 1862
Batalionul de Geniu	caporal	7 feb. 1862
Batal. De Geniu	sergent	1 nov. 1863
Bat. III. Vân.	sergent	20 mai 1866
Bat. II. Vân.	sergent	30 iun. 1866
Bat. II. Vân.	sergent major	1 nov. 1867
Bat. IV. Vân.	sublocotenent	9 aug. 1868
Bat. IV. Vân.	locotenent	1 ian. 1873
Reg. 2 Dorob. Camp. 11-a	locotenent	1 feb. 1873
Reg. 4 Dorob. Camp. 2-a	locotenent	1 feb. 1877
Reg. 3 Dorob. Camp. 6 „Olt”	căpitan	1 ian. 1880
Reg. 4 Inf.	căpitan	1 apr. 1885

Demisionat, la 1 aprilie 1886, alegându-și domiciliul în Pitești.

A participat la *Campania din Bulgaria* din anii 1877-1878.

Titluri și decorații:

„Semnul Onorific de Argint” – 1879

„Semnul Onorific de Aur” – 1887.

„Crucea Treceii Dunării”.

„Apărătorii Independenței”

Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler – 10 mai 1892⁵

ZLĂTEANU C. PETRE, născut la 16 iulie 1846, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Christodor și al Elisabetei, domiciliați în Câmpulung.

Soldat – la 20 iunie 1866, avansează: brigadier – la 8 noiembrie 1867, sergent – la 1 septembrie 1868, sergent major – la 22 februarie 1872, sublocotenent – la 16 octombrie 1873, locotenent – la 7 iunie 1880, și căpitan – la 10 mai 1885.

A funcționat la câteva unități militare: Regimentul 1 Lăncieri – 20 iunie 1886, Regimentul Roșiori – 29 noiembrie 1869, Escadronul Călărași „Mehedinți” – 16 august 1873, Escadronul 2 Tren – 1 aprilie 1879, Escadronul Cavalerie „Vâlcea” – 16 iulie 1879, Regimentul 9 Călărași – 2 aprilie 1880, și Regimentul 4 Călărași.

Participă la *Campania din Bulgaria din 1877-1878*.

A beneficiat de:

„Semnul Onorific de Argint” – 1883.

Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler.

„Crucea Trecerii Dunării” și

„Apărătorii Independenței”⁶.

CRĂSSAN P. CONSTANTIN, născut la 1 iulie 1853, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Petre și al Ecaterinei, domiciliați în Câmpulung, însurat la 5 iunie 1885, în Câmpulung, cu Eleonora G. Negulescu.

Și-a început cariera militară ca soldat voluntar – în anul 1868, devenind pe rând: caporal – 1 septembrie 1869, sergent – 1 octombrie 1870, sergent major – 25 aprilie 1872, sublocotenent – 16 octombrie 1873, locotenent – 7 mai 1880, căpitan – 16 aprilie 1883, maior – 10 mai 1888, și locotenent colonel – 10 mai 1894.

A funcționat la următoarele unități militare: Stabilimentul de Artilerie – 20 ianuarie 1868, Regimentul 8 Infanterie – 1 aprilie 1870, Regimentul 7 Infanterie – 16 octombrie 1873, Regimentul 1 Dorobanți Compania 4-a „Argeș-Muscel” – 1 februarie 1880, Regimentul 26 Dorobanți – 16 aprilie 1883, Regimentul 30 Dorobanți – 16 iulie 1884, Regimentul 5 Linie – 1 iulie 1887, Regimentul 18 Dorobanți – 10 mai 1888, comandant al Batalionului III Vânători – 15 februarie 1890, comandant al Regimentului „Constanța” nr. 34 – 16 aprilie 1894 și Regimentul 17 „Mehedinți” – 16 octombrie 1896.

La 16 septembrie 1899, a fost trecut în disponibilitate pentru infirmități temporare provenite pe timpul, însă nu din cauza serviciului.

25 martie 1900 – trecut în poziție de reformă pentru infirmități incurabile provizorii pe timpul serviciului, însă nu din cauza serviciului.

7 iunie 1900 – încetat din viață în garnizoana Câmpulung.

A făcut *Campania din Bulgaria* din anii 1877-1878.

Titluri și decorații:

„Virtutea de Aur” – 1878.

„Crucea Trecerii Dunării”.

„Medalia Comemorativă Rusă.

Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler – 1890.

„Semnul Onorific de Aur” – 1982.

Ordinul „Steaua României” – 1896, și

Ordinul „Coroana României” cls. IV-a - 1897⁷

SOLOMONESCU AL. DIMITRIE, născut la 11 martie 1852, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Alexandru Solomon și al Mariei, domiciliați în București, însurat la 20 august 1879, cu Maria Aristița Georgescu, domiciliată în București, coloarea de Negru județul Ilfov.

Soldat voluntar – la 20 septembrie 1868, devine: caporal – la 21 iulie 1869, sergent – la 16 iunie 1871, sublocotenent – la 16 ianuarie 1875, locotenent – la 7 iulie 1880, căpitan – la 8 aprilie 1886, și maior – la 1 decembrie 1891.

A servit la mai multe unități militare: Batalionul II Geniu – 20 septembrie 1868, Compania de Jandarmi București – 16 aprilie 1873, Batalionul III Vânători – 16 ianuarie 1875, Compania de Jandarmi București – 16 iunie 1876, regimentul 7 Infanterie – 1 martie 1878, Batalionul I Vânători – 1 mai 1878, Regimentul 6 Dorobanți Compania 8-a – 16 ianuarie 1880, Regimentul 21 Dorobanți Ilfov – 1 aprilie 1880, Regimentul 30 „Muscel” – 7 iunie 1880, Regimentul 30 „Muscel” Compania Rucăr – 16 aprilie 1881, Regimentul 5 Linie – 1 decembrie 1892, Regimentul 10 Dorobanți – 1 decembrie 1891 și Regimentul „Putna” nr. 10 – 10 mai 1896.

Demisionează din Armată, la 10 ianuarie 1899, alegându-și domiciliu în Focșani.

A participat la *Campania din Bulgaria*, din 1877-1878.

A beneficiat de câteva decorații:

Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler – 1877.

„Crucea Trecerii Dunării”.

„Apărătorii Independenței”.

„Semnul Onorific de Argint” - 1889⁸.

ILIESCU ST. DIMITRIE , născut la 16 aprilie 1854, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Stoica și al Saftelii Iliescu, domiciliat în Câmpulung, însurat cu Matilda Disescu, cu care a avut un băiat.

Escadronul Jandarmi București	soldat	1 ian. 1876
Școala Militară	elev	1. nov. 1877
Regimentul 1 Linie	sublocotenent	1 iul. 1879
Reg. 2 Dorob.	subl.	1 apr. 1880
Batal. 1 Geniu	subl.	16 nov. 1880
Stat Major Geniu. Serviciul central	locotenent	1 apr. 1883
Serviciul Geniu al Corp. 2 Arm.	locotenent	1 ian 1886
Serv. Geniu al Corp. 2 Arm.	căpitan	10 mai 1886
Reg. 2 Geniu	căpitan	1 apr. 1888
Reg. 1 Geniu	căpitan	16 apr. 1888
Serv. Geniu al Corp. 2 Arm.	căpitan	Nov. 1889
Reg. 6 Dorobanți	căpitan	15 iun. 1880
Raportor la Cons. de Răzb. al Corp 2 Arm.	căpitan	10 mai 1891
Reg. 6 Dorob.	căpitan	15 iun. 1890
Reg. „Teleorman” nr. 20	maior	8 apr. 1893
Reg. 4 „Ilfov” nr. 21	maior	1 iun. 1893
Reg. „Râmnicul Sărat” nr. 9	maior	22 apr. 1903
Reg. „Râmnicul Sărat” nr. 9	lt. colonel	10 mai 1903
Reg. „Ilfov” nr. 21	lt. colonel	5 ian. 1905
Trecut în rezervă la R. „Râm. Sărat” nr. 9	lt. colonel. rez.	1 apr. 1906

Încetat din viață la 1 septembrie 1913⁹

PALEOLOGU M. DIMITRIE născut la 24 octombrie 1854, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Miltiade și al Mariei, domiciliați în Câmpulung-Muscel, însurat, în anul 1863, în București, cu Zoe Bârsescu, încetată din viață, și recăsătorit, în 1892, cu Zoe Florescu, reînsurat cu Cecilia.

Încadrat voluntar – la 1 septembrie 1870, avansează: caporal – la 8 martie 1870, sergent – la 6 decembrie 1871, sublocotenent – la 12 decembrie 1873, locotenent – la 7 iunie 1880, căpitan – la 10 mai 1885, maior – la 1 decembrie 1891, locotenent colonel – la 7 aprilie 1900, și colonel – la 10 mai 1907.

A lucrat la mai multe unități militare: Batalionul Miliții „Muscel” – 1 septembrie 1870, Regimentul 1 infanterie – 15 august 1871, Regimentul 5 Infanterie – 16 decembrie 1873, Regimentul 10 Dorobanți Compania 7-a – 1 martie 1877, Regimentul 6 Infanterie – 1 aprilie 1879, Regimentul 18 Dorobanți „Gorj” – 1 aprilie 1880, Regimentul 4 Linie – 1 aprilie 1882, Consiliul de Război al Diviziei a 3-a – 20 iulie 1882, Consiliul de Război al Corpului 2 Armată – 1 mai 1883, Consiliul de Război al Corpului 3 Armată – 1 martie 1885, Batalionul IV Vânători – 1 octombrie 1885, Regimentul 6 Dorobanți – 8 aprilie 1886, Consiliul de Război al Corpului 2 Armată – 1 decembrie 1887, Regimentul 6 Dorobanți – 10 mai 1891, raportor la Consiliul de Război al Corpului 2 Armată – 1 iulie 1891, comisar regal la Consiliul de Război al Corpului 2 Armată – 1 decembrie 1891, Regimentul 4 „Ilfov” nr. 21 – 1 aprilie 1900, comandant al Regimentului „Războieni” nr. 15 – 15 ianuarie 1905, comandant al Regimentului 8 „Dragoș” nr. 29 – 16 noiembrie 1907.

La 1 aprilie 1908, demisionează din Armată, fiind trecut în rezervă la Regimentul 8 „Dragoș” nr. 29.

Încetează din viață, la 14 iulie 1909, în București.

A efectuat *Campania din Bulgaria*, din 1877-1878.

Decorații:

Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler – 1878.

„Virtutea Militară de Aur” – 1877.

„Sfântul Stanislas” cls. III-a

„Crucea Trecerii Dunării”.

„Apărătorii Independenței”.

„Medalia Comemorativă Rusă”.

„Semnul Onorific de Argint” – 1887.

Ordinul „Coroana României” în grad de ofițer – 10 mai 1893, „Semnul Onorific de Aur” – 1894, Ordinul „Steaua României” în grad de ofițer – 1907 și Medalia Jubiliară „Corpul I” – 1906.

A avut șapte copii: Jacques, Maria Ana, Gheorghe Miltiade, Mircea, Viorela, Aurora, Valeria și Alice¹⁰.

SPIROIU I. MIHAIL, născut la 20 octombrie 1855, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul preotului Ion (+) și al Mariei, domiciliați în Câmpulung, însurat la 30 octombrie 1883, în Pitești, cu Ecaterina, cu care a avut un copil – Mihai, născut la 20 martie 1885.

A încetat din viață în garnizoana Pitești, la 16 ianuarie 1901.

Soldat voluntar – la 1 iulie 1876, este avansat: caporal – la 1 ianuarie 1877, sergent – la 1 ianuarie 1878, sublocotenent – la 15 iulie 1881, locotenent – la 10 mai 1885, și căpitan – la 1 iulie 1890.

A activat în următoarele unități militare: Regimentul 7 „Prahova” – de la 1 iulie 1876, Regimentul 4 Dorobanți – din februarie 1877, Regimentul 30 Dorobanți „Muscel” – de la 1 iunie 1880, Regimentul 4 Linie – 6 decembrie 1880, Regimentul 18 Dorobanți „Gorj” – de la 15 iulie 1881, Regimentul 4 Dorobanți – de la 1 iulie 1882, Regimentul 7 Dorobanți – de la 1 iulie 1890, Regimentul „Argeș” nr. 4 – de la 1 aprilie 1896 și Regimentul „Calafat” nr. 31 – de la 16 aprilie 1900.

La 20 decembrie 1900, este trecut în disponibilitate pentru infirmități temporare provenite în timpul, dar nu din cauza serviciului¹¹.

STOENESCU I. ALESSANDRU, născut la 3 ianuarie 1856, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Iordache și al Fotinei.

Și-a început cariera de soldat – 6 februarie 1873, avansând: caporal – 1 august 1873, sergent – 12 iulie 1874, sergent major – 1 ianuarie 1880, sublocotenent – 5 iulie 1880, locotenent – 8 aprilie 1884, și căpitan – 1 august 1891.

A funcționat la: Batalionul de Geniu – 6 februarie 1873, Regimentul 9 Dorobanți – 5 iulie 1880, Regimentul 30 Dorobanți – 30 august 1889, Regimentul 7 Dorobanți – 1 iulie 1890, și Regimentul „Râmnicul Sărat” nr. 9 – 1 august 1893.

A încetat din viață, în noaptea de 10.11 iulie 1894, în București.

A participat la *Campania din Bulgaria* din anii 1877-1878.

A primit câteva distincții:

Medalia „Virtutea Militară de Argint” cu grad inferior – 1886.

„Crucea Trecerii Dunării”.

„Apărătorii Independenței”.

„Medalia Comemorativă Rusă” și

„Semnul Onorific de Argint” pentru 18 ani de serviciu militar - 1900¹².

VLĂDESCU I. OCTAVIAN, născut la 25 decembrie 1856, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Ion și al Anei, domiciliați în Slatina, însurat, la 22 iulie 1892, cu Ecaterina Mălin născută Macovei, decedată, reînsurat, la 23 august 1890, cu Polixenia Iancu născută Bălkățeanu. A avut patru copii:

Elisa – născută la 23 august 1903.

Maria – născută la 11 august 1904.

Ion – născut la 11 august 1904, mort la 5 iunie 1906 și

Elisa – născută la 30 iulie 1907.

Elev al Școlii Militare, este promovat: sublocotenent – 1 iulie 1879, locotenent – 8 aprilie 1882, căpitan – 20 iunie 1886, maior – 8 aprilie 1892, locotenent colonel – 10 mai 1899 și colonel – 7 aprilie 1905.

A funcționat la următoarele unități militare: Regimentul 2 Infanterie – 1 iulie 1879, Regimentul 30 Dorobanți – 1 iulie 1881, Regimentul 6 Dorobanți – 11 decembrie 1883, Regimentul 21 Dorobanți – 1 decembrie 1884, Regimentul 3

Infanterie – 20 iunie 1886, raportor al Consiliului de Război al Diviziunii Dobrogea – 20 august 1887, comisar regesc al Consiliului de Război Dobrogea – 19 aprilie 1888, Regimentul 4 Linie – 1 iulie 1889, Regimentul „Rovine” nr. 26 – 1 august 1891, Regimentul „Radu Negru” nr. 28 – 16 ianuarie 1894, Regimentul „Teleorman” nr. 20 – 10 mai 1899, Regimentul „Mehedinți” nr. 17 – 11 noiembrie 1902 și Regimentul „Putna” nr. 10 – 1 aprilie 1909.

Demisionat din Armată, la 15 iulie 1909.

1 iulie 1913 – trecut „din poziție de retragere în rezervă la Corpul 1 Armată”.

1 aprilie 1920 – trecut în retragere pentru limită de vârstă.

Decorații:

Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler – 1895.

„Semnul Onorific pentru Serviciul Militar de 25 de ani” – 1903.

Ordinul „Steaua României” în grad de ofițer – 1906.

Medalia Jubiliară „Carol I” – 1906¹³

COCOȘ M. ALEXANDRU, născut la 1 mai 1857, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Marin și al Paulinei, domiciliați în Ploiești, căsătorit la 24 iunie 1884, în Pitești, cu Sofia Vietos.

Elev – la 16 iunie 1875, devine: sublocotenent – la 16 iunie 1877, locotenent – la 28 noiembrie 1880, căpitan – la 1 aprilie 1887 și maior în retragere – la 10 mai 1913.

În timpul serviciului militar a funcționat la: Regimentul 7 Infanterie – de la 16 iunie 1877, Batalionul III Vânători – 1 septembrie 1878, Regimentul 5 Linie – 28 noiembrie 1880, Școala Fiilor de Militari Craiova – 1 septembrie 1881, Regimentul 4 Dorobanți – 1 mai 1882, Regimentul 30 Dorobanți – 1 mai 1883, Batalionul II Vânători – 1 aprilie 1887, Batalionul III Vânători – 1 iunie 1888, Regimentul „Vlașca” nr. 5 – 1 februarie 1903.

La 1 aprilie 1907, este trecut în rezervă din oficiu, la Regimentul 5 „Ialomița” nr. 23, iar la 1 octombrie 1912 este trecut în retragere, pentru ca la 5 noiembrie 1915, să fie șters din controale, fiindcă a decedat, în București.

A participat la *Campania din Bulgaria* din anii 1877-1878.

Decorații:

Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler – 1878.

„Crucea Trecerii Dunării”.

„Apărătorii Independenței”.

„Medalia Comemorativă Rusă”.

Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler – 1895.

„Semnul Onorific de Aur” pentru 25 de ani serviți în Armată – 1899¹⁴

VOINESCU GH. NICOLAE născut la 14 octombrie 1857, în orașul Câmpulung plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Ghiță Voinescu și al Saftei, domiciliați în Câmpulung, însurat la 17 noiembrie 1887, cu Otilia Eleonora Dumitrescu, cu dispensă acordată de regele Carol I.

Soldat – la 3 iulie 1876, obține succesiv următoarele grade: caporal – 16 iulie 1876, sergent – 16 ianuarie 1879, sublocotenent – 1 octombrie 1883, locotenent – 1 aprilie 1887, căpitan – 8 aprilie 1893, maior în rezervă – 10 mai 1912 și locotenent colonel în rezervă – 1 aprilie 1917.

A funcționat în mai multe unități militare: Regimentul de Geniu – 3 iulie 1876, Regimentul 7 Infanterie – 22 februarie 1880, elev în Școala de Subofițeri – 1 aprilie 1883, Regimentul 7 Infanterie – 1 octombrie 1883, Regimentul 6 Linie – 1 aprilie 1887, Regimentul 7 Linie – 16 aprilie 1887, Regimentul 12 Dorobanți șef al depozitului de Recrutare Tutova – 29 iulie 1896, trecut la front – 21 aprilie 1898, Batalionul VIII Vânători – 1 iulie 1905.

A fost trecut în rezervă pentru limită de vârstă, la Batalionul V Vânători. În rezervă, a mai fost evidențiat la:

Batalionul IV. Vânători – 1 iulie 1912.

Regimentul 7 „Racova” nr. 25 – 15 decembrie 1912 și la

Regimentul 65 Infanterie – 1 iulie 1914.

La 30 noiembrie 1918, a fost trecut în retragere pentru infirmități incurabile. „Boala... nu a fost contractată, nici agravată în timpul și din cauza serviciului militar”.

Campanii:

Campania din 1877-1878.

23 iunie – 31 august 1913 – mobilizat în calitate de comandant al Batalionului Teritorial Fălciu.

15 august 1916 – 31 mai 1918, mobilizat la Regimentul 85 Infanterie.

Titluri și decorații:

„Semnul Onorific de Aur” – 1904.

Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler – 1904.

Medalia Jubiliară „Carol I” – 1906.

Medalia „Virtutea Militară de Război”.

„Crucea Trecerii Dunării”

„Apărătorii Independenței”.

„Medalia Comemorativă Rusă”¹⁵

ȘERBĂNESCU N. PETRE, născut la 4 februarie 1858, în orașul Câmpulung *plaiul Nucșoara districtul Museel, fiul lui Nicolae și al Atenci, domiciliați în Câmpulung*. Însurat la 9 februarie 1886, la Câmpulung, cu Natalia Petroni.

Soldat voluntar – la 1 mai 1876, înaintează în gradul de: brigadier – 27 octombrie 1876, sergent – 16 aprilie 1878, sublocotenent – 1 octombrie 1883, locotenent – 5 martie 1887, căpitan – 21 aprilie 1905 și maior în rezervă – 28 noiembrie 1908.

A servit în mai multe unități militare: Regimentul 4 Călărași – 1 mai 1876, Regimentul 2 Călărași – februarie 1877, Școala de Subofițeri ca elev – 1 aprilie 1883, Regimentul 30 Dorobanți – 1 octombrie 1883, Regimentul 19 Dorobanți – 5 martie 1877, Regimentul 30 Dorobanți – 1 martie 1888, Regimentul „Suceava” nr. 16 – 1 octombrie 1898, Regimentul „Argeș” nr. 4 – 16 noiembrie 1899, și Regimentul 31 „Calafat” – 15 aprilie 1904.

Trecut în disponibilitate și apoi, numit la Jandarmeria Rurală – la 21 aprilie 1905.

La 1 octombrie 1907, este trecut în rezervă pentru limită de vârstă, la Regimentul 3 Dâmbovița nr. 22.

Maior în rezervă la Regimentul „Mihai Viteazul” – la 28 noiembrie 1908 și la Regimentul 46 Infanterie – la 1 iulie 1914.

La 31 ianuarie 1918, este trecut în retragere pentru infirmități incurabile, boala fiind contractată în afara serviciului militar.

A participat la *Campania di 1877-1878*.

A fost mobilizat la 15 august 1916 și concentrat la regimentul 28 Infanterie, demobilizat la 30 aprilie 1918.

A beneficiat doar de „Semnul Onorific de Aur” – în 1904, și de Medalia Jubiliară „Carol I” – în 1906¹⁶.

IANOLESCU ALESSANDRU, născut la 9 iulie 1858, în orașul Câmpulung plasa Orașului județul Muscel.

Soldat – la 26 noiembrie 1874, este avansat : brigadier – la 1 mai 1876, sergent – la 1 ianuarie 1877, sublocotenent – la 3 iulie 1880, și locotenent – la 1 aprilie 1888.

A trecut pe la următoarele unități militare: Regimentul 2 Roșiori – 24 noiembrie 1874, Batalionul I Vânători – 15 februarie 1875, Regimentul 2 Roșiori – 24 noiembrie 1874, Batalionul I Vânători – 15 februarie 1875, Regimentul 2 Roșiori – 20 decembrie 1878, Regimentul 12 Roșiori Călărași – 20 decembrie 1878, Regimentul 4 Călărași – 1 ianuarie 1881, Regimentul 2 Roșiori – 16 martie 1883, Regimentul 2 Călări – 1 iulie 1884, Regimentul 10 Călărași – 1 februarie 1888, și Regimentul 5 Călărași – 16 aprilie 1889¹⁷.

IORGULESCU I. ION, născut la 23 martie 1861, orașul Câmpulung Mahalaua Olari județul Muscel, fiul preotului Ion și al Paraschivei, domiciliați în Câmpulung, însurat la 1 iunie 1879, cu Elena Săulescu, încetată din viață la 9 aprilie 1909, recăsătorit, la 18 octombrie 1909, cu Elena T. Vera.

Soldat – la 2 mai 1893, devine: caporal – la 2 noiembrie 1883, sergent – la 8 aprilie 1884, sublocotenent – la 1 august 1888, locotenent – la 1 aprilie 1892, căpitan – la 28 noiembrie 1898, maior în rezervă – la 28 noiembrie 1915, locotenent colonel în rezervă – la 1 septembrie 1917, și colonel în retragere – la 1 iulie 1924.

La 31 mai 1919, a fost trecut în retragere pentru infirmități incurabile căpătate în timpul și din cauza războiului.

A funcționat în mai multe unități militare: Regimentul I Geniu – 2 mai 1883, Școala de Subofițeri – 1 octombrie 1886, Regimentul 31 Dorobanți – 1 aprilie 1888, Regimentul 23 Dorobanți – 1 august 1888, Regimentul 4 Linie – 10 mai 1889, Regimentul „Vlașca” nr. 5 – 1 august 1891, Regimentul „Muscel” nr. 30 – 1 noiembrie 1894, Regimentul 70 Infanterie – 1 iulie 1914, Regimentul 77 Infanterie – 1915 și Regimentul 75 Inf. – 1 septembrie 1917.

La 1 octombrie 1910, este trecut în rezervă la Regimentul 30 Infanterie.

A fost distins cu:

Medalia Jubiliară „Carol I” – 1906.

„Semnul Onorific de Aur” pentru 25 de ani de serviciu militar și Ordinul „Coroana României” clasa V-a în grad de cavaler - 1909¹⁸.

POPESCU DIMITRIE ION, născut la 27 martie 1859, în orașul Câmpulung coloarea Roșie județul Muscel, fiul lui Dimitrie și al Mariei, domiciliați în Câmpulung.

Soldat – la 25 septembrie 1875, este avansat: caporal – la 1 mai 1876, sergent – la 10 mai 1877, sergent major – la 16 decembrie 1886, elev de Administrație – la 16 iunie 1883, elev de Administrație I – la 1 septembrie 1886, sublocotenent – la 1 august 1888, locotenent – la 8 aprilie 1892, și căpitan – la 8 aprilie 1898.

A funcționat la mai multe instituții militare: Batalionul I Vânători – 25 septembrie 1875, Regimentul 30 Dorobanți – 16 decembrie 1882, Administrația Intendenței – 16 iunie 1883, Administrația Centrală – 1 august 1885, Școala de Subofițeri – 1 octombrie 1886, Regimentul 5 Dorobanți – 1 august 1888, Regimentul 30 Dorobanți – 10 mai 1890, Regimentul „Radu Negru” nr. 28 – 8 aprilie 1892, Regimentul „Muscel” nr. 30 – 16 octombrie 1895, și Regimentul „Gorjiu” nr. 18 – 8 aprilie 1898.

A încetat din viață, la 12 mai 1900, în garnizoana Târgu Jiu.

A primit doar Medalia „Semnul Onorific de Aur”, în anul 1899¹⁹.

CALOTESCU N. NICOLAE, născut la 15 august 1859, în orașul Câmpulung, plaiul Nucșoara districtul Muscel, fiul lui Nae (+) și al Elenei, domiciliați în Câmpulung, însurat la 10 iulie 1889, cu Maria Costea Ion din Câmpulung.

Soldat – la 10 septembrie 1881, caporal – la 28 martie 1882, sergent – la 1 ianuarie 1883, sublocotenent – la 1 noiembrie 1885, locotenent – la 8 aprilie 1890, nu depășește gradul de căpitan pe care-l obține, la 8 aprilie 1896.

În timpul carierei militare, a trecut pe la următoarele unități militare: Batalionul 1 Geniu – 10 septembrie 1881, Școala Subofițeri – 15 octombrie 1883, Regimentul 7 Dorobanți – 1 noiembrie 1885, Regimentul 30 Dorobanți – 8 aprilie 1886, Regimentul „Radu Negru” nr. 28 – 8 aprilie 1886, și Regimentul „Argeș” nr. 4 – 1 aprilie 1907.

Pe data de 1 aprilie 1915, a fost trecut în retragere, din oficiu, pentru limită de vârstă.

Titluri și decorații:

„Semnul Onorific de Aur” pentru 25 de ani de serviiu militar – 1909.

Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler - 1911²⁰.

ANGHELEANU GR. NICOLAE, născut la 14 noiembrie 1859, în orașul Câmpulung, plaiul Nucșoara județul Muscel, fiul lui Grigore și al Mariei, domiciliați în Câmpulung.

Școala militară Regimentul 2 Roșiori

elev

1 iul. 1877

Regimentul 2 Roșiori

sublocotenent

1 iul. 1879

Regimentul 3 Călăre	locotenent	10 mai 1883
Comandamentul Pieții București	locotenent	10 sept. 1883
Regimentul 5 Călărași	locotenent	16 dec. 1883
1883 decembrie 19 – încetat din viață în Casa de Sănătate din București ²¹		

GEORGESCU GH. CRISTACHE, născut la 22 mai 1860, în orașul Câmpulung, plaiul Nucșoara județul Muscel, fiul lui Gheorghe (+) și al Ecaterinei. Domiciliați în Câmpulung.

Soldat – la 14 februarie 1880, avansează: caporal – la 16 martie 1880, sergent – la 28 martie 1882, sublocotenent – la 1 noiembrie 1888, locotenent – la 15 februarie 1890, și căpitan la 28 noiembrie 1895.

A funcționat la: Batalionul I Geniu – 14 februarie 1880, Batalionul II Geniu – 16 noiembrie 1880, Regimentul I Geniu – 1 aprilie 1882, Școala de Subofițeri – 20 martie 1883, Regimentul 4 Dorobanți – 1 noiembrie 1885, Regimentul 4 Linie – 15 februarie 1890, Regimentul 30 Dorobanți – 1 iulie 1890, Regimentul 2 „Romanați” nr. 19 – 28 noiembrie 1895, Regimentul „Muscel” nr. 30 – 1 februarie 1897, Depozitul de Recrutare Muscel – 16 octombrie 1898, trecut la front – 7 mai 1902.

La 6 iunie 1905, a încetat din viață.

¹ AMIR, fond. RCOA1, vol. I, f. 158 bis.

² *Ibidem* vol. II, f. 1926

³ *Ibidem*, vol. II. F. 1664

⁴ *Ibidem*. Vol. II. F. 1925.

⁵ *Ibidem*, vol. I, f. 360.

⁶ *Ibidem*, vol. II, f. 1969.

⁷ *Ibidem*, vol. I, f. 854.

⁸ *Ibidem*, vol. II, f. 1700.

⁹ *Ibidem*, vol. V, f. 962.

¹⁰ *Ibidem*, vol. II, f. 1471

¹¹ *Ibidem*, vol. III, f. 743.

¹² *Ibidem*, vol. II, f. 1736.

¹³ *Ibidem*, vol. II, f. 1953.

¹⁴ *Ibidem*, vol. I, f. 882.

¹⁵ *Ibidem*, vol. III, f. 878.

¹⁶ *Ibidem*, vol. III, f. 759

¹⁷ *Ibidem*, vol. III, f. 368.

¹⁸ *Ibidem*, vol. III, f. 386.

¹⁹ *Ibidem*, vol. VI, f. 1365.

²⁰ *Inidem*, vol. I, f. 976.

²¹ *Ibidem*, vol. I, f. 86.

Pentru a-și redobîndi pămînturile strămoșești, în 14 august 1916 (stil vechi), România a declarat război Austro-Ungariei, trecîndu-și armata în Transilvania în seara zilei de 15 august. Ca urmare, începînd cu 17 august, Germania care era aliată cu cei de mai sus, a procedat în consecință intrînd în război, iar trupele bulgare au atacat elementele înaintate ale armatei române în Dobrogea.

Mobilizarea din 1916 găsea tînăra noastră aviație cu numai 28 de avioane disponibile din totalul de 44, toate fără nici un fel de armament¹. Piloții români au fost nevoiți să execute pe avioane vechi, folosite ani de zile pentru școală, numai misiuni de observare a inamicului sau de legătură, apărîndu-se cu pistoalele ori carabinele de infanterie în fața tirului năprasnic al avioanelor dușmane. Sunt cunoscuți aviatorii care și-au cumpărat cu banii lor de la magazin de arme din București câte un revolver automat tip „Mauser” cu șapte focuri, ce se putea transforma repede în carabină². Aceasta în ciuda faptului că România așteptase doi ani materialul de război și munițiile comandate în străinătate.

În perioada de început a participării noastre la primul război mondial, puțina noastră aviație a fost organizată pe patru escadrile operative și una de rezervă, revenind câte una pentru fiecare dintre cele patru Armate. Celei de-a 2-a, comandată de generalul Al. Averescu, i-a fost repartizată Escadrila a 3-a, care avea să rămână în istorie ca „cea de la Băicoi”. Segmentul activității aeriene a acestuia în zona Bran – Rucăr – Lerești – Câmpulung – Mateiaș, constituie tocmai conținutul prezentei comunicări.

Cum s-a arătat mai sus, în cursul primei campanii misiunile principale ale aviației noastre au fost cele de identificare a coloanelor inamice și ale rezervelor acestuia din spatele frontului, a circulației pe căile de comunicații, de observare a principalelor concentrări de trupe ale inamicului, a diverselor faze ale luptelor, precum și de legături între comandamente.

Odată cu trecerea armatei române peste munți, a fost necesar ca și aviația s-o însoțească pentru a executa zborurile ce le impunea cunoașterea situației de pe front. În conformitate cu ordinele primite, în 18 august, au pornit de la București pentru a ajunge la Brașov două avioane pilotate de locotenenții Gh. Negrescu și Ioan Peneș. Primul a pilotat un avion „Aviatik”, iar al doilea un MF-80 CP. Numai că aparatul lui Negrescu defectându-se, a luat foc și a aterizat cât mai precipitat la Buda – Prahova, în timp ce Peneș a fost nevoit să aterizeze la Azuga din cauza ceții dese care stăpînea munții³.

Întîmplarea a făcut ca pînă la urmă Ioan Peneș, acest transilvănean născut în Satul Lung – Brașov, să fie primul aviator care a trecut Carpații în zbor. Parcă predestinat, chiar lui i-a fost dat să facă realitate din visul lui Vlaicu și al tuturor românilor. El a izbutit să zboare în 19 august 1916, atunci când timpul a permis, îmbrățișînd coloana vertebrală a națiunii noastre și luîndu-i măreția în stăpînire. A

aterizat în bune condițiuni la Dârste, unde cu lacrimi în ochi, a sărutat pământul moșilor și strămoșilor săi, după care a pornit repede, cu un automobil, să caute un teren bun pentru câmpul de zbor. Marele eveniment nu a putut scăpa brașovenilor, care l-au consemnat în Gazeta Transilvaniei nr. 18/1916.

Fiind singurul pilot în escadrilă, pentru că, vrem sau nu vrem, aceasta a fost situația la începutul războiului, misiunile de recunoaștere le-a început chiar din 20 august 1916, odată cu prezentarea primului observator aerian brevetat. Împreună cu acesta a plecat în cea dintâi recunoaștere, urmând itinerariul Brașov – Feldioara – cursul Oltului – Agnita – Vlădeni – Brașov, aruncând și manifeste⁴

Până la 26 august a executat șapte misiuni de recunoaștere, iar imediat după sosirea altor doi piloți a predat avionul său unuia dintre aceștia, el plecând la București să aducă un altul de tip „Farman-40”, cu motor de 130 CP, care avea montată o mitralieră. Cu acela, Ioan Peneș, în afara celor 12 misiuni de război, a reușit în trei rânduri să îndepărteze avioanele inamice de pozițiile noastre. Ori prezența acestora tot mai activă lăsa să se vadă de departe că adversarii noștri se pregăteau să întoarcă frontul.

Copleșită de forțele inamice care se regroupaseră nestingherite în Transilvania, deoarece aliații noștri nu deschisese cel de-al doilea front la Salonic, armata română a trebuit să se retragă împreună cu escadrila ei de aviație. La început, aceasta a zburat până la Dârste, unde, în 24 septembrie, li s-a ordonat să se ducă în Muntenia, pe un teren potrivit pentru continuarea misiunilor. Însă din cauza norilor care acopereau munții, nu au putut zbura, situație ce a făcut ca două avioane, după ce le-au demontat motoarele și elicele, să fie incendiate pentru a nu cădea în mâinile inamicului. Numai Ioan Peneș s-a încumetat și de acea dată să nu țină cont de vremea rea, zburând cu bine până la Băicoi, unde s-a grăbit să amenajeze noul aerodrom⁵

De acolo lt. Gh. Negrescu, lt. Ioan Peneș și slt. Cicerone Olănescu, începând cu 25 septembrie, au executat aproape zilnic zboruri de supraveghere asupra celor trei trecători principale din Carpații meridionali, aflate în sfera de acțiune a Armatei a 2-a; valea Teleajenului, Predealul și pasul Bran. Pe acelea Falkenhayn le considera ca fiind drumurile cele mai scurte spre București pentru trupele sale.

În ce ne privește, ne vom ocupa numai de zona Cîmpulungului, amintind despre activitatea aeriană desfășurată în această zonă de aviația noastră, mai puțin cunoscută.

Astfel, la 2 octombrie, pe când se duceau lupte grele la Bran, lt. Peneș împreună cu lt. Ion Chirițescu au trecut iarăși munții spre Țara Bârsei, continuându-și zborul spre Zărnești – Cristian – Dârste – Predeal – Băicoi. În timpul zborului de recunoaștere au bombardat aerodromul inamic instalat la Brașov, distrugând un hangar. La întoarcere, în zona Brașov – Dârste, avionul nostru a fost încadrat de artileria inamică, perforându-i planurile, însă fără să-i afecteze zborul⁶

Chiar dacă germanii aduseseră multe avioane de luptă la Brașov, primind noi observatori aerieni, Escadrila de la Băicoi a început să fie cât mai prezentă în acel sector chiar din ordinele generalului Averescu. Așa s-au petrecut faptele în 4 octombrie 1916, când Peneș, cu lt. Ioan Ferderber ca observator, au executat pe cea

de-a 28-a recunoaștere a escadrilei, fiind doborâți chiar de artileria noastră. Iată cum s-au petrecut faptele!

În dimineața respectivă, Armata a 2-a, care își avea comandamentul tot la Băicoi, a cerut executarea a două zboruri spre Bran – Cîmpulung cu un interval de o oră între ele. Echipajele au fost pregătite pentru misiunea lor și s-a hotărât ca la ora 7, primul să plece Peneș cu Ferderber, urmând un traseu ce unea localitățile Predeal – Codlea – Bran – Rucăr – Dragoslavele – Cîmpulung. Ei urmau să constate situația exactă a frontului, prin identificarea pozițiilor deținute de trupele Diviziei a 22-a, comandată de generalul Razu, care ar fi trebuit să lupte pe dealurile și vârfurile din jurul Rucărului. Tot de acolo urma să vadă dacă elementele înaintate ale Diviziei a 12-a, comandată de generalul Găiseanu, soseau dinspre Stoenеști și Cîmpulung, ca întărire⁷

De la escadrilă se stabilise înainte de plecare ca, în eventualitatea unor comunicări urgente, Peneș să aterizeze pe terenul de pe dealul Gruiu și să raporteze situația generalului Razu, ca acela să poată da urgent ordinele necesare. Numai că, ajunși în zonă, aviatorii au constatat că alta era situația, adică inamicul bombarda cu artileria dealurile de la nord de Mateiaș. Faptul i-a determinat ca, într-adevăr să aterizeze pentru a comunica urgent situația generalului Razu. Însă, chiar de când se afla pe la 2.000 m, avionul a fost primit cu focurile artileriei inamice, iar de pe la 200 m și de cele ale infanteriștilor. Legat de aceasta iată ce a scris, printre altele, în raportul său lt. Ferderber, observatorul din acel zbor:

„... Chiar deasupra orașului Cîmpulung, am fost doborâți de artileria noastră care ne-a luat drept avion german și a tras în noi cu tunul. Probabil că o schijă a rupt elicea și un plan. Spre norocul nostru, am căzut pe un grup de arbori care au atenuat șocul și am scăpat numai cu o rană ușoară la piciorul stâng, aparatul fiind distrus...”⁸

Așa cum se stabilise, după un timp, a pornit în aceeași misiune lt. Negrescu cu slt. Beștelei N., care au urmat traseul Băicoi – Predeal – Valea Vidombicului – Tohanul Nou – Rucăr – Băicoi. Au remarcat și ei că adevărata situație a frontului era alta și au semnalat-o la timp, pentru a se curma intențiile inamicului în acea zonă. Avionul lui Peneș nu l-au văzut căzut și nici pe cei doi aviatori, loviți ușor la picioare⁹

În zilele următoare luptele au devenit și mai aprige, la nord de Cîmpulung, deși pentru avioanele escadrilei vremea nu a mai fost prielnică zborului. De la 5 până la 9 octombrie nu s-au executat misiuni ci s-au revizuit aparatele, s-au făcut reglajele și s-au curățit avioanele. Abia în 10 octombrie, un avion pilotat de slt. Olănescu, ce l-a avut ca observator pe slt. Ermil Gheorghiu, a revenit în zona Rucăr – Dragoslavele. Ei au zburat, căutând cu insistență mișcările inamicului, care intenționa să ocupe versantul transilvănean al munților din jurul trecătoarei. După ce au făcut observațiile necesare, ei s-au îndreptat în grabă spre Băicoi pentru a raporta cele constatate. A urmat o altă pauză de două zile, nedorită de aviatori și nici de cei care apărau drumul spre Cîmpulung și Târgoviște, tot din cauza condițiilor meteo. În schimb s-au făcut alte lucrări de întreținere a avioanelor și mitralierelor, precum și exerciții cu acestea, pe care până atunci nu le avuseseră pe avioane.

După această întrerupere, a venit ziua neagră a escadrilei de aviație de la Băicoi, adică cea din 13 octombrie 1916. Atunci, pentru a executa pe cea de-a 32-a

recunoaștere în sectorul inamic, a pornit Negrescu însoțit de tânărul slt. Jules Tetrat, proaspăt venit în escadrilă. Înainte însă de a începe recunoașterea propriu zisă, au fost atacați prin surprindere de un avion german al cărui pilot era și un bun trăgător aerian. După ce a primit prima rafală, pilotul a încercat să se eschiveze printr-un viraj, dar nu a putut para și pe cea de-a doua serie de proiectile trimise de avionul inamic care a lovit cu precizie aparatul românesc, omorându-l pe observator. Un glonte i-a pătruns în corp prin umărul stâng și i-a ieșit prin cel drept, trecându-i prin inimă. Cu avionul lovit, lt. Negrescu nu a mai putut continua zborul și a aterizat lângă satul Voinești din județul Dâmbovița. Cadavrul tânărului ofițer, fiul generalului Tetrat care lupta undeva prin Oltenia, a fost dus la Băicoi și de acolo la Rm. Sărat, unde-și avea familia pentru a fi înmormântat cu toate onorurile¹⁰

Lupta cu avionul inamic a fost descrisă chiar de Gh. Negrescu în amintirile sale din care redăm un fragment:

„... Vedeam la stânga Câmpulungul, căci eram aproape la verticala dealului Mățău, când am auzit din spate o răpăială sacadată, nemaiauzită până atunci și pe care nu puteam să o confund cu o proastă funcționare de motor.

Întorc instinctiv capul și zăresc în spate un avion inamic, care ne atacase prin surprindere. Virez imediat la stânga cât mai scurt, să-i fac față, și strig observatorului: „Mitraliera, trage!”

În timpul virajului s-a auzit o a doua răpăială care a fost a doua salvă trasă de avionul inamic în noi, după care am observat fluturând bucățelele din pânza avionului meu. Văzând că i se face față, avionul inamic a degajat și a dispărut, în timp ce trepidații serioase la avion și neregularități în funcționalitatea motorului m-au determinat să reduc gazele și să încep a coborî în lungul Văii Dâmboviței spre sud, apoi să tai contactul de teama vreunui incendiu și să cobor în zbor planat. Cine a zburat deasupra regiunii Muscel își dă seama de ce acest județ se numește așa. Constituit numai din „muscele”, adică din dealuri cu înălțimi nu prea mari, cu numeroase tăieturi și creste neregulate, cu văi strâmte și zone foarte împădurile, regiunea este aproape inaccesibilă aterizărilor...”¹¹

Dar ziua de 13 octombrie a fost nefastă nu numai pentru puțină noastră aviație ci și pentru Armata a 2-a. Atunci inamicul a ajuns până la Rucăr și Podul Dâmbovicioarei. Cu toate că Rucărul a fost ocupat, în ziua următoare ostașii români s-au repliat, *chiar dacă germanii au adus o nouă divizie din rezerva de la Brașov*. Totuși, în 15 și 16 a căzut Dragoslavele în mâna inamicului care începuse a ataca muntele Căpitanul și încerca să ajungă în valea Argeșului, unde se retrăseseră ai noștri. Forțe s-au mai găsit și, în cele din urmă, Mateiașul a rămas la noi, mai ales că în gara Câmpulung începuseră a debarca primele unități ale Diviziei a 12-a. Ea era așteptată, deoarece avea printre efectivele sale și regimentul 70, compus numai din oameni de prin partea locului care aveau să lupte pentru avutul și familiile lor. Despre aceste lupte, în „Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919), Constantin Kirițescu în marea frescă a neamului scria:

„...În perioada critică a retragerii de la Rucăr și a luptelor de la Dragoslavele și Mateiaș, populația locală a adus mari servicii trupelor. În special femeile, mândrele

muscelence, au asigurat aprovizionarea trupelor, conducând convoaie întregi, adeseori până sub focul inamicului...”¹²

Din cauza timpului rău care adusesse și zăpadă, s-a ajuns târziu cu avioanele în zona de care ne ocupam. Numai în 27 octombrie au sosit cu un avion Ioan Peneș împreună cu Ermil Gheorghiu, constatând că frontul devenise unul de poziții, adică al duelurilor de artilerie și al luptelor la baionetă. Este adevărat că un alt aeroplan a revenit în ziua următoare, însă numai până în jurul Moecului și Branului. Dar acel avion s-a întors prea repede fără să vadă pregătirile de la Zărnești ale Brigăzii alpine austro-ungare, care-și propusese să ocolească masivul Piatra Craiului și să cadă în flancul stâng al frontului nostru, la Lerești, ceea ce au și reușit. Însă adversarul a atacat insistent nu numai acolo, ci și la Albești, la Codăești, pe dealul Bughea și Gresiei dar, așa cum bine se știe, în 27 octombrie noi am trecut la contraofensivă, obligând inamicul să se retragă. De remarcat că acele lupte au făcut ca inamicul să lase posterități cele mai splendide caracterizări ale ostașului român:

„...Ei se apără cu deznădejde pentru fiecare metru pătrat din prețioasele lor planuri, luptă cu o îndărătnicie surprinzătoare. De când au fost împinși înapoi din pasul Bran, printr-o strălucită mișcare înconjurătoare, ei își protejează bine flancurile. Sunt oameni iscusiți și compensează educația lor militară insuficientă printr-o agerime intelectuală și o facultate de adaptare miraculoasă.”¹³

Pe frontul din Muscel a urmat o perioadă de două săptămâni de lupte mai puțin importante, numai pentru păstrarea pozițiilor, însă la 10 noiembrie armata germano-bulgară a forțat Dunărea la Zimnicea, începând înaintarea spre Capitala țării.

Voind să cunoască cât mai bine situația frontului de la Câmpulung generalul Averescu în aceeași zi a ordonat o nouă recunoaștere aeriană în zona Rucăr – Dragoslavele. Au plecat fără întârziere Peneș cu Beștelei, dar le-au găsit pe amândouă în ceață. Faptul i-a obligat să revină în după-amiaza zilei pe un traseu care a trecut pe la Dragoslavele – Lerești – Rucăr – Valea Mare și Nămăești. Atunci au descoperit la Rucăr un depozit de muniții, două baterii de artilerie în apropiere de Dragoslavele, iar la nord de Lerești, în Valea Tracăului, între cota 945 și Valea Ursului, se aflau două batalioane de infanterie, trenuri de aprovizionare și cai de munte cu samare, în repaos. De asemenea, în Valea Argeșului, între munții Calului și Dobriașul Mare, se aflau patru livuacuri a câte o companie și cai de munte cu samare, bucătării de campanie¹⁴

Văzând situația grea a armatei sale, generalul Averescu a ordonat încă o recunoaștere aeriană la 11 noiembrie. Tot pe la Dragoslavele, Rucăr, Lerești, Râul Doamrei, Nucșoara. Pentru executare a decolat lt. Peneș, acel neobosit pilot, care avea să fie primul cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul” între aviatori. Numai că, din cauza ceții, atât el cât și observatorul au fost nevoiți să se întoarcă la Băicoi fără vreun rezultat. Din acel motiv echipajul amintit a repetat misiunea, însă la ora 13 ceața tot nu se ridicase. Au reușit a treia oară, când Peneș împreună cu fotografii francezi Cabella au luat mai multe clișee fotografice de la 2.300 m și 1.000 m înălțime, ceea ce a permis generalului Averescu să stăpânească bine situația și să hotărască ordinele ce urmau. Dar, în aceeași zi, armata germano-austro-ungară a reușit să treacă Oltul pe la Stoeni, începând acțiunile ofensive în Câmpia Munteniei¹⁵

Situația noastră era gravă, fapt pentru care autoritățile de stat au început să părăsească Bucureștiul, pornind spre Iași, iar avioanele inamice brăzdau cerul, executând chiar și la Pitești mai multe recunoașteri aeriene. Cu toate acestea, un echipaj alcătuit din Olănescu și Ermil Gheorghiu au pornit să repete misiunea din ziua precedentă dar ceața continua să fie prezentă nu numai acolo ci în majoritatea regiunilor. Ea a durat încă două zile, timp în care norii au coborât până la sol, iar în 15 noiembrie Armata a 2-a a ordonat escadrilei de aviație să înceapă demontarea hangarelor și să le pregătească pentru a fi imbarcate pe tren, urmând a ajunge la Brăila și de acolo în Moldova. După cum se știe nu am pierdut bătălia de la Câmpulung, ci am părăsit pozițiile din ordin, ceea ce este și astăzi cu adevărat înălțător, pentru noi și cei care ne vor urma.

¹ *** , Aripă românești, Editura Militară, 1968, p. 60

² Negrescu, Gh., Din amintirile unui vechi aviator, Editura Militară, 1977, p. 99

³ Arhivele Militare Române, fond 34 71, dosar 2, p. 9

⁴ Ibidem, p. 11

⁵ Ibidem, p.13

⁶ Ibidem, p.21

⁷ Ibidem, p.24

⁸ AMR, fond 3011, dosar nr. 35, p. 196

⁹ Negrescu, Gh., op. cit., p. 196

¹⁰ Ibidem, p.120

¹¹ Idem

¹² Kirițescu, Constantin, Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919), ed. A II-a, Editura Casei Școalelor, p. 35

¹³ Ibidem, p.55

¹⁴ AMR, fond 24, dosar nr. 301, p. 209

¹⁵ AMR, fond 3471, dosar nr. 2, p. 27

Căpitanul Andreescu Ion s-a născut la Câmpulung – Muscel la data de 13 noiembrie 1910.

Părinții săi s-au numit Ion și Maria, nume de sfinți pe care marea majoritate a românilor le-au adoptat cu respect.

După absolvirea celor cinci clase primare, tânărul Andreescu Ion a urmat cursurile Liceului Militar Mihai Viteazul din Târgu Mureș. Cu dorința de a deveni un ostaș credincios al țării își continuă studiile în perioada anilor 1929-1931 la Școala Pregătitoare de Ofițeri de Cavalerie. A fost admis ca elev în baza deciziei Ministeriale nr. 640/1929; ordin de zi 395/1929.

Prin Înaltul Decret nr. 21647/1931 a fost avansat sublocotenent și repartizat la Regimentul 1 Roșiori. În foile sale calitative din anii 1931-1933 comandantul unității îi apreciază activitatea și corectitudinea consemnând în acest sens „A comandat un pluton în Escadronul 1 pe care l-am găsit bine instruit la inspecțiile diferitelor subperioade de instrucție”, „este credincios în îndeplinirea serviciului pe care-l frecventează regulat și punctual”.

Pentru perfecționarea sa profesională frecventează Cursurile Școlii de Aplicație a Cavaleriei de la 31 octombrie 1933 până la 01 septembrie 1934. S-a dovedit conștiincios și cu aplicații la studii obținând rezultate frumoase atât la cursuri cât și la manevrele de sfârșit de an. Comandamentul școlii îi intuiește cariera și îi specifică în caracterizare: „Va da roade ca instructor la timp”.

S-a clasat al 44-lea între 85 absolvenți.

Cu o pregătire superioară și în urma rezultatelor obținute a fost încadrat în Regimentul de Escortă Regală. Și atunci s-a dovedit un ofițer muncitor, cu multă tragere de inimă. Grație rezultatelor obținute, atât comandantul regimentului cât și comandantul Diviziei de Gardă, generalul Bădescu au tras aceeași concluzie că „*merită a înainta la vechime*”. Acelaș comandant de regiment în aprecierea pe anul 1935 pe lângă calitățile militare îl apreciază ca fiind „bine educat, bun camarad”.

La 1 noiembrie 1935 a fost mutat în regimentul 4 Călărași, comandat de colonelul Săvoiu. Modul în care se comportă și își îndeplinește sarcinile de serviciu îl impresionează pe superiorul său carte se aliniază aprecierilor comandantului Regimentului de Escortă Regală concluzionând pe foaia de apreciere pe anul 1935-

1936 „De la mutarea sa în acest regiment nu a făcut decât să-mi confirme bunele aprecieri făcute de fostul său comandant, continuând a munci cu pricepere și apreciable rezultate. Punctual la serviciu are o deosebită grijă pentru om, cal și material”. Dorința sa de perfecționare îl găsește în cursul anului 1937 printre ofițerii care au urmat în cadrul Centrului de instrucție al Infanteriei – Școala Ofițerilor de tragere și armă tură pe care a absolvit-o cu bune rezultate.

Reîntors la unitate a primit funcția de șef al plutonului de pe lângă Escadronul Depozit, comandând plutonul de recruți. Și în noua funcție și-a dus toate însărcinările ce le-a avut la bun sfârșit, demonstrând în acest fel că este un ofițer energic, hotărât, bun instructor, conștiincios și devotat serviciului.

Pe lângă activitatea desfășurată în unitate, a luat parte la mai multe concursuri hipice din țară câștigându-le aproape pe toate. Comandantul Regimentului 4 Călărași îl caracteriza a fi cu multă dragoste de unitate, „*un foarte bun și de nădejde ofițer*”. Și în anii 1938-1939 a fost apreciat „*ca un foarte bun ofițer de cavalerie*”. Pentru priceperea cu care și-a comandat plutonul pe zona de concentrare a Corpului 2 Armată, comandantul acestui eșalon superior l-a apreciat „*ca pe un element bun*”.

Rezultatele sale deosebite l-au surprins în mod plăcut pe lt. Traian Ionescu comandantul Regimentului 4 Călărași, care a constatat în anul 1940 la călărie că „schimbașii cunoșteau și întrebuițau foarte bine mijloacele de conducere la instrucția de jos, pregătirea lor de luptă individuală și nu de grupă era desăvârșită”.

La 10 mai 1941 a fost avansat căpitan și a îndeplinit serviciul de adjutant al regimentului. Primind acest frumos grad probează aceleași aptitudini fizice și militare, educație militară perfectă, energic, autoritar și cu simțul demnității foarte dezvoltat. Iubea soldatul și la rândul său era iubit.

Războiul începuse la 22 iunie 1941. Însuflețit de cele mai devotate simțăminte patriotice și cu simțul demnității foarte dezvoltat *a cerut comanda de escadron pe front*. Nu i s-a aprobat comunicându-i-se că va fi solicitat atunci când nevoia o va cere și astfel a rămas la dispoziția Marelui Cartier General. Fiind un element de valoare, în cursul lunii octombrie 1941 a fost trimis în Germania de către Președinția Consiliului de Miniștri pentru organizarea tineretului român trimis acolo.

Frumoaselor aprecieri ale comandantului Regimentului 4 Călărași li se adaugă și aprecierile comandantului Corpului II Armată, generalul Macici „Căpitanul Andreescu Ion continuă și în acest an să se afirme același foarte bun ofițer după cum l-am apreciat anul trecut”.

La data de 23 martie 1942 a cunoscut botezul frontului plecând în Crimeia unde a primit comanda Escadronului 3, Regimentul 3 Călărași fiind rezerva Corpului 30 Armată german la Star Krim.

Căpitanul Andreescu profitând de perioada de relativă liniște și-a organizat escadronul, s-a interesat de completarea lipsurilor în armament, muniții, echipamente și tot felul de materiale, astfel că la inspecțiile ce i s-au făcut a prezentat escadronul în condiții demne de laudă. La începutul lunii mai 1942 Comandamentul german a cerut un escadron de voluntari pentru ofensiva proiectată în Peninsula Kerci. Nu s-a constituit acel escadron de voluntari neavând garanția reușitei lui. Ca organizare s-a destinat Escadronul 3 al căpitanului muscelean. A acționat în operațiile din peninsula

Kerci dând dovadă că este un foarte bun ofițer și comandant. A avut lupte foarte grele, însă prin felul cum a împărțit misiunile a avut prilejul să se distingă și un număr însemnat de soldați, subofițeri și ofițeri escadron au fost decorați de Comandamentul german cu crucea de fier germană.

La 20.05.1942 comandantul Regimentului 3 Călărași, colonelul Fortunescu a fost mutat în altă unitate. Căpitanul Andreescu Ion a continuat să comande Escadronul 3. Pe ultima foaie calificativă superiorul său îi consemna „*ofițer foarte capabil, bun comandant de escadron în război este un ofițer de nădejde și pe care se poate conta.*”

După toate aceste aprecieri frumoase primite de la investitura sa ca ofițer, foaia calificativă pentru perioada 10.06.1942 – 01.11.1942 ne pune în fața unui ofițer cu calități și inițiative total deosebite.

Răsfoindu-i dosarul personal dominat până la această dată de cuvinte de laudă caracterizarea întocmită de noul Comandant al Regimentului 3 Călărași *Purtat*, lt. col. Lupașcu trezește semne de întristare. Superiorul său îl prezenta astfel: „A comandat Escadronul 3 din regiment, până la 14.07.1943 când am fost nevoit să-l pun la dispoziția diviziei, fiind element *rău. Îngânfat, farseur și mincinos până la exasperare.* Acest ofițer a avut cutezanța să afirme la popotă ofițerilor că a avut însărcinarea din partea domnului mareșal Antonescu să formeze guvernul. Altă dată, tot acest ofițer a alarmat sectorul Reiter că inamicul debarcă în sectorul său, era *neseecret.*”

Căpitanul Densen, ofițer german de legătură la regiment mi-a dat relațiuni foarte slabe asupra căpitanului Andreescu Ion, cum s-a comportat la Kerci și nu știu prin ce mister a fost decorat. În concluzie este un ofițer care nu are ce căuta în armată”. Considerat un element rău la 17.07.1943 a fost mutat disciplinar la Regimentul 2 Călărași.

În noua unitate a activat în sectorul *Se djeheut* până la 15.08.1943 când regimentul a ieșit din sector, într-un moment când era nevoie de el. Deși numai de o lună în acest corp a cerut concediu medical. La data de 26 septembrie, când ofițerul trebuia să se înapoieze la unitate s-a prezentat comandantului său, colonel Hristea, care se afla în București și l-a informat că se va interna în spital simțindu-se bolnav, iar în situația că se va înapoia în Crimeea va veni poate însoțit de mareșalul Antonescu, iar nu la regiment.

Impresiile Comandantului Diviziei 8 Cavalerie aduc o oarecare explicație vis-à-vis de comportamentul subalternului său ce se pare că a fost determinat de neînțelegerile cu Comandantul Regimentului 3 Călărași *Purtat*.

Citez observațiile acestui superior „I-am inspectat Escadronul de două ori, odată când era în rezerva regimentului și a doua oară în front pe litoral. Am găsit trupa bine instruită, unitatea foarte bine gospodărită, iar pe litoral dispozitivul judicios și bine condus. Am admirat la acest ofițer o deosebită energie și un admirabil spirit gospodăresc.

În schimb moralul trupei nu era la înălțime datorită severității sale și faptului că ofițerul nu activa pentru îndreptarea acestui moral. I-am dat sfaturile și îndrumările necesare sperând că va lucra în vederile mele dându-și osteneala să ridice și nivelul trupei. Ulterior din cauza unor acte de indisciplină față de Comandantul de regiment, pe care l-am cercetat personal, am fost nevoit să-l pedepsesc cu 15 zile arest și să-l

mut din Regimentul 3 Călărași Purtat în Regimentul 2 Călărași Purtat. Am raportat cazul autorităților superioare sugerând că această mutare să aibă caracter de mutare disciplinară. M-am mulțumit cu aceste măsuri bazat pe calitățile ce mi-a făcut impresia că le are acest ofițer și nu l-am trimis în judecata Curții Marțiale tot în speranța unei îndreptări. Cu regret am constatat apoi că indulgența mea n-a avut efectul dorit și deși îl dădusem la regimentul comandat de cel mai bun și înțelegător comandant, ofițerul n-a înțeles situația și menirea sa și n-a căutat să-și pună în valoare calitățile pe care le are. Față de această situație cred că nu este cazul să fie reabilitat și să-și urmeze soarta ce și-a creat, pentru că i s-a dat posibilitatea să se reabiliteze și n-a voit”. În perioada 17 mai 1943 – 01 octombrie 1943 cât timp a comandat pe rând escadronul depozit și escadronul de concentrați și a continuat instruirea oamenilor mai în vârstă în corp.

Optica Comandantului Regimentului 2 Călărași ne conduce la ipoteza că schimbarea comportamentului ofițerului muscelan s-a datorat unor neînțelegeri cu comandantul Regimentului 3 Călărași. Caracterizarea pe care i-o face comandantul noii unități ne readuce în față pe adevăratul ofițer Andreescu Ion. În acest caz citez: „De toate îndatoririle s-a achitat în cele mai bune condiții dovedind completă pregătire profesională, putere de muncă, seriozitate și ascendent asupra subalternilor. Deși în scurt timp la escadroanele pe care le-a comandat a lăsat frumoase urme în special în ce privește gospodăria, tot lui regimentul îi datorează construcția reușitei pistei de obstacole. Personal am regretat plecarea sa din corp, deși știind că urmează a fi scos din corp, din cadrele active am fost în situația de a-l da disponibil.

După numai trei zile de activitate desfășurată în Batalionul 1003 Lucru din Centrul de Instrucție nr. 5 Sărata s-a internat în Spitalul Elena Eraclide din București.

La 27 noiembrie 1943 a fost trecut din oficiu în poziția de retragere, în baza Decretului 3046/1943 și a Ordinului Ministrului de Război nr. 4146 din 22. 11.1943.

Parcurgând cariera sa militară putem concluziona că acea pată ce a planat asupra personalității sale, a fost un accident, o ranchiună dintre ofițerul comandant și subalternul său.

Decorarea pentru faptele sale de arme cu *Coroana României cu Spade și panglică* de Virtute Militară clasa a V-a și cu *Stema României cu panglică și Virtute Militară* clasa a V-a ne îndreptățește să aducem cuvinte de laudă post-mortem căpitanului Andreescu Ion.

De ce a fost controversat? După ce a fost trecut din oficiu în poziția de retragere pe data de 27 martie 1943 de la Sărata (Cehilia Nouă) cu gradul de căpitan, s-a internat în spitalul Elena Eraclide din București.

Între anii 1943-1949 a hoinărit, urmărit fiind pentru servicii de care nu se știe exact în manuscrisul său se considera „regele naturii”. În toamna anului 1949 este arestat, după lungi căutări a fost prins chiar în comuna lui Schitu-Golești, într-o șatră de țigani nomazi; este arestat până în anul 1956.

Manuscrisul care l-a lăsat, cuprinde 200 de file din viața sa în proză și versuri în număr de 280 de poezii frumos scrise, ilustrează viața sa după arestare, deci, după 1956. Am să prezint una din poeziile sale.

Quo quadis – hommine?

Cerțul vicios al vieții,
Sigur duce-n infinit –
Numai harul tinereții
Caută un ... răsărit.

Îmi doresc „apus de soare”
Îndelung la mine-acasă!
Nelegat de nici o ață.

Când firea ne este bună
Iar destinul nu-i contrar
Putem trăi o viață demnă,
Păzind al țării ei, hotar.

Hotar vechi – numeri milenii,
Cu străbuni demni și vânjoși
Ne-au păstrat glia străbună,
Multor descendenți „făloși”.

Dorul meu mă-mpinge aprig
Să privesc spre „asfințit”
„Dincolo” e taina vieții,
Chiar de rămâi păcălit.

Păcăliți rămân doar proștii,
Când nebunii – promit marea
Privesc cerul plin cu stele
„Steaua mea, mi-arată calea.

Polii vieții pământene – nașterea și cu decesu
Între ei-alegi tu singur, c-altfel îți vei turti fesul

Manuscris pag. 8

Stabilit în casa părintească din localitatea Schitu-Golești, în anul 1992 este ridicat la gradul de maior.

Moare în anul 1996 și este înmormântat în cimitirul bisericii „Trei Ierarhi” din Valea Pechi – Schitul Golești, biserică la care a slujit și tatăl său, ca preot.

Acesta a fost ofițerul de cavalerie Ion Andreescu și merită să-i aducem cuvinte de laudă post-mortem.

La 29 august 1894 în orașul Câmpulung Muscel a văzut lumina zilei ofițerul GOCULESCU ION, fiul lui Dumitru și al Filofteei, de avea să facă cinste castei ofițerilor armatei române.

Prin Decizia Ministerială nr. 4851 din 1913 a fost înscris ca elev semi bursier la Școala de Ofițeri de Infanterie. Avansat la gradul de sublocotenent în anul 1915 pe baza Înaltului Decret nr. 2 595 a fost repartizat la Regimentul 30 Muscel. Tânărului absolvent i s-a încredințat funcția de comandant de pluton al Companiei a treia de comandament.

La prima sa foaie calificativă, comandantul regimentului, colonelul Cihoschi în aprecierea făcută a întrezărit frumoasa-i carieră militară pe care a parcurs-o consemnând în acest sens „Va deveni desigur un bun ofițer”.

La 15 august 1916 a fost mobilizat la batalionul patru al regimentului. În calitatea sa de comandant de pluton a luat parte la acțiunea demonstrativă a trecerii Dunării la 20 august 1916.

De aici s-a înapoiat în Transilvania, unde a luat parte la luptele din retragerea de la Brașov și de la frontieră la Predeal.

În ziua de 30 septembrie 1916 în fruntea subunității sale pe care a condus-o la atacul de la gara Predeal, a fost grav rănit în piept și evacuat la spital, unde a primit îngrijiri medicale până la 24 ianuarie 1917. Comisia medicală în urma acestui accident l-a clasat serviciu auxiliar. Deși a primit acest verdict, nu se împacă cu gândul de a nu fi alături de subordonații săi pe câmpul de luptă și solicită în ziua de 1 aprilie 1917 o dată cu aniversarea sa ca locotenent să fie trimis pe front. Prin ordinea de bătaie a Diviziei a treia infanterie a fost numit comandant al trenului de luptă al Regimentului 30 infanterie. În acțiunile militare ce au urmat, lt. Gogulescu a muncit fără preget aprovizionând unitățile în permanență cu muniții asigurând hrana întregului efectiv de oameni și animale.

În calitatea de ofițer cu aprovizionarea locotenentul Gogulescu a presat că este același ofițer conștiincios ca și pe câmpul de luptă. De la 1 septembrie 1918 a coordonat activitatea biroului mobilizare de la inspectoratul cercurilor de recrutare. Datorită modului exemplar în care s-a comportat a fost propus la avansare în mod excepțional.

Ofițer plin de entuziasm și energic reușește cu ușurință să se adapteze în noua misiune pe care o primește la 1 martie 1919, respectiv comandant al Companiei a 6-a de recruți și al Companiei de cadre din Regimentul 94 infanterie. În noua sa funcție a obținut rezultate strălucite în instruirea acestor unități fiind citat prin ordin de zi pe regiment și divizie. De la 1 iunie ia comanda Companiei I instrucție de la Regimentul 9 jandarmi, unde își conduce și își iubește subalternii, îi povățuiește, dar nu îi cruță atunci când situația o cere. În mutarea sa în Regimentul 31 infanterie, începând cu 1 aprilie 1923 deși nu a posedat cunoștințe de jandarmerie comandantul Regimentului 9

jandarmi îi consemna pe foaia calificativă „Regret plecarea sa din Regiment, căci era un bun element”. În noua unitate a îndeplinit funcția de comandant al Companiei a doua pușcași. Ofițer energic și cu autoritate a reușit să-și ridice compania la un înalt nivel de ordine și disciplină. În perioada de concentrare i-a fost încredințată comanda 5-a batalionului de concentrație obținând rezultate excelente. A luat parte la aplicațiile pe hartă cu Școala ofițerilor superiori pe garnizoană, unde a dovedit că posedă cunoștințele gradului superior. După avansarea de gradul de maior prin Înaltul Decret nr. 2268 din anul 1927 a fost mutat la Cercul de recrutare Beiuș. Pentru țelul în care se achită în cadrul noii unități sunt calificatoare aprecierile comandantului cercului „maior Gogulescu este un ofițer superior desăvârșit”. Energic cu multă autoritate a dat cele mai frumoase rezultate. Până la 7 aprilie, când din cauza bolii a fost trecut în disponibilitate a activat în cadrul cercurilor de recrutare Radu Negru Găești și Cercul de Recrutare Tâmbava Mică. Își reia activitatea la 1 aprilie 1929 la Comandamentul Diviziei 3 Infanterie, unde a activat până la 1 octombrie 1929, când a fost mutat la Comandamentul Pieții Pitești. Se achită în mod conștiincios de serviciu dovedind energie și curaj în recrutarea tuturor ordinelor primite. Controlul executat asupra ținutei și atitudinii gradelor inferioare, îndepărtarea dezertorilor și a tuturor elementelor rele a făcut ca în scurt timp în oraș să dispară orice neregulă. De asemenea s-a ocupat îndeaproape de inspectarea și conducerea popotei garnizoanei Pitești, pe care a adus-o într-o stare bună. Comandantul Diviziei III infanterie recunoaște că „liniștea garnizoanei se datorează acestui destoinic ofițer superior și îi consemnează pe foaia calificativă pe anul 1931-1932 „muncitor, corect, disciplinat și cu foarte bun caracter. Excelent camarad. Iubește armata în tot ce face, caută să ridice prestigiul ofițerului, a muncit mult în garnizoană. De la 1 octombrie 1933 până la 1 octombrie 1934 a comandat batalionul de cadre al Regimentului 4 Argeș, fiind apoi mutat la subinspectoratul pregătiri militare „Trei Scaune. A organizat acest subinspectorat cu mult tact și stăruință luând legătura cu instituțiile de județ, prefectură prețuri”. Dovedind pricepere în organizarea centrelor și subcentrelor, alegând elemente destoinice, îndrumând, controlând și organizând serbări reușite a obținut rezultate deosebite în pregătirea premilitară.

Deși majoritatea tinerilor era compusă din minoritari rezultatele au fost bune. Revine în garnizoana Pitești la 1 octombrie 1935, la Regimentul 4 infanterie, unde i-a fost încredințată comanda batalionului III cadre.

Tim de șase ani, până la 25 noiembrie 1941 și-a desfășurat activitatea în cadrul acestui regiment argeșean. Toate însărcinările primite le-a dus la bun sfârșit cu pricepere și devotament, fiind deosebit de stăruitor și conștiincios în serviciu. Pe lângă problemele legate de profilul unității pe timpul concentrărilor din martie și august 1939 a fost însărcinat cu primirea rechizitelor necesare regimentului și totodată a fost numit președinte al Comisiei de cumpărare, blocare fixarea prețurilor pe garnizoană.

În acest timp s-a ocupat și de construcția localului Cercului Militar al Ofițerilor din garnizoana Pitești, lucrare monumentală care înfrumusețează și astăzi orașul.

Dar, pentru acest ofițer cunoștințele militare sunt pe planul cel mai înalt și nimic nu-i lipsește pentru a comanda la perfecție un regiment, subliniază comandantul

său. De la 01 noiembrie 1939 până la 31 octombrie 1941 a funcționat ca ajutor al comandantului, cât și în calitate de comandant al Părții Sedentare a Regimentului 4 dorobanți. În toată această perioadă a fost un ajutor prețios al comandantului iar în calitate de comandant al Părții Sedentare s-a ocupat nu numai de gospodăria regimentului, cât și de instrucția contingentului 1940. A manifestat o grijă deosebită pentru hrana soldatului, a animalelor cât și pentru o gospodărie și o administrație corectă. Inspectorul care a controlat unitatea concluziona „este un ofițer cu frumoase cunoștințe profesionale și administrative, foarte muncitor și cu spirit gospodăresc ales. Perseverent în acțiunile sale Partea Sedentară a Regimentului 4 Dorobanți a fost foarte bine condusă, administrată și gospodărită.”

Ofițerii și trupa trimisă de la Partea Sedentară pe front au sosit la timp cu echipamentul și materialele necesare. Problemele administrative în legătură cu cererile Părții Active au fost de asemenea bine satisfăcute de către Partea Sedentară. La întoarcerea regimentului de pe front în cazarmă localul era bine întreținut și gospodăria bine pusă la punct. Și-a continuat activitatea administrativă pentru contopirea Părții Sedentare cu Partea Activă până la 25 noiembrie 1941, când a fost mutat la Cercul de Recrutare Argeș. Fiind cel mai vechi în grad, locotenentului colonel Gogulescu i-a fost încredințată funcția de ajutor de corp și conform tabelului de încadrare a fost și șeful biroului 3 mobilizarea teritoriului. A funcționat în ambele servicii până la 15 februarie 1942 când a fost mutat la Comenduirea Pieții Pitești. Revenind la această misiune conduce serviciul cu aceeași competență, pricepere și tact.

Spirit activ, patriot desăvârșit nu se împacă cu ideea că tovarășii săi de armă se află pe câmpul de luptă, iar el la Parte Sedentară.

În această luptă cu sine înaintează la 25 septembrie 1942 eșalonului superior un suport concis, dar impresionant „Am onoarea a raporta că subsemnatul doresc a merge pe front într-una din unitățile Diviziei 3 infanterie. Subsemnatul sufăr de nefrită cronică și rănit cu două coaste rupte în 1916”.

Visul său nu a prins însă viață.

Deși are numai 49 de ani, din motive de sănătate, în anul 1943 a fost trecut în rezervă.

Răsfoind dosarul său personal sesizăm cât de constante au fost aprecierile șefilor săi: „înfățișare plăcută, bine conformat, ținută corectă și regulamentară. Se prezintă bine în fața trupe. Energic, prevăzător, hotărât, cu inițiativă în acțiunile sale, cu multă voință și putere de muncă. Intelligent, spirit de observare dezvoltat. Cultura generală și profesională solidă. Foarte disciplinat, autoritar și de prestigiu. Are simțul datoriei dezvoltat. Foarte bun camarad, foarte devotat serviciului. Este leal, demn și moral, foarte manierat, bună conduită în societate, punctual în executarea serviciului.

Ofițerul Gogulescu Ion a fost răsplătit pentru activitatea atât de prodigioasă și diversă cu numeroase medalii:

- COROANA ROMÂNIEI ÎN GRAD DE CAVALER pentru avântul cu care a atacat la baionetă trupele germane rămase în gara Predeal;
- Medalia Comemorativă. Înalt Decret Regal 1744/1918;
- Medalia Victoria. Înalt Decret Regal 3320/1921;

- Medalia Steaua României în gradul de ofițer. Înalt Decret Regal 28749/1930;
- Semn onorific pentru 25 de ani serviți în armată.
Înalt Decret Regal 2790/1935;
- Medalia Peleş - Înalt Decret Regal 2305 publicată în Monitorul Oficial nr. 187/1933.

BIBLIOGRAFIE

Arhivele Militare Române
Inventar – ofițeri bătrâni, litera G
Colonei, nr. cr: 37

La 31 martie/12 aprilie 1866, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice hotărăște înființarea unei societăți literare care trebuia să publice, după studiile existente, gramatica și dicționarul limbii române. La 1/13 aprilie 1866 a fost aprobat decretul nr. 582 prin care se înființa **Societatea Literară Română**, în care intrau reprezentanți ai tuturor provinciilor românești.

La 1/13 august 1867 s-a hotărât schimbarea denumirii Societății Literare în **Societatea Academică Română**.

La 27 august/8 septembrie 1867, membrii Societății Literare în frunte cu ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice au fost primiți la palatul regal pentru a prezenta Domnitorului Carol I Statutele Societății spre aprobare. Ministrul, Dimitrie Gusti, a spus:

„Prea Înălțate Doamne,

O rară și frumoasă ocaziune mă aduce astăzi în prezența Voastră! Confirmarea Statutelor Academiei Române din București a reanimat dorința doctilor ei membrii de a se desfășura înaintea Măriei Voastre și a depune omagiile lor Domnitorului României, Carol I.

Măria Ta, mă simt fericite putând a vă înfățișa acest erudit corp!

La aceste cuvinte Domnitorul răspunde:

„Domnilor,

Am primit cu o vie plăcere Statutele lucrate de Domniile Voastre și considerându-le ca pactul definitiv ce constituie Societatea Literară, le-am aprobat cu cea mai mare mulțumire. Eu sunt convins că frumoasa operă, demna lucrare ce ați întreprins, nu va întârzia de a fi încoronată de cel mai bun succes”.

Principele Carol îi adresează peste puțin timp o scrisoare autografă lui D. Gusti:

„Trebuie ca neapărat și numaidecât să puneți la dispoziția Academiei 1.000 de galbeni; lipsa lor de bani a oprit azi toate lucrările. De nu puteți dispune de această sumă, o veți lua din lista Mea Civilă”.

La deschiderea Societății Academice Române 15/27 septembrie 1868 I. Heliade-Rădulescu, Președintele ei, a spus:

„Prea Înălțate Doamne,

Societatea Academică, întrunită la 1 august trecut, vine astăzi a-și manifesta, ca întotdeauna, profunda sa recunoștință pentru protecțiunea de care, de la începutul său, se bucură de la Înalțul Guvern al Măriei Tale.

Membrii Societății Academice admirând însemnatele generozități ale Măriei Tale, atât de multe și varii, au mai de aproape înainte Domneasca și binevoitoare încurajare ce ai dat Măria Ta spre elaborarea unei Atlante geografice pentru prima oară în limba română. Acest operat prețios tipărindu-se din a Măriei Tale generozitate, s-a și împărțit la toate școalele di România.

La această împărțășire a pâinii intelectuale la copiii noștri, fură invitați și membrii acestei Societăți, oferindu-li-se câte un exemplar.

Cu această solemnă ocaziune ei vin a-și depune ale lor mulțumiri, făcând urări de a se înmulți faptele Măriei Tale și efectele lor, ca pâinile din deșert ale Mântuitorului lumii, spre nutrirea sufletelor tuturor românilor.

Mă simt fericite, Prea Înălțate Doamne, că și în anul acesta sunt onorat de a fi înaintea Măriei Tale organul expresiunii de marele devotament și profunda recunoștință a onorabililor mei colegi.”

La aceste cuvinte, Carol răspunde astfel:

„Sunt mândru de a Mă afla astăzi în mijlocul Domniilor Voastre ca Membru, dar și ca Protector. Văd cu mare bucurie că ați pus iute fundamentul pentru literatura și limba noastră, pentru a ridica, acum, templul lui Apollo în România.

Istoria ne arată că o națiune care ține la dezvoltarea artelor și a științelor, ajunge lesne acest fericit scop, care este mărirea, tăria și independența unui popor.

Doresc deci, ca toate lucrările Domniilor Voastre să fie binecuvântate, pentru fericirea românilor.”

Caracterul național, cum spunea Ludovic Mrazec, Președintele Academiei în ședința din 1 decembrie 1934, „prin însuși actul ei de fundațiune și constituire, Academia Română cuprindea, de la început, reprezentanții gândirii și graiului românesc, tot ce România avea pe atunci mai ales și mai nobil. Toate ținuturile aveau solii lor în acest dintâi for al culturii integrale românești. Deopotrivă erau reprezentate atât Principatele de curând unite, cât și Ardealul și Banatul, și Bucovina, și Basarabia, și aromânii”, cât și obiectivele principale înscrise în actul de naștere sau menținut și după 27 martie/3 aprilie 1879 când Societatea Academică Română s-a transformat în „institut național” sub denumirea de **Academia Română**.

La 27 mai/8 iunie 1879 Carol I primește în audiență la palatul Cotroceni pe membri Academiei Române, proaspăt organizată.

Președintele Academiei, Ion Ghica, a spus următoarele:

„Măria Ta,

Academia Română, pătrunsă de recunoștință pentru solitudinea ce Alteța Voastră Regală a arătat acestei instituțiuni, vine astăzi, cu cel mai profund respect, să-și exprime simțămintele sale de gratitudine.

*Ideea fundamentală de a face ca limba să fie una, precum una este și viața națională, în noul Stat Român, a dat naștere **Societății Academice Române**.*

Cultura spiritului în toate ramurile activității sale face gloria națiunilor civilizate, glorie care se măsoară după urmele de lumină ce lasă, din generațiuni în generațiuni, în litere, în știință și în arte, ca și în vitejie.

Ca mai toate cugetările naționale, și aceasta a fost rezervată Domniei Măriei Tale a o realiza. Ea a fost și este din numărul acelor care sunt menite a înălța națiunea pe treapta ce i se cuvine.

Ca Patron, Alteța Voastră Regală s-a asociat la modestele noastre încercări, ca Suveran a sancționat transformarea Academiei în instituțiune națională.

Noi, Membrii acestei instituțiuni, venim dar respectuos a exprima, simțămintele noastre de gratitudine Înalțului nostru Protector, și totodată a ruga pe Suveran să binevoiască a primi **Prezidenția Onorarie a Academiei Române.**”

Carol I răspunde:

„Sunt mândru că sub Domnia Mea s-a fundat Societatea care astăzi devine Academia Română. Urez din toată inima ca această frumoasă instituțiune să fie un avut izvor pentru știință, pentru limba și istoria noastră națională.

Primește cu vie satisfacțiune a fi Președintele Onorar al acestui doct corp, precum am fost fericit de a fi chiar de la fundarea ei, Președintele Societății Academice.”

A început lucrul la dicționarul limbii române, s-a acordat atenție unificării normelor ortografice, s-au publicat documentele istorice, au fost încurajate cercetările arheologice, au fost traduse și tipărite operele clasicilor antichității grecești și latine. A fost acordată o atenție deosebită tuturor științelor. Încă de la început Academia Română a fost prezentă, sub o formă sau alta, la cele mai de seamă momente din istoria țării.

Ferdinand I, Carol II, Mihai I, toți Președinți de onoare ai Academiei Române, i-au acordat aceeași deosebită atenție ca și predecesorul lor.

În august 1948 a fost creată, într-un fel să spunem, o nouă Academie, **prin îndepărtarea** din rândurile ei a peste o sută de membri din perioada anterioară și **prin realegerea** unor personalități marcante ale științei și culturii românești, alături de care au intrat pe criterii politice însă și câțiva reprezentanți ai noii puteri, toate alegerile, făcute de adunarea generală, trebuiau aprobate de Consiliul de Miniștri.

Si în Academia RSR, după 1965, au fost alese, ca membrii titulari sau corespondenți și câteva persoane a căror singură calitate, după cum o știm foarte mulți, a fost de a fi în vârful ierarhiei de partid și de stat. În același timp, până în 1990, a fost redus treptat numărul primirilor de noi membrii, consecințele imediate fiind privarea unor specialiști de marcă de a se număra printre membrii forului academic, iar pe de alta, o scădere treptată a numărului de membrii ai Academiei, cu scopul unei dispariții lente, dar sigure.

După 1990 Academia Română a intrat într-un proces de renaștere, s-a reluat tradiția alegerii membrilor pe baza recomandării secțiilor de specialitate, numai de către **acunarea generală și numai pe criterii pur științifice**. Totodată au fost reconfirmați cei cărora li s-a retras această calitate în 1948 sau după aceea, s-a revenit la alegerea de membri de onoare și dintre români, procedeu la care s-a renunțat în august 1948.

Ca fapt divers menționăm că de-a lungul anilor au fost excluși doar cinci membrii fără a mai fi reprimiți: scriitorul Andrei Vizanti, ales ca membru corespondent la 1 martie 1882 și îndepărtat la 28 martie 1903, deoarece „a părăsit țara spre a scăpa de pedeapsa legii de care se făcuse vinovat prin delapidare de bani publici”, hotărându-se „ștergerea numelui său dintre membrii Academiei Române, între care nu poate figura numele unui om dezonorat” (Analele Academiei Române, Dezbatei, s. II, t. XXV, 1903-1904, București, 1905, p. 147); Elena Ceaușescu, aleasă ca membru titular la 1 martie 1974; Nicolae Ceaușescu ales ca membru titular și

președinte de onoare la 11 iulie 1985; Manea Mănescu, ales ca membru titular la 1 martie 1974; Suzana Gâdea, aleasă ca membru corespondent la 1 martie 1974, excluși în adunările generale din 26 decembrie 1989, 2 februarie 1990, respectiv 13 mai 1992, pe baza sentințelor judecătorești și a art. 9 din „Decretul-Lege privind organizarea și funcționarea Academiei Române.!

Până în 1999 Academia Română a avut 1994 de membri – 980 români (25 membri fondatori, 375 titulari, 178 de onoare, 361 corespondenți și 41 aleși post-mortem) și 514 străini (404 de onoare, 109 corespondenți, 1 ales post-mortem).

Academicianul Gheorghe Țițeica, referindu-se la membrii Academiei Române spunea:

„Cine citește numele membrilor noștri activi, onorari și corespondenți, de la început și până astăzi, își dă bine seama că mândria noastră nu e o mândrie deșartă, ci e mai mult o îndreptățire la ceea ce ar trebui să fie o recunoaștere.” (Arhiva Academiei Române, fond A-3-1931).

1999

*

* *

1999

Aman Theodor (20. martie 1831, Câmpulung, Argeș – 19 august 1891, București), pictor și grafician român.

Membru post mortem al Academiei Române (10 septembrie 1991).

Elev al lui Constantin Lecca și al lui Wollenstein la „Sf. Sava” din București apoi își continuă studiile la Paris în atelierul lui Martin Drolling și François Picot. A fost influențat de Delacroix și Thomas Couture. Revine în țară în 1858 contribuind la organizarea învățământului artistic românesc, în așa fel încât la 1864, au luat ființă cele două școli de belle-arte din Iași și București, ultimele fiindu-i director până la sfârșitul vieții.

Tablourile cu subiecte istorice (Vlad Țepeș și solii, Boieri surprinși la ospăț de trimișii lui Vlad Țepeș, Izgonirea turcilor la Călugăreni, Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul, Bătălia de la Călugăreni, Proclamarea unirii, Hora Unirii la Craiova), portrete și autoportrete, naturi moarte ș. a. A fost de asemenea un valoros gravor.

Baraschi, Constantin (17 noiembrie 1902, Câmpulung, Argeș – 22 martie 1966, București).

Membru corespondent al Academiei Române (2 iulie 1955).

A urmat Academia de Arte Frumoase din București, apoi la Paris, la Academiile „La Grande Chaumière și „Julian”.

A debutat în 1925 la Salonul oficial. A expus în cadrul „Tinerimii artistice” și Asociației „Grupul nostru”, la Barcelona și Paris, unde, în 1928 a obținut diploma de onoare. Are lucrate portrete ale unor personalități ale culturii române, oameni politici dinainte de 1944 dar și după, precum și multe monumente funerare. A publicat și un „Tratat de sculptură” în anul 1962.

Barbilian, Dan (Ion Barbu), (19 martie 1895, Câmpulung, Argeș – 11 august 1961, București), matematician și poet român.

Membru post-mortem al Academiei Române (31 ianuarie 1991).

Studiile elementare și gimnaziale le-a făcut la Câmpulung, Dărmănești-Roman, Stâlpeni-Muscel (1902-1906), Pitești și din nou la Câmpulung (1906-1910), liceale (1910-1914) și universitare (Facultatea de Matematică) la București. După licență, în 1920, își continuă specializarea la Göttingen, Tübingen și Berlin. Doctor în matematică cu teza „Reprezentarea canonică a adunării și funcțiunilor iperelistice”. A fost conferențiar (1932) și profesor de matematică elementară și axiomatică (1938-1939), apoi de algebră și teoria numerelor (1942) la Universitatea din București. Preocupările sale principale s-au îndreptat spre aritmetică, algebră și geometria algebrică.

În paralel cu numeroasele sale lucrări științifice s-a remarcat și ca poet: a publicat versuri în „Contemporanul”, „Revista nouă”, „Viața literară” etc. În 1930 i-a apărut volumul „Joc secund”, iar în 1956 ultimul poem, „Bălcescu trăind”. A fost Membru al Academiei de Științe din România.

Cernescu, Nicolae (31 august 1904, Câmpulung, Argeș – 26 aprilie 1967, București), chimist și pedolog român.

Membru corespondent (2 iulie 1955) și membru titular (21 martie 1962) al Academiei Române; președinte al Secției Agricole și Silvice a Academiei Române (1966-1967).

A absolvit Facultatea de Științe din București (1925) după care și-a luat doctoratul în chimie; doctor docent în 1935. A fost asistent la catedrele de chimie generală (1927-1928) și de chimia solului ale Facultății de Agronomie; șef de secție la Laboratorul de Analize Chimice și Industriale; asistent și șef de lucrări la Catedra de Chimie Fizică și Analitică (1939-1947); conferențiar din 1947 și profesor din 1948 de pedologie la Institutul Agronomic din București.

Membru fondator al Societății Naționale Române pentru Știința Solului, membru și președinte al Societății Internaționale de Știința Solului, membru în Comitetul de redacție al hărții solurilor Europei de est, membru al comitetului de experți pentru proiectul hărții mondiale a solurilor FAD – UNESCO, membru în comitetul consultativ pentru aplicarea științei și tehnicii pentru dezvoltare de pe lângă Consiliul Economic-Social ONU.

Gogu, Constantin (30 mai 1854, Câmpulung, Argeș – 30 ianuarie 1897, Craiova), matematician și astronom.

Membru corespondent al Academiei Române (3 aprilie 1889).

A absolvit Facultatea de Matematică la Sorbona (1878) după care a urmat cursurile Școlii de Astronomie de pe lângă Observatorul din Paris (1879-1881).

Își susține teza de doctorat la Sorbona „Sur une inégalité lunaire à longue période due à l'attraction perturbatrice de Mars et dépendant de l'argument $+ 1 - 241' + 241''$ ”, devenind doctor în astronomie. A fost profesor de geometrie analitică la facultatea de Științe a Universității din București (1882-1897), profesor de geometrie

analitică la Școala de Poduri și Șosele din București (1887-1890), profesor de matematică la Școala de Ofițeri de Artilerie și geniu și la școala de Arhitectură din București. În 1894 a întemeiat la București Societatea „Amicii științelor matematice”. A fost preocupat de teoria mișcării Lunii, de variația gravitației cu latitudinea, de calendar (Sur une inégalité lunaire à longue période, 1885).

Opreșcu, George (27 noiembrie 1881, Câmpulung, Argeș – 13 august 1969, București), istoric, critic și colecționar de artă român.

Membru corespondent (27 mai 1938) și membru titular onorific (12 august 1848) al Academiei Române.

Studiile liceale și le face la Câmpulung și București, cele universitare, Facultatea de Litere și Filosofie la București. Profesor de franceză la Giurgiu și Turnu-Severin și lector de limba și literatura franceză la Universitatea din Cluj. Audiată prelegerile despre artă ale lui Henri Focillon, directorul Muzeului cu care rămâne prieten (Un grand historien de l'art, ami des Roumains Henri Focillon, 1944). Revine la Cluj trei ani după care este numit secretar, apoi consilier al Comisiei de Cooperare Intelctuală a Ligii Națiunilor (1923-1930), numindu-l în această perioadă pe H. Focillonca membru. Pe lângă numeroasele studii apărute în această perioadă, două lucrări îl impun: Géricault și Studiul privind arta populară românească. Remarcat de N. Iorga în 1931 este numit la Catedra de Istoria Artei a Universității din București. Seminarul de istoria artei, revista „Dualecta” (1943-1947), Muzeul Toma Stelian, organizarea unor expoziții de răsunet ale unor artiști români și străini, toate sunt legate de numele lui.

Din cariera de critic și istoric de artă putem aminti: „Gh. Petrașcu” (1931); „Andreescu” (1932); „L'art roumain de 1800 a nos jours” (1935); „Probleme românești de artă țărănească” (1940); „Grigorescu desinator” (1941); „Carol Popp de Szathmary desinator” (1941); „Grafica românească” în sec. al XIX-lea” (2 vol., 1942, 1945); „La peinture roumaine contemporaine” (1944); „Maeștrii picturii românești în sec. al XIX-lea” (1947); „Sculptura statuară românească” (1954); „Fritz Stork” (1955); „Alexandru Ciucurencu” (1962); „Brâncuși” (1964); „Considerații asupra artei moderne” (1966); „Sceieri despre artă” (1966) ș.a.

Colecționar recunoscut: peste 250 de tablouri, peste o sută de covoare (câteva de mare valoare ale artei orientale), ceramică, sculptură, carte rară, peste 7.000 de gravuri, cca. 1.000 de litografii de Daumier, desene, peste 1.000 de stampe japoneze etc. devenind astfel cel care avea cea mai mare colecție particulară din România. A înființat, la București, Institutul de Istoria Artei al Academiei Române, reviste de specialitate. Galeria de Artă Universală a Muzeului Național.

În 1945 a donat Academiei colecția sa de gravuri.

Parhon, Constantin I. (15/28 octombrie 1874, Câmpulung, Argeș – 9 august 1969, București), medic român.

Membru corespondent (26 mai 1928), membru titular (22 mai 1939) și membru titular activ (12 august 1948) al Academiei Române; președinte de onoare al Academiei Române (12 august 1948 – 9 august 1969). Discursul de recepție:

„Însemnătatea teoretică și practică a endocrinologiei, necesitatea de a se organiza mișcarea științifică endocrinologică la noi în țară” (20 mai 1940).

Studiile secundare le face la Focșani, Buzău și Ploiești, iar cele medicale la București (1893-1900), în 1900 obținând titlul de doctor cu teza „Contribuțiuni la studiul tulburărilor vasomotorii în hemiplegie”. A fost profesor la Clinica Neuropsihiatrică a Facultății de Medicină din Iași (1913-1933), unde a înființat o școală de neurologie, psihiatrie și endocrinologie. A înființat Societatea de Neurologie, Psihiatrie și Endocrinologie. În 1933 vine la București unde a fost titularul Catedrei de Endocrinologie. În 1933 vine la București unde a fost titularul Catedrei de Endocrinologie a Facultății de Medicină. A fost director al Institutului pentru Bolile Nervoase, Mintale și Endocrinologice (1930-1940). Director al Institutului de Endocrinologie (1949-1957), al Institutului de Geriatrie (1952-1957). Președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale (1947-1952).

Din lucrările sale amintim doar câteva: „Traité d'endocrinologie. Les sécrétions internes au point de vue morphologique, chimique, physiologique, pathologique et thérapeutique” (3 vol. 1923-1933); „Psihozele afective” (1925) și, spre sfârșit, „Endocrinologia embrionară” (1960), în colaborare. Membru de onoare al majorității academiilor de științe din spațiul sovietic a fost totuși un caracter controversat, ca mulți alți colegi de ai săi din Academie.

Popescu, Laurențiu Mircea (n. 15 aprilie 1944, Câmpulung, Argeș), medic român.

Membru corespondent al Academiei Române (20 iunie 1995).

Liceul și Facultatea de Medicină Generală le face în București (1957-1961 și 1961-1967). Obține doctoratul în științe medicale în 1972. Își continuă specializarea în Olanda (1977) și SUA (1981).

A fost, în termeni medicali, extern (1964-1966), intern (1966-1968), asistent (1971-1979), șef de lucrări (1979-1990), conferențiar (1990-1992), profesor (din 1992) la catedra de Biologie Celulară și Histologie la Facultatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, al cărei rector este din 1992; Director al institutului de Patologie „V. Babeș” (1993). Rezultatele cercetărilor sale se regăsesc în peste 180 de lucrări, studii, articole, comunicări, rapoarte, manuale, scrise sigur sau în colaborare, dintre care peste 80 apărute în străinătate. Vicepreședinte al Academiei de Științe Medicale din România, al Academiei Polone de Științe Medicale, al Asociației Americane pentru Științele Avansate, al Academiei de Științe din New York; a fost distins cu premiul „Victor Babeș” al Academiei Române (1995) și cu Medalia de argint a Academiei din Paris – universitatea „René Descartes” (1993).

Simionescu, Dan (10 decembrie 1902, Câmpulung, Argeș – 11 martie 1993, București), istoric literar și bibliograf român.

Membru de onoare al Academiei Române (11 decembrie 1992).

Studiile de bibliologie și istoria culturii românești vechi le-a făcut la Universitatea din București. Profesor de liceu la Câmpulung și București, după care a fost asistentul lui I. Bianu și N. Cartoian, șef al secției Manuscrise din Biblioteca

Academiei Române, profesor, apoi, la Universitatea din Iași (1942-1952). Revine la București ca cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga” și din 1963 profesor la universitatea din București.

S-a specializat în bibliografia și cultura veche românească publicând o serie de lucrări fundamentale: „Bibliografia românească veche” (vol. III și IV), „Literatura românească de ceremonial” (1939), „Contribuții (Literatura românească medievală)” (1984).

Acestora li se adaugă numeroase studii cum ar fi „Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung Muscel în trecut” (1926).

A fost autorul a peste șapte sute de studii, articole și recenzii publicate în revistele de specialitate.

Bibliografie:

Carol I: Discursuri la Academia Română, 1867-1913, București, 1914

Dr. Dorina N. Rusu: Membrii Academiei Române, 1866-1999, București, 1999

ETAPE MUSCELENE ÎN DESFĂȘURAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI MILITAR LICEAL

Eugen TEODORESCU
Adrian ATAMAN

În fiecare toamnă, când pe meleagurile muscelene răsună clopoțelul vestind începutul unui nou an de învățură, Muzeul Municipal din Câmpulung, prin pana neobosiților săi slujitori, își cheamă la sfat iubitorii de istorie și cultură zonală, prilej de a adăuga noi mărturii asupra trăirilor trecute și simțămintelor prezente ale celor ce au statornicit și cinstit aceste vetre-reper ale neamului.

La astfel de chemare, mai ales când a devenit tradiție, care te onorează, nu poate avea alt răspuns decât cel de „prezent”, întrucât spiritual primim mai multe decât putem da.

Așa am gândit așa am procedat.

Esența comunicării noastre constă în prezentarea unor date mai puțin avute în vedere atunci când se vorbește despre viața musceleană din perioada celui de al 2-lea război mondial și se referă la modul de tratare a „refugiului” a două licee militare în orașul Câmpulung în perioada 1940-1947, la atitudinea autorităților locale, populației, corpului didactic și elevilor „civili” față de cei sosiți precum și a acestora față de localnici. Unul din liceele militare purta numele marelui voievod Ștefan cel Mare și venea din Cernăuți, celălalt, numele generalului Marcovici, pornite în pribegie din Târgul Ieșilor. Cum parte din efectivele Liceului Militar „Ferdinand I din Chișinău” fusese detașată în anul 1940 la Iași, îl putem considera și pe acesta drept oaspete” al Câmpulungului din Muscel.

Refugiul ca fenomen social a fost și rămâne una din dramele omenirii și nu de azi de ieri. Secolul XX a amplificat însă această rană. Numai în perioada 1939-1945 în afara celor 50.000.000 de victime ale războiului, alte 20.000.000 de oameni au cunoscut gustul nefiresc al părăsirii vetrelor natale.

Din păcate România nu a fost scutită de astfel de „marșuri” forțate care au luat cel mai adesea aspectul unui „du-te – vino” dintr-o zonă în alta a țării.

Pentru a intra în atmosfera acelor ani apreciem ca utilă readucerea în atenția a două aspecte specifice perioadei: unul legat de concepția românească de pregătirea a resursei umane necesară armatei și altul la situația politico-militară din anii 1939-1945 care a provocat „refugiul” instituțiilor de stat și a unei părți din populația provinciilor atestate istoric ca teritorii locuite de români.

Trecând la primul aspect, trebuie subliniat faptul că în procesul de conștientizare a statelor naționale, adică în epoca modernă, concepția asupra instituției militare a trecut de la romantism la pragmatism; la noi, această epocă o putem considera începută prin semnalul dat de Tudor Vladimirescu în anul 1821 și finalizată un secol mai târziu prin încoronarea la Alba Iulia a lui Ferdinand I Întregitorul ca rege al

statului național unitar român, stat care și-a continuat drumul spre consolidare și dezvoltare în contemporaneitate.

Una dintre pârghiile prin care acest proces s-a înfăptuit potrivit aspirațiilor românești a constituit-o armata pentru construcția căreia s-au depus eforturi deosebite. Lecțiile artei militare premedievale și medievale, experiența europeană și nevoia de modernizare statală arătau că fără un corp de cadre anume pregătite, fără imprimarea în modul de manifestare a aspirațiilor la cariera militară a unor trăsături de caracter specifice luptătorului modern această instituție nu-și va putea îndeplini menirea.

Soluția aleasă s-a dovedit corectă și s-a caracterizat prin înființarea treptată a unui sistem de pregătire militară cu cicluri primare (la nevoie), gimnaziale, liceale (secundare), post liceale (universitare de scurtă durată) și universitare. Primele forme de școlarizare potrivit acestei concepții au apărut în cadrul „batalioanelor pământești” constituite după anul 1829 în Muntenia și Moldova proces pe care N. Dorga l-a numit sugestiv „renașterea armatei române”, au continuat sub Gheroghe Bibescu prin înființarea în anul 1847 a primei școli militare românești, s-au diversificat prin măsurile aplicate de Alexandru Ioan Cuza și consolidat ca sistem unitar și coerent de pregătire după obținerea independenței și întregirii statale.

În construcția acestui sistem s-au avut în vedere câteva cerințe printre care:

- amplasarea unităților militare de învățământ profesional, gimnazial și liceal (gândite ca baze de recrutare pentru școlile de ofițeri și subofițeri) pe întreg teritoriul național, asigurându-se astfel o „selecție naturală” a candidaților din toate zonele țării și din toate categoriile sociale, „fără a fi neglijată cum scriau ziarele vremii – istețimea satelor”.

Ca urmare, în perioada 1830-1908 au apărut unități de învățământ cu grade diferite de pregătire cunoscute ca „școli ale fiilor de militari” și „școli pentru copii de trupă”.

În anul 1908 a fost constituit Inspectoratul General al Învățământului Militar care a trecut la restructurarea programelor de învățământ, la redefinirea unităților militare școlare așa încât în perioada 1908-1940 școlile destinate fiilor de militari, școlile copiilor de trupă au fost transformate în licee militare, altele au fost nou înființate, toate înscrise funcțional în rigorile unui învățământ modern, nuanțat față de cele civile cu discipline specifice carierei militare.

În anul 1940 asemenea unități școlare existau în: București – 2 unități; Iași (1909); Cernăuți (1924); Chișinău (1919); Craiova (1916); Tg. Mureș (1919); Mănăstirea Dealu-Târgoviște (1912); Galați-Constanța (1920); Mediaș (1923) și cu locație provizorie în alte zone precum Curtea de Argeș, Timișoara.

Principiul s-a dovedit viabil.

- organizarea la nivelul ciclului liceal a unor unități școlare profilate pe domenii de activitate, în măsură să asigure candidați pentru toate categoriile de forțe armate, genuri de armă și specialități militare. Așa au apărut liceele militare cu profil teoretic pentru toate armele: aeronautic, marinăresc, industrial, medical, muzical, sportiv și altele, parte din acestea deschizând în România calea învățământului preuniversitar specializat;

- pregătirea militară și civică va avea drept călăuză deviza: ȘTIINȚA ȘI CONȘTIINȚA, ONOAREA ȘI DEMNITATEA MILITARĂ.

Din aceste „cuiburi de șoimi” cum le metaforizau jurnaliștii, porneau tinerii spre școlile militare de ofițeri, maiștrii militari și subofițeri sau direct în învățământul superior tehnic, medical și de alte profiluri necesare armatei.

Aceasta a fost structura generală a învățământului militar românesc preuniversitar la izbucnirea celui de al 2-lea război mondial.

În legătură cu evenimentele politico-militare din preajma și din timpul războiului care au influențat asupra modului de structurare a învățământului militar liceal este suficient să amintim fie și numai: Pactul sovieto-german din 23 august 1939, Dictatul de la Viena din 1940, desfășurarea operațiunilor militare după intrarea României în război (22.06.1941) și efectele acestora asupra integrității teritoriale a țării. Basarabia, nordul Bucovinei, sudul Dobrogei și nord-vestul Transilvaniei au devenit temporar sau nelimitat ca timp zone scoase de sub autoritatea statului de drept cu toate urmările pe care le-au generat.

Refugiul a fost una dintre consecințele la care au luat parte și liceele militare aflate în aceste teritorii. Dacă Liceul Militar „Ferdinand I” din Chișinău a debarcat la Iași în 1940 sub presiunea ultimatumului sovietic dat sub acoperirea Pactului Ribbentrop - Molotov, iar cel din Tg. Mureș ce purta numele lui Mihai Viteazul a luat drumul Timișoarei sub aceeași „tensiune impusă de Diktat”, liceul Militar „Ștefan cel Mare” din Cernăuți pârtaș la această soartă ca și cel din Chișinău a fost nevoit să parcurgă mai multe etape până să-și afle o gazdă primitoare.

Aceasta s-a numit: urbea CÂMPULUNG-MUSCEL.

Chiar dacă pe timpul staționării în acest oraș starea cazării și a spațiilor de pregătire o putem considera la nivelul de 2-3 stele, atmosfera și bunele intenții ale localnicilor au fost fără rezerve de nivelul a 5 stele.

Începând din anul 1944 când „frontul” se apropia de aliniamentul Iași-Chișinău, la Câmpulung-Muscel a fost evacuat și Liceul Militar din Iași primit treptat și perceput la aceleași cote ca și cel din Cernăuți.

Iată pe scurt cum s-au petrecut evenimentele și ce consecințe au avut ele pentru liceele militare aflate în calea lor.

Încă din 1933 Europa era în fierbere și din păcate, în 1939 a dat în clocot. În culisele diplomatice prin pacte și dictate, în tranșee și pe câmpurile de bătălie prin glasul armelor, beneficiarii rezultatelor creionau o nouă geografie a Europei în cărțile căreia era cuprinsă și România.

La data de 28.06.1940 guvernul sovietic dă un ultimatum celui român somându-l să evacueze în termen de 4 zile teritoriile dintre Prut și Nistru și din partea de nord a Bucovinei.

Urmare: în dimineața zilei de 27.06.1940 Liceul Militar „Ștefan cel Mare” din Cernăuți primește ordin de evacuare mai întâi la Roman (30.06.-12.07.1940), apoi la Târgoviște (12.07.-12.10.1940) în „Casa Zănescu” din Bd. Carol nr. 14 și „Căminul Învățătorilor” și în final la Câmpulung-Muscel, unde a sosit în ziua de 20.10.1940 și în care a stat până la 16.12.1941.

Cazarea liceului a fost realizată astfel: comanda, direcția de studii și sălile de clasă în clădirea Liceului de fete din Bd. I.C. Brătianu nr. 10-11, dormitoare în clădirea școlii primare „Iorgulescu” din Bd. I.C. Brătianu nr. 6, iar sala de mese, bucătăria, birourile administrative și locuințele cadrelor de comandă și didactice în „Casa Iorgulescu”.

La 18.11.1940 s-a deschis anul de învățământ.

Înțelegând pe deplin situația, împărțind și bucuriile și greutățile ivite, comanda liceului, organele locale, în special structurile din învățământ, au luat măsurile ce se impuneau pentru ca acomodarea ambelor părți să se facă în timp scurt iar viața urbei să-și urmeze cursul firesc. Toți ofițerii au primit ordin ca, în afara timpului de clasă, deci între orele 6-8 dimineața, 13-14 la prânz și 17-21,30 să conducă activitățile administrative, orele de meditație și culturale-sportive.

Rapoartele, analizele lunare interioare, întâlnirile de lucru consemnate în documente și corespondența aflate în arhivele liceului, comendurii de garnizoana și organelor locale cuprind date referitoare la „existența unei desăvârșite armonii între autoritățile militare și civile, între acestea și populație”.

În dimineața zilei de 22.06.1941 România a intrat în război. Parte din ofițerii de comandă și din corpul didactic aparținând liceului au plecat pe front. Locul lor a fost luat de ofițerii de rezervă și cadre didactice locale. Conlucrarea acestora s-a dovedit a fi la înălțimea situației. Era război. Greutățile provocate de această stare erau suportate deopotrivă și de personalul liceului și de populația orașului. Sunt emoționante relatările cuprinse în lucrările memorialistice ale unor foști elevi ai liceului, ele aducând în prim plan simțul datoriei, cultivarea încrederii și nevoia asigurării în zonă a unui climat de armonie și respect reciproc, ceea ce s-a și obținut.

Starea de spirit din liceu era dominată de dorința întoarcerii în Cernăuți unde liceul a fost ctitorit, pe meleagurile lui Ștefan cel Mare de unde vremurile l-au alungat.

Visurile - legitime de altfel - au fost pentru scurt timp îndeplinite, urmare a eliberării teritoriului bucovinean de sub ocupație străină.

La 29.10.1941 prin ordinul ministrului apărării naționale nr. 8373, Liceului Militar „Ștefan cel Mare” i se aprobă revenirea în garnizoana Cernăuți cu indicația expresă ca după vacanța de Crăciun și a Anului Nou 1941-1942 cursurile să înceapă în localul ce-i aparține.

La 16.12.1941 eșalonul „Ștefan cel Mare” și-a luat rămas bun de la ospitalierul oraș Câmpulung-Muscel plecând spre Cernăuți unde a ajuns în zorii zilei de 18.12.1941 iar la 08.01.1942 liceul și-a început cursurile.

La despărțirea de musceleni, Direcția Liceelor Militare a primit următorul mesaj din Câmpulung, edificator pentru ceea ce înseamnă perioada de staționare a Liceului Militar „Ștefan cel Mare” în urbea lui Negru-Vodă: „În ziua de 16.12.1941 Liceul Militar „Ștefan cel Mare” a părăsit orașul Câmpulung-Muscel, plecând în garnizoana de reședință, Cernăuți. Timp de un an și câteva luni, cât acest liceu a funcționat în această garnizoană, a fost un exemplu de muncă, disciplină și comportare. Permanent a fost obiect de admirație, atât pentru populația orașului, cât și pentru străinii în trecere prin Câmpulung-Muscel, impresionând deosebit de plăcut. Față de manifestările cu caracter public, unde liceul a dovedit o frumoasă pregătire

intelectuală, o aleasă educație militară și patriotică, nu avem decât cuvinte de laudă și mulțumire pentru comandantul acestui liceu cât și pentru corpul profesoral și ofițeresc”.

În aceeași termeni la 8 ianuarie 1942 când la Cernăuți liceul și-a redeschis cursurile, reprezentanții Direcției Liceelor Militare au avut cuvinte de apreciere față de autoritățile locale, corpul didactic și populația din Câmpulung-Muscel pentru sprijinul acordat Liceului Militar Ștefan cel Mare pe întreaga staționare în localitate.

Din păcate după numai 2 ani, la 14.01.1944, liceul primește un ordin de evacuare de data aceasta în garnizoana Timișoara, unde se afla încă din 1940 și Liceul Militar „Mihai Viteazul”, evacuat din Tg. Mureș. De aici, la 22.01.1944 liceul a fost redislocat la Pitești în cazarma „Negru-Vodă” fostă a Regimentului 1, Vânători, în care a mai supraviețuit 160 de zile.

În registrul istoric, comandantul liceului col. Petre Panu, se destăinuia: „cu regret în suflet consemnez faptul că pe data de 01.07.1945, acest liceu a fost desființat și începând din 15.08.1945 terminându-se operațiunile de lichidare Liceul Militar „Ștefan cel Mare” încetează a mai face vreo operațiune”.

Un popas asemănător, dar mai lung ca durată l-a făcut în Câmpulung-Muscel și Liceul Militar din Iași spre sfârșitul anului 1943 popas impus de apropierea frontului de localitate.

Muscelenii și-au dovedit și de această dată deplina înțelegere a situației și s-au manifestat ca atare. Din relatările col. dr. Ion Danoiu din Domnești-Argeș rezultă că, în calitate de elev al acestui liceu nu a simțit lipsa Iașului, excepție făcând unele condiții legate de spațiile destinate pregătirii.

În anul 1946-1947 liceul s-a reîntors la Iași.

A urmat reforma învățământului din 1948 în cadrul căreia Direcția Liceelor Militare a fost desființată și o dată cu aceasta și rețeaua de învățământ militar preuniversitar a fost supusă unor transformări mai mult de ordin structural decât ca scopuri.

Începând din anul 1949 învățământul militar liceal a fost reluat potrivit tradiției românești.

Drept urmare au fost reînființate sau înființate liceele: „Dimitrie Cantemir” la Breaza (1949); „Ștefan cel Mare” la Iași (1953), iar din 1956 la Câmpulung-Moldovenesc; „Mihai Viteazul” la Alba Iulia (1975); „Tudor Vladimirescu” la Craiova (1978); „Alexandru Ioan Cuza” pentru marină la Constanța (1973) iar cele cu profil industrial, muzical etc. reorganizate.

Astăzi învățământul liceal militar există, redus ca număr de unități școlare, dar profilat pe nevoi locale. Gândirea militară contemporană s-a schimbat, arta militară solicită practicanților calități bazate pe multidisciplinaritate a cunoștințelor, reacții prompte la informații, cerințe ce necesită pregătirea timpurie. Războiul în sec. 21 și-a întins tentaculele la orice pas. Instinctul de prevenire și apărare trebuie să facă parte din noi toți, dar mai ales din modul de existență a militarului profesionist al cărui profil trebuie să înceapă din liceu.

Liceele militare au răspuns la timpul lor unor astfel de cerințe și sunt sigur că o vor face și în continuare cu sprijinul organelor în drept și la nevoie al populației.

Locuitorii Câmpulungului de Muscel au trecut printr-o astfel de situație dovedindu-și atașamentul față de ideea pregătirii și formării de cadre militare în măsură să asigure apărarea țării. Municipiul Câmpulung-Muscel rămâne ancorat la salba de localități care au contribuit la formarea elitei militare românești, la imprimarea în conștiința acestei elite a dragostei de țară, a credinței străbune, a demnității și onoarei. Istoria și vestigiile Câmpulungului au fost și rămân probe spirituale și materiale, suport didactic, pentru imprimarea în conștiința celor ce-i trec pragul, a unui mod de exprimare publică dătător de speranță. Fiii acestui oraș, generalii Rizeanu Alexandru, Hepites Constantin, Dona Constantin, Petroianu Ioan și mulți alții, absolvenți ai liceelor militare au fost și rămân spiritual printre purtătorii de drapel ai identității noastre ca popor, ai istoriei noastre naționale.

„Este bine – spunea Nicolae Iorga – să amintim oamenilor din când în când despre înaintași și faptele lor”.

Suntem bucuroși să o facem și noi astăzi.

Muscelan de origine, Ion Mihalache s-a manifestat în cadrul activității sale de învățător și om politic pe coordonatele slujirii intereselor naționale, lucrarea de față propunându-și conturarea personalității sale din perspectivă cultural-educatională și politică, cele două aspecte îngemănându-se.

La 15 februarie 1882 la Golești-Badii, un sat din zona de podgorie a județului Muscel, se naștea Ion Mihalache în cadrul unei familii numeroase și sărace.

Copilăria și-a petrecut-o într-un mediu în care se punea mult preț pe muncă, precepte creștine și legături de rudenie.

A urmat școala primară în satul natal sub îndrumarea învățătorului Nicolae Cristescu; ulterior a fost trimis cu bursă la Școala Normală “Carol I” din Câmpulung Muscel, pe care a absolvit-o în primul an al secolului XX.

Activitatea didactică și-a început-o la 20 august 1901 în comuna Ludești, județul Dâmbovița, fiind continuată din 1 septembrie 1903 la Topoloveni, unde se va dedica în primul rând instruirii și educării copiilor din satul natal, transformând școala sătească într-un focar de iluminare.

Luna noiembrie a anului 1903 l-a găsit pe tânărul învățător satisfăcându-și stagiul militar la Regimentul 30 Muscel, după încheierea acestei etape din viața sa, revenind la catedră.

Concepția sa despre ceea ce reprezenta educația a fost exprimată în cadrul Conferinței generale din județul Muscel, consacrată învățării istoriei. Astfel, Ion Mihalache susținea că “scopul educației constă în dezvoltarea sentimentului și conștiinței naționale, spre a se asigura prosperitatea poporului.”¹

În calitatea sa de învățător participă în aprilie 1907 la un curs de perfecționare la Câmpulung, prezentând aspecte privind metodică predării Abecedarului și a Lucrului manual.

La 13 mai 1910, prin decizia lui Spiru Haret, ministru al Instrucțiunii Publice, era înaintat la gradul de institutor în urma examenului dat la București.

Devotat profesiei sale de învățător, Ion Mihalache se prezintă la Congresul învățătorilor din București din 28 – 30 decembrie 1913. În această împrejurare devine președintele Asociației Generale a Învățătorilor din România.

În paralel și complementar cu activitatea de învățător, Ion Mihalache a fost preocupat de problematica satelor. Figură importantă a mișcării cooperatiste din județul Muscel, în decembrie 1908 devenea controlor de bănci populare și cooperative sătești. Pentru a-și îndeplini această funcție cu responsabilitate, și-a suspendat funcția de învățător în perioada 10 mai 1909 – 8 ianuarie 1910.

În ceea ce privește meleagurile muscelene, activitatea desfășurată de Ion Mihalache între 1911 și 1916 a dat numeroase rezultate: s-au constituit 2 obști de cumpărare de moșii, 15 bănci populare și 2 mori.

O altă dimensiune a activității sale a fost cea politică. Astfel încă din anii 1903 – 1904 Ion Mihalache aducea în discuția tinerilor învățători cu care își făcea stagiul militar crearea unui “cerc țărănesc”. Ulterior, în 1906, în urma Congresului băncilor populare, s-a constituit un nucleu de Partid țărănesc. S-a ales un comitet de conducere, s-a redactat programul politic și s-a inițiat procedura de înscriere de membri, desăvârșită de Vasile Kogălniceanu, secretarul Comitetului de conducere. Totodată s-a hotărât ca țelul luptei politice din acel moment să vizeze trimiterea în Colegiul III a unor reprezentanți autentici ai populației din mediul rural.

Omul politic născut pe meleagurile muscelene considera că un rol important în ceea ce privește dezvoltarea conștiinței politice a țăranilor trebuia să îl aibă intelectualitatea rurală, văzută ca parte activă în procesul de emancipare a lumii satului.

Declanșarea războiului de reîntregire a neamului în 1916 a fost încă un prilej pentru Ion Mihalache de a-și demonstra atașamentul pentru cauza națională. Astfel a participat, în calitate de ofițer la luptele de la Mărășești, fiind decorat pentru faptele sale de eroism cu însemnul “Ordinul Mihai Viteazul”.

Începutul anului 1918 a reprezentat nu numai desăvârșirea unității naționale dar și constituirea la București a Partidului Țărănesc, sub conducerea învățătorului Ion Mihalache. Printre punctele programatice înscrise în actul de constituire a partidului merită a fi amintite: împrăștierea țăranilor, trecerea în proprietatea statului a resurselor subsolului, înfăptuirea reformei administrative în sensul asigurării autonomiei până la nivelul comunelor rurale, intensificarea mijloacelor de pătrundere a culturii în popor, prin crearea de noi așezăminte culturale, autonomia bisericii, reforma serviciului sanitar. Aceste puncte reliefau concepția și dezideratele păturilor mici și mijlocii din mediul urban și rural. Ideologia noului partid, inspirată din doctrina țărănească, promovată la sfârșitul secolului XIX, de Constantin Dobrescu-Argeș, urmărea, ținând seama de preponderența țăranimii în societatea românească, crearea unei pături țărănești mijlocii care să joace un important rol economic și politic în România reîntregită.

În ceea ce privește personalitățile care au aderat la noua formațiune politică, acestea proveneau atât din mediul politic cât și din cel cultural: Constantin Stere, Virgil Madgearu, Grigore Iunian, Cezar Petrescu, Dem Teodorescu.

Unul dintre efectele determinate de Marea Unire din 1918 a fost acela al declanșării unui proces unificator la nivelul diverselor instituții administrative care activau în provinciile noi alipite, proces ce a cuprins și partidele politice care prin activitatea lor au contribuit la consolidarea Unirii. Dacă Ardealul și Banatul erau dominate din punct de vedere politic de către Partidul Național, condus de Iuliu Maniu, în Vechiul Regat scena politică era reprezentată în special de către Partidul Național Liberal și proaspătul Partid Țărănesc.

Treptat după o îndelungată tatonare care a avut la bază un fundament ideologic comun, la 10 octombrie 1926 s-a realizat fuziunea între Partidul Național și Partidul Țărănesc, constituindu-se cea mai mare forță politică a țării, Partidul Național Țărănesc, al cărui vicepreședinte devenea Ion Mihalache. Toamna anului 1928 a

reprezentat momentul organizării alegerilor în urma cărora P.N.Ț. devenea partid de guvernământ obținând 78% din voturile electoratului.

În perioada 1928 - 1933, România a fost condusă cu intermitență, vreme de trei ani și jumătate de guverne național-țărăniște, prezidate succesiv de către Iuliu Maniu, G.G. Mironescu și Alexandru Vaida-Voevod. În cadrul acestor guverne Ion Mihalache a deținut funcțiile de ministru al Agriculturii și Domeniilor și ministru de Interne.

Deceniul patru al secolului al XX-lea a marcat intrarea vieții politice din România într-o fază de accentuată instabilitate, datorată cu precădere atitudinii Regelui Carol al II-lea care era dominat de dorința instaurării unui dictaturi personale, făcând tot ce i-a stat în putință pentru a dezorganiza viața politică națională.

Acțiunea de condamnare a încălcării principiilor democratice și a comportamentului suveranului a dus la imposibilitatea revenirii partidului la conducerea țării. Din dorința de a rămâne la guvernare, o grupare a partidului, în frunte cu Alexandru Vaida-Voevod, a adoptat o poziție procarlistă, în urma căreia a fost nevoit să părăsească partidul, în timp ce Iuliu Maniu s-a retras de la conducerea partidului.

Astfel, noul lider al Partidului a devenit Ion Mihalache, mandatul său cuprinzând perioada 1933 – 1937, an în care, urmare a angajamentului regelui față de liderul țărănist, acesta a fost însărcinat cu formarea noului guvern, suveranul punând condiția reprezentării în cabinet a grupării Vaida, ceea ce însemna despărțirea lui Ion Mihalache de Iuliu Maniu. Personalitatea musceleană a refuzat oferta și s-a retras de la conducerea partidului, al cărui președinte a redevenit Iuliu Maniu.

Ca urmare a pierderilor teritoriale din 1940 și fiind un apărător al granițelor României Mari, Ion Mihalache s-a înrolat ca voluntar în războiul de eliberare a Basarabiei în 1941, oprindu-se însă la Nistru, hotar firesc al țării în concepția sa.

Alături de Iuliu Maniu, patriotul muscelean, susținător al revenirii României în tabăra Aliaților Occidentali, a acționat până la 23 August 1944, pentru scoaterea țării din războiul purtat alături de Axă.

Actul din august 1944 a reprezentat revenirea țării la o viață politică normală. Nu pentru mult timp. Treptat, susținuți de către Moscova și Armata Roșie, comuniștii au pus în aplicare planul de comunizare a țării, un aspect al acestui plan fiind și acela al marginalizării oamenilor politici care se opuneau instaurării dictaturii partidului unic. Astfel, unul dintre oamenii politici de seamă care a fost înlăturat din viața politică a fost și Ion Mihalache, căruia nu i s-a permis participarea la alegerile din noiembrie 1946, invocându-se prezența sa ca voluntar pe frontul de Răsărit.

Alegerile din 1946, câștigate prin fraudă de către Partidul Comunist și sateliții săi, a reprezentat un nou pas spre instaurarea regimului de dictatură comunistă în România. Puternica rezistență reprezentată de Partidul Național Țărănesc a determinat intensificarea acțiunilor Partidului Comunist în vederea scoaterii de pe scena politică a țării a unui partid susținător al principiilor democratice și păstrării legăturilor cu marile democrații occidentale.

Încercarea eșuată de fugă din țară a unor lideri țărăniști, printre care și Ion Mihalache, a fost folosită ca pretext de către guvernul dominat de Partidul Comunist

pentru arestarea conducătorilor Partidului Național Țărănesc și dizolvarea acestei formațiuni politice.

Ca și multe alte personalități ale vieții politice, Ion Mihalache va cunoaște calvarul temnițelor comuniste timp de 16 ani (1947 – 1963). Se va stinge din viață după 10 ani de la moartea patriotului Iuliu Maniu, în penitenciarul de la Râmnicu-Sărat, fiind supus unui adevărat regim de exterminare.

Personalitate publică de prestigiu, reprezentant al elitei românești interbelice, făuritoare a României Mari, Ion Mihalache, și-a pus de-a lungul vieții eforturile în slujba intereselor naționale ale poporului român, eforturi stăvilite de regimul dictatorial comunist al cărui reprezentanți își propuseseră distrugerea a tot ceea ce însemna elită românească, opusă celor fără neam și fără Dumnezeu.

În loc de încheiere ținem să amintim cuvintele lui Corneliu Coposu: “Era un bărbat tipic de la munte, avea mersul sprinten și vioi, avea o energie impresionantă. Purta cu sinceritate costumul național, aceasta pentru a marca și în acest fel identificarea lui cu țăranimea.

Ion Mihalache a rămas marele erou al țăranimii și în fața morții, și se numără printre personalitățile de excepție ale poporului român.²

Aparat critic

1. Apostol Stan – “Ion Mihalache. Destinul unei vieți”, pag. 11.
2. Coordonatori Ion Diaconescu, Gabriel Țepelea – “Ion Mihalache în fața istoriei”, pag. 32.

Bibliografie:

1. Coordonatori Ion Diaconescu, Gabriel Țepelea – “Ion Mihalache în fața istoriei”, Editura Gândirea Românească, București, 1993, pag. 14 - 32.
2. Coordonator Dinu C. Giurescu – “Istoria României în date”, Editura Enciclopedică, București, 2003, pag. 353.
3. Ion Mamina, Ioan Scurtu – “Guverne și guvernanți (1916 – 1938)”, Editura Silex, București, 1996, pag. 208 – 209.
4. Apostol Stan – “Ion Mihalache. Destinul unei vieți”, Editura Saeulum, București, 1999, pag. 7 – 37.

MORILE DE APĂ DIN CÂMPULUNG ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA

Aurică SMARANDA

Moara de apă a fost cunoscută încă din timpurile romane. Vitruvius (Marcus Vitruvius Pollio) arhitect roman, în secolul I î. H., în lucrarea sa „De Arhitectura” pomeneste, la capitolul „Despre roțile mișcate de apă”, și „Despre morile de apă”, denumind această instalație tehnică „machina”, de unde s-a împământenit verbul a măcina¹.

După cucerirea Daciei de către romanii lui Traian, desigur că moara de apă a fost introdusă și pe teritoriul de astăzi al țării noastre, mai ales că relieful era brăzdat de foarte multe cursuri de apă la munte și deal și unde terenul era apt de a se construi o moară cu roată acționată de către puterea apei.

Cunoscându-se forța de împingere a șuvoiului de apă s-a răspândit construcția morilor, a pivelor, a vâltorilor, a dârstelor, în lungul „râurilor de mori” așa cum a fost „Râul Târgului” ce străbate în lung municipiul Câmpulung Muscel, despre care pomeneste C.C. Giurescu în „Vechimea măiestriilor și a morii de apă”².

Intrată în tradiție precum și în muzică, „roata morii” a acționat în acest oraș felurite instalații plasate pe malul drept al Râului Târgului încă din vremuri îndepărtate, mori ce de multe ori sunt pomenite în documente istorice. O carte de danie din 1 septembrie 1641, a jupânesei Elena, scrie: „Așisderea am socotit... deci câte moșii am scos de am dat pe la mănăstiri, ales-am parte și moșia mai bună unde zac oasele dumnealui (*soțul ei n.n.*) la mănăstire la Câmpulung, le-am dat Crețuleștii cu casele, cu grădina, *cu moara*, cu livezi și cu tot venitul de peste tot hotarul, ce scriu zapisul și cărțile de moșie...”. Într-o tocmeală din 1702 pentru construirea unei mori se consemnează: „Precum să știe că având noi tocmeală cu dumnealui să-i facem moară de la Câmpulung, noi tăiem lemnele, noi să facem zăgazul, iar dumnealui să-ș care lemnele, parii morii toți și 8 temelii (grinzi lungi) ale grătariului și sânt 15 lemne să le care oamenii mănăstirii... și de afară și din casa morii și jgheaburi și căpriorii și lații și verghiile (verghele de lemn), babele (stâlpii morii), lăturoi, toate le cărăm noi, iar fiarele și pietrele să fie toate ale dumnealor”. Un alt document atestă: „... când scaunul domniei era la Câmpulung și la Argeș, cerșetorii aveau un sat în județul Muscel numit Măceul (Mățul n.n.), „sat vechi al săracilor din orașul domniei mele Câmpulung, cu dealuri frumoase între care Chiciura și Desagii lui Vodă”, scutit pentru ajutorul lor de dări. Era la Câmpulung și o moară făcută pentru satul acesta și destinată pentru nutrimentul lor”³.

Denumirea de moară era dată și instalațiilor care nu măcinau porumb sau grâne. Așa mori erau fabricile de hârtie, de acționat fierăstraiele, gaterile, pivele, dârstele, morile de ulei și altele, unele neavând roți ci cupe (linguroaie) de lemn adică, într-un cuvânt moderna turbină”

Pentru ”a da apă la moară” erau necesare unele lucrări hidrotehnice în sensul de a abate toată sau numai o parte din debitul râului în apropiere, pe malul căruia se

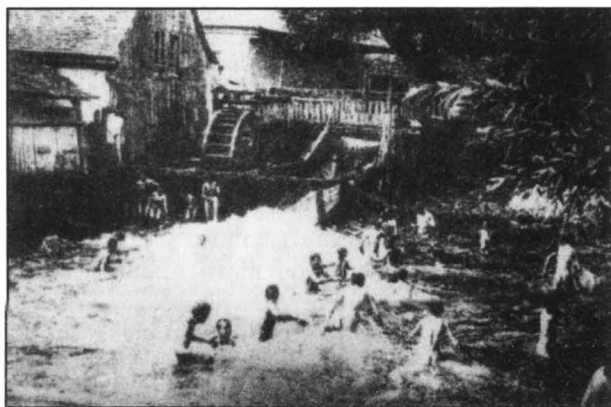
construia moara. Albia nouă creată a luat numele de răstoacă sau iaz. În zona Câmpulungului s-a împământenit termenul de iaz de-a lungul căruia se află locul sau locurile (vadul sau vadurile) de moară care se negociau pentru *vânzare*. În anul 1630 s-a vândut un vad de moară „135 galbeni gata”.

În Câmpulung vadurile de moară intrau în proprietățile sacre ale câmpulungenilor care nu puteau fi înstrăinate. Radu Mihnea, pe care Papa Grigore al XV-lea îl numea Radulio Mihno Corvino Valachiae Principii (1611-1616) dă hrisov la 7 mai 1615 „... nimenea n-avea voie a cumpăra de la orășeni nici case, nici locuri în oraș, nici delniță la câmp și la vii, nici livezi în Muscel, nici vad de moară...”, nu putea moșneanul câmpulungean la străin ci orășean la orășean⁴.

În anul 1860 în România erau 6771⁵ de mori. În Câmpulung ne spune C. D. Aricescu erau în mijlocul sec. al XIX-lea un număr de 19 mori cu un venit anual de 11400 lei, 7 dârste cu un venit anual de 1700 lei și 8 pive cu un venit anual de 1050 lei⁶. Marele dicționar geografic numără la sfârșitul sec. al XIX-lea în Câmpulung Muscel 17 mori și mai multe pive și dârste.

În perioada de după primul război mondial (1916-1919) până în anii 1950-1952 în orașul Câmpulung Muscel existau mai multe mori cu roată pe apă.

În partea de nord a orașului am văzut moara cu roată pe apă a lui Iancu Buduluca. Această moară avea maie sau ciocănele, deci o pivă pentru postavuri grele (abale, dimii) din care se făceau sumane, cioareci și dolmanuri, pieptare de lână. Moara avea și vâltoare pentru spălătul scoarțelor, pocladelor, coverturilor sau covoarelor. Buduluca, om întreprinzător avea un mic abator și fabrică de mezeluri și câmățarie pentru care utiliza la spălat apa Râului Târgului capturată în iazul morii.

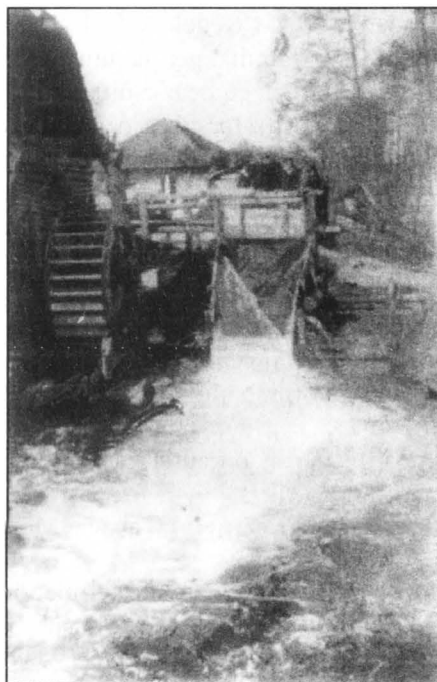

Moara Iriminoiu situată în aval de moara Buduluca, dar pe stânga iazului (caz unic), numită și „fierăstrăul de zăvoi”. Se afla în zăvoiul de peste iaz cam în dreptul străzii Transilvania de astăzi. Prelucra lemn adus de apă (bușteni). A dispărut în perioada 1925-1928, utilajele au fost demontate și vândute, iar zidurile s-au ruinat. Iriminoiu a fost și proprietarul zăvoiului, (pădure de anini) dintre iaz și cursul normal al Râului Târgului. De altfel în adresele scrise la începutul sec. XX pe corespondența

poștală către locuitorii fostei străzi Venus (actualmente *lt. Ernest Oncica*), se specifica „lângă fierăstrăul din pădure”.

În locul de vis-à-vis al morii Iriminoiu în dreapta iazului, a fost moara Constantin Dinulescu (zis Bărbosul). Avea o mare barbă care îi ascundea cicatricele căpătate în luptele din primul război mondial. Moară cu roată care prelucra lemnul; producea partea lemnoasă a periilor, bidinelelor, pensulelor și alte obiecte de mărime mică și medie.

La 300 metri aval de Dinulescu era moara cu roată de apă a fraților Ștefan și Gigio Olivotto. Era situată în capătul străzii Venus (acum Oncica). Avea circular, banzic, strung pentru lemn, burghie. Prelucra lemnul pentru bidinele, perii și altele. Folosea mână de lucru din cartierul Schei. Olivotto făcea parte dintre familiile italiene, plecate din cauza „extremei sărăcii” existente în acel timp în provincia lor natală Trente (Trentino) și așezate în Câmpulung pe la mijlocul sec. al XIX-lea. „*Buni meseriași*” ei s-au încetățenit în orașul de la poalele Păpușii și Iezerului unde au devenit întreprinzători profitabili și familii respectate în urbea de azil, ca de exemplu: De Nicollo, Olivotto, De Bona, Oreste Anghel, Daldoș etc.⁷.

Moara Gheorghe Teșileanu (mort în al doilea război mondial împotriva bolșevicilor). Acest întreprinzător tânăr a construit o moară de tip special, nu cu roată ci cu turbine (ax cu palete, linguroaie sau cupe) de lemn peste care șuvoiul de apă de pe scoc venea cu viteză și învârtea tot mecanismul. Era o curiozitate în tot orașul. Măcina porumb de grâu, făcea mălai și făină de grâu, avea valțuri și înnobila mălaiul. Era o instalație modernă la vremea aceea. Mai avea vâltoare unde tot orașul își spăla

covoarele, pocladele, cergile etc. A fost construită între anii 1936-1937 numai din scânduri, stâlpi de lemn etc.

Teșileanu Gheorghe era fratele mai mic al fraților Nae Teșileanu patron cu brutărie și franzelărie (două cuptoare mari) și Țoi Teșileanu cu magazin de „coloniale și delicatese” dar vindea și mălai, grâu, tărâțe și altele. Au fost închiși în pușcărie, averea naționalizată și apoi lăsată de izbeliște.

În continuare în aval la circa 1 km. era moara lui Istrate Georgescu. Moară cu roată de apă care prelucra lemnul într-un model mai modern în sensul că fabrica mobilă, binale și alte piese de lemn. Proprietarul avea doi băieți: Dumitru (Titi) Georgescu, ofițer de cavalerie, luptător în campania 1941-1944 în răsărit; prizonier la ruși, nu și-a încălcat jurământul depus. A fost decorat cu Coroana României cu spade în grad de cavalier, Coroana României cu spade în grad de ofițer cu panglică de virtute militară, Crucea de Fier germană clasa a III-a. În timpul marelui incendiu din 1934 la Mănăstirea Negru-Vodă, cercetaș fiind a dovedit spirit de sacrificiu și curaj în salvare de vieți și bunuri. A fost decorat cu Virtutea Cercetășească și Straja Țării. Al doilea fiu Grigore (Ghighi) Georgescu a fost elevul care a îngrijit mormântul ofițerului german căzut în luptele de la Mateiaș în primul război mondial și înmormântat la mănăstirea Negru-Vodă pe a căruia cruce, pusă de Regele Carol II, era scris: FREIHER von PFEFFEN. În perioada anilor 1960 familia germanului a deshumat militarul și l-a reînhumat în Germania; crucea s-a stricat cu ocazia nivelării terenului⁸.

Moara Predoiu. Acest întreprinzător avea o moară „dublă” adică avea două roți pe apă paralele. Era o moară mare, Măcina porumb și grâu. Se spunea pe atunci „că era o moară sistematică” avea valțuri ca și Teșileanu. Proprietarul avea pe strada Frații Golești, depozit de țiglă pe care o aducea din fabrica din Jimbolia (Banat). Predoiu morarul avea și o brutărie vis-à-vis de moară care aproviziona centrul orașului.

Moara Grigorescu, morar și butar. Avea moară pe același iaz ce curgea din nordul orașului și beneficia de spațiu pentru dejugarea boilor, căruțașii fiind mai prezenți la această moară. Măcina porumb și grâu. Era o moară construită din piatră și cărămidă.

Mai la vale era moara cu roată Laurențiu Fundescu, care avea tâmplărie mecanică pusă în mișcare de roata morii.

Moara Apostolescu, situată în cartierul Tabaci. Moară cu roată pe apă care măcina porumb și grâu.

Toate aceste mori formau ceea ce se numește mica industrie care oferea sute de locuri de muncă și hrănea familii întregi de meșteșugari. Toate aceste mori au fost închise între anii 1948-1952 iar iazul a fost desființat.

NOTE

1 C.C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolul XV și începutul secolului XIX*, Editura științifică, București, 1973, p. 127

2 Ibidem, p. 141

3 Constantin Rădulescu-Codin, *Câmpulungul Muscelului*, Editura Librăria Ioan Staicu, Câmpulung-Muscel, 1925, p. 156-157 și 179; Tudor Pamfile, *Industria casnică la Români, tip. Cooperativă*, 1910, p. 178-179.

4 C. Rădulescu-Codin, op. cit. p. 156

5 Tudor Pamfile, op. cit. p. 179

6 C. D. Aricescu, *Istoria Câmpulungului*, II, p. 159

7 Ion Andreiță, „În căutarea unui *El Dorado transilvan*” în *România Liberă* din 17 apr. 2003

8 Informație verbală de la ofițerul veteran Dumitru Georgescu, câmpulungean, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

ION BOBOCEL: UN MUSCELEAN PROMOTOR AL SPORTURILOR TEHNICE

Nicolae PETRESCU
Cristian BACIU

Prestigiul unor biografii exemplare îl dă, de multe ori, un soi de neastâmpăr care trădează un spirit viu, efervescent. Uneori, lucrarea unui astfel de spirit se revarsă în idei originale, alteori în rodul mâinilor, alteori în amândouă. Acesta din urmă este și cazul lui Ion Bobocel, un muscelan care s-a încăpățânat să dea visurilor copilăriei formă, viață și destinație. Un om ale cărui idei, proiecte și realizări au înseninat zilele multor copii și tineri de pe la noi înfierbântându-le imaginația, punându-le mințile și mâinile la lucru și împlinindu-le sufletul năpădit de dorințe și curiozitate.

Ion Bobocel a văzut lumina zilei la 16 mai 1917, la Pitești, într-o familie numeroasă. Fiind unul din zece copii la părinți, e greu de presupus că ar fi avut parte de prea mult răsfăț. Poate și acestui fapt îi datorează tonusul cu totul special și spiritul inventiv, cercetător. Și poate că tot aici am putea afla motivația pasiunii sale de mai târziu în proiectarea și construirea atâtor aeromodele, navomodele și automodele – în fond, tot atâtea jucării minunate cărora le va fi dus dorul în copilărie, simțind nevoia apoi să le dăruiască altor copii, mai norocoși decât dânsul.

Pentru generațiile tinere, oameni de felul lui Ion Bobocel sunt lecții vii de dirigiență. Pare a ne spune portretul domniei-sale: "Iată că poți să rămâi copil până la sfârșit, și e bine așa; iată că poți trăi viața ca pe o aventură, și e bine așa; iată că poți visa frumos și îi poți invita pe mulți la ospățul visurilor tale, și e bine așa; dar nici visurile, nici aventura și nici copilul din inima ta nu vor avea culoare și se vor vesteji dacă nu ești, printre și peste toate cele, om serios."

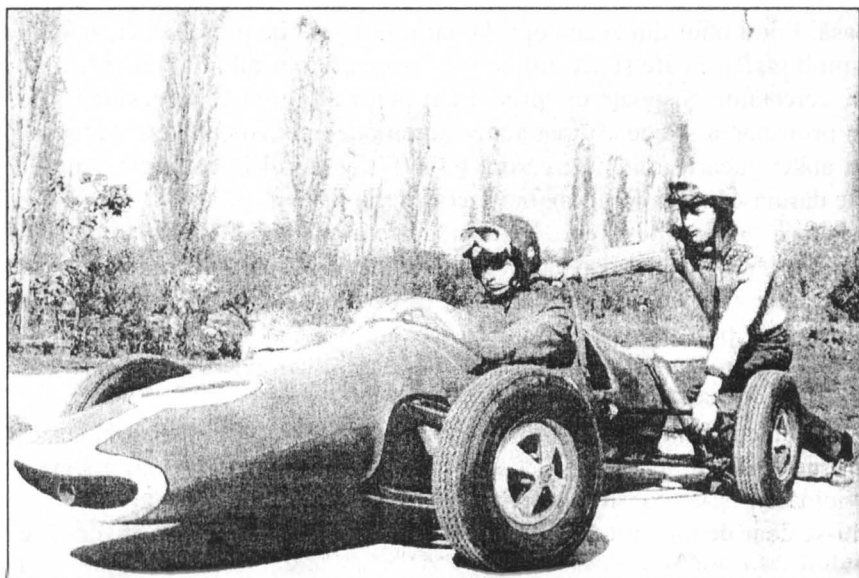
Pe bunicul domniei-sale îl pomenește Ion Bobocel cu vădită mândrie. Și vom vedea de ce. Născut în 1839, a fost primul locuitor al cătunului rucărean Podul Dâmbovicioarei; și-a construit singur locuința și a săpat primul puț al satului. Ajutându-se doar de un cuțit și un fierăstrău, a meșterit o vârtelniță de tors fire de lână și un război de țesut. Avem de-a face, iată, cu un deschizător de drumuri. Pasionat vânător de urși, jderi, cocoși de munte, era deseori invitat să participe la vânătorile regale, ca țintaș de elită. După ce a adus pe lume doisprezece copii, bunicul a adormit întru Domnul la venerabila vârstă de 96 de ani. Este vorba de încă unul din acele destine grele, apăsate, de vatră românească veche, în fața cărora nu putem să nu luăm aminte, cu pălăria în mână.

Chemarea irezistibilă a adevăratei vocații îl smulge pe tânărul Bobocel de pe făgașul cuminte ce s-ar fi așternut înaintea sa după absolvirea Academiei Comerciale – instituție pe care o părăsește după numai un an de studii, pentru a se dedica aviației. La vârsta de 18 ani îl aflăm deja preocupat de aeromodelism și totodată urmând cursurile de zbor fără motor de la Sânpetru-Brașov. Nesăbuiință tinerească? Spirit gratuit de aventură? Se pare că nu – pentru că, iată, patru ani mai târziu îl găsim deja angajat ca

șef de laborator al Centrului Național de Aeromodele de pe lângă Federația Aeronautică Regală Română. Este un prim post de răspundere a cărui autoritate confirmă că Ion Bobocel își adălmecase corect destinul.

După încă un an, în 1940, obține brevetul de zbor cu motor și este mobilizat la Flotila 3 Aviație, Escadrila 113. Merge pe front până la 15 octombrie 1941, după care este trimis în Germania pentru un schimb de experiență în aviație.

Avem așadar dovada că modelismul nu era pentru Ion Bobocel doar un vis cochete de tinerețe, ci o adevărată antecameră în explorarea unui domeniu la care, să recunoaștem, mai toți băieții visează. Toți visăm zborul, dar câți oare consimțim la trivaliul chinuitor care ne desparte de împlinirea visului? Din fericire, rigorile acestui domeniu sunt un criteriu de selecție care salvează foarte multe alte profesii... bărbătești, ca să zicem așa. Într-adevăr, dacă zborul pe aparate ar fi fost o îndeletnicire ușor accesibilă, e lesne de imaginat că majoritatea bărbaților ar fi fost de mult în... aer. Ca să facem dreptate, putem include aici și un procent feminin, dacă e să ne gândim fie și numai la Smaranda Brăescu, în fond.

Așadar, Ion Bobocel a fost unul dintre cei care și-au îndrăznit visul până la capăt. Dar cine a gustat beția înalturilor nu poate să nu simtă, într-o bună zi, că zumzetul motoarelor trădează, parcă, autenticitatea sentimentului cu aroganța gregară a cuceritorului fără chemare. Devii de-a dreptul gelos pe vulturi, pe majestatea zborului lor tăcut, sfâșiind implacabil pânzele albastre, ca o sabie japoneză, fără icnete și opinteli cu miros de kerosen. Ca să nu mai lungim vorba, nu-ți mai rămâne să faci atunci decât ce a făcut Ion Bobocel în 1942, când pământul se cutremura încă de greața războiului: să-ți iei, adică, brevetul de zbor fără motor, să poți plana legal deasupra unei lumi convulsionate, să plutești fără zarvă pe marile fluvii de aer, la înălțimi de unde planeta arată, încă, frumoasă.

Mijlocul veacului îl găsește pe Ion Bobocel într-o postură ceva mai cuminte. După ce își umpluse sufletul cu iubirea înalturilor, el se întoarce pe pământ, căruia îi refuză însă încă o dată forța de atracție brutală, grosolană, eschivând inteligent cu pasiunea pentru un alt fluid: apa. Se implică la fel de serios în sporturi nautice, întrucât, iată, devine șeful tehnic al atelierului de ambarcațiuni sportive din București unde realizează primele caiace de unul, două și patru locuri – ca să nu mai vorbim de contribuția substanțială la realizarea bazinului hidrodinamic de antrenament pe timp de iarnă, în anii 1949-1950. Era singurul bazin de acest fel din țară, prima facilități care a permis caiaciștilor români să rezolve handicapul unor pauze mult prea lungi în extrasezon, de natură a le limita nemeritat performanțele în competiții internaționale.

Cum primele iubiri au însă rădăcini adânci, cartea de muncă îl părăște pe ilustrul nostru personaj astfel:

- 1950-1952: șef al Serviciului Aeromodele în cadrul Comisiei Centrale a Aviației Sportive;
- 1952-1955: cercetător la Institutul de Mecanică Aplicată Traian Vuia;
- 1952: obține brevetul de parașutism. Ei, da, nu putea să rateze tocmai această ipostază a zborului!... În cronologia biografiei sale, momentul pare a fi un fel de întoarcere la sol, de împăcare cu pământul pe care-l tot ocolise, ca un împătimit rob al fluidelor;
- 1956-1957: comandant și director al aeroportului Satu Mare, din partea Societății TARS, astăzi TAROM;
- 1966-1968: șef al Serviciului Aeromodele la Aeroclubul Central Aurel Vlaicu. Privim aici frumusețea unei bucle rotunjite asupra ei însăși: omul acesta a făcut mai întâi machete, apoi a zburat, apoi s-a întors, apărut de Dumnezeu, să facă alte machete, cu amintirea vântului în aripi. Lucrare merită, de altfel, a le trezi și altor vlăstare de om dorul sublim, ancestral, al zborului.

De aici înainte, Ion Bobocel se cantonează la sol. Asta nu înseamnă însă că renunță la visuri, ori la împlinirea lor. Dacă nu mai avem aripi, avem roți și volan! Și uite-așa, în 1968, când mai tot românul era speriat că anumite șenile amenințau anumite pajiști din ogradă străină, pașnicul Bobocel proiectează și construiește primele karturi din România. O lume de zgomot, fum și exaltare copilărească (sau “pionierească” am putea spune, ca să fim în ton cu vremurile).

Un an mai târziu, fără nici o milă pentru sfânta noastră birocrație națională zămisitoare de penibilă inerție și stagnare, Ion Bobocel îi înfrânge ultimele rezistențe și îi smulge o plecăciune legalizată înaintea Comisiei Naționale de Karting și Deltaplanorism de pe lângă Federația Română de Modelism. Secretarul general al acestei federații este nimeni altul decât Ion Bobocel, fondatorul ei. Asta, după ce noile discipline mai sus pomenite fuseseră refuzate pe rând de Federația Moto, de Automobil Clubul Român și de Federația Română de Aviație. Victoria lui Ion Bobocel devine și victoria puștilor care fac “Vrum! Vrum!” cu buzele țuguiate și cu ochii aprinși, ca niște eșapamente neastâmpărate de Formula 1. Au urmat, firește, primele confruntări, primele competiții.

În 1975 maestrul se retrage sub umbrela binemeritată a pensionării. Nu găsește nici aici adăpost însă (și, la drept vorbind, nici nu credem că l-ar fi căutat cu prea multă osârdie) pentru că, iată, doi ani mai târziu este chemat să proiecteze și să construiască cele șapte avioane de epocă pentru filmul *Aurel Vlaicu*. În fond, cui altcuiva să-i fi cerut acest distins omagiu dacă nu visătorului al cărui suflet de copil a hrănit atâta rod? Și cum nimic nu e întâmplător, credem noi că nu degeaba i se spunea, la o vârstă venerabilă, “Puștiul”. Avem aici încă un caz în care porecla se răstoarnă în renume, pentru că ascunde în sâmburele unui cuvânt taina unei vieți. De multă lume necunoscut, maestrul Ion Bobocel este PUȘTIUL unei țări întregi, fiindcă a îndrăznit să viseze visurile înaripate ale copilăriei – între aureola unui Henri Coandă, pe care a avut bucuria să-l cunoască personal, și coșmarul unor vremuri în fața cărora nu s-a dat prins.

Destinul împlinit al lui Ion Bobocel ne face să credităm copilăria cu mai multă smerenie și ne face să răsuflăm ușurați aflând că maturitatea nu-i întreagă fără zâmbetul poznaș al puștiului din inima ei. “Căci cine se smerește se va înălța, iar cine se înălță se va smeri”, spune Cartea Cărților.

Să-i mulțumim maestrului Ion Bobocel pentru lecția de dirigenție care, pe domnia-sa, l-a costat o viață de om. Iar dacă am omis câte ceva din biografia acestui om, ne rugăm de iertare. Dânsul știe mai bine însă că o viață de om nu începe într-un degetar. Știe asta pentru că a fost mai aproape de nori, de soare și de unduirea apei decât mulți dintre noi ceștilalți, oameni ai pământului. Îi cerem deci îngăduință. Și suntem încredințați că ne-o va da, cu același surâs șugubăț pe care-l dorim pe obrazul copiilor noștri – și, de ce să ne mai ascundem, și pe obrazul nostru.

Donația făcută Muzeului Municipal Câmpulung de Giorgio de Nicolo, fiul constructorului, în 1994, cuprinzând 55 documente și fotografii, mi-a permis să conturez un modest portret al lui Giovanni Battista de Nicolo, omul care și-a marcat trecerea prin lume ridicând din piatră și cărămidă edificii între zidurile cărora s-au perindat generații.

Privirea sa albastră s-a fixat asupra lumii pentru prima dată în 1887 în localitatea Formi di Sopra din Italia, într-o regiune cu un ridicat potențial turistic. Pe fațada casei natale, demolată în 1966, se păstrase vechiul blazon al familiei descendentă din conții de Savorniano, conform însemnării de pe spatele fotografiei făcută după un clișeu din 1920. Părăsește țara natală la 13 ani, stă 12 luni în Germania, apoi în Austria până în 1902 când vine în România unde se afla tatăl său. În tinerețe se întoarce deseori în Italia pentru a-și vizita rudele sau a își satisface stagiul militar așa cum dovedește livretul eliberat în 1909 purtând numărul 1.147. În timpul primei conflagrații mondiale va lupta sub drapelul patriei natale, pentru bravură militară fiind decorat de guvernul italian cu medalia de argint. O întreagă pagină din ziarul italian „La Domenica del Corriere” prezintă pe cei decorați cu aur, argint și bronz, decorațiile fiind marcate prin inițiala materialului din care erau confecționate sub fotografiile ofițerilor și subofițerilor distinși printre care și sergentul major de Nicolo, în dreptul căruia este inițiala A (argint). După război vine în România, se stabilește la Câmpulung unde își întemeiază o familie prin căsătoria cu Viorica Florina cu care va avea trei copii: Giorgio, Virgilio și Cornelia. Nu își va mai părăsi patria adoptivă, unde se va naturaliza, până în 1966, când, la o vârstă înaintată, aproape de 80 de ani, se întoarce în satul natal unde va fi întâmpinat de vechi prieteni și oficialități și unde ziarul local „Messaggero” din 16 iulie îi va marca prezența printr-un articol în care sunt publicate realizările de-o viață ale acestui fiu al localității întors pentru o ultimă vizită.

Pregătirea profesională și-a făcut-o în România unde a absolvit cursuri speciale de inginerie și a organizat și condus o antrepriză. Printre documentele din donație se află un Livret de exercitare a profesiei pe cont propriu eliberat în 1930, valabil un an cu posibilitate de prelungire în care i se recunoaște calitatea de antreprenor și o Adeverință provenind de la Colegiul inginerilor. Aceasta din urmă purtând nr. 77 din 1945 specificând faptul că Nicolo Giovanni Battista este autorizat în conformitate cu legislația din 1938 privind exercitarea profesiei de inginer să execute lucrări pe bază de proiecte întocmite de cei în drept în limitele și cu restricțiile prevăzute de lege. Actul menționează că de Nicolo, deși nu face parte din Colegiul Inginerilor și nu are dreptul de a purta titlul de inginer se supune îndatoririlor și sancțiunilor la care sunt supuși membrii colegiului.

În îndelungata sa carieră de constructor (din 1920 până în 1948) Tita, cum îl numeau cunoscuții, a executat construcții pentru persoane particulare, dar mai ales

pentru beneficiari oficiali precum primăriile, Ministerul Lucrărilor Publice, al Educației, Sănătății etc.

Distrugerile din timpul primului război mondial au făcut necesară intervenția constructorilor fie la solicitarea Ministerului Lucrărilor Publice pentru refacerea caselor distruse de luptele din zonă, fie la cea a ministerelor de resort pentru reconstruirea școlilor, spitalelor, orfelinatelor. Între 1920-1922 de Nicolo va construi Orfelinatul Dragoslavele, va reface casele afectate de război, va ridica școli primare la Câmpulung și Voinești, va transforma fosta vamă Giuvala în Sanatoriu TBC, va face reparații capitale la Cercul Militar și va executa diverse lucrări de construcții și amenajări la solicitarea Primăriei Câmpulung.

De Nicolo împreună cu Dumitru Berechet la Casa Ștefănescu

Până în 1948 numele lui va fi legat de numeroase lucrări de construcție și amenajări din Câmpulung, Mateiaș, Domnești, Schitu-Golești, Cotești, Lerești, Stoenști, Suslănești, Bilcești, Rucăr, Dragoslavele, Rădești etc. zone ușor de acoperit de constructor care se stabilise în orașul de pe malurile râului Târgului pe strada Maior Giurescu nr. 3, unde și-a ridicat o frumoasă locuință.

Multe dintre execuțiile sale se bazuau pe proiecte întocmite de arhitecți de renume precum arh. Balosir (Banca Populară Domnești), arh. Dumitru Berechet (Liceul de Fete, grilajul grădinii publice, numeroase vile) arhitecții Săndulescu și

Davidescu pentru locuințe particulare. De Dumitru Berechet l-a legat nu numai meseria, dar și o prietenie și un respect reciproc, dovadă însemnarea de pe spatele unei fotografii a arhitectului câmpulungean dăruită lui de Nicolo și datată 12 ianuarie 1928: „D-lui T. De Nicolo – celui mai de aproape colaborator al meu” și fotografiile reprezentându-i pe cei doi pe șantierele de construcții.

Numeroase sedii administrative au fost construite de antrepriza lui de Nicolo, anume: primăria din Schitu-Golești în 1932, cea din Stoenеști în anul următor, primăriile din Suslănești și Bilcești în 1935, cea din Rădești în 1943 la care se adaugă lucrări de asfaltare executate la comanda Primăriei Câmpulung.

Pentru Ministerul Educației în calitate de beneficiar a construit importante instituții de învățământ precum: Liceul de fete ridicat de roșu în 1929, Liceul de băieți ridicat și învelit în 1931, căruia i se va adăuga amfiteatrul în 1944 (momente ale construcției au fost immortalizate în fotografii aflate în donație), școala și grădinița din Rădești și școala cu două clase din Stoenеști.

O altă categorie de construcții au fost cele religioase. În 1928 de Nicolo construiește după planurile lui D. Berechet vila Patriarhiei de la Dragoslavele pentru patriarhul Miron Cristea. Un an mai târziu începe lucrările de extindere la mănăstirea Nămăești pe care o mărește săpând în stâncă până la obținerea dimensiunilor actuale. Numeroase lăcașuri de cult vor fi ridicate de antrepriza lui de Nicolo: biserica din Lerești (în 1930), biserica din Stoenеști în 1933 (de la care se păstrează chitanța de achitare a lucrării incluzând și imagini ale noului edificiu), biserica din Corbi în 1937. În 1934 va efectua masive lucrări de restaurare la complexul Negru-Vodă (reface turla, stăreția, casa Matei Basarab) grav afectate de incendiul din acel an. La comanda familiei Ștefănescu în 1938-1939 construiește biserica Flămânda (turla și interiorul vor fi terminate în 1940-1942. În 1944 va efectua reparații la bisericile Sf. Ilie și la Bărâție.

O nouă colaborare cu arh. D. Berechet are drept urmare realizarea monumentului istoric celor căzuți în timpul primului război mondial în zona Valea Mare – Pravăț – Mausoleul Mateiaș construit în perioada 1928-1935 (fotografii document expuse în muzeu prezintă etape ale construcției).

Numeroase instituții de pe raza județului și a orașului au fost ridicate de antrepriza lui de Nicolo: Banca Populară din Domnești în 1923, Ateneul Popular din Câmpulung în 1940, Băile populare din Stoenеști tot în 1940, Spitalul Câmpulung în 1941. În 1942 au fost construite clădirile școlilor agricole din Schitu-Golești, Aninoasa, Ștefănești. Un an mai târziu va ridica Băile populare din Rădești și centrele agricole din Aninoasa și Stâlpeni. Participă la construirea unor întreprinderi ca: Fabrica de cherestea din Căndești în 1929, Uzina electrică Rucăr în 1938-1939, cantina uzinei electrice de la Schitu-Golești în 1940, an în care transformă și fosta fabrică de hârtie.

În același interval (1920-1948) de Nicolo Giovanni Battista a realizat și lucrări particulare în principal case cu prăvălii, vile, case cu parter și etaj ai căror proprietari erau negustori, ingineri, medici, profesori, preoți. Sunt construcții remarcabile din punct de vedere al execuției denotând mare grijă pentru detaliu și finisaj, multe dintre

ele respectând vechea arhitectură, mai ales cele care au fost restaurate (cazul casei Ștefănescu – azi muzeu de etnografie renovat după planurile lui D. Berechet).

Incendiul devastator din 1934 a afectat cartierul Subești și mănăstirea Negru-Vodă care vor intra în reconstrucție pe baze urbanistice noi după proiectul arhitectului D. Berechet, cu sprijinul financiar al rucăreanului Victor Slăvescu – pe atunci ministrul finanțelor și având drept constructor pe de Nicolo.

Gustul rafinat al unor beneficiari precum Dumitru Alimănișteanu, Iancu Anastase, Cristescu Delighioz, Ion Vlădescu, Ion Jinga, frații Purnichescu, medicii Cojanu, Sândescu, Georgescu se reflectă în acceptarea unor proiecte de o deosebită frumusețe, înscriindu-se în varietatea de forme a colectivului, dar și cu elemente din specificul autohton. Meritul constructorului constă în acuratețea și calitatea execuțiilor probate prin timp.

Dacă veacul trecut a marcat Câmpulungul cu o pecete de originalitate și farmec patriarhal, a fost urmarea realizării unor proiecte arhitectonice remarcabile, adevărate embleme pentru acea epocă. Tot atât de adevărat este că fiecare generație își are obiceiurile și inovațiile ei și încearcă să suprimă vechiul, mai ales în domeniul edilitar, să-l înlocuiască cu forme noi și utile, ceea ce în cazul orașului Câmpulung ar fi echivalent cu o mutilare. Tendința actuală, care este o soluție de compromis, vizează conservarea formelor exterioare, fațade, acoperișuri, noul și modernul apărând dincolo de ele.

Motto: „... sunt un scheian din Câmpulung Muscel, cu deschideri naționale și europene, viețuind într-o lume prietenoasă și optimistă”.

(fragment dintr-o scrisoare a lui Ion-Șerban Țicăloiu)

Trăiește în Germania, ajuns a număra trei sferturi de veac pe scara vieții, departe de locul nașterii sale, profesorul Ion-Șerban Țicăloiu. Nu sunt mulți aceia care, în anii vitregi pentru țară, duși de aripa destinului spre cele patru colțuri ale lumii, au avut puterea să privească înapoi fără mânie și să se reîntoarcă la obârșie. Profesorul Ion-Șerban Țicăloiu este unul dintre aceștia.

Formația morală și intelectuală a lui Ion-Șerban Țicăloiu poartă, fără doar și poate, amprenta mediului familial în care s-a format. Tatăl său, eminentul profesor Ion D. Țicăloiu (1891-1970), și-a făcut studiile în Germania, la Berlin, înainte de primul război mondial. După reîntoarcerea în România, a revenit la Hamburg, unde în anul 1924 și-a luat doctoratul cu o teză de lingvistică romanică. La Câmpulung a lăsat o vie amintire în memoria generațiilor de elevi prin temeinicia pregătirii sale profesionale și exigența sa. Colaborator în perioada interbelică al mai multor reviste din țară și străinătate, Ion D. Țicăloiu a plătit în vremea dictaturii comuniste, cu ani grei de muncă silnică la canal, libertatea opiniilor sale.

Eugenia Lăzărescu (1900-1985), mama lui Ion-Șerban Țicăloiu, născută la Brăila, a venit la Câmpulung prin anul 1925, după ce urmasa la București liceul „Regina Maria” și pensionul particular „Moteanu”, unde limba uzuală era franceza. Femeie de o mare frumusețe, feminitate și grație, Eugenia Lăzărescu, Țicăloiu prin căsătorie, a fost o distinsă profesoară de limba franceză la Liceul de fete din Câmpulung Muscel.

Ion-Șerban Țicăloiu, născut la 23 decembrie 1927 în Câmpulung Muscel, a avut parte încă din copilărie de o aleasă educație din partea părinților. Și-a făcut studiile liceale în orașul natal și a urmat cursurile Facultății de Filologie din București, unde a obținut diploma de profesor de limba și literatura română, fiind astfel un continuator al tradiției filologice din familie. Studiile filologice și le-a continuat cu doi ani făcuți la facultatea de Drept. Cariera didactică, întinsă pe parcursul a 36 de ani, și-a desfășurat-o la diferite școli din zona Muscelului, iar în ultima perioadă la liceul „Dinicu Golescu”, unde a fost pentru un scurt timp și director. Unul dintre elevii de atunci ai directorului Ion-Șerban Țicăloiu se numea Adrian Săvoiu...

Înalta ținută profesională, precum și exigența în carieră, le moștenise în primul rând de la tatăl său. Dar Ion-Șerban Țicăloiu nu s-a mulțumit niciodată să fie doar fiul marelui profesor Ion D. Țicăloiu. Cu tenacitate, a urcat an de an cursus honorum în materie de profesiune, obținând grade didactice și înscriindu-se la doctorat. Aceste

realizări profesionale erau însă partea vizibilă a aisbergului. Partea cealaltă, nevăzută pentru cei mai mulți, se leagă de faptul că profesorul, om al adevărului și al opiniilor ferme, purta în spatele său o mare povară: în optica autorităților timpului el nu era fiul doctorului în filologie romanică Ion D. Țicăloiu, ci fiul unui deținut politic. De aici și consecințele, despre care nu e momentul acum să insist. Una dintre ele trebuie totuși menționată: în anul 1986 Ion-Șerban Țicăloiu a emigrat împreună cu întreaga familie (soția și cei doi copii) în Germania, la München, unde își are domiciliul stabil și astăzi. Se încheie astfel o etapă...

În ce privește perioada müncheneză, a doua mare etapă a vieții sale (pentru exactitate, profesorul locuiește la Garching, un orașel satelit al Münchenului) ce altceva ar putea-o caracteriza mai bine decât propria mărturisire a exilului, pe care mi-o făcea într-o scrisoare datată 2 aprilie 2002:

„Căutarea și definirea propriei mele presonalități, cu unele calități personale, dar și cu defectele existente, au fost pentru mine obiective principale ale vieții mele spirituale. Totdeauna, dar și în special după stabilirea în Germania, atunci când prin generozitatea Soartei și a Statului German am putut avea mult mai multă Libertate (de toate felurile: și „financiară” și spirituală în general, și intelectuală – propriu-zisă etc. ...). O Libertate la care năzuisem toată viața și pe care, în sfârșit, acum după 1986 o găseam. Tot în această perioadă am putut să-mi fac diferite bilanțuri ale vieții mele și în privința unor pasiuni, hobby-uri etc. Nu am fost ajutat de nimeni: nici de vreun cerc, cenacul sau grup spiritual, nici de familia formată, din nefericire, în general din oameni care au alte preocupări, străine de ale mele, nici de părinții mei, decedați înainte de 1986. Căile proprii le-am găsit singur. Și, poate, în această perioadă s-a accentuat cumva sentimentul izolării și singurătății umane iremediabile, pe care de fapt le-am avut întotdeauna ...”

Activitatea literară și științifică a lui Ion-Șerban Țicăloiu stă sub semnul talentului, dar și al tenacității care îl caracterizează. A publicat două cărți de proză „T 44768 sau Cine râde la urmă râde mai bine” (1997), „Un pachet de țigări «Diplomat». Mici” (1999), precum și un volum conținând memoriile de tinerețe ale tatălui său, „Văzute ... trăite” (1992). În urma unei munci titanice, implicând adunarea materialului, selectarea lui, dactilografierea și apoi tipărirea prin cheltuială proprie, a scos din anul 1996 patru numere din revista „Mușcelul Nostru” (serie nouă), subintitulată „magazin de cultură și informație câmpulungeană și musceleană”. Nu trebuie, de asemenea, uitată înființarea Fundației Culturale „Ion D. Țicăloiu” și inițiativele filantropice ale profesorului, care în mai mulți ani, pe timpul verii, a oferit la Câmpulung Muscel diverse premii pentru merite culturale. În planurile sale de viitor figurează publicarea numărului triplu 5-6-7 (1998, 1999, 2000) din „Muscelul Nostru”, editarea unui volum cu articolele tatălui său tipărite în presa vremii, precum și definitivarea unui alt volum de proze epico-memorialistico-eseistice intitulat „Itinerar poznaș”.

Din anul 1996 am avut prilejul să-l cunosc pe Ion-Șerban Țicăloiu îndeaproape, atât la Câmpulung Muscel, în sezonul estival, când se reîntorcea la locul nașterii sale de care este atât de legat sufletește, cât și în Germania, la Garching, în locuința sa. Aici, vreme de câteva săptămâni, fie în biroul său de lucru, străjuit de

vechi fotografii de familie, lângă volume rare tipărite în România, aflate alături de tomuri masive în germană, franceză sau engleză, fie în excursiile pe care le-am făcut împreună în Bavaria, am purtat discuții zilnice pe cele mai diverse teme și mi-am dat seama că am în fața mea un veritabil enciclopedist.

În anul 2001 i-am comunicat profesorului că intenționez să realizez o evocare a personalității sale; s-a arătat reținut pentru că – spunea el – în asemenea situații devii laudativ și nu dorea așa ceva. I-am obținut acordul numai cu condiția expresă de prezenta reperele personalității sale „în marginile adevărului”, cum ar fi zis Maioreescu. Dau astfel glas gândurilor lui Ion-Șerban Țicăloiu, care îmi scria din Garching în 9 iunie 2001:

„Te-aș ruga să adaugi la observațiile trimise deja ție printr-o scrisoare a mea și alte câteva lucruri.

1. Acum la bătrânețe mă consider un „fatal ratat spiritual”. Din două motive: a) lășitate și comoditate – personale; b) conjunctura istoric-socială comunist-totalitară. Sunt un om care zeci și zeci de ani a trebuit să se dedubleze: nici n-a făcut ceea ce ar fi vrut (și poate ar fi putut) și nici n-a putut măcar cel puțin spune ceea ce a crezut de fiecare dată!

2) Trebuie amintită setea mea de abstractizare. „Se vede în palmele mele” – așa mi-a spus un ghicitor, pe vremuri, și așa este” Spre filozofare de multiple forme. Spre filozofie – normală și globală, totală și adevărată, nu spre filozofia marxistă – limitată și limitativă, parțializantă și partinică. Neputând să-mi satisfac această lipsă de cultură importantă a mea (o, dacă aș fi trăit activ, cel puțin între cele două războaie mondiale! a trebuit să recurg la autoformare în special în străinătate, în deplină libertate, c libertate totuși străină față de matricea mea românească inițială. Și aceasta a fost una din dramele mele personale, însă nu numai a mea, ci și a altora. Din țară sau din străinătate (...).

3) Și mai există în cazul meu și o contradicție psihică multilaterală. O contradicție temperamentală. Între vulcanismul temperamental (afectiv) personal, pe de o parte, și inhibarea și interiorizarea extreme, pe de alta. Intervenind în contradicția aceasta și un simț moral și rațional, pline de relief”.

Testamentul spiritual al lui Ioan Șerban Țicăloiu a fost deja scris. În plănuitul număr triplu 5-6-7 al revistei „Muscelul Nostru”, pe coperta a patra, profesorul consemnează:

„Mă consider un simplu cronicar al vremii mele. Un Grigore Ureche „Vornecul din Tara de Gios”, un Miron Costin, Ion Neculce, Radu Greceanu sau Radu Hrizea Popescu; trăitor în secolele al 20-lea și al 21-lea după Hristos. Ca năzuință a mea cea mai cinstită și cât mai obiectivă: Adevărul. Adevărul-adevărat, spus cât mai complet și cât mai pe față”.

Drința profesorului Ioan Șerban Țicăloiu – „adevărul-adevărat – a fost și năzuința acestei evocări.

O EXPOZIȚIE INSPIRATĂ DIN ISTORIA SPORTULUI NAȚIONAL ȘI MUSCELEAN

Nicolae PETRESCU
Donia POȘTOACĂ

Proiectul unei astfel de expoziții a pornit atât din partea fostului Minister al Tineretului și Sportului cât și a Ministerului Culturii și Cultelor, acum câțiva ani. Ideea a fost binevenită având în vedere că educația fizică a avut încă din cele mai vechi timpuri un rol important în dezvoltarea societății, iar sportul a fost principalul mijloc prin care omul încearcă depășirea propriei sale condiții, progresele desăvârșirii sale fizice și intelectuale contribuind la creșterea puterii de apărare și a capacității creatoare a comunității din care face parte. Exponate celebre din marile muzee ale lumii ilustrează cu generozitate acest aspect.

Dintre acestea se detașează, atât ca vechime cât și ca realizare, grupul statuar descoperit în interiorul piramidei lui Mikerinos. Lucrarea îi înfățișează pe faraonul Mikerinos și pe soția sa, având bustul gol și musculatura atât de bine reliefată, încât ne duce cu gândul la aplicarea unui program de optimizare biometrică din zilele noastre. Celebrul expонат este nu numai o reușită operă de artă, ci și o dovadă evidentă a preocupărilor vechiului stat egiptean pentru cultura fizicului, considerată condiție sine-qua-non pentru casta conducătoare.

Exemplele pot continua cu perioada Greciei antice, când s-a lansat o adevărată doctrină, intitulată *kalos kai agatos*, o concepție care se referea la omul frumos și bun. Acest concept urmărea dezvoltarea ființei umane din punct de vedere fizic și intelectual la nivelul unei ființe armonioase, dotată cu însușiri deosebite, cu sentimente care să stimuleze puterea creatoare a omului, înfățișându-l în toată splendoarea lui. Acest ideal a fost, de fapt, figurat în arta greacă, din ale cărei capodopere este suficient să amintim scenele de pugilat din palatul regelui Minos, din Knossos-ul Cretei de acum patru mii de ani (cca 2000 î.H.), ori statuia lui Venus din Milo, sau celebrele statui făurite de neîntrecutul Fidias.

Nu numai artiștii plastici ai antichității grecești și-au îndreptat atenția asupra dezvoltării armonioase a corpului omenesc, ci și unii mari gânditori, cum a fost medicul Galenus. Într-una din lucrările sale, *Cum să se trateze bolnavii singuri*, acesta recomandă practicarea exercițiilor fizice, arătând că ele pot constitui un mijloc eficient pentru menținerea și întărirea sănătății.

Această preocupare a vechilor greci a fost preluată de către romani. Inspiratul dicton al lui Martial, „*Mens Sana in Corpore Sano*”, s-a constituit într-o emblemă a unui comandament social care a impulsionat dezvoltarea fizică complexă a cetățenilor romani, punând astfel bazele unuia dintre cele mai autoritare imperii ale istoriei antice.

Renașterea a pus în valoare încă o dată marile adevăruri ale antichității grecești și romane. Accentul pe armonia trupului omenesc în capodoperele unor artiști geniali, precum Leonardo da Vinci sau Michelangelo, le-a câștigat acestora binemeritate locuri în galeria titanilor artei universale.

Omul – corpul omenesc și, în ansamblu, anvergura personalității umane – a fost considerat o adevărată minune a creației și în literatura universală. Mulți și mari scriitori, între care nu lipsește nemuritorul Shakespeare, s-au extaziat în fața frumuseții și perfecțiunii acestui vârful al plămuirii divine, care este trupul omenesc.

Iluminiștii, la rândul lor, au pus mare accent pe activitatea în aer liber, punând-o în ecuație cu însăși viața. Nu întâmplător Jean-Jacques Rousseau îndemna cu atâta însuflețire oamenii să-și întoarcă din nou fața către natură.

În vremurile mai apropiate nouă, în special în secolul al XIX-lea, au început să se cristalizeze sistemele de educație fizică, iar sporturile s-au constituit în discipline distincte pornind din Anglia și SUA. Sportul devine astfel un fenomen social complex al vremurilor noastre.

Nu după mult timp sportul, cultura fizică sau educația fizică au început să fie privite și la noi în țară ca o problemă națională. Spiru Haret, bunăoară, arăta că „Nu există țară în lume care să nu dea atenție și să nu facă sacrificii pentru încurajarea practicării exercițiilor fizice sub orice formă.” Ideea avea să fie preluată și de alți învățați români de frunte: Constantin Daicoviciu considera sportul „o mare școală a caracterelor”, iar profesorul Iuliu Hașeganu arăta că „educația fizică transformă fizicul în purtător de valori spirituale.” George Zbârcea, la rândul său, susținea că „popoarele și cultura lor se pot judeca foarte bine după stilul lor sportiv” – de unde și ideea realizării unui specific național în cadrul practicării sporturilor. Acest aspect se putea constata și la noi în țară, într-o oarecare măsură.

Mulți oameni de cultură și artă au subliniat importanța mișcării și a dezvoltării fizice și, în ultimă instanță, valoarea biologică, psihologică și estetică a sportului. Trupul omenesc aflat în plin efort – dinamic, patetic, măreț – a început să fie admirat pe toate stadioanele de la noi din țară, în întrecerile tinerilor plini de entuziasm și dăruire. Sportul se dovedește în continuare a fi o frumoasă metaforă a vieții, una dintre formele minunate de manifestare a tinereții, alături de dragoste.

Criteriul de bază care motivează realizarea unei expoziții cu temă sportivă la Câmpulung-Muscel îl reprezintă tradițiile bogate pe care le are această zonă în domeniul educației fizice și sportului.

Începuturile se pierd în negura timpului. La castrul de la Jidava existau și terme, *cărora nu avea cum să le lipsească palestra – locul unde se desfășurau, pe lângă schemele tactice militare, și exerciții fizice.* Nu lipseau nici jocurile militare, obișnuite pe lângă fiecare castru sau în apropierea acestuia.

Ar putea părea curios că imaginii castrului de la Jidava i se alătură o frumoasă fotografie înfățișând termele lui Caracala. Misterul dispare însă dacă ne amintim că tocmai aici, la termele lui Caracala, s-a desfășurat concursul de lupte clasice și greco-romane din cadrul Jocurilor Olimpice de la Roma, în 1960, și că este deci locul de unde reprezentantul nostru, Dumitru Pârvolescu, ne-a adus o medalie olimpică de aur.

Aceste repere distanțate în timp ne duc cu gândul la celebrul sportiv al antichității grecești, Milon din Crotona. El și-a impresionat concetățenii atât de mult încât aceștia, întrebați fiind ce preferă – forța fizică sau înțelepciunea lui Pitagora –, au răspuns plini de mândrie că le preferă pe amândouă și că ar vrea să fie înălțată o

statuie a lui Milon, care cucerise 31 de victorii la jocurile elene, dar totodată fusese și discipolul lui Pitagora și realizase câteva scrieri în urma învățăturilor primite de la marele savant al antichității.

Este probabil ca preocupările pentru dezvoltarea fizică să fi căpătat, la noi, un caracter mai organizat odată cu apariția primelor state românești, când se organizau și întreceri de genul turnirurilor. Să ne gândim, bunăoară, la frumoasa pafta atribuită lui Negru Vodă, ori la faimosul Vlad Țepeș, printre ale cărui isprăvi se numără și participarea la turnirul desfășurat la castelul Ambras din Tirolul austriac. Turnirul se crede că a fost organizat de supraviețuitorii trupei trimise de Matei Corvin în ajutorul lui Hans de Saxa, care a fost învins de magraful Albrecht al Brandenburgului în luptele de la Krossen. Însuși Vlad Dracul, tatăl domnitorului, se spune că ar fi participat la un turnir desfășurat la Buda, împreună cu alți cavaleri valahi.

Tot în această perioadă, dacă este să-i dăm crezare lui Alexandru Davila, se practica și oina, pe care el o amintește în opera sa *Vlaicu Vodă*. Și nu vedem de ce nu i s-ar da crezare marelui dramaturg, deoarece el a fost și un binecunoscut polisportiv și un gazetar sportiv care a condus, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, o publicație de mare interes și prețuire.

Vânatul și pescuitul – primul solicitând forța și rezistența, cel de-al doilea agerimea, după cum spunea Mihail Sadoveanu – se statorniciseră printre obiceiurile oamenilor cu mult înainte de vremurile la care am făcut referire. De altfel, ele sunt cele mai vechi îndeletniciri cu caracter sportiv, ținând seama în primul rând de componenta lor utilitară în subzistența oamenilor.

Vânătorile domnești se desfășurau cu mult fast, și nu întâmplător organizarea lor revenea unora dintre boierii de frunte ai Țării Românești. Istoria consemnează că Neagoe Basarab, înainte de a deveni domnitorul înțelept, a fost vâtaf de vânător. Tradiția și fastul vânătorilor voievozdale s-au perpetuat pe firul vremii, fiind preluate de vânătorile regale. Într-una dintre fotografiile acestei expoziții era surprins regele Carol al II-lea, împreună cu Dinu Brătianu și alte personalități ale vieții politice, la vânătoare în zona Muscelului.

Gustul pentru vânătoare în vremurile mai noi s-a datorat și importanței pe care a căpătat-o tirul sportiv, a cărui popularizare a beneficiat de aportul unor personalități legate de Muscel. Generalul Dr. Carol Davila, un excelent țințaș, a fost unul dintre membrii Societății de Dare la Semn, întemeiată în 1864, iar urmașii săi, Alexandru și, mai târziu, Teodor, vor fi diriguitori ai asociațiilor destinate tirului. Numeroase medalii dedicate primelor asociații și competiții de tir au fost mărturii elocvente privind importanța acestui sport. Prezența lor în expoziție s-a datorat donației făcute de dl. Aurică Smaranda, muscelan inimos și numismat pasionat și competent, unanim recunoscut.

Odată cu apariția școlii muscelene pornesc și îndemnul către exercițiile fizice, plimbările în aer liber, jocurile și excursiile. Mărturie stă programul școlii întemeiate de logofătul Dinicu Golescu pe moșia sa de la Golești. O pledoarie susținută și convingătoare pentru mișcare și pentru excursii a făcut-o și un alt vestit

goleştean, vornicul Iordache, care spunea că "umbletul pe jos e cel mai frumos, cel mai sănătos, cel mai cu folos, că toate le vezi, toate le cercetezi, toate le priveşti mai de aproape, ceea ce-ţi aduce plăcere şi cea mai bună sănătate."

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea a început să se pună accentul pe turism. Este vorba fie de turismul de agrement, făcut pe potecile Muscelului, fie de turismul sanogen, cu așa-numitele cure de aer şi de zer, pe la stânele muscelene. Unul dintre beneficiarii curei de zer a fost şi Ion Titulescu, tatăl marelui diplomat Nicolae Titulescu.

O mostră de popularizare a turismului în zona Muscelului o constituie un mănunchi de versuri ale poetului Constantin Aricescu. Poate că astăzi ni se par naive aceste versuri – însă, raportându-ne la acea vreme, nu putem să nu remarcăm entuziasmul curat, convingător, care se oglindeşte în ele. Poetul îi invita pe turişti la Câmpulung, unde "...amfiteatrul e de munţi, / unii goi, alţii cu salbe, / unii albi, alţii cărunţi. / Lîmpede e aici cerul, / aerul e sănătos, / apa este ca cristalul, / omul voinic şi frumos." Tot aici se găseau "mândre moviliţe", "graţioase muşcele", "romantice boschete", "poetice vâlcele"; florile erau "parfumătoare cu zefir şi cu albine şi cu fluturi tricolori." Optimismul lui Constantin Aricescu va fi de bun augur, căci potenţialul turistic al zonei va fi apreciat de Mihai Haret într-una din lucrările sale, *Munţii Sinaiei şi Rucărului*.

În perioada interbelică, după cum arăta Ionescu-Dunăreanu, din cei 330 km marcaţi, 40 km se aflau în această importantă zonă turistică a Muscelului.

La începutul secolului al XX-lea, peste şi printre muşcele încep să-şi facă apariţia ciclişti, călăreţi şi chiar automobilişti, de-a lungul circuitelor care nu au ocolit nici aceste locuri fermecătoare. Într-o fotografie a timpului, într-o zi de august a anului 1911, a fost surprins Jean Walter, un binecunoscut ciclist al vremii, care pedala de zor în etapa Târgovişte-Câmpulung. În cei peste 450 km străbătuţi în 21 de ore, Jean Walter a reuşit să câştige şi această etapă de la Câmpulung.

Mai târziu, pasiunea pentru ciclism avea să fie preluată de către un fiu al plaiurilor muscelene, Gabriel Moiceanu, care mult timp a dominat cu autoritate topul cicliştilor de la noi din ţară, deţinând 20 de titluri de campion naţional. A fost 15 ani căpitan al tricolorilor. A cucerit mai multe etape în Cursa Păcii, a fost lider în competiţiile organizate în Franţa, fie că era vorba de *Marele Premiu al Ziarului "L'Humanité"*, sau de Turul Franţei pentru amatori; a participat, de asemenea, la Turul Iugoslaviei, Turul Marocului, Turul Egiptului, la Jocurile Olimpice de la Roma în cursa de 100 km. Toate aceste deplasări făcute pe suprafeţe vaste ne ispitesc a-l asemui pe Gabriel Moiceanu cu Mihai Tican-Rumano. Într-adevăr, s-ar putea spune că Moiceanu a fost un Tican-Rumano al bicicletei.

În a doua jumătate a secolului trecut, muscelenii vor prinde gustul şi pentru automobilism, odată cu înfiinţarea binecunoscutei întreprinderi ARO pentru automobile de teren. Se organizează o serie de competiţii de genul raliurilor, care consacră traseul Mateiaş-Grui. ARO a făcut să se vorbească despre România şi peste hotare, în Raliul Faraonilor.

Nici sporturile de iarnă nu au fost neglijate, datorită împrejurimilor îmbietoare pentru schi, săniuș sau bob. În rândul bobeurilor s-au obținut chiar performanțe notabile: trecând de la pista de atletism la pârtia de bob, frații Iulian și Daniel Păcioianu au reușit performanțe remarcabile la competiții internaționale și au participat chiar la jocurile olimpice de iarnă.

Activități sportive au prestat și militarii din zonă, cu același entuziasm pe care îl manifestă orice tânăr, dar și cu rigoarea pe care o impune haina militară. În competițiile sportive cu caracter aplicativ un rol important l-au avut vânătorii de munte din Brigada Dragoslavele. Ei și-au desfășurat antrenamentele și competițiile în zona Vâlsan-Curtea de Argeș. Vânători de munte din zona musceleană au participat și la concursuri desfășurate în străinătate, în probele de patrulă din Germania și Elveția. Nu le sunt străine, așadar, renumitele piste de schi din Alpi. S-au angajat și în competiții faimoase, cum este vestita "Patrulă a Ghețarilor", desfășurată în Elveția pe un traseu de 100 km, de-a lungul căruia se escaladau succesiv, pe schiuri, șase înălțimi care depășesc 2500 de metri, mergând până la peste 3200 de metri.

Nobila artă a boxului a avut slujitori devotați în Câmpulung-Muscel: Cristian Panaitescu și Gheorghe Vlad, antrenori de mare valoare, au șlefuit pugiliști remarcabili, ca Aurel Simion, lancu Anghel, ca să nu mai vorbim de Viorel Ioana sau Mircea Fulger. Acestuia din urmă se cade să-i mulțumim pentru meritoriul bronz obținut la Jocurile Olimpice de la Los Angeles, la categoria 63,5 kg.

Nici fetele nu au ocolit boxul: într-o sugestivă fotografie din cadrul expoziției, ochii Diane Ungureanu arată o hotărâre implacabilă, îndărătul căreia putem ghici o energie redutabilă.

Boxul muscelan nu s-a remarcat doar prin antrenori valoroși și pugiliști foarte competitivi, ci și printr-un arbitru foarte bine cotate, Gheorghe Maidan, care s-a remarcat prin competență și imparțialitate la competițiile în care a oficiat.

Luptătorii au beneficiat și ei de priceperea unui mare antrenor, Ion Dragomir, care a dovedit calități pedagogice deosebite nu numai la noi în țară, ci și în îndepărtata Indonezie. Din rândul sportivilor păstoriți de dânsul se detașează, în primul rând, Anton Arghira, cel care a reușit de-a lungul activității sale să obțină mai multe titluri de campion la categoria 74 kg. El reușește să atingă și vârfurile performanței mondiale în 1989, ocupând locul al II-lea – performanță prin care reconfirmă calitățile deosebite pe care le manifestase încă din 1986, când obținuse o medalie de argint la Campionatele Mondiale de Tinerețe.

Șirul luptătorilor de la Câmpulung-Muscel continuă cu alte nume de rezonanță: Marian Simion, Grozavu, Onică, Băieșu, toți băieți voinici și simpatici.

Dintre slujitorii sportului muscelan nu-l putem omite pe Ion Duță, antrenor emerit la judo.

În ridicarea multor generații de sportivi, un rol important l-au avut școlile din Câmpulung, recunoscute pentru calitatea lor deosebită. Pe lângă aceste școli au funcționat o serie de profesori care au manifestat o pasiune deosebită pentru educația

și cultura fizică, pentru sport în general. Unii dintre ei au întemeiat chiar o serie de asociații sau societăți cu caracter sportiv. Menționăm, în acest sens, Societatea Gheorghe Moceanu, purtând numele întemeietorului gimnasticii românești. Din această societate s-au ridicat o serie de profesori care au făcut parte cu onoare din conducerea Federației Române de Gimnastică și au contribuit cu articole în publicații de specialitate. Îl amintim aici pe profesorul Ștefan Constantinescu de la Liceul Dinicu Golescu. În paralel cu activitatea didactică, acesta activa la "Gimnasticul Român", buletinul Federației Societăților de Gimnastică din România, fie în calitate de membru al Consiliului Federal, fie în aceea de arhivar sau autor al unor articole care și-au găsit locul în această publicație.

Asociațiile, societățile sportive și școlile din Câmpulung au organizat numeroase acțiuni, întâlniri, manifestații, unele dintre acestea figurând și în expoziția organizată aici. Totodată, se practicau și numeroase excursii și drumeții în zonă, fiecare profesor împlinindu-și o profesiune de credință prin organizarea și conducerea unor astfel de acțiuni. Îl amintim aici pe Dumitru Șerbu care, pe lângă faptul că era un foarte bun profesor de istorie și geografie, era și un cunoscător al zonei și știa întotdeauna să-și atragă tovarăși de drumeție în acest colț pitoresc de țară.

Flacăra vechilor focare de învățământ a fost preluată de unități mai noi, cum a fost Liceul Industrial ARO și, mai cu seamă, liceul cu profil sportiv. De la înființarea sa până în prezent, acesta din urmă a dat numeroși sportivi de mare valoare: Sanda Toma, dublă campioană mondială și campioană olimpică la canotaj, după ce primii pași îi făcuse în atletism; urmează o serie de atleți și atlete, cum a fost Costel Grasu, discobolul plasat pe locul al IV-lea la Jocurile Olimpice de la Barcelona; Niculina Lungu-Lazariuc, locul al IV-lea la ștafeta de 4 x 400m la Jocurile Olimpice din 1980 de la Moscova; Mitica Junghiatsu-Constantin, medaliată la Campionatele Europene, Jocurile Mondiale Universitare, la probele de 800 m și 1500 m.

Liceul Sportiv, un prestigios for de învățământ și totodată de educație fizică și sport, a cultivat peste 200 de sportivi de seamă. Este adevărat că acest liceu a beneficiat de oameni deosebiți, cadre competente, cu mare dăruire, cum a fost profesorul Gabriel Bădescu, un slujitor dedicat al acestei instituții, aproape identificându-se cu destinele ei din anul 1962 până în momentul pensionării.

Un alt mare artizan de campioni prezent în expoziție este domnul Emil Drăgan. Antrenor emerit, un adevărat simbol viu al profesionalismului și entuziasmului, domnia-sa se dăruiește și astăzi sportului muscelan, neobosit ca un îndrăgostit și înflăcărat ca un apostol. Între numeroasele talente ridicate prin harul său se detașează Olimpia Cataramă, multiplă campioană și recordmenă la aruncarea discului, multimedaliată la Jocurile Balcanice, și doamna Maria Diți. Palmaresul Mariei Diți-Diaconescu este foarte valoros având în vedere că, în afară de numeroasele titluri și recorduri naționale stabilite, a obținut 7 medalii de aur la Jocurile Balcanice, a adus țării puncte la Jocurile Olimpice de la Tokyo – după ce, în 1962, cucerise medalia de argint în proba de aruncare a suliței la Campionatele Europene de la Belgrad. Multe dintre aceste medalii și-au găsit un loc de cinste în expoziția organizată în orașul care i-a consacrat gloria sportivă pe care, apoi, a continuat-o de-a lungul unei cariere

universitare la ANEFS.

Un vibrant omagiu pentru aceste mari atlete și acești valoroși profesori, pentru întreaga mișcare sportivă musceleană și bogatele sale tradiții, l-a adus doamna Iolanda Balaș-Söter, președinta Federației Române de Atletism, una dintre cele mai mari sportive ale lumii din toate timpurile. Domnia-sa, însoțită de profesorul Victor Firea, secretarul general al Fundației Atletismul Românesc, a participat ca invitată de onoare la vernisajul expoziției, care a avut loc pe 14 aprilie 2003. Cu acel prilej au mai luat cuvântul domnii consilieri din Ministerul Tineretului și Sportului Dorin Lăncrănjan și Nicolae Șerbănescu. Expoziția a fost realizată de un colectiv alcătuit din doamnele Doina Poștoacă, Monica Ilinca și Consuela Brecu, coordonate de prof. univ. dr. Ștefan Trâmbaciu, directorul muzeului din Câmpulung, și de către Niculae Petrescu și Eduard Iordăchescu de la Muzeul Sportului din București.

BIBLIOGRAFIE

1. *Enciclopedia educației fizice și sportului din România*, Editura Aramis, 2002
2. *Revista automobilă – magazin lunar ilustrat de artă și sport*, București, anii I – XII, 1907 – 1919
3. *România în lumea sportului*, Editura pentru Tineret și Sport, București, 1995
4. *România la Jocurile Olimpice*, ediția a III-a, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2002
5. Aricescu, C.D., *Uă preâmbulare pe munți, sau lumea reală și lumea ideală*, București, Imprimeria Națională, Antrep. C.N. Rădulescu, 1872
6. Gherghe, Otilia, *Zilele Nicolae Titulescu. Caietul Simpozionului, Slatina 2001. Un manuscris inedit aparținând lui Ion Titulescu*.
7. Haret, Mihai Gold, *În munții Sinaiei, Rucărului și Branului – călăuză practică și descriptivă a munților și localităților cuprinse între ei*, București, 1910
8. Ludu, Virgil, *Homo ludens*, editată de Sportforschung Zentrum Mannheim, Mannheim-Heidelberg, 1991
9. Petrescu, Niculae, *Momente din istoria relațiilor sportive româno-germane*, Editura Oscar Print, București, 2002
10. Postolache, Nicolae, *Istoria sportului în România. Date cronologice*, Editura Profexim, București, 1995
11. „Gimnasticul român. Buletinul Federațiunei Societăților de Gimnastică din România, fondată în București la 14 septembrie 1906”
12. Mărășescu, N.; Vințan, L., *Atletismul românesc*, Editura Stadion, 1974
13. Interviuuri luate de Donia Poștoacă unor personalități ale sportului muscelean

IMPORTANȚA DONAȚIEI PENTRU CREAREA PATRIMONIULUI MUZEULUI MUNICIPAL CÂMPULUNG

Crina FLINTEA

Patrimoniul unui muzeu se constituie în timp, valorile culturale, concretizate în bunuri materiale, pe care le deține, includ informații specifice ce stau la baza organizării de expoziții tematice. Una dintre căile de constituire a patrimoniului muzeal alături de achiziție și colectarea în teren este donația care poate ocupa ponderi diferite în funcție de muzeu.

Am concluzionat, pe baza documentelor, că bunurile culturale donate de-a lungul timpului, în special în deceniile 7-9 ale veacului trecut, ocupă o pondere mare în crearea și organizarea unor secții ale muzeului nostru (casa memorială G. Topârceanu cu toate valorile pe care le cuprinde este în totalitate rodul unor donații, de asemenea clădirea ce adăpostește muzeul de etnografie și artă populară). O mare parte din colecția de artă și în totalitate sala din expoziția de bază care prezintă personalități muscelene s-a constituit prin donație. Donatorii au fost în principal oameni cu dragoste de cultură, capabili să aprecieze valorile trecutului, descendenți direcți ai unor oameni de seamă din Muscel, mai rar direct personalități de vază care au donat spre păstrare și valorificare Muzeului bunuri personale, cazul poetului Mihai Moșandrei. Muzeul a beneficiat de donații venite și din partea unor instituții precum Uzina „ARO”, Miliția Câmpulung (bunuri confiscate) și Institutul de Endocrinologie București. Din lista mare de donatori, unii au devenit colaboratori constanți, gestul lor repetându-se periodic, contribuind la creșterea cantitativă și valorică a patrimoniului nostru cultural (Mihai Moșandrei, surorile Golescu, Letiția Grecescu, Aurică Smaranda și alții).

Muzeul Câmpulung a primit donații care au contribuit la sporirea zestrei de obiective culturale a orașului. Clădirea Ștefănescu, monument istoric și de arhitectură din 1735 a fost donată de familia tretilogofătului Academiei Române în 1941 cu scopul de a fi transformată în muzeu. Oficialitățile locale din acea perioadă au transferat-o Muzeului Câmpulung care a organizat expoziții cu caracter permanent, mai întâi mixte (istorie, artă, științele naturii), acum adăpostind o valoroasă colecție de artă populară. Patrimoniul secției de etnografie și artă populară s-a constituit în urma unei laborioase cercetări de teren, prin achiziții, donațiile ocupând un loc minor, ele constând în special în elemente de port, scoarțe, covoare, ceramică. Interesantă este donația din 1979 a învățătorului Victorian Stăncescu compusă din 580 negative pe sticlă reprezentând costume populare.

În 1966 Gheorghe G. Topârceanu, fiul poetului, donează imobilul ce a aparținut tatălui său, din Nămăiești, pentru a fi organizată aici o casă memorială. În același scop, în 1974 completează donația cu un număr de 347 manuscrise originale, documente, cărți, fotografii și piese de mobilier care ne-au permis să organizăm o expoziție ce ilustrează viața și activitatea poetului, modernizată treptat, dar și să recreăm atmosfera în care a lucrat George Topârceanu, în două încăperi la etaj. În

1979 soția fiului lui Topârceanu donează o grădină de 1000 mp, în apropierea casei, în scopul amenajării unui parc unde să se poată relaxa cei ce vizitează casa memorială.

Este normal pentru expoziția de istorie ca baza obiectelor prezentate să fie rezultatul cercetărilor arheologice, al perieghazelor și cercetărilor de teren, dar o mică parte a lor provin și din donații.

În urma unor descoperiri întâmplătoare persoane particulare au intrat în posesia unor obiecte neolitice (topoare de piatră șlefuită cu gaură de înmănășure) pe care le-au donat Muzeului (Damaschin Iosif în 1987).

Pasionat de cercetarea arheologică profesorul de istorie de la Școala din Voinești, Bădescu Marin a descoperit obiecte din perioada romană (două olane, o cărămidă și un fragment de vas antropomorf) pe care, în 1990 le-a donat Muzeului în numele școlii unde profesa. Din aceeași perioadă datează și un pistillum (obiect de rocă vulcanică cu care romanii zdrobeau alimentele), donat de medicul Honorian Ionescu și publicat de fostul director al Muzeului dr. Flaminu Mârtzu în 1986 în „Studii și comunicări”.

Pentru perioada medie obiectele donate sunt puține la număr (o sabie din epoca lui Mircea cel Bătrân cu gardă în cruce, donată de Amzică Ion în 1988), predomină însă documentele. Astfel, instituția noastră s-a îmbogățit cu 11 documente din sec. al. XVIII-XIX-lea privind satul Suslănești donate în 1976 de prof. univ. Dan Simionescu și 16 documente din prima jumătate a veacului al XIX-lea referitoare la satele Rucăr, Nucșoara, Berevoiești donate de prof. dr. Gheorghe Pâmuță, mare colecționar de asemenea înscrisuri. Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea datează și donațiile de documente din 1979 făcute de Mihai Tănăseanu, referitoare la comuna Jugur și de scriitorul Augustin Z.N. Pop.

O altă sursă a donațiilor, cu pondere mică, o constituie bunurile confiscate de Milizie de la persoane care nu puteau să le justifice proveniența. În patrimoniul Muzeului au intrat două tezaure monetare medievale confiscate în 1977, unui polonez din 18 piese și altul format din 13 monede ungurești. De aceeași proveniență este și „Registrul Obștei Moșnenilor din Nămăești” care, folosit în expoziția de bază ne-a permis să ilustrăm rolul obștilor sătești în evoluția așezărilor muscelene.

Colaborarea repetată cu surorile Goleescu (Viorica și Irina) în 1987, 1988 și 1991 a făcut ca în patrimoniul Muzeului să intre obiecte și documente de importanță istorică (albume militare, colecții de ziare din timpul războiului pentru independență), fotografii de familie care au fost folosite pentru ilustrarea perioadelor respective.

Numărul donațiilor de obiecte, documente, fotografii privind primul război mondial este relativ mare, situație normală ținând cont că numeroși locuitori s-au înrolat în regimentele muscelene 30 și 70, participante activ la evenimente, fapt ce ne-a permis să le repartizăm o parte în expoziția de bază la momentul respectiv, restul constituindu-se în material ilustrativ pentru expoziția organizată la Mausoleul Mateiaș. În perioada 1976-1985 au fost nouă donații, dintre care patru din partea Letiției Grecescu care ne-a pus la dispoziție documente privitoare la pregătirea și activitatea militară a tatălui său, colonelul Grigore Grecescu (câmpulungean prin adopție), comandant al operațiunilor militare din toamna lui 1916 în zona Valea Mare-Pravăț. Donațiile au cuprins și ordine de zi, fotografii, obiecte personale și piese de

costumație. Descendenți direcți ai unor participanți la operațiunile din timpul primei conflagrații mondiale ne-au donat obiecte și documente (în principal foi calitative, brevete și decorații) pe care le-am prezentat în expoziția de la Mateiaș ilustrând faptele de eroism ale sublocotenentului Udrou Alexandru (donație dr. Tuluca Alexandrina – fiică în 1988), ale locotenentului Opran, maiorului Petrescu Grigore, ale învățătorului Andrei Enescu din Bughea de Jos, participant cu Regimentul 30 Infanterie la luptele de la Mărăști și fotografii și o scrisoare a generalului Constantin Prezan către nepotul său avocatul câmpulungean N.V. Constantinescu.

Vechea organizare a Muzeului cuprindea pe fluxul expozițional și un moment dedicat activității ilegalistilor din zonă în perioada interbelică ilustrat cu un bogat material donat de activiștii din Muscel precum: Iulian Vasilescu, Bercaru Nicolae, Dora și Dumitru Manda, Homată Gheorghe etc., acum retras din secția de istorie și depozitat.

Obiectele și documentele prezentate la momentul celui de-al doilea război mondial provin din două donații importante făcute de profesorul Poșoiu Gheorghe în 1976 și 1987 și Lucian Teodorescu în 2003. Primul ne-a pus la dispoziție 23 obiecte (piese de costumație, obiecte militare folosite pe front, scrisori cenzurate, ordine de zi, brevete și decorații) care au aparținut tatălui său, generalul George Poșoiu, care, la comanda Diviziei I Infanterie a stăvilit înaintarea blindatelor inamice între 9-16 oct. 1944 pe vaea Crișului Negru. Cel de-al doilea a donat obiecte personale, diplome, brevete, decorații și scrisori ale tatălui său, generalul Iosif Teodorescu, comandantul militar al capitalei, dar și ale fratelui său, eroul locotenent Dan Teodorescu.

În 1976 profesorul de istorie Nicolescu Mărgărit ne-a oferit documente semnificative pentru perioada 1945-1946 pe care le-am folosit în momentul reorganizării pentru a ilustra etapele ascensiunii la putere a comuniștilor.

Un loc aparte în muzeul nostru îl ocupă personalitățile muscelene care, pornind de a matcă, în principal orașul Câmpulung, s-au afirmat în lume în domenii diferite ca: medicină, artă, arheologie, matematică, muzică, literatură, transformând numele în renume. Cu mândrie le-am creat un loc, chiar dacă de mici dimensiuni în expoziție, unde am așezat obiecte și documente care vorbesc de viața și activitatea lor, donate personal sau de către urmași care le-au păstrat cu pioșenie și le-au oferit cu multă greutate pentru ca generațiile ce vor urma să-și amintească de ei.

Fondul dedicat personalităților muscelene s-a constituit treptat începând din 1971 când Alexandra Bărcăcilă donează 14 tipărituri și 26 acte personale, obiecte și fotografii ale tatălui său, Alexandru Bărcăcilă cunoscut istoric și arheolog.

În 1973 Muzeul primește donații legate de viața și activitatea a trei personalități dramaturgul Tudor Mușatescu (o donație făcută prin intermediar de Ecaterina Mușatescu), pictorul Nicolae Grant (obiecte primite de la fiul său George Grant) și o primă donație din partea soției lui Dan Barbilian, Gherda, în principal lucrări științifice și volume de poezii semnate Ion Barbu cărora li se adaugă 19 fotografii în 1985.

În 1975 un vechi colaborator al Muzeului Câmpulung, criticul de artă Radu Ionescu ne-a oferit pentru a fi expuse corespondență, 9 manuscrise și extrase din

lucrările istoricului de artă, academician George Oprescu, donație pe care o va întregi în anul următor cu obiecte, fotografii și publicații.

În 1975 începe colaborarea cu Eugeniu Ulieru care, prin donații repetate, în 1979 și 1987 reușește să formeze un fond Ulieru a cărui cercetare permite cunoașterea personalității complexe a medicului-scriitor George Ulieru.

Alte trei personalități sunt prezentate publicului vizitator datorită donațiilor din 1976. Academia de Științe Medicale, Institutul de Endocrinologie donează Muzeului obiecte și acte personale, 18 tratate și lucrări științifice, fotografii din fondul documentar C.I. Parhon. Bebe Georgescu ne-a oferit 9 fotografii - document reprezentându-l pe „prințul” operetei românești, tenorul câmpulungean Nicu Leonard în diverse roluri. Tot atunci primim fotografii, documente, diplome și publicații ale profesorului Ion D. Ticăloiu, doctor în filozofie al Universității din Hamburg, din partea fiului său, la acea vreme cadru didactic la Liceul Dinicu Golescu.

În 1976 încep și donațiile Ioanei Baraschi folosite unele pentru prezentarea sculptorului Baraschi alături de alte personalități câmpulungene, altele expuse în diverse secții ale Muzeului.

În perioada 1976-1977 s-a constituit fondul Mihai Tican Rumano bogat reprezentat prin 62 obiecte, documente, fotografii și publicații.

În 1977 Victorian Stăncescu donează o pictură în ulei reprezentându-l pe scriitorul muscelan Ion Marin Iovescu și cartea sa „Marea vâlvătaie” cu autograf.

Prin trei donații între 1977-1979 Victoria Petrescu ne-a oferit un bogat material privitor la activitatea fratelui său, marele pedagog I.C. Petrescu.

În repetate rânduri poetul Mihai Moșandrei ne-a pus la dispoziție documente importante (corespondența personală cu personalități ale criticii literare precum: Eugen Lovinescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu; scriitori ca: M. Sadoveanu, Ion Barbu, Dimitrie Nanu, Ana Blandiana, Geo Bogza, Augustin Z.N. pop, Dumitru Baci, Zaharia Stancu etc.) precum și fotografii, manuscrise și diplome.

În 1982 Maria Bădescu, fiica preotului Ioan Răuțescu ne-a donat 24 publicații din perioada interbelică în care se aflau articole ale tatălui său, 33 de documente, adrese, diplome, corespondență, manuscrise și 28 de fotografii cu ajutorul cărora am conturat personalitatea cunoscutului autor de monografii printre care și cea a Câmpulungului.

Fiica farmacistului câmpulungean Gabriel Dimitriu ne-a oferit în 1997 documente ale Societății Muzicale Negru-Vodă înființată în 1908 de frații Dimitriu (Emanuel – avocat și Gabriel – farmacist) precum și 22 documente referitoare la perioada 1904-1930.

Farmecul specific Câmpulungului la începutul sec al XX-lea s-a datorat și antreprizei de construcție a lui Nicolo Giovanni Battista, stabilit în orașul nostru, de al cărui nume se leagă ridicarea principalelor clădiri din acea perioadă (donația din 1994 făcută de fiul său ilustrează acest lucru).

Cele mai recente donații din 2004 se referă la activitatea profesorului Bera și a celui care a condus destinul instituției noastre timp de 20 de ani dr. Flaminu Mărtzu (ambele donații din partea familiei).

Un colaborator constant al Muzeului începând din 1975 a fost dl. Aurică Smaranda cu 16 donații însumând zeci de plachete și medalii cu teme diferite: domnitori, orașe, școli și universități, personalități istorice și culturale, bancnote, publicații de specialitate pe baza cărora periodic am organizat expoziții temporare.

Același tip de expoziții, foarte apreciate de vizitatori am organizat pe baza donațiilor provenind de la uzina ARO cuprinzând obiecte specifice diverselor regiuni ale lumii unde întreprinderea și-a extins exportul.

Muzeul Câmpulung dispune de un important fond de carte, din care o mică parte s-a constituit pe cale donațiilor din 1973 până în 1983 donatori fiind surorile Golescu, Ion (Bebe) Georgescu, Diaconescu Doina, Oproiu Ion care au oferit dicționare, cărți religioase, cărți de specialitate în domeniile militar, agricultură, învățământ etc. În 1981 în urma unei vizite la Câmpulung, cunoscutul arheolog, specialist în istorie romană, Dumitru Tudor a apreciat pozitiv organizarea științifică și prezentarea modernă a Muzeului oferind pentru fondul documentar 5 volume, 2 broșuri și 45 extrase din vasta sa operă pentru a fi la dispoziția cercetătorilor.

Dacă în cadrul secției de istorie și la fondul documentar donația are o pondere relativ mică, pentru secția de artă ea constituie elementul de bază. Donațiile familiei Tican Rumano din 1959, 1961 și 1965 totalizând 222 obiecte (pictură, grafică) au pus bazele secției de artă. Donația numără picturi semnate Adam Bălțatu, Constantin Isachie, Ion Mândru, Paul Verona, Nicolae Vermont, Iacovache Constantinescu, Schweitzer Cumpănă, Lucian Grigorescu, Iosif Steurer, Dan Băjenaru, Ilie Burghel și alte nume de rezonanță în plastica românească, lucrări de grafică purtând semnătura lui Corneliu Baba, Tia Peltz, Iser, Jean Steriadi, Aurel Jiquide, Theodor Pallady, sculptură, în special busturi ieșite din dalta lui D.D. Mirea, C. Baraschi, Ion Georgescu, Oscar Han, D. Mățoanu etc.

În anul 1969 Muzeul intră în posesia a 24 lucrări de artă decorativă (dintre care 16 cu tematică religioasă) realizate în tehnica broderiei artistice de artistul plastic Maria Teodorescu Bălăceanu.

O donație importantă de tablouri a venit din partea Victoriei Petrescu care a dat Muzeului în total 75 lucrări semnate de pictori ca Paul Constantinescu, Ecaterina Delighioz, Maria Frânculescu, Florica Steriade, Steurer-Moțatu Mia, surorile Frânculescu, Popescu Cella și alții. Pe parcursul anilor secția de artă a primit și donații mici, dar importante, sculpturi semnate D. Mățoanu și C. Baraschi.

În anii '80 secția s-a îmbogățit cu picturi realizate de E. Cristescu Delighioz, Tatiana Samoilă, Ileana Ceaușu Pandele și pictori amatori precum Maria Proca Jinga și pictorul naiv Negru Gheorghe.

În final aș caracteriza donația ca sursă importantă în constituirea patrimoniului muzeal din Câmpulung și principală modalitate de îmbogățire al lui în viitor.

În octombrie 2004 se împlinesc 20 de ani de când a intrat în circuitul de vizitare **Complexul Memorial de Război de la Mateiaș**, aflat în localitatea Valea Mare Pravăț, secție cu valențe originale a Muzeului Municipal Câmpulung-Muscel, precum și de la apariția unei lucrări unicat în istoriografia românească, respectiv, **Argeș. Cartea Eroilor**.

Deoarece ambele inițiative, finalizate în octombrie 1984, s-au dovedit perene pentru spiritualitatea autohtonă, având totodată reverberații europene, vom încerca în cele ce urmează o reactualizare a semnificației acestora, din dorința extensiei documentării referitoare la îmbogățirea patrimoniului cultural propriu arealului Argeș-Muscel.

Referindu-ne la **Mausoleul Mateiaș**, evidențiem faptul că noua sa fizionomie înobilează, la cote valorice de excepție, sistemul bine consolidat al monumentelor istorice, de artă și arhitectură existente în zona tradițională a *românismului*, unde rezidă un număr impresionant de repere ce demonstrează personalizarea noastră în toate etapele evoluției continentale.

Este cunoscut faptul că în Primul Război Mondial s-au purtat lupte crâncene inclusiv pe *culoarul* Bran-Rucăr-Câmpulung-Muscel, iar la sfârșitul *conflagrației* se constituia România Mare. În 1928 au avut loc importante acțiuni naționale prin care era sărbătorit *un deceniu* de la acest eveniment. De exemplu, în ziua de 18 iunie 1928 un Comitet de Inițiativă din Câmpulung-Muscel a hotărât să se facă demersuri în vederea constituirii, sub egida Societății *Cultul Eroilor*, a unui **Mausoleu** pentru cinstirea eroilor originari din această parte a țării, dar și a celor *înregimentați* în alte unități militare participante la rezistența din ultimele luni ale anului 1916 de pe înălțimile Mateiaș.

Ridicat după planurile arhitecților Dumitru Ionescu-Berechet și State Baloșin de către o antrepriză italiană din Câmpulung, edificarea Mausoleului s-a prelungit până în 1935, devenind astfel o pioasă *capelă* pentru rememorarea faptelor de arme ale celor căzuți la datorie pe durata înclășărilor din octombrie-noiembrie 1916. Pictura de atunci a fost realizată de Olga Greceanu, *in tempera*, sugerând Unitatea Armatelor Aliate victorioase împotriva Germaniei și Austro-Ungariei.

În perioada 1945-1976, **Mausoleul Mateiaș** a suportat diverse reparații, pentru a se diminua, mai ales, infiltrațiile de apă prin zidurile de calcar intrate în degradare. Apoi, *seismul* din 4 martie 1977 a provocat numeroase fisuri și *dislocări* de materiale, impunându-se *restricții* pentru vizitare.

Pregătirile în vederea *celebrării* la 1 Decembrie 1978 a șase decenii de la constituirea statului național unitar român au relansat lucrările de reabilitare a **Mausoleului Mateiaș**. Ca dovadă, în vara anului 1978, Consiliul Popular al orașului Câmpulung-Muscel, primar Manole Bivol, a alocat surse bugetare pentru *torcretarea*

și subzidirea clădirii principale consolidându-se totodată, prin *lucrări ingineresti*, stânca pe care se află construcția cu cele două *cupole*.

Amplitudinea de astăzi a **Complexului Memorial Mateiaș** s-a conferit, totuși, în anii 1980-1984. Atunci au fost realizate: terasa de paradă, scările de acces, camerele muzeale, expoziția permanentă de istorie, esplanada, basorelieful, decorarea artistică a Mausoleului, reamenajarea *osuarului*, inscripțiile interioare și exterioare, plantațiile de conifere care delimitează perimetrul, amenajarea parcărilor, fixarea vegetativă a plantelor din apropiere etc. Apoi, după 1990 se vor finaliza *diorama* și alte oportunități adiacente.

Asemenea obiective au presupus *antamarea* unor finanțări considerabile, provenite din vistieria statului, contribuția cetățenilor prin aplicarea prevederilor **Legii 20**, voluntariatul unităților economice și instituțiilor din Câmpulung-Muscel, Pitești, Albești, Lerești etc.

Una dintre sursele prioritare a devenit însă folosirea **Premiului** acordat de forurile centrale județului Argeș pentru ocuparea **Locului I** pe țară, patru ani consecutiv, 1978-1981, în domeniul agriculturii, însumând 1.600.000 de lei (curs 1982), cifră redutabilă în acele timpuri.

Expunerea de motive din 15 ianuarie 1983, referitoare la folosirea fondurilor amintite în scopul reconstrucției Mausoleului Mateiaș, a stat la baza **Hotărârii nr. 109** din 14 februarie 1983 a conducerii județului nostru, ambele documente fiind semnate de Ion Sârbu, *lider politic și administrativ* al Argeșului de atunci. Propunerea va fi însoțită, fără rezerve, la 23 mai 1983 de factorii decizionali guvernamentali.

Ca idee principală, documentele invocate mai sus precizau: „.... *Întrucât criteriile care stau la baza întrecerii socialiste prevăd că sumele primite ca premii pot fi întrebuințate, printre altele, și la acțiuni social-culturale, inclusiv pentru lucrări de artă (interes obștesc), este necesar să ne pronunțăm. Ca urmare, considerăm că ar fi oportună folosirea acestor fonduri la restaurarea Mausoleului de la Mateiaș... Monumentul a fost grav deteriorat de cutremurul din 4 martie 1977. S-a pornit refacerea acestuia de către factorii locali, de salariații din întreprinderi, de profesorii și elevii din școli, însă asemenea eforturi nu sunt suficiente...*”. Suma amintită a fost pusă la dispoziția Comitetului Județean de Cultură Argeș, pe care l-am condus ca președinte în deceniul 1979-1989. Proiectarea *reconsolidării* monumentului, a noilor spații *expoziționale* și a celorlalte lucrări s-a realizat *gratuit* de ing. Gheorghe Marinescu, arh. Valeriu Manu, ing. Spirea Miclea, arh. Gabriela Vasilescu, ing. Eugen Dumitrache, ing. Victor Marinescu, arh. Traian Ionescu, arh. Alexandru Muțescu, ing. Dorel Petrescu, ing. Gheorghe Văcaru, ing. Gheorghe Pacea, tehnicienii Constantin Samoilă, Lazăr Dumitrescu, Lucian Tache, Manole Dobrin, din cadrul Consiliului Județean Argeș și al Institutului de Proiectare Pitești.

În coordonarea amplelor activități financiare și constructive, de amenajare muzeistică ori gospodărești din 1980-1984 au fost implicați nemijlocit: Ion Sârbu, Gheorghe Nicolae, Vasile Postolache, Viorel State, Manole Bivol, Gheorghe Oancea, Gheorghe Mateescu, Victoria Ciobanu, Ilie Daschievici, Pavel Sătârbaș, Ioan Bărboi, Dragoș Băjan, Ștefan Trâmbaciu, Iulian Ilie Rizea, Vasile Zăvoianu.

Clădirea pentru **Expoziția de Istorie**, suportul basoreliefului, căile de acces, terasele, esplanada, s-au realizat în anii 1980-1983 de către Șantierul Consiliului Orășenesc din Câmpulung-Muscel, condus de Ion Nedelcu, colaborându-se benefic cu Trustul de Construcții Argeș (director, ing. Constantin Olteanu), șantierul local al Trustului de Construcții Industriale (ing.-șef, Maria Tăulescu), subantrepriza Trustului de Construcții-Montaj (șef de șantier, ing. Ion Dragomir), Trustul de Construcții Hidroenergetice Argeș-Olt (director, ing. Nicolae Păunescu), șantierul Trustului de Lucrări Speciale Pitești (ing.-șef Ștefan Teodoru), Combinatul de Lianți Câmpulung-Muscel (director, ing. Gheorghe Dobre), Secția Argeș a Direcției Naționale de Drumuri (ing.-șef, Ion Gheorghe), Întreprinderea Minieră (director, ing. Florea Stoenescu, Uzina ARO (director, ing. Ion Giuvelcă), Întreprinderea de Rețele Electrice Pitești (director, ing. Gheorghe Budan) etc.

Tematica expoziției a fost elaborată de istoricii Ilie Rizea, Ștefan Trâmbaciu, Ionel Batalli, iar amenajarea muzeistică aparține Întreprinderii *Decorativa* din București. Un reper important a devenit harta electronică prezentând dinamica operațiunilor militare ale anului 1916 din zona Bran- Câmpulung-Muscel. Ulterior, așa cum s-a spus, în spațiul din dreapta esplanadei s-a amenajat *diorama* sugerând luptele de la Mateiaș, lucrarea fiind realizată de unități specializate ale Capitalei.

Basorelieful, având 16 metri lungime și 3,5 m înălțime este executat în 1983-1984 de sculptorul Adrian Radu din Câmpulung-Muscel, folosindu-se piatră de Albești. Compoziția are trei secțiuni: *Lupta la baionetă. Apărarea drapelului de luptă și Spre linia I*, însumând 18 personaje, soldați sau ofițeri români. Pe cele două ziduri laterale basoreliefului s-a prefigurat un sugestiv *dialog al generațiilor de luptători*, inscripționându-se texte adecvate memorialelor de război. În centrul acestei lucrări monumentale, perpendicular pe intrarea principală în Mausoleu, s-a așezat vasul cu flacăra veșnică, aprinsă în onoarea eroilor căzuți la Mateiaș.

Interiorul **Mausoleului** propriu-zis s-a reînnoit total. Astfel, în 1982 arh. Aurel Teodorescu, cadru didactic la institutul de Arte Plastice București (rector, prof. univ. dr. Vasile Drăguț), a proiectat o rafinată ușă din bronz, pentru accesul principal, executată apoi, în anii 1982-1984, la ARO Câmpulung-Muscel, de către un grup format din ingineri stagiați, sub conducerea lui Dan Poterașu.

Parterul Mausoleului a fost decorat în anii 1981-1983 cu mozaic de Murano. Asemenea operă de artă este gândită de prof. univ. dr. Petre Achițenie, cunoscut artist plastic al României contemporane, realizarea făcându-se cu ajutorul unor specialiști și a zece studenți practicanți de la Institutul de profil din București. S-au remarcat profesorul Ion Grigore și maeștrii Gheorghe Popescu, Aurel Girip, Dumitru Mihai.

Compoziția, intitulată **Glorie eternă neamului românesc**, se divide în trei secțiuni: *Pe câmpul de bătălie. Contribuția muscelencelor la lupta de apărare și Victoria*. Marea boltă este înnobilită, *apoteotic*, cu medalioane ce înfățișează pe Burebista, Decebal, Traian, Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Neagoe Basarab, Constantin Brâncoveanu. *Scafa* rotundă de la baza acestei compoziții are înscrise principalele lupte din toamna anului 1916, purtute pe aceste locuri: Rucăr, Dragoslavele, Nămăiești, Albești, Căndești, Lerești, Miteiaș, Pravăț, Câmpulung-Muscel. Ca elemente de legătură artistică între

diferite planuri au fost folosite motive florale și geometrice, ori însemne heraldice realizate prin tehnica *sgraffito* sau *schlakmetal*.

La **subsolul Mausoleului**, artiștii plastici amintiți au pictat spațiul principal într-o manieră eclesiastică *neobizantină*, intercalând inclusiv suprafețe decorate cu mozaic de Murano. **Osuarul** a fost reorganizat sub modalitatea unei camere placate cu marmură neagră și a unui sarcofag de cristal, conturându-se *criptele parietale* pentru ofițeri, iar pe plăci de marmură albă sunt înscrise un număr impresionant de eroi.

Realizarea lucrărilor din **osuar** aparține specialiștilor Muzeului Județean Argeș, cum este Radu Gava, originar din Albești de Muscel, Muzeului din Câmpulung, Muzeului Militar Central, Arhivele Militare din Pitești (comandant, Gheorghe Nicolescu).

Scara în spirală care duce spre *cupola mică*, precum și plafonul acesteia, au devenit componente estetice ale ansamblului, vizitatorii având astfel posibilitatea să *scruteze* punctele cardinale de la peste 40 de metri înălțime față de nivelul terasei inițiale. Suprafața totală din interiorul Mausoleului, decorată artistic, însumează aproape 150 m.p., fiind una dintre cele mai mari întâlnite la Memorialele de Război din țara noastră.

Pentru întregul ansamblu *descifrăm* o tratare arhitecturală sobră, fără decorații exterioare excesive, îndemnând la meditație. Tunurile de epocă oferite de Ministerul Apărării Naționale, aduse din Garnizoana Târgoviște de conducerea Muzeului din Câmpulung-Muscel, amplasate între *basorelief* și turnul Mausoleului, terasele circulabile de la camerele muzeale, succesiunea *pachetelor* de trepte, vegetația *tonică* a zonei, dar și alte componente ambientale, conferă acum o notă de calm și liniște într-un loc în care cu aproape 90 de ani în urmă, se propovăduia sintagma *Pe aici nu se trece!*

Inaugurarea Ansamblului Memorial de Război de la Mateiaș a avut loc în ziua de 24 octombrie 1984. Festivitățile au fost organizate de factorii diriguitori ai orașului Câmpulung-Muscel, Comitetul Județean de Cultură Argeș și Muzeul din Câmpulung, bucurându-se de prezența a peste 3000 de participanți. A fost aliniată o gardă militară de onoare, s-a intonat *Imnul de stat* și s-au arborat drapele.

Cuvântul de deschidere a *ceremoniei* s-a rostit de Gheorghe Oancea, șeful executivului local, fiind urmat de alocuțiunile prezentate, printre alții, de Gheorghe I. Iădaru, veteran de război, Dragoș Andreescu, elev la Școala nr. 7 Câmpulung-Muscel, generalul-locotenent George Popa, din partea Ministerului Apărării Naționale, Constantin Zanfir, conducătorul din 1984 al Județului Argeș, care a tăiat panglica inaugurală a Complexului Muzeal, istoric și artistic de pe înălțimile Mateiaș.

Au urmat, succesiv, prezentarea basoreliefului de către sculptorul Adrian Radu, depunerea de coroane și jerbe de flori la intrarea în Mausoleu, aprinzându-se concomitent, *flacăra recunoștinței perpetue* față de eroii din 1916-1918. Artistul plastic Petre Achiteșenie a dat explicații referitoare la ideile sugerate prin decorarea interioară a parterului Mausoleului și amenajarea *osuarului* din subsolul monumentului. S-a vernisat, în continuare, *Expoziția permanentă de istorie* și au fost prezentate mai multe variante ale viitoarei *diorame*, semnându-se apoi în **Cartea de Onoare** a Memorialului de Război.

La încheierea festivităților din 24 octombrie 1984, Teatrul *Alexandru Davila* din Pitești, împreună cu numeroase formații artistice ale amatorilor din Muscel, a susținut, supă scenariul propus de poetul Toma Biolan, un moment evocator, regizori fiind actorii Dem Niculescu și Constantin Zărnescu, iar dirijori, prof. Moise Mitulescu și căpitanul Traian Adreescu. Spectacolul a fost coordonat de prof. Maria Ciobănel, vicepreședinte al Comitetului de Cultură Argeș și prof. Maria Bulacu, președinte al Comitetului Orășenesc de Cultură Câmpulung-Muscel. Primii ghizi de la Mausoleu sunt Ion Idoraș și Georgică Copae.

*

Etapă pregătirilor pentru inaugurarea Mausoleului de la Mateiaș va presupune și editarea în 1984, la Tipografia din Pitești, a lucrării de *bibliofilie Argeș. Cartea Eroilor*, pe care am avut onoarea să o coordonez din punct de vedere științific. Rămâne, până acum, *unicat* în materie. La această operă comemorativă s-a lucrat, în primul rând, cu *sufletul*, fiind o adevărată provocare pentru ceea ce însemna atunci *filonul* patriotismului și respectul față de predecesori. Practic, s-a deschis, în 1982, un adevărat *șantier* pe care au trudit, timp de doi ani, numeroși intelectuali din satele și orașele Argeșului: profesori, învățători, preoți, funcționari, graficieni, bibliotecari, muzeografi, arhiviști, tipografi etc., aceștia fiind consemnați, fără excepție, în casetele editoriale. Nimeni nu a solicitat drept de autor.

Argeș. Cartea Eroilor este realizată *in folio*, având 336 de pagini, format 47,5 cm x 33,5 cm. Înscrise peste 22.000 de nume ale celor plecați din această parte a țării *la oaste* și rămași, pentru totdeauna, pe câmpurile de bătlie ale Războiului de independență. Războaiele balcanice, Primului Război Mondial, ori ale celui de Al Doilea Război Mondial. Inițial am intenționat să consemnăm inclusiv locurile unde au căzut la datorie eroii Argeșului și Muscelului. Nu a fost posibil întrucât, înainte de 1990, de regulă, se *escamotau* etapele estice ale confruntărilor din anii 1941-1944. Reeditarea va putea să remedieze omisiunile și să aducă un plus de informație.

Grafica de excepție aparține artistului plastic Romulus Constantinescu, tehoredactor este publicistul Octavian Ungureanu, redactor, profesorul și muzeograful Grigore Constantinescu, iar textele complementare au fost selectate de juristul Silvestru Voinescu, directorul Bibliotecii Județene Argeș.

Eroii sunt înscrși pe localități administrative așezate alfabetic, în interiorul acestora pe sate, listate după același criteriu, apoi pe grade, păstrând, pentru asemenea structură, principiul enunțat. Documentarea și realizarea unei evidențe cât mai veridice a presupus un efort considerabil, toate datele fiind prelucrate manual, inclusiv *culegerea* tipografică (director, Constantin Siman), întrucât, la Pitești, în anul 1984, nu se beneficia de calculatoare, ori de alte *utilaje* performante.

Oglinda paginilor fundamentale surprinde o compoziție ideatică majoră, reactualizând însemnele tradiționale românești ale *Infanteriei*, *Cavaleriei*, *Artileriei* și *Vânătorilor de Munte*, stâlpii de *cerdac* autohton înnobilați cu tricolor, motivul credinței preluat după piatra *tombală* a domnitorului Vlaicu Vodă de la Biserica Sfântul Nicolae din Curtea de Argeș, multiple simboluri florale compuse din frunze de stejar, arțar, laur și măsline. Toate aceste componente prefigurează *arcul de triumf* al

venerației brâncovenesti, pe sub care defilează *In memoriam* coloanele miitarilor eroi, aflați sub *protecția* privirilor vulturilor Basarabilor Întemeietori de Țară.

Alte file ale **Cărții Eroilor** prezintă o grafică diferită de cele răzărora le-am acordat prioritatea nobletei ostășești, *găzduind* un **Cuvânt înainte** sennat de Ion Sârbu, **Studiul introductiv**, gândit și elaborat ca un adevărat *recviem* e către prof. Petre Popa, doctor în istorie, nominalizarea colegiului redacțional, a celorpeste 500 de colaboratori din instituțiile culturale ale județului, din așezările argeșene și muscelene, ori din editură și tipografie.

Precizăm că toate localitățile își prezintă eroii începând cu pagină *impară*. În condiția când 42 de așezări se închid *pe dreapta* filelor cărții, spațiile rămase libere pe verso au înscris extrase din operele unor autori consacrați, texte de pemonumente, ori din alte surse, despre vitejia și consecvența neamului românesc în apărarea și păstrarea teritoriului străbun.

Monumentala operă **Argeș. Cartea Eroilor** s-a editat în numai 150 de exemplare, existând trei variante tipografice, respectiv, imprimare pe hâtie cretată și coperte pânzate (120 de exemplare), imprimare pe carton cretat, având tot coperte pânzate (20 de exemplare) și imprimate pe carton cretat, dar legate artistic, în imitație de piele și cu bordură aurită (10 exemplare). Prețul mediu al **Cărții** a fos, în 1984, de 1000 de lei și a acoperit, exclusiv, costurile de producție. Copertele au culori diferite, cele mai multe fiind însă apropiate nuanțelor de factură militară proprii deceniului nouă al secolului XX.

Primul exemplar din **Argeș. Cartea Eroilor** s-a prezentat la inaugurarea Mausoleului Mateiaș în ziua de 24 octombrie 1984, devenind o piesă cu valoare specială din *Expoziția permanentă de istorie a Memorialului de Război*. Ulterior, toate cele 99 de orașe și comune cât avea județul nostru în 1984, agenți economici reprezentativi din acest areal, ori marile biblioteci, muzee și instituții edesiastice ale țării au introdus în portofoliul lor volumul amintit.

Atât **Mausoleul de la Mateiaș**, cât și **Argeș. Cartea Eroilor**, aususcit, de-a lungul anilor, un mare interes din partea publicului, mijloacelor *media*, ori analiștilor. Așa, de exemplu, despre **Mausoleu** s-au scris, până în prezent, sute de pagini, iar numărul vizitatorilor, aborigeni sau alogeni, ajunge la nivelul miilor.

Totodată, **Argeș. Cartea Eroilor** este permanent invocată ca inițiativă de excepție, *solitară în această parte a lumii*. Multe delegații oficiale europene, sau de pe alte continente, au catalogat asemenea operă ca fiind o realizare excepțională, ce probează contribuția de sânge a românilor la statornicirea principiilor independenței, unității și suveranității noastre statale.

ȚESĂTURI DE INTERIOR DIN SPAȚIUL ETNOCULTURAL BRAN-MUȘCEL

Ioan PRAOVEANU

Zonele Bran-Muscel-Dâmbovița constituie o adevărată Muntenie Carpatică care conservă elemente culturale comune grefate pe fondul permenentelor legături economice și culturale dintre locuitorii așezărilor din acest spațiu antropogeografic.

În comunicarea de față ne vom opri asupra țesăturilor de interior, comune întregului spațiu, dar care prezintă și anumite diferențieri locale privind structura ornamentală.

Potrivit clasificării după funcția pe care o îndeplinesc țesăturile de interior se împart în trei categorii:

1. țesături de uz gospodăresc;
2. țesături folosite în organizarea interiorului;
3. țesături folosite la diverse ceremonii.

Categoria de țesături folosite în organizarea interiorului este cea mai importantă atât datorită funcției utilitare cât și, mai ales, a celei ornamentale în faza în care locuința se dezvoltă adăugând *camera curată*, cu preponderentă funcție de reprezentare. Ne vom opri asupra acestei categorii de țesături, din care fac parte: țesăturile de pat și țesăturile de perete.

Țesăturile de pat sunt țesături de uz gospodăresc din cânepă sau lână care se aștern pe pat sau se folosesc la învelit. Din această categorie fac parte: *străjicul*, *țolul*, *sarica* și *procovița* (*procoița*). Țesăturile de pat constituie categoria cea mai simplă de țesături atât ca tehnică de țesut cât și ca sistem de ornamentare.

Cele mai simple piese prezintă un câmp uniform monocrom în culoarea naturală a lânii alb sau negru (sârb).

Cea de-a doua categorie o reprezintă piesele învărgate, în alternanța cromatică alb-negru (sârb), repetate ritmic pe întreaga suprafață a țesăturii.

O altă categorie o reprezintă țesăturile „încadrate”, cu decor constând într-un joc de linii obținut prin încrucișarea firelor diferit colorate din urzeală și bătaie (bătaie).

Străjicul este o țesătură din cânepă, țesută în două ite, la razboiul orizontal, care se coase sub forma unui sac, se umple cu paie de grâu și se așterne pe patul de lemn, îndeplinind rolul pe care îl are salteaua la patul modern.

Țolul pentru acoperit patul și învelit este țesut din lână în două ite, compus din două foi încheiate, cu decor în vârgi din „bătaie”, în alternanța cromatică alb-negru, în culorile naturale ale lânii, la început în vârgi simple, treptat încadrate de șiruri de zimți. Spre sfârșitul primei jumătăți al sec.XX decorul în vârgi al țolului, în alternanța cromatică alb-negru, amplasat în câmpul central, este încadrat de un chenar cu motive florale stilizate, în culoarea albă pe fond negru. Vârgile, dispuse transversal, sunt încadrate de „zimți” și „bobițe”, motive decorative dispuse liniar.

Țolul comun spațiului etno-cultural Bran-Muscel care își are originea în piesa de port pastoral întâlnită în așezările de pe Valea Dâmboviței de unde pătrunde și în Bran este *țolicul*, cu decor „încadrilat” realizat din încrucișarea firelor diferit colorate (alb și negru) din urzeală și băteaie (bătaie). Țolicul se folosește la așternutul patului, pentru învelit dar și ca piesă de îmbrăcăminte pentru ciobani în timpul vâritului la munte sau în timpul transumanței pastorale în câmpie și în bălțile Dunării. Țolicul este folosit și pentru acoperitul calului, pentru a-l feri de intemperii.

Sarica (straiul), numită *plocad* în așezările din zona Muscelului, este folosită ca acoperitoare de pat, cu rol preponderent decorativ, dar și pentru învelit în nopțile friguroase de iarnă.

Sarica este țesută din lână țurcană, în două ite, îngroșată la dârstă, după care este scâmoșată, adică firul de lână este tras, prin trecerea țesăturii, învârtită pe coșul dârstei, printr-o leasă de mărăcini.

Decorul saricii este simplu: un câmp uniform monocrom, în culoarea albă naturală a lânii.

O formă mai evoluată o constituie *sarica* policromă numită *strai* în Bran și *plocad* în Muscel. Țesută în două ite din fir gros îndrugat din lână țurcană, îngroșat la dârstă, cu firul tras la leasa de mărăcini, straiul (plocadul) are câmpul ornațional amplasat pe toată suprafața țesăturii, cu decor geometrizarant, bazat pe romb, cel mai frecvent cu romburi concentrice, policrome, în tonuri de roșu, galben, mov, liliachiu, pe fondul alb al țesăturii. Mai rare sunt straiile cu decor „încadrilat” din urzeală și „bătaie”, în alternanța cromatică alb-roșu, alb-roșu-verde etc.

Procoița (procoița) este o țesătură pentru acoperit patul, cu funcție preponderent decorativă, care atinge formele cele mai evolute în zona Muscel. Procoița este din lână țigaie țesută în două ite, îngroșată la dârstă și vâltoare. De formă dreptunghiulară, compusă din două foi încheiate, procoița are o structură ornațională bazată pe învârgare, câmpul ornațional acoperind întreaga suprafață a țesăturii. La tipul cel mai vechi decorul geometric constă din vârgi înguste din „bătaie”, dispuse transversal în alternanța alb-negru, repetate ritmic (A-B-A-B).

Trecerea la decorul policrom al procoiței marchează, în prima fază, introducerea vârgilor de culoare roșie (roșul obținut din culori vegetale) dând naștere la alternanța cromatică negru-alb-roșu (A-B-C-A-B-C), repetate ritmic pe întreaga suprafață a țesăturii.

Prima jumătate a secolului al XX-lea marchează trecerea la decorul „încadrilat” (în carouri) realizat din întretăierea vârgilor din urzeală dispuse longitudinal cu vârgile din „bătaie”, dispuse transversal. Cromatica se diversifică prin introducerea culorilor în tonuri de roșu și portocaliu în alternanță cu negrul și albul natural al lânii. Procoițele în „carouri” sunt cele mai frecvente și nelipsite din interiorul „casei mari” al locuinței din spațiul etno-cultural Bran-Muscel.

O altă categorie de țesături folosite în organizarea interiorului locuinței, cu funcție utilitară și ornațională, comune spațiului Bran-Muscel dar și așezărilor Dâmbovițene de pe Valea Ialomiței o constituie țesăturile de perete. Tipul cel mai frecvent al acestei categorii întâlnit în toate locuințele tradiționale îl formează

țesăturile folosite pentru a proteja interiorul împotriva frigului: *scoarța, țolul, velința și covorul*.

Întâlnită pe o arie largă în spațiul european, comună întregii oecumene românești, *scoarța* este cel mai vechi tip de țesătură de perete folosită pentru a proteja interiorul împotriva frigului. Numită *zavastă*, țesută în două ițe, cu urzeala și „bătaia” din lână toarsă, sau cu urzeala din bumbac, cu o lungime, care de cele mai multe ori acoperă pereții camerei de locuit pe toate cele patru laturi, *scoarța* are câmpul ornamental amplasat pe toată suprafața țesăturii, compoziția ornamentală în „joc de fond continuu”, cu decorul geometrizant, întemeiat pe romb, motivul rombului cel mai frecvent sub forma de romburi cu conturul zimțat. Cromatica adaugă albului și negrului în culoarea naturală a lânii și culorile roșu și portocaliu obținute din coloranți vegetali.

Foaie de perete este o țesătură folosită și pentru țolul de pat învărgată, dintr-o singură foaie cu o lungime care, uneori, acoperă numai peretele din dreptul patului.

O altă țesătură de perete, mai evoluată, care pătrunde din satele Moroieni și Pietroșița de pe Valea Dâmboviței și în așezările brăneze este *velința*, de formă dreptunghiulară cu decor geometrizant, bazat pe romb, cu romburi concentrice, cu conturul zimțat. *Velința* evoluează în două direcții. În Bran și Muscel capătă o formă la care lățimea dreptunghiului se apropie de mărimea lungimii, iar structura ornamentală este cu câmp central compus în joc de fond continuu, încadrat de chenare preluate din covorul oriental; câmpul central este cu decor geometrizant bazat pe romb, cu romburi concentrice de diferite mărimi, în timp ce chenarele, dispuse pe cele patru laturi ale țesăturii, cu decor geometrizant, cu motive scheomorfe (furci și cârlige) alternând ritmic cu ornamente simbolice religioase (prescuri) trece de la culorile vegetale la culorile de „prăvălie”, aprinse, în tonuri de roșu, mov, galben, negru pe fondul verde la chenar și în tonuri de verde, galben, mov, roz pe fondul roșu aprins al câmpului central al țesăturii.

În așezările dâmbovițene, Moroieni și Pietroșița, la începutul secolului XX, apare un tip de *velință*, cu decor naturalist, ales cu mâna „pe legate”, cu fire întrepărunse, cu câmp ornamental central încadrat de două chenare (ghenare). Câmpul central este decorat cu motive florale stilizate („buchetu”) în tonuri de verde, galben, vișiniu, gri, ocru pe fond negru; chenarele sunt cu motive fitomorfe (pomul vieții și trifoi cu patru foi), în tonuri de verde și albastru pe fond negru.

Velința brăneană evoluează spre *covor*, la început cu decor geometric, preponderent în romburi, în culoarea maro de unde și denumirea de „marouri” pe care o capătă în satele de jos ale Branului, iar în ultimele două decenii cu decor floral stilizat.

O altă categorie de țesături de interior, cu funcție exclusiv decorativă, întâlnită în interiorul locuinței din spațiul etno-cultural Bran-Muscel o constituie *ștergarele de perete* țesute în trei ițe din bumbac, cu decor din arnici colorat sau din lănică.

Ca tehnici de ornamentare folosite la ștergarele din Bran și Muscel menționăm *învărgarea* din „bătaie” atestată ca cea mai veche tehnică de decorare, apoi *alesul peste fire*, cu speteaza, *alesul printre fire* (în rost) și *broderia*. Câmpul ornamental este

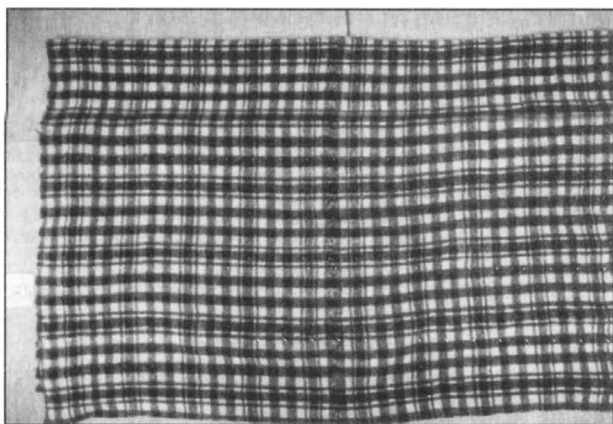
amplasat, fie pe întreaga suprafață a țesăturii, fie grupat la capete în șire dispuse transversal.

Frecvent întâlnit în Bran-Muscel este ștergarul țesut în trei ițe cu urzeala și „bătaia” din bumbac, cu decor geometrizzant ales peste fire cu speteaza, din amici, amplasat pe toată suprafața, cu motive geometrice („vărgi”) și motive florale stilizate (boboci), dispuse în lungul vărgilor. La extremități decorul este constituit dintr-un registru compus din trei vărgi late, încadrând vărgi înguste și motive florale (boboci) în dispunere liniară. La capete decorul se încheie cu vărgi înguste lucrate cu suveica și franjuri din urzeală; vărgile sunt dispuse în alternanța cromatică roșu-negru, repetate ritmic pe fodel alb al țesăturii.

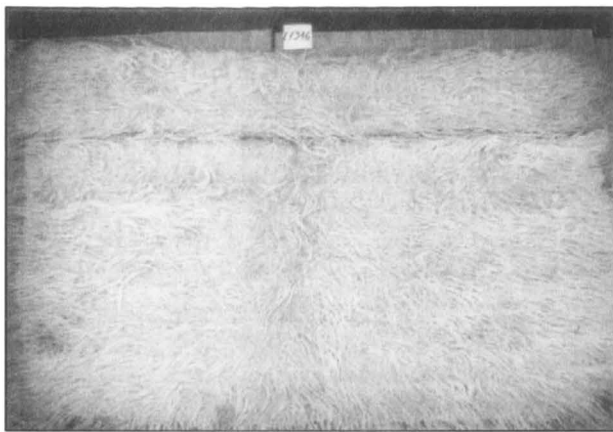
Treptat țesăturile tradiționale din interiorul locuinței din spațiul Bran-Muscel sunt înlocuite cu produse industriale care fac parte din categoria de produse cu caracter universal ce pătrund și în universul satului românesc.

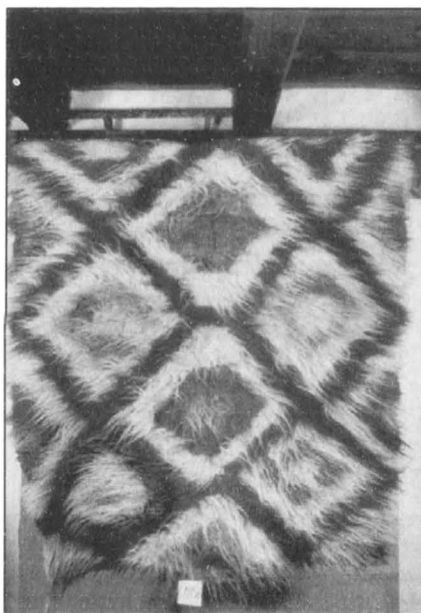
Țol de pat, cu decor prin învărgare, cu câmp central și chenar

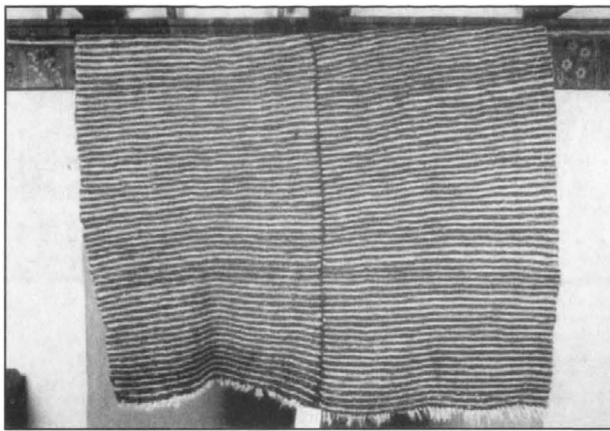
Țolic cu decor „încadrilat” și ca piesă de îmbrăcăminte pentru ciobani

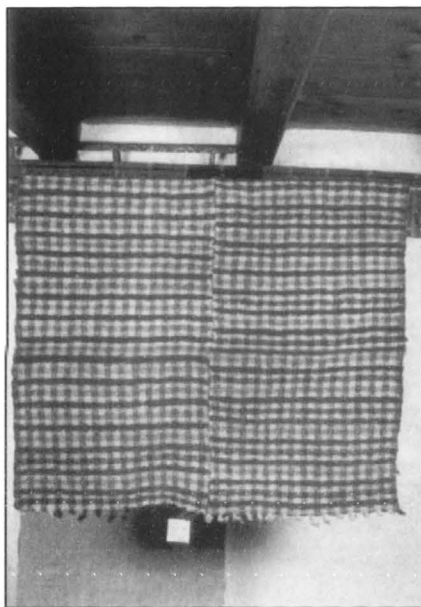
Sarică din lână țurcană, îngroșată la dârstă, cu firul tras

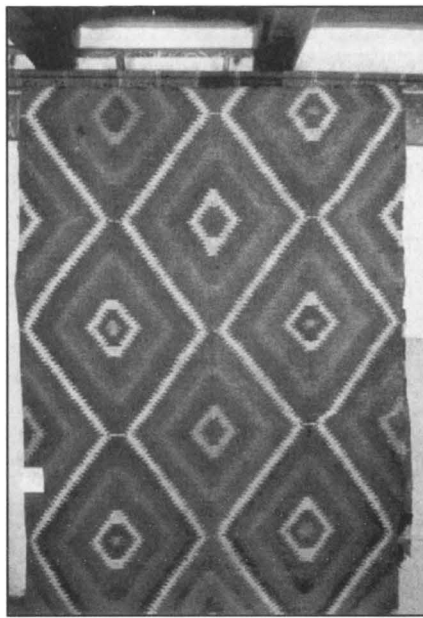
Straie cu decor geometric, în romburi concentrice

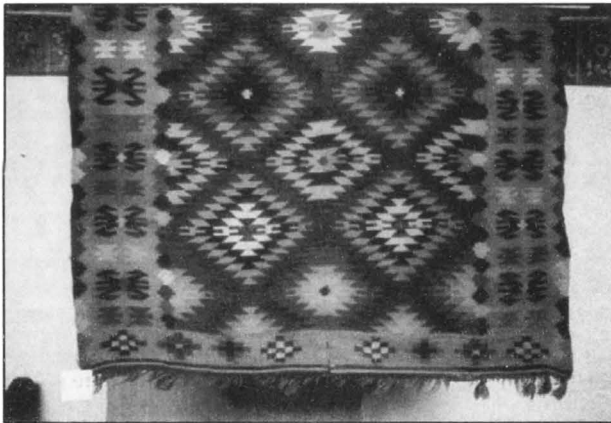
**Procoviță (procoiță) cu decor în vărgi,
în alternanță cromatică alb-negru, culorile naturale ale lânii**

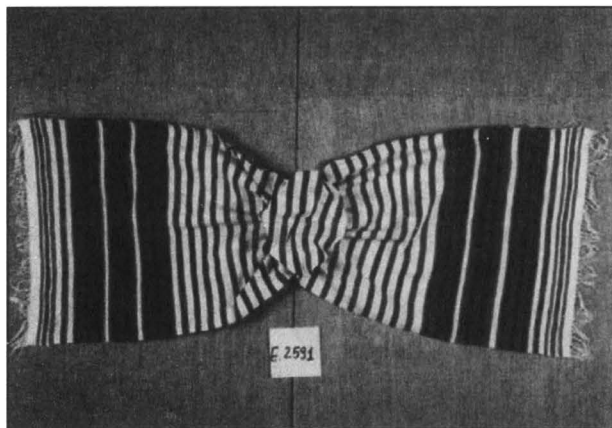
**Procoviță (procoiță) cu decor policrom „încadrilat” (în carouri)
din urzeală și băteală (bătaie)**

Scoată (zăvastă) țesătură de perete cu decor geometric, romburi

Velință cu câmp central cu decor în romburi concentrice,
încadrat de chenare (ghenare)

Ștergar de perete, cu decor în vărgi

MOARĂ CU PIETRE ȘI PIUĂ DE BĂTUT POSTAV CU MOTOR „DEUTZ”

Soluții de restaurare și conservare

Adrian STROE
Ștefan BUTURUGĂ

Moara având numărul de fabricație 2647/912, a fost achiziționată de Păun Ilie, tatăl actualului proprietar, din localitatea Curtea de Argeș, unde funcționase 20 de ani și montată în iulie 1936 de Marin Marinescu pe actualul postament, în loc. Dănicei, jud. Argeș.

Moara a funcționat în proprietate privată până în anul 1959 când a fost predată sub presiune financiară de către proprietari Consiliului Popular al comunei Dănicei, sub această proprietate funcționând până în anii '80.

Instalația complexă se compune din **motorul** de tip „DEUTZ” de 24 CP, funcționând atât pe motorină cât și pe benzină, fabricat în anul 1912 la GASMOTOREN FABRIK BERLIN, care transmite mișcarea de rotație prin intermediul roții cu cureaua și a unei curele late la **axul de transmisii** fixat în lagăre, care transmite mișcarea de rotație în diferite sensuri, planuri și rapoarte de transmisie la utilajele existente.

De la axul distribuitor, mișcarea se transmite printr-o curea lată montată încrucișat, în raport 1:1, la roata de curea aflată pe axul pietrei alergătoare a **morii**, aflat în plan orizontal, în partea superioară a acesteia. Tot de la axul distribuitor, mișcarea se transmite prin curea lată montată în plan vertical, în raport 1:1, la roata aflată pe arborele cotit al **pivei de postav**.

De asemenea de la axul distribuitor se mai pot antrena prin transmisie de curea lată: circularul de tăiat lemne, polizorul, generatorul de curent.

Toate acestea se află adăpostite într-o încăpere de dimensiuni 20 x 6 m, construită din proptele de lemn de salcâm cu grinzi de brad, având pereții placați la exterior cu scândură de fag, tâmplăria din brad, iar acoperișul din sulinari dreptunghiular de brad, placat cu scândură de brad peste care este montată tabla zincată.

1. Motorul „DEUTZ”

Este staționar, cu un cilindru orizontal, funcțional atât pe motorină cât și pe benzină.

Construit în anul 1912 de fabricile Gasmotoren Fabrik din Berlin, cu o putere de 24 CP, este compus din:

- bațul din fontă, cilindrul cu pistonul, chiulasa, biela, arborele cotit, voanta cu diametrul de 2 m, roata de curea, accesoriile motorului (argrenaje conice, regulator de turație, magnetou, carburator, tijă comandă, rezervor combustibil, conducte, supape, apărători de protecție, gabrie evacuare gaze, racorduri pentru răcire cu apă, ungătoare);

datorită spațiului în care a funcționat și a condițiilor de mediu aferente, la exterior întâlnim depuneri în straturi succesive de ulei, carburanți, praf – toate coagulate, oxizi metalici, pânze de păianjen, rumeguș de lemn și altele. În urma unei prime analize vizuale la fața locului, pentru procesul de restaurare și apoi pentru cel de conservare, propunem:

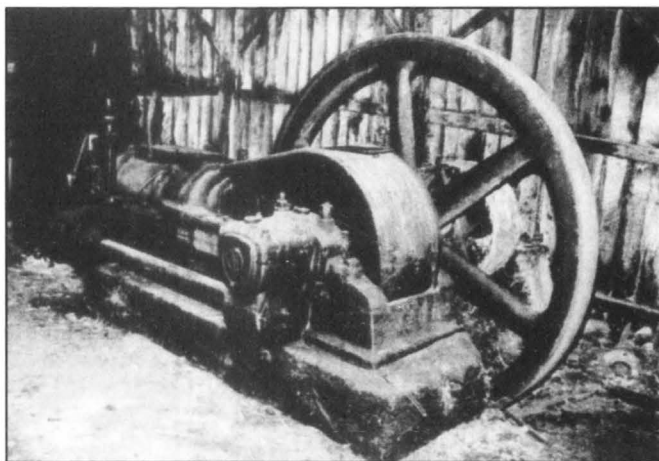
- demontarea de pe suportul de beton a motorului și aducerea acestuia în laboratorul de restaurare al M.N.A.;
- analiză a motorului de către o comisie constatatoare formată din cadre de specialitate, pe domenii.
- având în vedere multiplele probleme ce au acționat asupra sa, se propune adoptarea unei soluții de restaurare-conservare generale.
- curățire mecanică exterioară cu șpacluri, perii de sârmă, spatule;
- imersie în solvenți organici;
- demontarea motorului în subansamble;
- analiza vizuală a subansamblelor și măsurători ale cotelor pieselor aflate în mișcare;
- demontarea subansamblelor în piese componente și măsurătorile acestora;
- curățire și degresare + spălare a pieselor pe cale mecanică și chimică;
- recondiționarea pieselor uzate prin aducerea la cotele nominale (ex.: arborele cotit, cuzineți, bielă, bolt). Procedeu: încărcare prin sudură, metalizare sau rectificare la cote de reparație;
- înlocuirea pieselor complet deteriorate (segmenti, supape, arcuri, cuzineți, garnituri etc.) cu piese originale;
- degresarea pieselor și uscarea lor rapidă în vederea conservării cu acid tonic;
- taninare cu alcool + tanin 10%, în condiții de ΔT și U_R adecvate, conform normelor de restaurare și conservare.
- gresare și montare a pieselor și subansamblelor, după curățire și tratare.

2. Axul distribuitor

Este alcătuit din axul propriu-zis, sprijinit pe trei lagăre încastrate în beton, pe ax fiind montate roțile de curea:

- roata de liber, roată motrice, roată antrenare moară, roată antrenare circular, roată antrenare puiă, roată antrenare generator electric;
- după constatările comisiei se face demontarea tuturor roților și a axului din lagăre;
- curățarea mecanică a componentelor;
- eliminarea depunerilor prin introducerea roților de curea în baie de acid fosforic și inhibitor (ex.: 0,5% Tiouree);
- pentru roata de liber se face lipirea cu adezivi a porțiunii lipsă;
- la roata motrică se face sudarea spiței rupte cu electrod special de fontă;

- la toate roțile, după baia de acid se face o neutralizare în apă distilată;
- după uscare, se face tratament de protecție cu ulei mineral;
- lagărele și axul se aduc la cotele de reparație sau se înlocuiesc cuzineții;
- după reparare se face montarea pieselor pe ax.

3. Moara cu pietre este construită în 1912 în România.

Se compune din coșul de alimentare, postăvița, piatra fixă, piatra alergătoare, axul roții alergătoare cu roata de curea, ocolul pietrelor, batiul, cranicul (macaraua pentru schimbatul pietrelor), lada pentru măcinș și podul morii pe care sunt susținute toate subansamblele.

Piesele metalice (axul roții alergătoare cu roata de curea, macaraua pietrelor, batiul, mecanismele de reglare) se vor demonta, apoi li se va face o curățire mecanică.

- urmează imersia în solvenți organici;
- degresarea pieselor în vederea taninării, cu acetona;
- taninare cu alcool + tanin 10%;

Piesele din lemn se vor supune:

- a) unui proces de curățire mecanică;
- b) proces de spălare cu detergent neionic;
- c) urmează perioada de uscare într-un timp suficient;
- d) tratarea împotriva factorilor biologici (cu Sadolin, Sadokil);
- e) impregnare cu rășini sintetice a defectelor de structură sau lipsurilor din material;
- f) aplicarea unui strat de protecție constând în uleiuri minerale sau vegetale;
- g) vopsirea suprafețelor cu vopsele originale, după analiza de laborator.

4. Piua de postav se compune din: cadru-șasiu, cuvă (teică) ax cotit, roată curea, ciocane, bieles, cai.

Piesele metalice se vor supune unui proces de curățire mecanică:

- urmează imersia în solvenți organici;
- degresarea pieselor în vederea taninării, cu acetona;
- taninarea cu alcool + tanin 10%.

Piese în mișcare se vor măsura și se vor aduce la cotele nominale, cele deteriorate vor fi înlocuite.

După rectificare se va face ungerea și montarea acestora.

Piese de lemn: - se vor supune unui proces de curățire mecanică:

- spălare cu detergent neionic;
- uscare;
- tratament împotriva factorilor biologici;
- impregnări cu rășini;
- aplicarea unui strat de uleiuri vegetale sau minerale pentru protecție.

Importanța obiectivului: Instalația complexă reprezintă un pionierat în introducerea mașinismului (motorul Deutz) în morărit și panificație cât și în arta finisării postavurilor. Folosirea instalației pentru o lungă perioadă de timp denotă fiabilitatea sa și ne dă certitudinea că după achiziția sa și o restaurare temeinică aceasta va putea oferi demonstrații practice în cadrul M.N.A., menite să readucă în memorie îndeletnicirile seculare ale poporului român.

SECȚIUNEA

RESTAURARE - CONSERVARE

BISERICA SF. NICOLAE DOMNESC ÎNTRE CONSOLIDARE, CONSERVARE ȘI REABILITARE

Florin SCĂRLĂTERSCU

1. Date istorice și descriere generală, cercetări și intervenții anterioare

Înălțată pe locul unei capele care a aparținut vechii curți domnești (a primilor voievozi români Seneslau și Tihomir – sec. al XIII-lea), biserica Sf. Nicolae, cunoscută sub numele de Biserica Domnească, a fost începută în ultimii ani de domnie a lui Basarab I (1310-1352).

Se știe că, după ce își asociase în 1335, pe fiul său Nicolae Alexandru la domnie, Basarab I a început zidirea bisericii Domnești din Curtea de Argeș, localitate care ținea să concentreze viața politică a țării, într-o vreme în care, Câmpulungul, așezat prea aproape de granița de nord a țării, nu prezenta siguranță. Grafitul de pe tencuiala primă a bisericii, situat la joasă înălțime, pe peretele de nord, ce menționează la 1352 moartea lui Basarab cel Bătrân, constituie primul termen pentru începutul lucrărilor.

Hramul Sf. Nicolae ar putea indica în Nicolae Alexandru drept principalul fondator al bisericii, dar nici acesta, mort la 1364, nici părintele său nu au fost înmormântați la Argeș, ci la Câmpulung, ceea ce ar putea indica o continuare a lucrărilor la biserica Domnească până după 1364 (posibil pictura), căci prima înveșmântare, efectuată chiar în centrul naosului, aparține lui Vladislav Voievod, (1364-1377).

Deci, se poate concluce că înainte de 1377 biserica era terminată, la Argeș se stabilise deja capitala țării, următorii domnitori fiind înmormântați aici, alături de Vladislav (Dan Vv + 1368 și Radu Negru + 1383).

Arh. Grigore Ionescu fixează construcția bisericii în jurul anului 1352 bazându-se pe: tipul bisericii, arhitectura și pictura ei, înrudite cu ceea ce se făcea în domeniul arte religioase la începutul sec. al XVI-lea în țările din Balcani și Serbia, și pe o inscripție descoperită cu prilejul restaurării picturilor, care menționa data 1352 – anul morții lui Basarab I.

Supraunând, în partea de nord-est, fundațiile mai vechi ale bisericii din veacul al XII-lea, ctitoria basarabă, făcea apel, în chiar zorii statului valah, la un program arhitectonic aulic, de certă factură constantinopolitană, biserica de plan central, ale cărei bolți semicilindrice, ce continuă arcele pe care se descarcă masiva turlă centrală, desenează brațele unei cruci.

Altarul semicircular la interior, are 3 laturi în exterior, ca și pastoriile alăturate.

O vecie intrare aflată în marginea vestică a peretelui de sud al naosului făcea legătura directă între biserică și casele domnești de pe latura de sud a incintei. Intrarea principală a bisericii, a fost cea de pe latura de vest, deschizându-se către un pronaos

îngust, boltit cu un semicilindru transversal, întrerupt central de o salotă pe arce dublou.

Permanent se prezintă ca o alternanță de cărămizi înguste și piatră neregulată, în care se citesc încă deschiderile condamnate în veacul al XIX-lea (intarea de pe sud și o ferestrică a unei încăperi aflată probabil deasupra pronaosului). Pictura interioară, datorată în al treilea sfert al veacului al XIV-lea a suferit importante intervenții la 1740-1760, la 1827, către 1857, 1911-1930, data ultimei restaurări.

Biserica pare a fi păstrat forma inițială până la 1746, când a fost vizitată de Mitropolitul Neofit. Acesta nu menționează decât faptul că este „cea dintâi biserică ce s-a zidit în Valahia”. Probabil că el cere boierimii locale, Baloteștii, Breceșeneștii, să facă reparațiile necesare. Aceasta se întâmplă către 1751 (se repară învelitoarea; grafit pe N. Hrizea – bl. 1751 și se măresc ferestrele).

Se pare că restaurarea din 1751-1752 ar fi fost urmarea unui incendiu care ar fi distrus parțial interiorul (urme pe piatra de mormânt, pe ferestrele turleor, pe grinzile transversale din zidurile bisericii).

Are loc o restaurare generală a picturii (se adaugă scenele din viața Sf. Filofteia) – meșter Radu Zugravul activ: 1740-1769; sub Neofit se reace tâmpla de lemn care arde din nou la sf. sec. al XVIII-lea, în timpul războiului dintre austrieci și Poartă (1788); inscripție pe clopot – 1812.

Consecințele războiului și ale cutremurului de la 1802 asupra monumentului trebuie să fi fost dezastruoase; o restaurare generală a bisericii, cu repictare, are loc la 1827.

Acoperirea integrală a Pantocratorului (turla) cu tencuială nouă, reparațiile ample ce se fac atunci presupun existența unor avarii grave, ce ar putea fi datorate, în parte, și cutremurului de la 1802.

Intervențiile domniei, la 1847, vizibile în repictările asupra picturii lui Pantelimon (deci asupra zonelor avariate deja) constituie reparații ce urmează cutremurului din 1838. La această epocă se adaugă contraforții (cel de sud acoperă intrarea secundară). Lucrările au durat până la 1857.

La 1887 biserica era din nou serios amenințată, în urma intervenției unui preot care tăiașe tiranții ce legau stâlpii interiori între ei.

- În 1894 (9 ian) biserica este închisă cultului, iar la 1898 se fac sprijiniri interioare și exterioare.
- În 1902 raportul arhitectului N. Gabrielescu consemnează „turla pantocratorului crăpată în toate sensurile, stâlpii interiori crăpați și încoboiați, crăpături pe tot corpul bisericii de sus și până jos”.
- 1911 – începe restaurarea – M.I. sub conducerea lui Gngore Cerchez. Descrierea lui Cerchez menționează: „învelitoarea ruginită și găurită ce lasă ploaia să pătrundă în interior mai ales prin găurile făcute de proptele”; bolțile umezite se dezagregaseră, mai ales iarna.
- Arcurile turlei crăpate, cheile arcelor ce susțineau turla căzute pe 1 cm distanță.
- Legăturile de lemn dintre arcuri (tiraniți) fuseseră tăiate pentru montarea unui cafas.

- Turla avea o parte cu totul dislocată și cupola ei nu se menținea decât grație „parapetelor”.
- Bolțile erau crăpate la cheie, zidăria exterioară crăpată în diferite locuri, chiar ieșită din verticală.

Peste pronaos erau 2 turnuri mici de lemn; în fața intrării se construise un pridvor neoclastic; pe fațada S și N fuseseră amplasați 2 contraforți; cel de pe sud acoperind o intrare în naos. (BCMI 1923, pg. 78-80).

Lucrări întreprinse de Gr. Cerchez:

- Cercetarea fundațiilor (adânci până la 1,60 m) pe care le protejează de ploaie prin trotuar de lespezi de piatră pe mortar de ciment (pg. 82 – BCMI 1923).
- Reface legăturile de lemn ale arcadelor și bolților prin „legături de fier, prevăzute la exterior cu discuri de „tuci” și șuruburi îngropate în grosimea zidurilor, pentru a se readuce zidurile și bolțile la loc și a se opune împingerilor”.
- Refacerea arcelor distruse la cheie, cu cărămizile cele mai rezistente, numite „bazalt dublu – presate”.
- Consolidează turla, refăcând zidăria distrusă, cornișa, lacunele de zidărie au fost umplute cu material vechi sau material similar.
- Se dărâmă pridvorul ridicat la 1875.
- Se desfac turlișoarele de pe vest, descoperindu-se în zid, bronz topit provenit de la clopote.
- Cerchez notează existența scării din peretele N al masivului, cele două rânduri de podeli (tavane) ale tindei (pronaosului) distanțate la 70 cm bănuind existența unei tainițe.
- Crede că învelitoarea inițială era de șită dar propune refacerea ei în tablă de cupru.
- În mod paradoxal, vorbind despre stâlpii naosului spune: „deoarece n-am constatat nici o stricăciune la cei 4 stâlpi, nici o urmă de zdrobire a cărămizilor, și cum acești stâlpi rezistaseră atâta vreme... am găsit că era prudent să nu mă ating de ei și să îi las să susțină în continuare turla și bolțile. De asemenea ușa astupată și stâlpii de sprijin, deși clădiți la 1850, „l-am lăsat ca putând fi necesari pentru a preîntâmpina un început de prăbușire a zidurilor”.
- Pentru pictură, s-a adresat d-lor. Noroce, Mihail și Theodorescu.
- Din jurnalul de șantier reiese că s-au executat peste bolți tencuieli cu mortar și ciment, bolta V (7,80 x 3,00), bolta lat. Sud (3,20 x 2,60) bolta lat N (2,80 x 2,50) deasupra pronaosului sud = 3,85 x 3,20, nord : 3,60 x 3,20, mijloc : 3,40 x 2,60 m.
- Se dărâmă și se refac zidăriile dislocate din fațade, în mod special cele de pe sud și est.

- Se introduc tiranți de fier pentru legarea stâlpilor între ei și de ziduri, turnându-se lapte de ciment până la completa umplere a golurilor. Plăcile de fontă de la capetele tiranților sunt strânse în 2 etape.
- Se desface arcul mic, dinspre sud, către intrarea principală, și se reface.
- Se desface și arcul de vest, și se reface, ca și arcul de est, cu „cărămidă hidrostatică și mortar de ciment”, păstrând pandantivii (pg. 99).
- La sfârșitul raportului, arh. Iancovici consemnează calculul greutateilor ce apăsă pe stâlpi, constatând că turla ar apăsa cu 540.000 kg, acoperișul cu 20.000 kg, greutatea proprie a stâlpilor ar fi de 20.000 kg; însumând rezultă o apăsare de 13 kg/cmp.
- Zidul de nord al bisericii, în naos, spre vest, avea, după raportul de săpături al lui V. Drăghiceanu, o substrucție, chiar sub crăpăturile pe care le-a reparat mai târziu, Gr. Cercez, cităm din V. Drăghiceanu:
(Curtea de Argeș – Jurnalul Săpăturilor 1920 – publicat 1923)

„aici părea sigură existența unui mormânt, întrucât în lungul zidului nordic apăreau urmele încastrării în zid a unei pietre de mormânt, lungă de 1,77 m, înaltă de 0,60 m. Dau la 0,40 m adâncime de o substrucție de bolovani mari, prinși în mortar și dispuși în retragere, formând trepte, având dimensiunile 3,65 m lungime, 0,90 m lățime, 0,59 h. ... Acest postament nu poate fi decât o subzidire fie pentru consolidarea zidului bisericii care, astăzi, are în acest loc o mare crăpătură, fie mai probabil, pentru a servi de perete vreunui mormânt săpat alături în lungul postamentului”.

Problemele pe care le ridică actuala abordare a consolidării Bisericii Domnești sunt și de arhitectură, în sensul de recuperare a unui maxim de informații istorice în urma cercetării și consolidării bisericii.

Astfel, este de dorit ca cercetarea podului pronaosului să clarifice rolul celor trei arcade închise de Gr. Cercez, spre exterior, dintre care una, cea nordică, a fost descoperită de recenta restaurare de pictură murală. Ele par a fi aparținut unei emporii, tribună de la care familia domnitoare asista la slujbă. De asemenea, mulțime grafitelor, din nișa nord – vestică ar putea indica un loc la care aveau acces sau chiar lucrau grămăticii:

Se poate ca rostul tainiței de deasupra pronaosului să fi fost de depozitare a actelor emise de domnie.

O altă chestiune ce se cere elucidată, chiar dacă ea nu se va materializa niciodată, prin modificări aduse volumetriei monumentului este cea a turelor de pe vest și a încăperii ce ar fi putut funcționa deasupra actualului pronaos, care comunica cu naosul prin arcadele emporiei.

Urmele unei asemenea construcții se vor vedea probabil în podul pronaosului dacă nu vor fi fost cu totul șterse la restaurarea făcută de Gr. Cercez. Documentul care reperează o asemenea construcție aparține secolului al XVIII-lea și reia un tablou votiv mai vechi. Sondajele și cercetările fotografice speciale vor stabili dacă actuala imagine votivă suprapune o compoziție mai veche, cum se presupune.

Analiza fracturilor bolților de NV și SV ca și succesiunea și amploarea intervențiilor în timp asupra picturii ar putea arăta, în mod direct, dacă cele 2 turnuri de pe vest au existat și din zidărie, anterior sec. al XVIII-lea și prăbușirea lor, la un moment dat (probabil 1802), ar fi cauzat marile degradări din partea de vest a naosului.

Problemele de cercetare semnalate mai sus se propun pentru a face obiectul unor investigații programate odată cu deschiderea șantierului, în cadrul unui contract de cercetare asigurat de către specialiști (istoric, arheolog, arhitect, inginer).

Detaliile și documentația tehnică a restaurării Gr. Cerchez se găsesc în arhiva DMSI, fond; CMI, mapa 2 (detaliile tiranților, modul de prindere, dimensiuni, gabarite etc.).

Intervenții și proiecte după restaurarea arh. Grigore Cerchez

- 1936** – se așterne un nou dalaj de piatră, iar peste morminte se așează pietre standard.
- 1935** – A. Sacerdoțeanu emite ipoteza unei biserici mai vechi (sec. al XIII-lea) pe locul bisericii Domnești.
- 1959-1960** – restaurarea bisericii Sf. Nicolae Domnesc a curei paznicului și a turnului clopotniță; proiect nr. 4020 – ar R. Udriou.
- reparații la parametrul soclului
 - recondiționare copertine contraforți
- 1966** – proiectul nr. 9 – arh. R. Mănciulescu în atelierul arh. R. Bordenache
- rostuire, plombare soclu (mortar var marca 4)
 - revizuire învelitoare (Nord-Est)
 - acoperire contraforți cu copertine din piatră de talie după modelul vechi.
- 1969** – cercetări arheologice – de N. Constantinescu
- se contestă datele – V. Drăghiceanu
 - definitivare configurație planimetrică a bisericii din sec. al XIII-lea.
- 1970** – apar fisuri la încheieturile absidelor
- 1970-1971** – proiect nr. 43 – arh. Gh. Sion atelier arh. E. Chefneux
- refacere pardoseală – cărămidă apropiată de original ca format, colorit și dimensiuni.
 - marcarea în plan a bisericii din sec. al XIII-lea.
 - scoaterea pietrelor originale care urmează a fi expuse muzeistic și executarea unor pietre noi de mormânt
 - s-a executat în vederea realizării acestor obiective un relevu foarte amănunțit al planului bisericii.
- 1971** – arh. Ștefan Balș și ing. Barteș stabilesc planul de iluminare interioară al bisericii.
- 1977** – cutremur
- 1982** – proiect 643 – expertiză tehnică în vederea restaurării picturii.
- 1986** – cutremur
- 1987** – Expertiza CCES – București, prof. Al. Cișmigiu; ing. Constantin Pavelescu

- pr. 6357 – Institutul de proiectare al Consiliului Popular al județului Argeș –

arh. Mulțescu

- Biserica Domnească – proiect întocmit în urma expertizei menționate (Prof. ing. Al. Cișmigiu, ing. Pavelescu)

1990 – cutremur

După 1990 încep lucrările de consolidare și conservare a bisericii Sf. Nicolae Domnesc, conform proiectului întocmit de ing. Pavelescu Constantin:

- injectări în fisuri, crăpături în zonele de forare atât la interior cât și la exterior;
- pentru consolidare s-au executat forări pe latura S, N, V, E în pereții exteriori;
- s-au executat centuri de rezistență și suprabetonări la bolțile din: pronaos, naos, altar, turlă;
- la interior – sau efectuat foraje de legătură a structurii de rezistență;
- la exterior s-au efectuat foraje de legătură a structurii de rezistență la stâlpii S, N, E care susțin turla;
- s-au executat centuri și foraje verticale pentru consolidarea turlei;
- s-a executat centură și suprabetonare la partea superioară a turlei, centură de legătură la partea interioară a turlei;
- s-au executat foraje de legătură verticală prin stâlpii turlei;
- înlocuirea totală a învelitoarei de tablă a bisericii;
- s-a montat tâmplărie nouă la ferestrele turlei;
- s-a înlocuit paratrăsnetul și a fost legat de toate părțile metalice;
- s-a trecut la sablarea zidăriei exterioare (este în lucru);
- în lucru – montarea de jgheaburi și burlane.

Urmează ca până în anul 2004, an preconizat de ministerul culturii Răzvan Teodorescu pentru includerea monumentului pe lista de patrimoniu UNESCO, să se definitiveze și restructurarea picturii care a făcut acest monument atât de cunoscut.

RESTAURAREA – CONSERVAREA BRONZURILOR EXPUSE ÎN AER LIBER

Ioan ROTĂRESCU
Cornelia DUMITRESCU

„Castelul Peleş, despre care se poate afirma că este, chiar în amănunt, opera personală a Regelui Carol I”, aşezat pe valea pâ râului Peleş, este înconjurat de ample terase ce acoperă în total o suprafaţă de peste 7500 mp. Concepute de arhitectul ceh Karel Liman, în stilul Renaşterii italiene, ele sunt decorate cu un armonios ansamblu de sculpturi în piatră sau marmură, basoreliefuli din ceramică, mozaicuri, fântâni, lampadare sau statui monumentale din bronz şi alte aliaje metalice. Statuile şi figurile din marmură sunt opera sculptorului Rafaello Romanelli din Florenţa, iar vasele şi busturile din piatră sunt aduse de la Veneţia.

Lucrările din bronz sunt puncte de mare atracţie pentru publicul vizitator, având în vedere măreţia lor artistică şi, nu în ultimul rând, simbolistica lor.

„**SFÂNTUL GHEORGHE UCIGÂND BALAURUL**” – lucrare monumentală montată pe colţul uneia dintre terasele nordice – veghează în acelaşi timp castelul şi intrarea de suflet a Suveranului, şi anume intrarea în Sala mare de arme.

„**REGINA ELISABETA**” – operă semnată de sculptorul Oscar Späthe – o înfăţişează pe Suverană stând pe un fotoliu, cu faţa către castel şi Suveran. Statuia este turnată la „**PRIMA TURNĂTORIE ARTISTICĂ DE BRONZ V. V. RASCANU**” din Bucureşti, în anul 1934. În patrimoniul Muzeului Naţional Peleş există şi o reducţie în marmură a acestei lucrări.

„**CAROL I**” – statuie prezentată cu ocazia sărbătoririi semicentenarului Peleşului, a fost amplasată pe poiana din faţa castelului, sub formă de proiect, turnată în gips, la scara 1/1, în anul 1933. După turnarea ei în bronz, a fost montată pe un soclu din piatră cioplită, fixat pe terasa de Sud, în dreapta turnului, de unde a fost retrasă în anul 1948 şi depozitată în curtea castelului Peleş, până în 1976, iar apoi transportată la castelul Bibescu din Posada, până în 1990, an în care şi-a reluat locul iniţial.

Ţinând cont de valoarea lor artistică, istorică şi estetică, terasele au intrat în atenţia specialiştilor încă din 1975, an în care au demarat lucrări complexe de consolidare, renovare, restaurare, conservare a ansamblului istoric, punându-se, la început, accent pe reabilitarea elementelor decorative din piatră şi marmură. Din anul 1998 lucrările în bronz (în principal) şi alte aliaje metalice au intrat într-un program pe termen lung, de restaurare şi conservare, pentru îndeplinirea căruia s-a constituit un colectiv cu participare largă, din care fac parte muzeografi, restauratori, conservatori, investigatori din reţeaua muzeală. Acest colectiv a elaborat, în urma unor observaţii amănunţite şi analize efectuate în laboratoare de specialitate, variante de tehnologii ce pot fi aplicate pentru restaurarea – conservarea obiectelor din metal aflate în expunere liberă. În continuare ne vom referi la o tehnologie ce se aplică pieselor care nu pot fi tratate în laborator, din motive logistice – exemplificăm prin statuia Regelui Carol I,

pentru a cărei imersie ar fi fost nevoie de o vană cu dimensiunile 17x78x316 cm, ceea ce ar fi presupus un volum de substanță de peste 4,3 mc.

Prezentăm în continuare câteva forme existente de degradare a bronzurilor ce au făcut obiectul studiului:

a) Degradări cu cauze interne: diferențe de omogenizare ale diverselor șarje de turnare, ușoare desprinderi în zonele de asamblare a fragmentelor, cu detașare de aliaj etc.;

b) Degradări cu cauze externe: depuneri fizico-mecanice, ancrasamente, depozite grosiere de vopsea de culori diferite, zgârieturi, deformări mecanice, desprinderi, ornamente și subansamble lipsă, produși de coroziune de culoare verde.

Produșii de coroziune au fost determinați de cicluri de variație, cu amplitudine mare, a umidității relative și a temperaturii, de iluminare, de precipitații (dintre care grindina este cea mai nocivă, prin efectul de sablare pe care îl exercită asupra straturilor de protecție ale lucrării). Este cunoscut faptul că în prezența oxigenului și în atmosfera umedă, ionii negativi de clor migrează prin stratul protector de oxid, stimulând coroziunea și formând, printre alți produși, clorura bazică de cupru (pudra verde pal, neaderentă). Întrucât factorii atmosferici determină dilatări și contracții repetate ale filmului protector, acesta este afectat, iar procesul de degradare chimică este intensificat.

Pentru a arăta cât de agresivi sunt factorii de mediu, menționăm, în paranteză, că aceleași forme de degradare chimică, de intensitate variabilă, se întâlnesc și la subansamble de cupru sau aliaje de cupru cum sunt: jgheaburi, burlane, învelitori de acoperiș, deși acestea din urmă au fost înlocuite în totalitate în perioada 1975-1993.

Pentru a nu crea confuzii, în continuare ne vom referi la o singură piesă, și anume, la statuia **REGELUI CAROL I**, turnată în bronz în atelierele **I. GURAN ȘI V. POPA**, creație a sculptorului **OSCAR HAN**. Opera îl reprezintă pe Suveran în picioare, în ținuta lui obișnuită, cea de general, uniformă de „mică ținută”. Personajul degajă o alură impunătoare. Mâna stângă este dusă la spate, în cea dreaptă ține bastonul. Se sprijină pe piciorul stâng, iar cel drept este ușor flexat. Regele este reprezentat, probabil, către 50 de ani. Capul este redat în poziție dreaptă, cu nasul puternic și fața încadrată de barbă. Privirea este mândră și trufașă. (În depozitele de sculptură ale muzeului există o reducere în bronz a acestei lucrări, probabil un proiect). Procedul de lucru aplicat acestei piese se prezintă, în mod succint, astfel:

Ca primă etapă de lucru s-a efectuat *spălarea – degresarea* piesei cu jet de apă și detergent, sub o presiune de până la 80 atm., operație ce a alternat permanent cu intervenții mecanice, realizate cu instrumentar și materiale diferite. Rezultatele au fost spectaculoase, în sensul că, în final au dispărut toate depunerile fizico-mecanice și, în mare parte, depozitele de pulberi de culoare verde pal (produși de coroziune).

În continuare s-a trecut la aplicarea *tratamentului chimic* cu soluție de *acid formic* (concentrație maximă 10%). Tratamentul a fost repetat până la eliminarea produșilor de coroziune.

În urma acestei etape au putut fi vizibile ușoare caverne, rezultat al procesului de degradare chimică.

Următoarele operațiuni au fost *spălarea – neutralizarea* cu jet de apă curentă și apă distilată, *uscarea rapidă* cu alcool și *repatinarea* întregii lucrări, insistându-se pe acele suprafețe ce pierduseră total sau parțial patina originală.

Substanța folosită pentru repatinare a fost *pentasulfura de stibiu*, soluție alcoolică în concentrație de 7-10%, aplicată prin tamponare și pensulare, urmată de lustruirii repetate, până la obținerea unei culori ce se integrează în patina originală. Ca metodă suplimentară de conservare, periodic, lucrarea este peliculizată integral cu uleiuri și vasele siliconice.

Deși, în aparență, aplicarea acestor tratamente este simplă, pe parcursul desfășurării intervențiilor au apărut impedimente generate de factorii atmosferici – temperatura și umiditatea variabile în intervale mici de timp.

Starea de conservare a tuturor pieselor asupra cărora s-a intervenit este permanent în atenția specialiștilor ce au elaborat tehnologia de restaurare – conservare prezentată mai sus, și de la caz la caz, se fac mențiunile și corecțiile de rigoare.

BIBLIOGRAFIE

1. Al Tzigara – Samurcaș, *CASTELUL PELEȘ 1883-1933*, Imprimeria Națională, București, 1933, p. 42
2. Mihai Haret, *CASTELUL PELEȘ – MONOGRAFIE ISTORICĂ – GEOGRAFICĂ – TURISTICĂ – PITOAREASCĂ – DESCRIPTIVĂ*, Imprimeria Națională, București, 1923, p. 43
3. W. R. Fischer, B. D. Wagner, H. Siedlarek, B. Fűßinger, I. Hănßel, N. von der Bank, *THE INFLUENCE OF CHLORIDE IONS ON THE CORROSION BEHAVIOUR OF COPPER ALLOYS IN AQUEOUS ENVIRONMENTS WITH SPECIAL REGARD TO BRONZE DISEASE*, in METAL '95 – Actes de la Conférence Internationale sur la Conservation des Métaux, Ed. Ian D. MacLeod, Stéphane L. Penec, Luc Robbiola, Semur en Auxois, 1995, pp. 89-94.
4. J. Naim, K. FitzGerald and A. Atrens, *ATMOSPHERIC CORROSION OF COPPER*, in ibidem, pp. 86-88
5. W. Mourey, *SYNTHÈSE DES ESSAIS SUR LES REVETMENTS DE PROTECTION DES MÉTAUX (1986-1995)*, in ibidem, pp. 225-227

RESTAURAREA UNOR PIESE DIN COLECȚIA DE ORFEVRĂRIE A MUZEULUI NATIONAL PELEȘ

Mircea STANCIU

ORFEVRĂRIA reprezintă arta manuală care pune în valoare metalele prețioase prin diferite procedee (filigran, cizelare, gravare, decupare etc.), meșteșugul care creează obiecte de artă aplicată din metal prețios, cuprinzând și alte obiecte din metal lucrate prin acest meșteșug.

Lucrarea artistică a metalelor prețioase a cunoscut o mare dezvoltare în Europa, încă din Evul Mediu, continuată cu o deosebită înflorire în secolul al XVI-lea. Majoritatea pieselor din aceste epoci au un caracter de ceremonie, de decorare, tot mai accentuat cu trecerea spre fastul barocului.

Printre bogatele și variatele colecții de artă existente în Castelul Peleș, piesele de orfevrărie dețin un loc important prin diversitatea, atractivitatea și calitatea lor. În această colecție sunt ilustrate multe din variatele tehnici ale acestei arte: turnarea, ciocănirea, gravarea, cizelarea, decuparea, flambarea etc.

Cea mai mare parte a obiectelor sunt realizate în sec. al XIX-lea și începutul sec. XX, amintind de vechi producții de prestigiu ale artei decorative europene din sec. XVI-XVII. Este o colecție care cere o atenție deosebită pentru păstrarea și conservarea acestui gen de obiecte.

Aflate în parte în expunere, unele piese au suferit, în timp, o serie de deteriorări mai mult sau mai puțin grave, solicitând astfel intervenția colectivului de restauratori ai muzeului, pentru redarea lor circuitului muzeal.

Două dintre aceste piese fac obiectul lucrării respective și anume, o pereche de câni AIGUERE lucrate spre sfârșitul sec. al XIX-lea, într-un atelier occidental, probabil german (nemarcate).

Cana AIGUERE, înaltă cu picior, toartă și cioc alungit și oblic, era confecționată la început din metale prețioase, apoi din aramă, cositor sau din ceramică, mai târziu și din cristal și sticlă. Se folosea pentru spălarea mâinilor în timpul banchetelor. Uneori era însoțită de un mic bazin în care se aduna apa turnată pe mâini. Acest tip de cană de origine greacă, cunoaște o largă răspândire în Evul Mediu, fiind foarte bogat decorată. În Renaștere se remarcă prin eleganța formei, iar barocul îi amplifică bogăția ornamentală.

În sec. al XVIII-lea și al XIX-lea, în Italia și Spania apare cana AIGUERE cu capac, folosită la servirea vinului.

Cele două câni amintite sunt confecționate din ZAMAC, un aliaj pe bază de zinc (peste 90%), aluminiu, magneziu, cupru, în proporții variabile, folosit la turnare sub presiune pentru piese cu pereții subțiri. Metalele și aliajele lor, în general, nu sunt afectate de lumină și de variațiile de temperatură, sunt sensibile însă, la acțiunea umidității, impurităților vehiculate de curenții de aer ai solurilor și ai gazelor agresive din atmosferele industriale.

Degradările corozive apărute diferă de la un metal la altul. Aceste degradări prezintă diferite forme și intensități, în funcție de natura agentului coroziv, a materialului atacat, sau suprapunerii mai multor acțiuni corozive de tip diferit. Uneori, aceste efecte sunt interesante, înnobilând aspectul obiectului (patine bine formate) alteleori însă, sunt dăunătoare (patine rău formate), cu pierderi masive de material sub formă de plăgi, ciuperci, fisuri.

În activitatea de restaurare este foarte importantă cunoașterea materialului din care este confecționat obiectul ce trebuie restaurat.

Cele două căni amintite anterior sunt dintr-un material numit ZAMAC – un aliaj cu un procent mare de zinc (peste 90%), metal folosit atât singur cât și în aliaj, sporind calitățile materialului rezultat.

Dintre celelalte componente ale acestui aliaj, CUPRUL se găsește în seria electrochimică a elementelor, în preajma celor mobile, de aceea el nu este dizlocuit de hidrogen, chiar în soluțiile acide, decât în condiții speciale. Apa obișnuită este mai puțin corozivă pentru cupru și aliajele lui decât apa de mare sau soluțiile care conțin ioni de clor. Altă componentă este ALUMINIUL – metal foarte ușor, cu o rezistență bună la agenții atmosferici și unii vapori agresivi, determinată de modul de prelucrare, calitatea suprafeței, metodele și temperaturile de turnare și omogenitatea aliajului. În atmosferă, este mai rezistent decât cuprul, plumbul, zincul sau materialele feroase.

MAGNEZIUL este un metal moale și ductil, folosit pentru fabricarea aliajelor ușoare.

Cele două câni AIGUERE din colecția Muzeului Peleş păstrează forma tradițională acestui gen de obiecte, remarcându-se prin eleganța și bogăția ornamentației (trăsături caracteristice epocii Renașterii târzii), cioc ascuțit, ansă supraînălțată în formă de volută, realizată prin înlocuirea unui vrej de acant. Acantul este o plantă mediteraneană, caracteristică decorației sculpturale din arhitectura antică, motiv decorativ întâlnit mai târziu în toate genurile și tehnicile artistice.

Cănille au fost lucrate prin turnare, cizelare, gravare și aurire. Uneori, după decorarea unei piese, aceasta era aurită prin aplicarea unui strat subțire de aur pe suprafața ei. Acest strat putea acoperi întreaga suprafață a obiectului sau numai anumite părți.

În ceea ce privește starea de conservare a celor două câni, acestea prezentau în general, deteriorări mecanice datorate în mare parte modului defectuos de manipulare în decursul timpului. Una dintre câni avea ansa ruptă cu fragment lipsă (peste 70%), piciorul rupt, lipit grosolan la o intervenție anterioară necorespunzătoare; prezenta fisuri pe toată suprafața și numeroase pete de grăsime, oxidări și un fenomen de coroziune punctiformă activă. Perechea acestei câni prezenta aproximativ aceleași deteriorări; avea în schimb ciocul rupt în trei fragmente; fisuri profunde la ansă și pe tot corpul; o serie de intervenții anterioare necorespunzător realizate; oxidări și coroziuni punctiforme pe zone întinse. Ambele piese aveau auritura ștersă în proporție de 90%.

În urma analizării gradului de deteriorare a celor două câni, au fost propuse și realizate o serie de operații de restaurare, începând cu operația de degresare cu alcool etilic prin imersie, apoi am îndepărtat cositorul vechi folosit pentru lipiturile executate într-o intervenție anterioară, prost realizată. Pentru îndepărtarea cositorului am folosit letconul electric și M.T.S. Pentru refacerea ansei rupte am luat mulajul ansei de la cealaltă cană. Ca material de amprentă am folosit stomaflex – pastă, apoi am realizat patul pentru mulaj, întrebuițând gips moldano. Ca material de turnare, am folosit duracrol. Fixarea ansei de piesă am realizat-o cu știfturi din sârmă de cupru, introduse în turnare, care au ajutat la prinderea ansei de piesă prin lipirea cu cositor, folosind instrumentul specific acestui gen de operații.

Am trecut apoi la îndepărtarea deformărilor de pe corpul piesei, astuparea fisurilor și perforărilor, urmând finisarea porțiunilor asupra cărora s-a intervenit. Pentru aceste operații am confecționat scule și dispozitive adecvate lucrărilor respective.

Pentru îndepărtarea punctelor oxidate de pe corpul pieselor, s-a intervenit local, folosind lână de oțel și baghete din fibră de sticlă, în scopul protejării patinei.

După o degresare a piesei cu alcool etilic, a urmat uscarea acesteia în etuvă și în final refacerea în zonele de intervenție (pigmenți naturali).

La cealaltă cană, cele trei fragmente ale ciocului au fost lipite între ele, iar apoi fragmentul rezultat l-am lipit de gura vasului. Aceste lipituri s-au făcut cu cositor cu un punct de topire mai mic decât materialul folosit la confecționarea celor două câni. Ca decapant am folosit acid clorhidric stins cu zinc. Același procedeu de lipire

l-am folosit și la operațiile de restaurare ale ansei cării respective, pentru astuparea fisurilor în profunzime și consolidarea ansei de corpul vasului. A urmat o spălare a piesei cu apă distilată pentru îndepărtarea decapantului iar apoi finisarea piesei cu M.T.S. și hârtie abrazivă fină. O serie de alte operații de restaurare au coincis cu cele ale piesei gemene.

Pentru conservare, am folosit nitrolac aplicat prin pensulare pe întreaga suprafață a pieselor.

Piese au fost fotografiate la începutul, în timpul și la sfârșitul restaurării lor, -evidențiind astfel etapele importante ale restaurării acestor obiecte.

RESTAURAREA – CONSERVAREA OBIECTELOR DIN SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE ȘI DIN COLECȚIA MUZEULUI

Donia POȘTOACĂ

*„Istoricul este un bătrân prin naștere;
el chiar dacă nu este întrebat
este dator să vorbească”*

N. IORGA

MUZEUL este o instituție culturală care adună, păstrează și valorifică bunuri artistice în scop de instruire, educație și agrement.

Îl mai putem numi un ansamblu socio-cultural sau o instituție culturală care păstrează și valorifică bunurile patrimoniului cultural național.

După apariția în anul 1980 a Legii ocrotirii și conservării patrimoniului cultural național, activitatea de ocrotire, conservare și restaurare a cunoscut o dezvoltare continuă cu o arie de cuprindere teritorială tot mai largă care îmbrățișează în liniile ei mari, aproape totalitatea bunurilor.

Regretatul Vasile Drăguț preciza că:

„Răspunderea față de operele trecute nu revine doar specialiștilor, ci întregii societăți. Abia din momentul în care acest adevăr va fi cunoscut și recunoscut ca atare, vom putea spera că omenirea s-a lepădat de unul dintre cele mai grele vicii ale sale: devorarea vinovată a propriilor creații, în fapt ștergerea propriei memorii, reducerea la nimic a propriei personalități... *Prin restaurare, prezentul nu face decât să transmită viitorului propria sa memorie istorică*”.

Activitatea conservatorului, restauratorului constă în examinarea tehnică, prezervarea și conservarea bunurilor culturale.

Conservarea-restaurarea este acțiunea întreprinsă pentru a face inteligibil un obiect deteriorat, sacrificând la minimum integritatea sa estetică și istorică.

Misiunea lor este de a înțelege aspectul material al obiectelor având o semnificație istorică, artistică, pentru a preveni degradarea lor, astfel încât să permită distincția între ceea ce este original și ceea ce este fals.

Responsabilitatea conservatorilor restauratorilor sporește în cazul unui tratament aplicat asupra unor obiecte originale de neînlocuit, adesea unice și de o mare valoare artistică, istorică, științifică, culturală, socială sau economică.

Restauratorul trebuie să fie conștient de natura documentară a unui obiect. Deoarece fiecare obiect conține, - singur sau în ansamblu – date și mesaje istorice, statistice, iconografice, tehnologice, intelectuale, estetice sau spirituale. Restauratorul trebuie să aibă sensibilitate, să recunoască natura lor și să fie ghidat de ele în îndeplinirea sarcinii sale.

El lucrează direct pe obiect. Munca sa ca și cea a chirurgului, este în primul rând o artă manuală legată de cunoaștere teoretică și de a evalua simultan situația și de a acționa imediat în consecință, conform rezultatelor interpretării furnizate de obiect.

Restauratorii și conservatorii trebuie să posede sensibilități și îndemnare, să dispună de cunoștințe teoretice despre materiale și despre unele tehnologii, de o cunoaștere fundamentală a metodologiei științifice pentru rezolvarea capacității de rezolvare a problemelor conservării printr-o analiză sistematică, plecând de la cercetări precise și printr-o interpretare critică a rezultatelor.

Vasile Drăguț mai susținea:

„În mod corect, deviza celor care luptă pentru păstrarea patrimoniului cultural, sub diferitele lui forme, trebuie să fie *un trecut pentru viitorul nostru*”. Cu alte cuvinte, ceea ce se urmărește nu se justifică doar prin respectul datorat operelor majore ale înaintașilor, cu ajutorul cărora fiecare popor se identifică în istorie și își circumscrie locul în cultura universală, ci și prin grija de a asigura viitorului o tradiție, o conștiință a trăirii în timpul istoric.

Așa cum un individ care și-a pierdut memoria în urma unui accident este un mutilat, lipsit de adevărata sa personalitate, un popor lipsit de istorie devine o pradă ușoară a adversităților. Rostul activității de conservare-restaurare este tocmai acesta: să pună la adăpost acele documente și valori cu ajutorul cărora istoria trăiește, este vie în conștiințele și inimile oamenilor.

Muzeul din Câmpulung conține așa cum este și normal, bunuri care fac parte din patrimoniul cultural național, descoperite în cercetările arheologice, sau intrate în muzeu prin donații sau achiziții.

Aceste bunuri aparțin întregului popor și de aceea noi avem datoria de a lua toate măsurile pentru conservarea lor, pentru restaurarea, păstrarea și valorificarea expozițională.

Deosebit de valoroase, atât prin însemnătatea lor istorică dar mai ales artistică diferite forme, diferite cromatici unele smălțuri cu diverse desene, reprezentând perioada feudală, perioadă de înflorire a culturii Țării Românești, altele provenind din săpături arheologice, din perioada daco-romană, iar altele de uz gospodăresc reprezentând perioada contemporană.

Expoziția cuprinde:

- 1 – O ceașcă dacică din ceramică de culoare închisă, cu o toartă;
- 2 – O cană mai înaltă dintr-o pastă mai fină, puțin micșorată, de culoare roșie, ambele nesmălțuite;
- 3 *Un vas (oală) de dimensiuni mai mari descoperit în săpăturile efectuate în anul 2000 la Complexul Feudal „Negru-Vodă” constituit dintr-un număr de 28 de fragmente, și jumătate din toartă; Restaurarea acesteia a implicat o atenție deosebită, întregirea vasului efectuându-se numai parțial, cca. un sfert, ieșind la iveală partea de sus a vasului;*
- 4 – O cratiță din ceramică arsă, smălțuită în interior în culoare verde închis – având ca element doar coada, peretele lateral și foarte puțin din fundul vasului, a fost găsit tot cu ocazia săpăturilor de la Complexul Feudal „Negru-Vodă”.
- 5 – Un alt obiect deosebit este și o farfurie venețiană din porțelan, din secolul XVIII-XIX. Având elementele de bază, s-a putut completa cu ciment alb porțiunea lipsă din marginea farfuriei, iar decorația care este

deosebit de frumoasă, cu flori și fructe, elemente care se repetau, s-a refăcut complet. **Farfuriile** din ceramică smălțuită pe fond alb cu motive florale, unele din cobalt, cu combinații de culori maro și verde, au fost întregite având mici lipsuri, completările făcându-se cu moldano, iar cromatica a fost lăsată fără intervenții.

- 6 – Vasele etnografice, – un vas mare smălțuit, de culoare verde-închis cu două toarte, - și un ulcior ceramic din pastă arsă, roșie, cu puțin smalt la partea superioară. Intervenția mea la aceste două vase, a constatat în: completarea părții lipsă de la gura vasului cu ipsos la cel mare, iar la ulcior, am completat tot cu ipsos partea de la bază care de asemenea era lipsă.

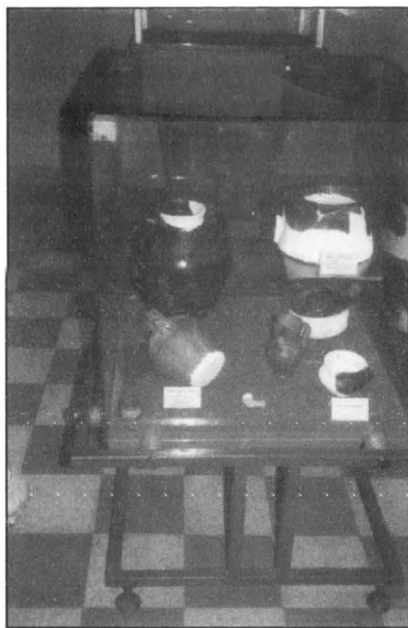
Monedele, – prezentau mici coroziuni și argintul oxidat în negru. După ce s-au introdus într-o soluție caldă – 80-90°C s-au fiert în apă distilată și s-au uscat. Soluția folosită avea următoarea compoziție: 100 ml apă + 300 g acid citric + 120 g tiocarbomidă + 10 g alcool gras sulfanat.

Replicile au fost executate cu moldano, ciment alb și ipsos, patinate cu baiț și aurolac iar stratul protector cu nitrolac.

Încercarea noastră, - susceptibilă de ameliorări, - solicitând desigur și confruntări cu specialiștii, se vrea o acțiune care, prin adâncirea și ridicarea problemelor ridicate să ducă, în cele din urmă, la constituirea, pe baze științifice, a unui ansamblu director de principii pentru domeniul conservării-restaurării, fără clarificarea problemelor teoretice, și a celor care soluționează concret problema păstrării sau, redobândirii semnificației originare a bunurilor culturale, ar risca ocoluri și poate erori, altfel evitabile.

Mi se pare sugestivă o alegere romantică a profesorului Fr. J. Rainer: „*Raza de lumină nu poate fi frântă nici de cea mai puternică furtună...*” și am motive să cred că, astfel de raze de lumină, mai mult sau mai puțin puternice mijesc în orice suflet de adevărat restaurator-conservator care s-a dedicat cu abnegație acestei profesii.

EXPOZIȚIE DE OBIECTE RESTAURATE CU OCAZIA SIMPOZIONULUI DE
RESTAURARE – EDIȚIA A III-A IANUARIE 2002

RESTAURAEREA A DOUĂ APĂRĂTORI DE BRAȚ DIN COLECȚIA DE ARME A MUZEULUI NAȚIONAL PELEȘ

Gheorghe SOARE

Castelul Peleș, creație a gustului primului rege al României, Carol I, este construit între 1875-1914, pentru a fi reședința de vară a familiei regale. Din punct de vedere artistic, Peleșul este un edificiu unic, ce împletește armonios diferite forme de Renaștere (germană, italiană, elvețiană) cu elemente de baroc și rococo, înscriindu-se în curentul istorist, la modă în secolul al XIX-lea.

Colecționar pasionat și avizat, Carol I decorează castelul cu opere de artă europeană și orientală ce se constituie în valoroase colecții de tapiserii și covoare, artă decorativă din ceramică, sticlă și metal, pictură și sculptură, mobilier și altele. Cea mai prețioasă colecție este însă cea de arme, catalogată de specialistul german J. Scheurer, ce cuprinde aproximativ 4000 de piese occidentale și orientale, de luptă sau de paradă, realizate între secolele al XVI-lea – al XIX-lea.

Multe dintre piesele colecției sunt arme de familie, aduse de Carol I din castelul natal, Sigmaringen și acoperă toate genurile de arme: de foc, de tăiere și împungere, de aruncare și împungere, de lovire, de lovire și tăiere, de apărare individuală (armuri complete sau parțiale, căști, scuturi).

Armura, îmbrăcămintă compusă în întregime din plăci metalice asamblate, este definitiv adoptată începând din secolul XV, dar o dată cu apariția armelor de foc, armurile de luptă sunt abandonate, rămânând doar piesele de ceremonie, ce se poartă, simbolic, la parade.

Obiectul prezentei lucrări îl constituie restaurarea și conservarea a două apărători de braț produse în prima jumătate a secolului al XVII-lea în atelier oriental.

1. Apărătoare de braț – nr. inv. 10597/7

Este de formă dreptunghiulară cu partea superioară evazată și ascuțită. Este ornamentată prin gravare și damaschinaj, cu benzi oblice și motive geometrice, alternând cu motive vegetale. Mănușa este din zale cu inele circulare din oțel și alamă, astfel îmbinate încât formează un decor și care sunt aplicate pe un suport din piele și mătase roșie. Degetul mare este separat.

Tehnica folosită îmbină turnarea, gravarea, damaschinajul și cizelarea.

Starea obiectului înainte de restaurare: metalul era în mare parte corodat. Zalele din sârmă de oțel, erau puternic corodate și aproximativ 40% din ele lipseau. Dintre zalele de alamă lipseau aproximativ 70% iar cele rămase erau corodate aproape în întregime. Partea textilă, din mătase, era deteriorată complet; pielea, deshidratată, deteriorată, deformată și îmbătrânită.

Piesa a fost demontată în părțile componente, apoi a urmat restaurarea subansamblelor.

a) Apărătoarea din oțel a brațului și cele două plăcuțe

Piesa a fost degresată cu solvenți organici (acetona, alcool etilic) și apoi supusă

tratamentului chimic care s-a executat cu soluție de sodă caustică 0%. După tratament, s-a efectuat spălarea, neutralizarea cu apă distilată și uscarea în etuvă la 105⁰ C. Stratul de coroziune nu s-a îndepărtat uniform și de aceea s-a treut la un alt tratament chimic cu soluție de complexon cu pH – 5,5. A urmat același tratament de spălare, neutralizare, uscare, ca și cel anterior.

În final, piesa a fost conservată în acid fosforic 20% și uscată, apoi unsă cu ulei silionic.

b. Mănușa din zale metalice

Piesa a fost montată pe un material textil (bumbac) pentru : împiedica eventualele desprinderi și agățări. Apoi s-a degresat cu solvenți organici utilizând o pensulă fină). A urmat tratamentul chimic cu soluție de sodă caustică 1%, spălare, neutralizare cu apă distilată și uscare în etuvă).

S-a executat în continuare un alt tratament chimic în soluție de complexon cu pH – 5,5 de spălare, neutralizare și uscare.

Zalele au fost demontate de pe materialul textil și au fost tratate în acid fosforic 20%.

Pentru completarea zonelor în care lipseau zalele, am confecționat altele din sârmă de oțel cu diametrul de 0,8 mm. Acestea au fost degresate cu solvenți organici și fosfatate cu acid fosforic 20%. De asemenea am confecționat zale din sârmă de alamă cu diametrul de 0,8 mm pe care le-am degresat și tratat chimic.

După această etapă, zalele au fost montate pe mănușă în zonele cu lipsuri, iar apoi mănușa a fost ușor degresată și conservată în ulei silionic.

Partea textilă a fost înlocuită cu mătase nouă, roșie, în laboratorul de restaurare textile. În același laborator a fost tratată și conservată partea din piele. Zalele au fost montate pe mănușa din piele și mătase, prin conservare.

Montarea finală

Am executat prinderea prin nituire a mănușii montate de apărătoarea de braț la care s-au montat tot prin nituire și cele două plăcuțe din oțel legate prin zale între ele și de apărătoarea de braț. Niturile folosite au fost degresate, tratate chimic fosfatate și conservate. Șaibele utilizate la nituire au fost confecționate din tablă de oțel de 0,5 mm grosime și au suferit aceleași tratamente ca și niturile.

După montare, s-a efectuat o conservare finală cu ulei silionic.

Importantă, pentru întocmirea documentației, cât și pentru operații de montare este fotografierea subansamblelor și a întregii piese. De aceea am efectuat fotografieri înainte de restaurare, după demontare, în timpul restaurării și la final.

2. Apărătoare de braț – nr. inv. 10597/8

Piesa, de formă semicilindrică, ascuțită la capătul superior, a fost realizată prin turnare și ornamentată prin gravare, damaschinaj, cizelare.

Prezintă un chenar floral, trei medalioane mari, decorate cu aceeași figură de călăreț și patru medalioane mici cu motive florale. La partea inferioară a apărătorii

sunt prinse, cu zale, două plăcuțe ornamentate cu motiv linear. Mănușa, din zale, este dublată cu material textil (mătase roșie) și piele.

Tehnologia restaurării acestei piese a fost similară cu cea prezentată mai sus.

Și în cazul restaurării acestor piese, am avut ocazia să constat faptul că starea de sănătate a obiectelor este, foarte adesea, mult mai afectată de procesele de coroziune decât se poate observa la o simplă inspectare a lor, iar etapele restaurării relevă probleme nebănuite, uneori.

RESTAURAREA ȘI CONSERVAREA UNEI CĂNI DE CEREMONIE DIN GRESIE

Victoria VASILESCU

Gresia:

1. roca;
2. olărie dură, opacă, grea, cu un grăunte mai mult sau mai puțin fin, din argilă plastică degresată, primind adesea în cursul coacerii o glazură salină sau un email;
3. gresie fină, supusă arderii la o temperatură înaltă (1200°C – 1400°C), impermeabilă, având o pastă dură, cu o textură foarte densă, gresia fină este asemănătoare cu faianța fină.

Din gresie se fabrică talere, căni, lămpi etc. Cele mai vechi gresii provin din Japonia și China. În Europa primele centre datează din sec. XIV-XV; atelierele germane (Köln, Siegburg), franceze (Saint Porchaîne, Saintonge), engleze (Londra, Derby, Staffordshire), renumite în sec. al XVII-lea, fabricau și gresie policromă.

În muzee se întâlnesc obiecte confecționate din acest material iar Muzeul Peleş deține mai multe piese din sec. al XIX-lea din gresie: căni de bere, ploști, jardiniere, căni de ceremonie.

Gresia este inertă la acțiunea factorilor de mediu. Intervenția restauratorului, la piesele din acest material, fiind determinată de deteriorarea fizică a acestora prin accidente mecanice.

Reconstituirea se realizează prin lipirea fragmentelor sparte, completarea fragmentelor lipsă și integrarea cromatică.

Fotografierea înainte, în timpul și după restaurare are un rol important. Aceasta furnizează date despre starea obiectului la momentul respectiv și ne ajută în procesul de redare a aspectului final: formă, culoare.

În laboratoarele de restaurare sosesc și piese asupra cărora s-a intervenit în timp. Din acest tip categorial face parte și piesa la care mă voi referi.

Cană mare, emailată, în gri și albastru, corpul cilindric, rotunjit spre gâtul cilindric; pe corp frize – portrete de comandanți – militari germani din războiul franco-german (1870-1871) și inscripții (date și bătălii).

Atelier GRENZHAUSEN – Germania.

Înălțime: 52 cm, diametru: 34 cm.

În momentul intrării în laboratorul de restaurare era lipită cu rășină. Pe zonele de îmbinare dintre fragmente erau cioburi și fisuri longitudinale de la gura în jos, iar la gât imperfecțiuni de îmbinare (pot fi datorate unor defecte de modelare a materialului sau unor tensiuni apărute ulterior în masa materialului).

La gură lipsă un fragment de 1 cm/2 cm; la talpă lipsă un fragment de 4 cm/4 cm. Patină vulgară.

După fotografiere piesa a fost imersată în apă distilată, încălzită și, curățată cu o pensulă moale. Pentru îndepărtarea patinei vulgare s-a folosit o soluție de detergent

neionic 2%. Au urmat spălările cu apă distilată și uscarea piesei cu cârpe moi și cu un uscător electric (pistol cu aer cald).

Foto 1

Foto 2

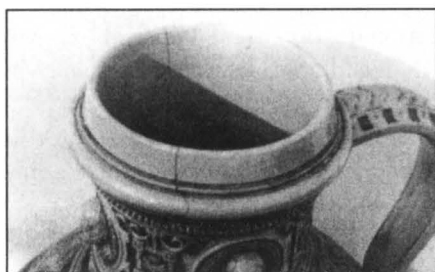

Foto 3

Foto 4

Pentru a fi restaurată a fost necesară desfacerea acesteia în fragmente sparte. Pentru îndepărtarea rășinii folosită la o intervenție anterioară există mai multe variante:

- *imersie în acetonă și alcool etilic;*
- *încălzirea controlată a piesei în etuvă;*
- *imersia piesei în apă distilată și încălzirea acesteia până aproape de punctul de fierbere.*

În cazul acestei piese s-a folosit tratamentul local cu acetonă și alcool etilic datorită dimensiunilor ei.

Această operație a necesitat o perioadă mai lungă de timp. După desprinderea fragmentelor s-a îndepărtat rășina de pe acestea folosind alcool etilic și instrumentar adecvat (bisturiu).

Fotografiile nr. 5 și 6 prezintă rezultate după îndepărtarea rășinii.

Foto 5

Foto 6

Lipirea fragmentelor s-a făcut cu un adeziv care să fie rezistent la acțiunea factorilor de mediu, care să asigure o lipire rezistentă și care să poată fi îndepărtat, dacă este necesar.

Am folosit rășină epoxidică ARALDIT AY 103 cu întăritor (proporție 5/1) care îndeplinește aceste condiții.

Folosirea unui adeziv puternic a fost determinată și de dimensiunile și greutatea piesei.

Reconstituirea s-a făcut lipindu-se fragmentele între ele succesiv și în ordinea normală (riscul de a se deplasa dacă sunt fixate mai multe fragmente simultan).

Completările s-au făcut tot cu rășină epoxidică colorată. Pentru mulaj s-a folosit stomaflex pastă (9 gr. pastă și 6 picături întăritor).

Retușurile s-au realizat cu pile foarte fine.

Pentru integrarea cromatică s-au introdus în rășină culori de ulei.

PROBLEMATICA RESTAURĂRII ȘI CONSERVĂRII PIESELOR DIN ARGINT CE APARTIN MUZEULUI NAȚIONAL PELEȘ EXEMPLIFICARE

Rodica GANEA

Istoria argintăriei are o vechime de 5000 de ani, dar abia în mileniul III î. Chr. s-au realizat primele obiecte din argint lucrat în sensul modern al cuvântului, în Mesopotamia și Antalia. De acolo, arta lucrării argintului s-a răspândit în vest, în Persia și spre est în Europa, unde, în vremea antichității romane și grecești atinsese deja un nivel înalt de sofisticare. Multe tehnici, cum ar fi turnarea, imprimarea în relief și gravarea, încă mai sunt folosite și azi.

Această scurtă trecere în revistă se ocupă de stilurile care au influențat în mod particular argintăria englezească și americană.

Deși religia creștină a fost oficial recunoscută în Imperiul Roman în anul 313 d. Chr., abia în secolul V cerințele creștine specifice au înlocuit stilurile clasice în domeniul argintăriei. În scurt timp, cererea de obiecte de argint, venită din partea bisericii, spre a fi folosite în timpul liturghiei, au dus la preluarea de către biserică a patronajului asupra lucrătorilor în argint.

Stilurile continentale au fost din totdeauna o sursă majoră de influență pentru meșterii englezi și istoria argintăriei englezești nu este o excepție în acest sens, deși obiectele insulare au fost întotdeauna mai simple decât modelele lor continentale.

În Evul Mediu, argintarii francezi au deținut supremația atât ca modele cât și ca măiestrie artistică a execuției, dând naștere la piese magnifice în stil gotic, care au fost adesea decorate cu emailuri sau pietre prețioase. Argintarii englezi își modelau lucrările pe argint german contemporan.

În timpul războaielor civile engleze (1642-1615), mare parte din argintul timpuriu era topit pentru realizarea monedelor. Argintul nou, realizat după restaurarea monarhiei în 1660, a fost puternic influențat de stilurile olandeze și o mare parte era realizat cu decorațiuni repoussé (în relief), înfățișând flori, fructe, măști și cherubini.

În jurul anilor 1690, influența olandeză a pălit în fața stilurilor franțuzești. Introducerea standardului Britannia în 1679, cu un înalt conținut de argint, a făcut ca metalul să devină mai moale și mai greu de lucrat, așa încât atât formele cât și decorațiunile au devenit mai simple.

Chiar și după reintroducerea standardului de autenticitate în 1720, deși argintăria cu forme mai sofisticate devenise populară, încă se mai produceau forme mai simple.

La jumătatea secolului XVIII s-a produs multă argintărie în stil rococo de inspirație franceză, cu decorațiuni de flori și ghirlande, motive marine, ornamente chinezești și figurine. Începând din anul 1760, decorarea argintăriei reflectă interesul crescând pentru stilul și formele neoclasicе, care s-au născut la sfârșitul secolului, ca o versiune mai simplă a stilului clasic. După 1810, obiectele de argint au devenit mai masive și decorațiunile s-au inspirat după motivele franceze Empire și cele egiptene, precum și după stilurile rococo mai vechi.

În jurul anului 1850, se produce argintărie în diferite stiluri, inclusiv în stilurile Renașterea rococo-ului și Renașterea goticului. Acest eclectism a continuat până la sfârșitul secolului, dar au existat unele adăugiri interesante, cum ar fi introducerea decorațiunilor în stil japonez din jurul anului 1880 și modele inspirate din Mișcarea pentru Artă și Meșteșuguri.

Aceste modele, alături de cele influențate de stilurile Art Nouveau, au fost populare până la izbucnirea primului război mondial.

Istoria argintăriei americane era într-o strânsă legătură cu cea a argintăriei englezești, deși, așa cum s-a întâmplat și în cazul altor arte decorative, stilurile echivalente nu au mai fost concomitente. Boston, Philadelphia și New York, au fost mai centre de producere a argintăriei în secolul al XVIII-lea. Influențele olandeze s-au manifestat cu preponderență la New York, care fusese anterior o așezare olandeză. Argintăria americană era de obicei destul de simplu decorată, în comparație cu modelele ei englezești, căci se acorda o mare atenție formei.

Războiul de independență din 1775-1783 a pus stavilă producției de argintărie în America și abia după refacerea economiei, în jurul anului 1790, a început să producă argintărie într-o cantitate mai mare.

Argintăria englezească încă mai reprezenta o influență dominantă în acea vreme, dar după războiul din 1812 între Statele Unite și Marea Britanie, argintarii americani și-au întors privirile către Europa, de unde au început să-și ia modelele. Argintăria în stil Empire a rămas populară până în anii 1830; după acest an, în America, la fel ca și în alte părți, a predominat un amestec de stiluri.

PRELUCRAREA ARGINTULUI

Obiectele din argint se realizau printr-unul sau două procese, sau printr-o combinație a amândurora. În cadrul primului proces, cunoscut sub numele de ridicare, un lingou de argint era bătut cu ciocanul sau rulat până se obținea o foaie de dimensiuni egale. Argintarul tăia o bucată de argint la dimensiunea dorită pentru articolul respectiv, apoi o ciocănea până îi dădea o formă. În timpul acestui proces, structura argintului se modifica și acesta devenea fragil. Pentru a împiedica aceasta, argintul era întărit periodic sau călit, prin încălzire și apoi răcire, pentru a-l face din nou maleabil.

Al doilea proces era turnarea, prin care se folosea mai mult argint decât în procesul de ridicare, dar piesa obținută era mai rezistentă. Unele sfesnice erau turnate, dar acest proces era utilizat de regulă pentru a realiza tije, mânere, margini răsfrânte de vase, picioare și ornamente terminale. Pentru a turna o piesă, se executa mai întâi un model și amprenta lui era mulată într-o cutie de turnat, din nisip. Modelul era apoi dat la o parte și nisipul era lăsat să se usuce înainte ca argintul topit să fie turnat în formă. După solidificarea și răcirea argintului, piesa turnată obținută era sudată la obiectul de bază.

Deși în zilele noastre o piesă grea din argint pare atrăgătoare, greutatea argintului folosit a variat de-a lungul anilor. La sfârșitul secolului al XVII-lea, era un material destul de greu de procurat, așa că articolele executate în acea perioadă erau mai ușoare decât cele similare realizate în secolul XVIII.

În perioada Regency, obiectele din argint erau destul de masive și greutatea era privită ca un semn al calității piesei.

Unele obiecte din argint au greutatea înscrisă în partea inferioară. Aceasta trebuie să fie puțin mai mare decât cea curentă deoarece prin șlefuire se pierde o mică cantitate de argint.

TEHNICI DECORATIVE

Argintul era de obicei decorat prin gravare sau ciocănire. Prin gravare, modelul era decupat pe suprafața obiectului cu un instrument ascuțit, înlăturând astfel o cantitate mică de metal; prin ciocănire, metalul nu se pierdea ci mai degrabă era împins în interior. Modelele ciocănite puteau fi rafinate prin ciocănire plată sau metoda repoussé prin care unele detalii „ridicate” puteau fi împinse înapoi pentru a modela ornamentul. Ambele procese erau realizate de pe fața piesei. Alte tipuri de decorațiune, ca de exemplu foaia decupată și perforată, erau și ele preferate din timp în timp.

După terminarea decorării, piesa era uneori aurită: se aplica un strat subțire de aur pe suprafața argintului. Acesta putea acoperi întreaga suprafață a piesei, în care caz este vorba despre „argint aurit” sau numai anumite părți, obiectul având astfel „porțiuni aurite”.

Una din metodele de aplicare a aurului era aurirea prin încălzire, prin care un articol era acoperit cu un amestec de aur și mercur și apoi încălzit până ce mercurul se evaporă, lăsând stratul de aur lipit de argint. Acest proces s-a abandonat din cauza toxicității mercurului. Cealaltă metodă era placarea cu aur, care folosea tehnica galvanizării.

PLACA SHEFFIELD

În Anglia, avântul unei clase mijlocii prospere în anii 1700, a dus la apariția unei cereri de alternative mai ieftine a argintului care rămânea apanajul celor foarte bogați. Această cerere a fost parțial satisfăcută în anii 1740, prin descoperirea unei metode de lipire a argintului pe bază de cupru (placa Sheffield).

În anii 1830 s-a realizat o variantă – placa englezească – folosind un aliaj în locul argintului. Ambele au fost înlocuite în anii 1840 cu galvanizarea.

Principalul adept al acestei tehnici, care reprezenta învelirea unei baze metalice, la început din cupru, apoi din nichel cu argint prin electroliză, a fost firma lui Elkington din Birmingham, Anglia. Procesul a fost utilizat pentru realizarea unei game variate de obiecte de uz casnic sau ornamente, dintre care multe poartă marca EPNS (Electroplated nickel silver – nichel galvanizat cu argint).

La piesele scobite din Sheffield este întotdeauna prezent un tighel de îmbinare; dacă acesta nu este vizibil, este foarte probabil că articolul a fost regalvanizat. Marginile plăcii Sheffield erau brodate cu fir de argint care era sudat cu plumb de ea.

Decorarea plăcii Sheffield se făcea întotdeauna prin ciocănire, căci gravarea ar fi dat la o parte argintul scoțând la iveală cuprul de dedesubt. Singura excepție o constituie blazoanele. La sfârșitul secolului al XIX-lea, în piesă se lăsa un scut galvanizat cu un disc de argint pur. Dacă o piesă poartă marca „placă Sheffield” ea a fost galvanizată; articolul autentic este rareori marcat.

REPARAȚII SI MODIFICĂRI

Valoarea unei piese poate fi afectată de starea sa. Dacă marcajele sunt abia perceptibile, piesa este probabil într-o stare proastă. În corpul pieselor concave, ca ceainicele

sau ulcioarele, nu trebuie să existe găuri, fisuri sau despicături, iar toarele și buzele vasului trebuie să fie intacte. Decorațiunea perforată se deteriorează ușor.

Dacă o piesă se simte subțire în centru, cauza poate fi faptul că un blazon sau o inscripție au fost șterse, fie definitiv, fie pentru a pune un nou blazon sau o nouă inscripție. Unele zone uzate au fost acoperite prin peticire; aceste reparații sunt de obicei vizibile din interiorul obiectului sau sub el. Dacă se realizează prin sudură cu argint, aceste reparații sunt acceptabile, dar în unele cazuri ele au fost executate rudimentar folosindu-se o sudură neaspettuată, cu plumb.

Adesea, obiectele din argint au suferit modificări. Acestea pot varia de la adăugarea, în anii 1800, a unei decorațiuni ciocănite pe piese mai vechi și mai simple pentru a le face mai atrăgătoare pentru gustul victorian, până la înlocuirea bordurilor originale ale tăvilor cu unele mai moderne. Printre exemplele de adaptări în scopul schimbării funcției unei piese, se numără vasele în formă de corabie care au fost transformate în supiere sau boluri de punch și cămile mari de bere care au fost transformate în cafetiere sau ulcioare. Reproductorile sunt destul de acceptabile, pentru că marcasele vor indica clar data la care au fost realizate.

ARGINTUL

Denumirea acestui metal nobil este dată de cuvântul grecesc „argyros”. Argintul este un metal moale, alb strălucitor, care se topește la 960° C. Este mai puțin nobil decât aurul, dar mai dur și mai ductil decât cuprul. O altă proprietate importantă este conductibilitatea (termică și electrică) foarte mare.

Datorită proprietăților sale fizice, acest metal s-a putut prelucra ușor, a fost receptiv la un grad înalt de șlefuire, ceea ce a făcut din el o permanentă atracție.

Ca și celelalte metale, argintul suferă în atmosferă o oxidare, datorită oxigenului ce se absoarbe împreună cu apa (sub formă de umiditate) pe suprafața obiectului de argint. Se pot evidenția mai multe tipuri de coroziuni ale argintului:

- formarea pe suprafața obiectelor de argint la temperatura camerei (presupunând aer curat) a oxidului de argint care are o culoare albicioasă deschisă, care poate fi o peliculă protectoare dacă atmosfera s-ar menține pură;
- formarea sulfurii de argint (de culoare neagră și insolubilă în apă) prin interacțiunea între ionii de Ag^+ și sulf S^{2-} ;
- în mediu umed în sol „soluțiile de clorură în prezența cuprului sau a unui alt metal (Fe), corodează foarte agresiv obiectele de argint. Clorura de argint (insolubilă în apă), de culoare albă, uneori prăfoasă, alteori cenușie, este foarte rezistentă și aderentă pe suprafața obiectelor de argint;
- în soluție, produșii organici accelerează mult coroziunea obiectelor din argint;
- coroziunea la obiectele din aliaje ale argintului se produce selectiv (argintul are rol de catod), argintul și cuprul aliat formând micropile, depunerea făcându-se electrolic, stratul de coroziune fiind din acest motiv foarte aderent.

În cadrul obiectelor de argint, se face distincția între procesele de coroziune derivate din argint relativ pur și cele rezultate din aliajele inferioare ale argintului, ce conțin o cantitate apreciabilă de cupru.

În primul caz, aceste produse sunt sulfura și clorura de argint, în timp ce în al doilea caz, cuprul corodează preferențial dând naștere cupritului (Cu_2O) și malachitului – $\text{Cu}_2(\text{OH})_2\text{CO}_3$ de culoare roșie și verde.

Trebuie să se aibă în vedere o analiză serioasă asupra obiectului, pentru a stabili tipul de coroziune cât și influența pe care o are asupra piesei. În cazul în care ne confruntăm cu o patină neagră, strălucitoare, de sulfură de argint (sub forma unei pelicule fine și uniforme) sau o patină cauzată de existența clorurii de argint cu același aspect uniform, trebuie să facem tot posibilul să o păstrăm pentru calitățile sale estetice cât și pentru valoarea istorică a obiectului. În cazul în care aspectul coroziunii este inestetic și prezintă un pericol pentru sănătatea piesei (produși de coroziune instabili) patina dăunătoare formată trebuie îndepărtată obligatoriu cu condiția ca obiectul să nu fie și mai mult afectat (fragilizare, fragmentare etc.).

În funcție de rezultatele obținute în urma analizei atente asupra obiectului, se poate alege tehnologia de restaurare și conservare a obiectelor din argint (stabilizarea coroziunii, consolidare, curățire, conservare). Ordinea intervențiilor este de asemenea un punct esențial în alegerea tratamentului. Stabilizarea se poate efectua înainte sau după curățare.

Ordinea intervențiilor este aleasă în funcție de comportamentul obiectului față de tratamentul ales cât și în funcție de influența fiecărei intervenții asupra eficacității ulterioare a celorlalte.

Metodele de curățare utilizate se pot clasifica în: mecanice, electrochimice, electrolitice și chimice. Dintre metodele mecanice utilizate, se pot evidenția: curățire prin picaj, vibrații și abraziune. Tehnicile de degajare mecanică sunt selecționate în funcție de starea fizică a produșilor de coroziune, de localizarea suprafeței originale și de dimensiunile obiectului.

Curățirea prin picaj este utilizată în cazul straturilor de coroziune nu prea groase și pentru obiecte de mici dimensiuni. Se execută cu ajutorul bisturiului sau a diferitelor ace.

Curățarea prin vibrații nu se folosește în cazul obiectelor fragile sau fisurate. În cazul în care se alege această metodă, se utilizează cavitronul (dotat cu un vârf ascuțit) sau cuva cu ultrasunete.

Curățarea prin abraziune utilizează prese (din cauciuc, corindon sau diamant) a căror viteză de rotație, duritate și finețe sunt în funcție de densitatea și grosimea straturilor de coroziune care trebuie eliminate.

Metodele electrochimice de curățare utilizate în cazul obiectelor de argint sunt: folosirea foliei de aluminiu sau pilitură de aluminiu iar ca electrolit soluția de KOH 5% sau NaOH 5% sau acid formic 15%.

Metodele electrolitice ce se utilizează sunt: obiectul din argint este făcut catod, electrolitul este soluția de KOH 5%, soluția de acid formic 15% sau soluția de H_2SO_3 3-5%.. Densitatea curentului $2\text{A}/\text{dm}^2$ și tensiunea 10 V.

Metodele chimice utilizate pentru piesele de argint sunt:

- soluția de amoniac (de concentrație mică) pentru Ag_2S în formare;
- soluția (3-5%) H_2SO_4 cu tiouree inhibitor (5g/l) pentru Ag_2S complet format;
- pentru stratul de coroziune foarte dur provocat de clor se recomandă electroliza;
- soluția de acid formic 10-20% sau acid citric 10-20% care permite dizolvarea produșilor de coroziune ai cuprului fără să afecteze argintul;

- soluția de tiouree 5-15% care permite complexarea ionilor de Ag^+ conținuți în produșii de coroziune;
- soluția de tiosulfat de amoniu 5-15% ca agent reductor al sulfurilor de argint;
- ditionitul alcalin (40 g Na OH, 50 g $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_4$ la litru soluție) este un agent reductor al produșilor de coroziune ai argintului și în principal al sulfurilor;
- metoda cu soluție caldă de complexare (pH – 9,5).

După tratament, piesele se spală cu apă distilată până la neutralizare. Se face testul clorurilor în ultima apă de spălare și dacă aceasta indică lipsa ionilor de clor se trece la uscare și conservare.

EXEMPLIFICĂRI DE PIESE DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL PELEȘ, RESTAURATE ȘI CONSERVATE

În muzeul nostru, argintul se întâlnește foarte des la obiectele aflate în expunere sau la cele din depozite. Cel mai mult el este prezent în cadrul tezaurului, care adăpostește cele mai valoroase piese din metal prețios. În tezaurul muzeului au fost selecționate în urma clasării patrimoniului aproximativ 150 piese „de tezaur” din argint. Dintre acestea, exemplific câteva care pot justifica valoarea acestora: vas original (datat 1906), serviciu de ceai (semnat Paul Telge), câteva obiecte personale ce au aparținut reginei Carmen Sylva (un ceas de buzunar, un breloc, un binoclu, o poșetă). Miniaturi cu portrete de familie, platouri inscripționate primite cu diferite ocazii.

Întâlnim de asemenea argintul și la celelalte colecții: de arme, mobilier, textile.

În general, problemele care apar și care duc la includerea unor piese pe lista de priorități în restaurare, sunt legate de produși inestetici de coroziune, produși de coroziune periculoși (care apar de cele mai multe ori în zonele în care sunt lipituri) subansamble lipsă sau dezlipite, deformări mecanice, lipsa unor ornamente aplicate pe suport din argint. Aceste piese sunt de cele mai multe ori în expunere și de aceea prioritar (fără a le ignora pe cele din depozite) ele intră în planul de restaurare.

Lotul de piese din argint ales pentru exemplificare cuprinde aproape toate problemele ce se pot întâlni la restaurare. La fiecare dintre ele găsim etapa de curățare chimică care s-a efectuat cu soluție de complexon cu pH-9,5.

Dintre piesele care au suportat doar acest tratament de curățare chimică urmată de conservare cu ulei silionic, am ales spre a prezenta un serviciu de ceai (format din patru piese) – planșa 1,2 – de atelier occidental, datând de la sfârșitul sec. al XIX-lea. Stilul este Biedermeier, iar tehnicile de lucru sunt: turnare, ciocănire, cizelare, flambare, șlefuire.

Piesele componente ale serviciului sunt: două ceainice, o zaharniță și o tavă.

Piesele au fost degresate cu solvenți organici după ce s-au îndreptat eventualele deformări mecanice. Apoi s-a trecut la tratamentul chimic, spălare și neutralizare cu apă distilată, uscare în etuvă la 105°C și conservare cu ulei silionic. NU a fost necesar să se facă o patinare, lăsând posibilitatea ca timpul și mediul să o realizeze.

În aceeași categorie intră și o altă piesă, o fructieră – planșa 3 – aparținând unui atelier românesc de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Stilul în care atelierul a executat această piesă este tot Biedermeier, și este realizată prin turnare, ciocănire, cizelare și flambare.

O altă piesă – planșa 4 – din această categorie este un vas de forma unui corn de vânătoare în stilul Renașterii germane, provine dintr-un atelier german și datează de la

sfârșitul sec. al XIX-lea. Tehnica folosită este ciocănire, turnare, incizare, gravare, poansonare, cizelare și decor aplicat.

Piesa a fost degresată cu solvenți organici apoi tratată în complexon cu pH – 9,5, spălată în apă distilată până la neutralizare, uscată în etuvă la 105⁰ C și conservată cu ulei silionic. Ea este în expunere la Muzeul Cinegetic din Posada.

Problema des întâlnită a deformărilor mecanice la piesele în argint este ilustrată de garnitura de pahare – planșa 5,6 – în stil Baroc, aparținând unui atelier german, executată la sfârșitul sec. al XVIII-lea, folosind următoarele tehnici: turnare, presare, ciocănire, incizare, cizelare. Deformările erau destul de pronunțate încât în anumite zone metalul se tăia. Îndreptarea nu a fost foarte simplă, ea necesitând confecționarea unor instrumente speciale (în general din lemn) iar în unul din cazuri, fundul unui pahar a fost desfăcut pentru a reuși o îndreptare aproape perfectă. În zonele în care tabla de argint s-a rupt, am lipit cu rășină epoxidică, după care am finisat lipirea.

Cele patru pahare din argint ale acestei garnituri au fost apoi degresate cu solvenți organici, supuse tratamentului chimic cu complexon (pH-9,5), spălare cu apă distilată până la neutralizare, uscate în etuvă la 105⁰ C și conservate cu ulei silionic.

O altă piesă semnificativă pentru complexitatea problemelor ce pot să apară în restaurarea pieselor din argint este un pumnal – planșa 7 – aparținând unui atelier oriental și datând de la jumătatea sec. al XVIII-lea. Mânerul este din lemn îmbrăcat cu argint, de forma unui cap de pistol, decorat cu motive florale și emailat. Tehnicile folosite: turnare, gravare, cizelare.

Etapela parcurse pentru restaurarea acestei piese au fost numeroase și împărțite pe două categorii: restaurarea lamei pumnalului (care este din oțel) și restaurarea mânerului din argint și lemn. Mânerul a fost demontat, separând argintul de lemn. Am degresat mânerul din argint cu solvenți organici, după care l-am tratat chimic ca mai sus. În decorație erau făcute multe zone din care lipsea emailul. Am finisat completările. Mânerul din lemn a fost curățat, apoi am lipit o fisură și un mic fragment rupt cu aracet. La montarea mânerului din metal, am lipit căpăcelul terminal cu cositor iar pentru fixarea lamei de oțel în mâner am folosit duracrol.

Problemele de tratament chimic, îndreptarea deformărilor mecanice, lipitura cu cositor, sunt întâlnite și la o altă piesă de sec. al XIX-lea, o cană de bere – planșa 8 – care a fost executată într-un atelier VARKAUS în tehnicile ștanțare, ciocănire, turnare, trefilare, cizelare. Am degresat piesa cu solvenți organici, după ce am îndreptat deformările mecanice, apoi am tratat-o chimic (metoda cu complexon), am lipit elementul decorativ de pe capac (soldat roman cu lance) cu cositor, am finisat lipitura, am degresat și conservat cu ulei silionic.

Cea mai spectaculoasă piesă din lotul ales pentru exemplificare este ultima pe care o voi prezenta și anume o corabie de argint – planșa 9 – aparținând unui atelier englez și datând de la începutul sec. XX. Ea face parte din colecția COBURG și a fost executată utilizând tehnicile: ștanțare, ciocănire, turnare, trefilare, ajurare, gravare și cizelare. Piesa era acoperită în întregime de produși de coroziune inestetici și activi, prezenta numeroase lipsuri, desprinderi, rupturi, fisuri, îndoituri și alte deformări mecanice. Numeroase elemente erau desprinse și nu am găsit pentru toate locul pe care îl ocupau inițial (nu exista nici o imagine a

piesei așa cum arată la origine). Multe elemente le-am pus după analogii cu alte piese găsite în diferite publicații, dar fără a avea garanția că ele ocupă locul inițial.

Piesa a fost fotografiată dar și desenată pentru a nu întâmpina dificultăți la montare. Am îndreptat toate deformările mecanice (pauze, sârme, răsucite, stegulețe, catargul mic, gârduțul de pe marginea punții etc.). Am executat lipitura cu cositor (țeava de pe catargul mic, un soldat de pe catargul mic, două inele de pe punte și catargul mic) lipitura cu rășină epoxidică (soldatul de pe trepte punte, obuzul transportat de un soldat, fisuri rupturi). Am confecționat un sistem de prindere a ansamblului cu steguleț de pe catargul mare.

Toate subansamblele au fost degresate cu solvenți organici, tratate chimic cu complexon (pH-9,5), spălate și neutralizate în apă distilată, uscate în etuvă, conservate cu ulei siliconic.

Piesa a fost montată utilizând schema făcută inițial iar subansamblele pentru care nu am găsit o soluție reală au fost montate după analogii cu corăbii mai recente.

Am ales aceste piese spre a fi prezentate pentru a ilustra complexitatea lucrărilor ce se întâlnesc și la piesele din argint și de asemenea pentru frumusețea pieselor care s-au îmbunătățit cu o părticică din sufletul meu.

BIBLIOGRAFIE

1. Articole de olărie și porțelan – Paul Atterbury, Lars Tharp
2. Curățarea obiectelor metalice – Mihail Mihalcu
3. Coroziunea și conservarea antichităților și obiectelor de artă metalice – T. Stambolov

REDOBÂNDIREA ASPECTULUI ESTETIC ȘI ÎNSĂNĂTOȘIREA UNEI ARMURI PARȚIALE DE SECOL XVI

Rodica GANEA

Metalul și coroziunea fierului

Metalul este cunoscut în Occident de mai bine de patru milenii și face parte din mediul nostru înconjurător. Descoperirea și utilizarea lui a făcut să apară în istorie o epocă cunoscută sub denumirea de „Epoca metalelor”. Aceasta cuprinde epoca bronzului (2000/1900 – 1200/1150 î. Cr.) și epoca fierului, care, la rândul ei, se împarte în: prima vârstă – Hallstatt (1200/1150 – 450/400 î. Cr.) și a doua vârstă – La Tène (450/400 î. Cr. – 106 d. Cr.).

Recunoașterea metalului are la bază un ansamblu de proprietăți fizice și mecanice:

1. Proprietăți fizice ale metalelor și aliajelor lor:

- sunt solide la temperatura ambiantă (excepție face mercurul);
- au o structură particulară;
- au o bună conductibilitate termică și electrică;
- sunt opace chiar în strat subțire;

2. Proprietăți mecanice ale metalelor și aliajelor sale:

- au o bună plasticitate, tenacitate, maleabilitate, ductibilitate;
- au o bună rezistență la solicitările mecanice;
- au proprietatea de forjabilitate și sudabilitate.

Dintre metalele cel mai des utilizate la confecționarea diferitelor obiecte de-a lungul timpului, se numără aurul (pur sau cu argint – neoliticul final), cuprul (pur – sfârșitul secolului IX î. Cr.), bronzul (Cu+Sn – secolul XVI î. Cr.), alama (Cu + Zn – secolul I î. Cr.), argintul (pur – secol IV – III î. Cr.), fierul (pur și oțel – secolul V î. Cr.), plumbul (pur – secolul II î. Cr.), cositorul (pur – secolul II – III d. Cr.), fonta (aliaj Fe+C – secolul XVI d. Cr.), antimoniu (sec. XVIII d. Cr.), platina (începutul secolului XIX d. Cr.), aluminiul (pur – sfârșitul secolului XIX d. Cr.).

Bunurile culturale sunt în permanență supuse fenomenelor de degradare ce au la bază următorii factori:

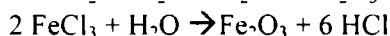
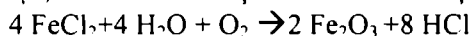
- factori naturali ai mediului ambiant (umiditate, oxigen, gaze poluante, temperatura și lumina);
- factori biologici (insecte, mușcături, bacterii etc.);
- factorul uman;
- factori mecanici (presiuni, tensiuni, frecări etc.);
- catastrofe naturale.

Coroziunea este un ansamblu de procese fizico-chimice care se stabilesc între metal și mediu, plecând de la suprafața metalului. Coroziunea este un fenomen spontan și ireversibil.

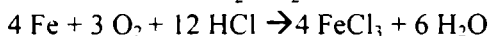
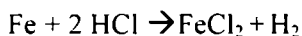
Coroziunea fierului se produce atât în atmosferă cât și în lichide și sol:

- în sol, în condiții anaerobe, sulfații din pământul argilos sub acțiunea bacteriilor, se reduc la sulfuri care atacă fierul;
- în aer uscat, în stare compactă, fierul este stabil, la fel și față de apă, în absența oxigenului și a dioxidului de carbon. Stabilitatea se datorează unei pelicule fine și aderente de oxid de fier;
- în aer umed sau în apă, în prezența oxigenului și a dioxidului de carbon, este atacat (rugineste), trecând în oxihidroxid, pelicula de oxid astfel formată, nemaifiind aderentă la suprafața metalului, fenomenul de oxidare progresând spre interior;
- prezența ionului clor într-o coroziune localizată, întreține acest proces:
- $\text{Fe}^2 + 2\text{Cl}^- \rightarrow \text{FeCl}_2$ – clorură feroasă, instabilă, care în prezența oxigenului se transformă în clorură ferică (FeCl_3) și oxid feric (Fe_2O_3).

Atât clorurile feroase cât și cele ferice hidreolizează în prezența oxigenului și a umidității, formând oxizii și hidroxizii ferici și acid clorhidric:

Acidul clorhidric atacă metalul sănătos, într-o coroziune ciclică:

Putem recunoaște prezența coroziunii active asupra obiectelor din metale feroase, prin prezența fisurilor recente, a picăturilor brune sub forma unor perle, sau prin prezența produșilor de coroziune bruni, în fundul craterelor de coroziune.

Procedeele de înlăturare a ruginii și a produșilor de coroziune ai fierului sunt:

- mecanice: abraziune, perieri, jet de nisip;
- electrochimice: se utilizează zincul și hidroxidul de sodiu;
- electrolitice: obiectul corodat este catodul, iar anodul este din oțel inoxidabil, electrolitul este hidroxidul de sodiu;
- chimice; soluții de acid fosforic cu inhibitor tiouree, soluții alcaline (soluție de hidroxid de sodiu 10%), agenți complecși (sarea disodică a acidului etilendiaminotetraacetic sau complexon III).

Complexanții sunt molecule polare, cu părți puternic negative, susceptibile de a se lega de cationii metalici prin legături electrostatice. Când moleculele de complexant posedă cel puțin două locuri capabile de a se lega cu un ion metalic, se va vorbi de un agent chelator (de la cuvântul grecesc cleste). Grupările ($-\text{NH}_2$, $-\text{COOH}$, $-\text{OH}$) intervin cel mai adesea în formarea chelaților; pH-ul modifică forța agentului chelator, de aceea se folosește în tratamentul de curățire sarea disodică a acidului etilendiaminotetraacetic. Sărurile sunt destul de solubile și se hidrolizează foarte mult (o soluție de 1% sare, dă un pH de 11,3).

Aceste procedee urmăresc fie înlăturarea produșilor de coroziune, fie transformarea lor în produși stabili, cum ar fi fosfații de fier sau tananții de fier. De aceea în procesul chimic de tratament se folosește acidul fosforic, iar în procesul de conservare, taninul.

Fierul, sub formă nativă, cât și aliat cu carbonul (oțelul și fonta), a fost utilizat la confecționarea diferitelor obiecte de-a lungul timpului. Sub formă de oțel s-a utilizat și la fabricarea armurilor.

Scurt istoric al artei armurierilor

Numele de armură se dă numai îmbrăcămintei compusă în întregime din plăci asamblate. Armura este definitiv adoptată sub numele de armură albă sau armură completă, începând cu secolul al XV-lea. Evoluția armurii se poate împărți în trei perioade: cea a formării lente (până în secolul XV, când se fac încercări de îmbunătățire, atașând pe zale plăci metalice, pentru protejarea părților mai vulnerabile ale corpului), epoca de glorie (secolele XV-XVI) și cea de decădere (în prima jumătate a secolului al XVII-lea).

Părțile componente:

Grumajerul sau gulerul armurii, montat deasupra cuirasei, susține armura brațelor. Se compune din două piese legate în balamale și se fixează cu buton.

Cuirasa, ansamblu pieptar și spătar; croiala cuirasei este cel mai bun indiciu pentru identificarea și datarea armurilor. Pieptarul este legat de spătar cu balamale (pe partea stângă) și curele și cataramă (în partea dreaptă). El este în prima jumătate a secolului al XV-lea bombat și prevăzut cu o nervură proeminentă în formă de V, nervura de oprire. Până la sfârșitul secolului al XV-lea, tendința este către o formă alungită, spre centura și accentuată de ondulații spre toată suprafața armurii. În primele decenii ale secolului al XVI-lea, apar canelurile nu numai pe cuirasă, ci și pe toată armura (stilul maximilian dat după numele împăratului german Maximilian – 1493-1519). În ultimul sfert al secolului al XVI-lea, talia se scurtează, după moda costumelor civile din timpul lui Henric al III-lea (1574-1589) și apoi pieptarul degenează în formă de stern de pasăre.

Dacă în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, anumite unități călări le mai au în dotare pentru luptă, începând din a doua jumătate a secolului sunt purtate doar la paradă, până în secolul al XIX-lea.

Spătarul pe tot timpul folosirii armurii, urmează linia spatelui, se termină cu trei lame articulate și nu suferă modificări. În primele decenii ale secolului al XVI-lea, apar canelurile.

Brăul sau braconiera – este o centură de fier alcătuită din mai multe lame mobile, articulate, care coboară de la talia cuirasei, pentru a apăra abdomenul și soldurile. Numărul lamelor variază între 1-5, de obicei trei în prima jumătate a secolului al XV-lea și cinci în a doua jumătate a secolului al XV-lea.

Pulparele sau tasetele – de oțel (formate din una sau mai multe lame, mobile și articulate), sunt menite să apere pulpele de șocul loviturilor și să împiedice vârful lăncii sau săbiei de a pătrunde. Se atașează la brâu cu butoni sau curele. La armurile italiene din 1430, tasetele erau mai lungi, aveau partea de jos semicirculară, spre 1450, apoi cu vârful ascuțit și triunghiular, în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Tasetele armurilor germane sunt alcătuite tot dintr-o bucată și ascuțite la vârf, ca și cele italiene. În a doua jumătate a secolului al XV-lea, se folosesc și pulparele cu plăci

articulate, care la începutul secolului al XVI-lea, ajung în număr de opt, iar la armurile maximiliene sunt mai lungi și canelate.

Spalieriele acoperă și apără umerii. La începutul secolului al XV-lea, odată cu perfecționarea armelor albe ofensive, umerarii (spalieriele) au un rol foarte important în apărare. Umerii sunt asimetrici, stângul fiind mare, pentru a apăra partea mai expusă. În jurul anului 1420, umerarul este întărit cu o gardă dispusă în arc pe piept și pe spate. Socotind că apărarea nu era suficientă, s-a recurs la făurirea umerarului dintr-o bucată, prelungită pe spate. Ultimul punct ce rămânea vulnerabil, era porțiunea dintre partea inferioară a umărului și braț și astfel s-a recurs la umerarii care fac corp comun cu pieptarele.

Brasardele constituie armura brațului. Sunt alcătuite din două piese separate: armura de braț și armura de antebraț, ambele în formă de cilindru cu marginile curbate, care se deschid pe balamale și se închid cu butoni.

Cotiera este o piesă de legătură, în dreptul cotului, între cele două brasarde. Se termină cu câte o lamă mobilă și prelungită, pentru a acoperi și încheietura brațului. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, cotierele ating dimensiuni exagerate, până la 20 cm lungime, cu vârfuri ascuțite din oțel.

Mănușa completă apare în secolul al XV-lea și sunt cunoscute două tipuri distincte, ambele având degetul mare articulat cu balamale: „miton” (fără degete) și mănușa cu degete separate. Mănușa miton este formată din lame de oțel și se întrebuințează cu deosebire la armurile de turnir. La mijlocul secolului al XVI-lea, odată cu apariția pistolului și adoptarea lui de către cavalerie, este abandonată. Mănușa cu degete separate este folosită până la mijlocul secolului al XVII-lea, iar pentru gardă până în secolul al XVIII-lea. De obicei, manșeta mănușii drepte era mai evazată, pentru a da libertate de mișcare săbiei, lăncii și buzduganului. Mănușa metalică se îmbrăca peste o mănușă din piele.

Armura de coapse apare încă de la sfârșitul secolului al XIV-lea și este alcătuită din două piese legate între ele prin balamale. În prima jumătate a secolului al XV-lea, armurile de coapsă aveau partea anterioară complet articulată cu plăci și laturile dintr-o bucată, iar din a doua jumătate a secolului al XV-lea, sunt formate dintr-un cilindru fără balamale dublat cu plăci de oțel canelat. La sfârșitul secolului al XV-lea, reapar plăcile articulate cu mai multe lame, ultima având o garnitură de piele cu ochiuri metalice, pe unde treceau șireturile.

Ultima modificare se produce în ultimul sfert al secolului al XVI-lea și constă în faptul că brăul, pulparele și armura de coapse se unesc, dând naștere unor apărători-pulpare, lungi și late, alcătuite din mai multe plăci suprapuse în formă de coadă de rac și terminate cu genunchiere. În prima jumătate a secolului al XVII-lea, armura de coapse dispare.

Genuncherele sunt piese rotunjite, bombate sau conice, cu câte două lame la extremitățile piesei centrale, pentru a permite mișcările gambei. La genunchere, se fixează armura de coapsă și armura gambei. În secolul al XVI-lea, genuncherele sunt prevăzute cu aripioare laterale, pentru protejarea articulației.

Armura gambei, articulată la partea anterioară cu încălțăminte, este formată din două piese semicilindrice, jambierele pentru regiunea anterioară și moletierele

pentru partea posterioară. Piesele sunt legate între ele cu balamale care corespund exteriorului și se închid cu butoni pe partea interioară a gambei. Unele moletiere sunt crestate deasupra călcâiului, pentru a permite trecerea tijei pintenului, fixat la încălțăminte de piele.

În secolul XV, până spre anul 1480, se poartă încălțăminte de fier, cu vârful exagerat de ascuțit, prevăzut cu apendice, menit să dea stabilitate piciorului în scară și care se putea ridica la mersul pe jos. În ultimele decenii ale secolului XV, se poartă semisabotul, iar la începutul secolului XVI, armurile maximiliene adoptă sabotul sau încălțăminte „picior de urs”. De la mijlocul secolului XVI până la începutul secolului XVII, se întâlnește încălțăminte în formă de „cioc de rață”, după care încălțăminte de fier nu se mai poartă.

Pe măsura renunțării la elementele componente ale armurii, după încălțăminte următoarele piese care dispar sunt jambierele, iar apărarea era completată de botfori de piele înalți până peste genunchi.

La acestea, se adaugă piesele care nu constituie arme de apărare, dar care sunt folosite pe lângă acestea în luptă și anume: pintenii, șeile și scările de șa.

Armura în general, nu depășește 25-30 kg și este făurită pe măsura fiecărui luptător. Bine ajustată și repartizată pe tot corpul, ea nu reprezintă o greutate prea mare. Luptătorul se îmbrăca de la picioare, încălțăminte fixând armura de gambă, apoi se îmbrăca armura de coapse, cuirasa, gulerul, brasardele și umerarii.

Armura completă pentru cal, apare în primele decenii ale secolului XV și ajunge la perfecțiune în a doua jumătate a secolului XV. Cele de la începutul secolului XVI sunt canelate, ca și armurile maximiliene, când încep să fie ornamentate sau damaschinate. Spre mijlocul secolului XVI ies din uz, fiind incomode, scumpe și ușor pătrunse de gloanțele arkebuzelor.

Până la sfârșitul veacului al XVI-lea, armurierii continuă să făurească armuri complete dar încep să producă armuri pentru cavaleria ușoară și semiarmuri pentru infanterie. Se întâlnesc două feluri de armuri în campanie: armura grea, completă, pentru lăncierii cuirasați și semiarmura sau armura trei sferturi, pentru infanterie și cavaleria ușoară.

Din a doua jumătate a secolului XVII, armurile dispar în fața armelor de foc, ultimele piese rămânând grumajerul, umerarii și armura de brațe din plăci articulate, purtată în Spania până în secolul XVIII; în unele țări europene, strălucitoarele cuirase ale regimentelor de gardă călare sunt folosite la paradă până în secolul XIX. Ultimele armuri complete sunt cele de turnir, care se disting de cele de luptă, fiind mult mai grele. Ele nu se mai folosesc decât până la mijlocul secolului XVII.

Căștile și coifurile

Ca și la armuri, la căști se disting anumite părți constitutive: calota cu creastă, viziera, apărătoarea de nas, ventilatorul, sub-bărbie, gulerul.

Căștile sunt piese cu calota rotunjită, iar coifurile au calota alungită, cu vârful ascuțit. În funcție de necesitățile luptei, căștile se perfecționează, adoptând forme menite să asigure eficacitatea apărării capului. Cea mai simplă cască este calota ușor curbă în cupolă, pe care sunt aplicate nervuri ce converg spre centru și au marginea

întărită. Acoperind doar calota craniană, această cască nu are vizieră și apărătoare de ceafă.

O altă cască simplă este cea de tip „**barbut**”, de formă conică, ce nu acoperă fața, dar se prelungește la spate cu o apărătoare de ceafă arcuită pe linia gâtului.

Din casca barbut derivă casca „**bacinet**” cu o mască de formă conică, cu vârful ascuțit, ca un bot de animal.

Bărbia și gâtul sunt protejate de un manșon care ține loc de guler și care se prelungește cu o apărătoare de ceafă până la linia umerilor.

Între căștile secolului XV se numără pălăria de fier, cu vârful calotei ascuțit sau rotunjit, cu boruri drepte sau răsfrânge, având la înălțimea ochilor două deschizături.

Casca „**celată**” are în general o calotă semisferică, cu creastă scurtă și stă aproape orizontal pe craniu. Este prelungită cu o apărătoare de ceafă simplă sau cu o lamă articulară. Au fost întâlnite trei tipuri de celată: fără vizieră, cu vizieră mobilă și cu vizieră fixă.

Casca „**armet**”, originală din Italia, este derivată din bacinet și avea la început o formă ascuțită. Ea apare în 1425 și are atașată o rondelă cu tijă pentru eșarfă și port penaj, la apărătoarea de ceafă. La începutul secolului XVI, i se vor adăuga caneluri pe calotă, iar gulerul căștii se mărește.

Coiful „**cabasset**” este alcătuit dintr-o calotă alungită și ascuțită, cu boruri plate, fără viziere și apărătoare de ceafă. Este întrebuințat din a doua jumătate a secolului XVI, până la mijlocul secolului XVII.

Coiful „**morion**” de origine spaniolă, are calota conică, înaltă și boruri ridicate în formă de luntre. Foarte apreciat în a doua jumătate a secolului XVI și în secolul XVII, coiful morion este folosit numai de infanterie.

Coiful „**capelina**” întrunește elementele de la mai multe feluri de coifuri. La început avea boruri mari, apoi se adaugă apărători de urechi și de ceafă. Calotei canelate, polonezii îi adaugă apărătoare de nas mobilă și aripi laterale în evantai. Cele austriece și ungare au apărătoare de ceafă, cu lame articulate.

În secolul XV, armurile intră în epoca lor de glorie. Milanul, pe lângă reputația de a fi centrul de prelucrare a aurului și argintului, devine și mare centru de fabricare a armurilor aurite, incizate cu scene de luptă, cu figuri simbolice, cu scene heraldice. Influența italiană se va simți și în Germania, Franța și Spania. La urcarea pe tron a lui Henric al VIII-lea (1509), armurierii englezi nu furnizau decât puține armuri, regele însuși fiind nevoit să facă comenzi la Milano.

Secolul XVI a cunoscut din plin dezvoltarea armurăriei. S-au produs armuri de o foarte bună calitate. Școala din Italia și cea din Germania au avut stiluri proprii, ambele exportând mari cantități de armuri. Milanul și Nürnbergul ajunseseră să lucreze pentru toată Europa.

Decorarea armurilor de paradă, cu motive în relief obținute prin ciocănire, începe în 1515. Armurile decorate germane, se răspândesc în toată Europa la mijlocul secolului XVI. O caracteristică a epocii a fost introducerea formelor grotești, cu reliefuri și gravuri. În această manieră se prezintă o cuirasă venețiană, din a doua jumătate a secolului XVI, în colecția Muzeului Național Peleş Sinaia, care are gravat

de o parte și de alta a nervurii mediene a pieptarului un tigru înaripat, cu capul spre dreapta și o carte deschisă. Pe partea stângă este incizat un scut și marca atelierului Cois și Gaydi iar pe flamura dispusă în unghi este înscris maestrul armurier Piero Trehomania & Dagedi.

Restaurarea și conservarea unei armuri parțiale de secol XVI din colecția de arme a Muzeului Național Peleş

Colecția de arme de la Muzeul Național Peleş adăpostește unsprezece armuri complete, etalate în Sala mare de arme, armura completă de cal și cavaler, cinci armuri parțiale ce se află tot în expunere, două armuri complete în depozitul de la Posada și alte patru dezasamblate în același depozit.

Cea mai valoroasă este armura maximiliană de cal și cavaler de la începutul secolului XVI, apoi urmează o armură gotică de secol XV și o altă armură de secol XVI, care are inscripționat anul 1587.

Armura parțială de secol XVI, care a fost restaurată și conservată, aparține unui atelier occidental și are următoarele componente:

Coiful este de tip armet, cu viziera glisantă și perforații dreptunghiulare. Este gravat cu motive vegetale stilizate.

Pieptarul, prevăzut cu nervură centrală terminat în cioc, cu răscroieli șnuruite, ornamentat cu benzi cu motive vegetale și un blazon central (leu rampant), surmontat de un vultur în zbor. Marginea este lățită, iar sub braconieră se află un fragment de zale.

Tasetele, alcătuite din șase plăci articulate cu cataramă de prindere în partea superioară, ornamente cu motive vegetale.

Umerarul, alcătuit din trei plăci mobile, decorat cu aceleași motive vegetale.

Brasardele, alcătuite din șapte plăci articulate.

Cotierele, cu aripioare evazate și cu margini șnuruite.

Mănușile, cu degete articulate, manșetă ascuțită și margini șnuruite.

STAREA DE CONSERVARE ÎNAINTE DE RESTAURARE ȘI CONCLUZIILE STUDIULUI EFECTUAT PE PIESĂ

Fragmentul din zale are mai multe zone (aproximativ zece) în care zalele lipsesc. El este pe toată suprafața inelelor acoperit cu produși de coroziune.

Pe toate subansamblele piesei, forma de coroziune cel mai des întâlnită este cea punctiformă, extinsă în pete, mai ales pe următoarele suprafețe: grumăjer și zona de sub el; jumătatea exterioară și partea inferioară a tasetelor; umerarii și coiful.

Curelele din piele sunt deshidratate, rigidizate, tocite, rupte, iar altele lipsesc.

Cataramele sunt incomplete (lipsesc acele de prindere).

Lipsesc degetele articulate ale mănușilor (s-au găsit în total cincisprezece fragmente, dintre care unele erau atașate la mănuși, iar altele detașate).

Piesa se află în expunere la Muzeul Național Peleş, la demisol, latura sudică, în sala de intrare a vizitatorilor străini. Deoarece panoplia pe care se află este

amplasată în registrul superior al peretelui, deasupra unui dulap, accesul la panoplie este limitat și greoi, astfel încât piesa avea pe toată suprafața depuneri mar de praf.

Condițiile de microclimat în care este expusă piesa sunt necorepunzătoare, înregistrându-se variații mari de temperatură și umiditate.

Modul de expunere a fost defectuos: prindere cu sârmă ruginită și în cuie, care s-au aplicat chiar pe piesă.

La intrarea în laborator a acestei piese, am executat fotografiile de ansamblu pe fiecare piesă componentă, după ce a fost demontată. Demontarea a executat îndepărtând toate niturile (aproximativ 200), cu ajutorul M.T.S.-ului, ciocn, dorn etc. După demontare, am constatat mult mai bine aria produșilor de coroziune și am clasificat zonele de degradare în următoarele categorii, după amploarea fenomenului coroziv:

- zonele cele mai afectate de produșii de coroziune au fost cele în porțiunile de suprapunere ale tablelor nituite, pentru asamblare;
- zalele fragmentului de zale în întregime corodate;
- spatele subansamblelor care fuseseră vopsite cu vopsea neagră acoperit în întregime cu produși de coroziune;
- marginile șnuruite care aveau o sârmă de oțel montată în interior (atât sârmă cât și tabla ce o îmbracă) erau puternic corodate;
- marginile neșnuruite, unde tabla fusese îndoită și bătută, erau pe interior corodate;
- tasetele erau corodate pe față, mai mult pe părțile laterale și la bază;
- gulerul de la coif, compus din două piese, era corodat mai ales pe dosul lor.

TEHNOLOGIA RESTAURĂRII ȘI A CONSERVĂRII

După studiul efectuat asupra tuturor subansamblelor piesei, am trecut la executarea lucrărilor de restaurare-conservare, lucrări ce au fost avizate de Comisia de restaurare.

Procesul tehnologic de restaurare cuprinde mai multe etape și sa desfășurat pentru fiecare subansamblu în parte. Unele etape s-au repetat la anumite subansamble, deoarece îndepărtarea produșilor de coroziune s-a produs diferit în funcție de gradul de degradare.

Toate cele 58 de subansamble și 14 fragmente de degete articulate ale mânușii au fost curățate de praf cu o pensulă moale, după care s-a îndepărtat stratul de nitrolac de pe fața piesei, folosindu-se acetona.

Suprafețele acoperite cu vopsea au fost curățate cu o soluție de 10% hidroxid de sodiu. Pentru aceasta, subansamblele au fost lăsate în soluție aproximativ o jumătate de oră, după care stratul de vopsea s-a îndepărtat ușor, prin frecare cu lână de oțel. După curățarea vopselei, subansamblele au fost spălate cu apă curență (alternativ, caldă și rece) și uscate în etuvă la 105⁰ C. Înainte de a trece la tratamentul chimic, toate deformările mecanice ale subansamblelor piesei au fost îndreptate.

Tratamentul chimic propriu-zis s-a efectuat cu ajutorul soluției Complexon III (37,2 g sare disodică a acidului etilendiaminotetraacetic în 1000 ml apă distilată), cu pH = 5,5. Pe tot parcursul tratamentului chimic, s-a urmărit ca pH-ul soluției să nu scadă sub acest nivel. Tratamentul s-a desfășurat în băi succesive de complexon, folosindu-se la final o soluție curată. În primele faze, am folosit și băi de soluție de complexon, în care mai fuseseră tratate piesele. Tratamentul s-a repetat până când piesa s-a curățat complet de produșii de coroziune. În baia de complexon, asupra pieselor s-a intervenit mecanic, la intervale regulate de timp, utilizând perii moi de plastic și lână de oțel.

Etapele de spălare, ce a urmat tratamentului chimic, s-a desfășurat utilizând apă distilată pentru o clătire repetată. În felul acesta, s-a realizat și o neutralizare totală.

Imediat după neutralizare, piesele au fost scoase din soluție, șterse cu o textilă din bumbac curată și uscată, apoi cu acetonă și în final uscate în etuvă la 105° C.

După uscare, piesele au fost fosfatate, prin imersie în acid fosforic 20%, timp de câteva minute, apoi au fost șterse și uscate în etuvă. După uscare, piesele au fost frecate manual, tot cu material textil din bumbac, pentru a le conferi luciu.

După 24 de ore de la tratamentul de fosfatare, piesele au fost conservate prin ștergere cu bumbac îmbibat cu ulei siliconic.

Tratamentul inițial aplicat fragmentului de zale (cu soluție de hidroxid de sodiu 10%), a făcut ca inelele să se desfacă la simpla manevrare a acestuia. Din acest motiv și datorită faptului că zonele în care lipseau zalele erau multe și destul de mari, am hotărât să refac rând cu rând acest fragment de zale. Zalele noi au fost confecționate din sârmă de oțel ($\varnothing = 1 \text{ mm}$), tratate chimic și conservate cu ulei siliconic.

Operația cea mai laborioasă a fost cea de montare a armurii. Niturile scoase la demontare nu s-au mai putut pune la loc (erau scurte și foarte corodate); excepție au făcut cele două nituri mari de la coif, care s-au putut recupera după o îndreptare, un tratament chimic și conservare. Niturile noi, utilizate la montare, au suportat același tratament de curățare și conservare ca și piesele componente.

Etapele premergătoare operației de montare au fost următoarele:

- confecționarea șaburilor din tablă de oțel, de grosime corespunzătoare;
- scurtarea niturilor noi și finisarea lor în zona de tăiere, prin pilire;
- finisarea prin pilire a găurilor de prindere a niturilor;
- confecționarea a șase curele din piele;
- înlocuirea sârmei montată pe marginile șnuruite (s-a utilizat sârma de oțel cu $\varnothing = 3 \text{ mm}$, tratată chimic și conservată cu ulei siliconic);
- confecționarea acelor de la cataramă;
- îndoirea marginilor neșnuruite (care nu erau întărite cu sârmă);
- confecționarea a 14 fragmente de degete, din tablă de oțel la grosimea tablei originale (tăierea tablei după șabloane din carton, pilire pentru finisare, găurire pentru nituri și îndoire), care au suportat aceleași tratamente menționate mai sus.

Operația propriu-zisă de montare, a constat în:

- montarea tuturor fragmentelor de la degete (de la ambele mânuși), prin nituire pe bucăți de piele, croite la dimensiune corespunzătoare și prevăzute cu găuri pentru nituri;
- montarea prin nituire a tuturor subsansamblelor piesei pe părți componente (coif, pieptar, tasete, umerari, brasarde, cotiere);
- montarea finală.

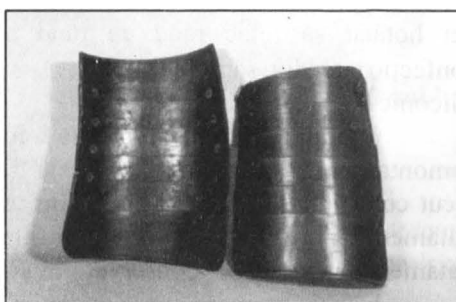
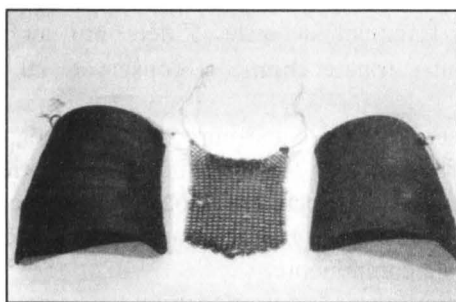
După montare, piesa a fost conservată final, prin ștergere cu ulei siliconic.

În timpul restaurării, cât și după finalizarea acesteia, am efectuat fotografii care scot în evidență etapele parcurse de piesă de la intrarea în laborator, până la predarea ei pentru expunere.

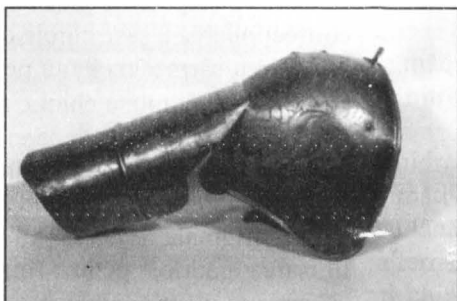
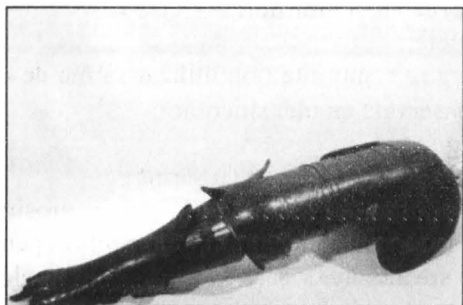
La predarea piesei, am recomandat conservatorului de colecție, să etaleze piesa, folosind un suport de lemn adecvat, să încerce să corecteze variațiile mari de temperatură și umiditate și să acorde piesei o supraveghere și îngrijire deosebită.

BIBLIOGRAFIE

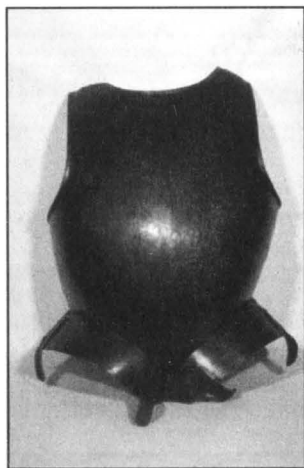
- CRISTIAN VLĂDESCU, CAROL KÖNIG, DAN POPA: „ARME ÎN MUZEELE DIN ROMÂNIA”
- T. STAMBOLOV: „COROZIUNEA ȘI CONSERVAREA ANTICHITĂȚILOR ȘI OBIECTELOR DE ARTĂ METALICE”
- MIHAIL MIHALCU „CURĂȚIREA OBIECTELOR METALICE”
- JOSEF RIEDERER: „RESTAURER & PRESERVER”

Piesa înainte și după restaurare

Piesa înainte și după restaurare

Piesa înainte și după restaurare

Piesa înainte și după restaurare

O PERDEA DE ALTAR DIN PATRIMONIUL MUZEULUI JUDEȚEAN ARGEȘ, ÎN CURS DE RESTAURARE

Nicoleta TUDOSE

Un obiect de patrimoniu este materie înainte de a fi mesaj, individualitatea lui proprie este o sinteză a gândirii, sensibilității și priceperii manuale a creatorului său, astfel latura fizică și cea spirituală sunt armonios îmbinate.

Înainte de restaurarea propriu-zisă, investigațiile au rol primordial, cercetarea științifică prin mijloace tehnice moderne a lucrării, este esențială. Mijloacele tehnice ușurează pătrunderea în intimitatea obiectului, permițând astfel cunoașterea structurii, compoziției și comportamentului materialelor folosite la alcătuirea lui, tehnica de lucru și implicit cauzele ce au determinat actuala stare de conservare. De asemenea trebuie analizate maladiile interne și externe ce au dus la procesul ireversibil de îmbătrânire și stabilirea măsurilor practice de stopare a proceselor de degradare, altfel spus, un diagnostic sigur condiționează un tratament corect, toate acestea ducând la restituirea imaginii piesei cât mai aproape de starea originală.

În acest sens, conform subiectului lucrării de față, respectiv – piesa perdea de altar, aflată în patrimoniul Muzeului Județean Argeș, a intrat în laboratorul de investigații al Muzeului Național de Istorie a României, unde în afară de analizele vizuale la lupă și stereomicroscop, pentru determinarea în general a materialelor conținute, la tipului și gradului de degradare, s-au făcut teste pentru determinarea firului metalic ce intră în compoziția piesei, apoi probe de ardere pentru determinarea naturii firelor din țesătură, teste de migrare a culorilor.

De asemenea s-a efectuat documentația foto ce permite păstrarea mărturiilor unor observații asupra unor caracteristici proprii obiectului cum ar fi: structura, tehnica de lucru și starea de conservare.

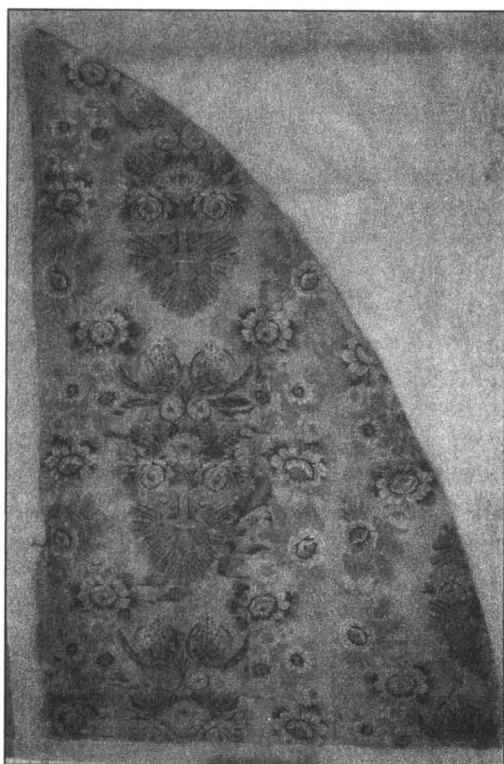
Perdeaua de altar datată ca aparținând începutului de secol al XIX-lea, este o piesă textilă deosebit de frumoasă datorită materialelor din care a fost alcătuită: mătase naturală și broderie cu fir metalic din argint. Acest obiect de cult, are forma unui triunghi dreptunghic cu una din laturi rotunjită, are înălțimea de 1,24 m și lățimea de 82 cm, fiind decorată cu elemente florale de cult. Țesătura tip brocard realizată în război semi mecanic, conține atât în urzeală cât și în băteală, fire de mătase naturală, iar elementele florale și religioase, sunt brodate cu fir metalic din argint lamelar, înfășurat pe miez textil tot din mătase naturală.

Cromatica piesei este foarte frumoasă; pe un fond gri bleu, fiind dispuse simetric elemente florale și de cult, în tonuri de bej, verde, violaceu argintiu, conturate cu negru.

Odată cu trecerea timpului, piesa a fost supusă îmbătrânirii naturale, uzurii funcționale și factorilor de mediu. În acest sens ea prezintă următoarele tipuri de degradare:

- depuneri de praf și murdărie pe întreaga suprafață;
- pete de natură necunoscută;
- decolorări ale țesăturii;

- rupturi cu și fără lipsă de material, destrămări;
- ruperea și pierderea pe alocuri a firului metalic.

O problemă deosebit de gravă o reprezintă înaltul grad de fragilizare a țesăturii, ceea ce a dus la luarea unor măsuri speciale de curățare și consolidare. După efectuarea operațiilor preliminare de dezasamblare a piesei în părți componente și curățarea mecanică, desprăfuirea prin pensulare, a urmat curățarea umedă ce a cuprins:

- scoaterea petelor;

- înmuierea și apoi curățarea într-o soluție compusă din detergent neionic Romopal, glicerină, alcool etilic și apă distilată, toate acestea ajutând la curățarea, emolierea, redarea elasticității și strălucirii culorilor firelor din țesătură.

Curățarea se face prin pensulare cu pensule foarte moi, după care urmează clătiri până la înlăturarea completă a detergentului și murdăriei. Urmează întinderea pe un pat absorbant unde se scoate surplusul de apă cu hârtie de filtru, după care se așează pe sticlă și se întinde prin pensulare cu 2% CMC în apă distilată, urmărind perpendicularitatea firelor de urzeală și băteală și redarea formei inițiale a țesăturii. Sunt recunoscute proprietățile deosebite pe care le are carboxil metil celuloza în restaurare: de stabilizare, apretează și acționează ca agent fungicid. Acesta este un produs aglutinant, solubil în apă, cu reacție neutră, practic compatibilă cu toate tipurile de fibre și coloranți. Fiind produs pe cale sintetică nu este influențat de microorganisme.

Datorită gradului mare de fragilizare, piesa a fost consolidată printr-o metodă mixtă de lipire și coasere. Astfel pânza suport din bumbac s-a lipit prin presare la cald cu fierul de călcat pe netexul chimizat, peste care s-a așezat perdeaua de altar. După fixarea în gherghel, consolidarea prin coasere constă în reîntregirea zonelor lipsă cu fire de mătase și fixarea lor cu fire de borangic.

Toate materialele folosite în restaurarea acestei piese: pânza suport, firele de mătase și borangic, au fost vopsite în culori apropiate cromaticii țesăturii cu coloranți direcți IBERIA, iar pentru egalizarea culorii s-a utilizat clorură de sodiu. În procesul de vopsire a materialelor textile se cere o apropiere de culorile originale ale piesei, de aceea sunt necesare cât mai multe testări și probe de rezistență.

Piesa încă se află în proces de restaurare, urmând operațiuni de finisare:

- dublarea cu o țesătură fină tip mătase;
- dimensionarea și fixarea marginilor;
- fixarea cu rol de protecție a tulpului vopsit în culorile piesei.

Un obiect de patrimoniu reprezintă în sine o valoare, faptul că a ajuns până la noi, traversând secole și de cele mai multe ori în condiții vitrege, ne fascinează. Credem că această perdea de altar din patrimoniul muzeului nostru, va impresiona publicul prin frumusețea, mesajul și nu în ultimul rând prin vârsta pe care o are. Faptul că este alcătuită dintr-un material perisabil, fibrele textile având la bază materie vie, face ca această piesă să aibă nevoie continuă de cea mai mare atenție în stabilirea intervențiilor și protejarea ei de factorii de mediu distructivi, pentru a ne putea bucura de existența ei.

BIBLIOGRAFIE

„Cercetări de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal” – 1981, Muzeul Național de Istorie

1. Restaurarea stindardului ce a aparținut Regimentului 9 Călărași – Spiridonia Macri „Cercetări de conservare și restaurare” – 1984, Muzeul Național de Istorie
2. Restaurarea unui văl liturgic (aer) care datează din sec. al XVI-lea – Spiridonia Macri „Buletinul Centrului de Restaurare Conservare” Iași, nr. 1, 2002

PROIECTAREA ȘI REALIZAREA DEPOZITĂRII BUNURILOR CULTURALE DE NATURĂ ORGANICĂ – TEXTILE

Gabriel MOISESCU

Pentru descongestionarea depozitului de textile-etnografie, s-a pus problema mutării unor obiecte într-un alt depozit. Pentru acestea s-a trecut la amenajarea noului depozit astfel încât acesta să respecte condițiile generale pe care trebuie să le îndeplinească un spațiu ce are destinația de depozit. Încăperea se află situată în perimetrul muzeului, în partea de SV a clădirii acestuia, la parter. Spațiul destinat depozitării nu are în interior conducte de la rețeaua de apă, este salubru iar accesul și circulația sunt riguros controlate.

În prima fază se trece la repararea și văruierea pereților și a tavanului iar pe pardosea se aplică linoleum pentru o curățire mai ușoară și pentru faptul că acest material nu favorizează atragerea prafului, totodată se verifică dacă izolația încăperii corespunde cerințelor noii destinații a încăperii, adică să nu permită apariția umidității ascensionale. După aceea se trece la etanșeizarea ușilor și ferestrelor pentru a permite și o stabilitate microclimatică. Ferestrele se blochează cu panouri din fibre minerale, dar se lasă în partea de sus o fereastră mai mică pentru aerisire, neblocată. Alt lucru important este ignifugarea ușilor de acces pentru a putea rezista o anumită perioadă de timp unui eventual incendiu.

După pregătirea și curățirea spațiului se trece la salubritate și la verificarea instalațiilor pentru a preveni eventualele deteriorări, apoi se instalează un termohigrograf care ne furnizează valorile continue ale umidității și temperaturii, date necesare pentru a vedea dacă spațiul respectiv este favorabil din punct de vedere al microclimatului, al modificărilor de temperatură și umiditate. În urma analizei diagramei cu valorile umidității și temperaturii rezultă că în încăperea respectivă avem o temperatură medie de 18⁰ C și o umiditate de 43%, valori care nu sunt optime pentru păstrarea pieselor din material textil dar sunt valori relativ constante fără a cunoaște oscilații bruște și de amplitudine.

Concluzia finală luată în urma măsurătorilor, este că acest spațiu poate să servească ca spațiu de depozitare a obiectelor din material textil.

A doua fază a organizării unui depozit este *proiectarea depozitării*, fază care cuprinde mai multe etape:

1. codificarea încăperii în care se organizează viitorul depozit, ținându-se cont și de codificarea depozitelor existente;
2. se trece apoi la etichetarea obiectelor ce trebuie mutate;
3. se măsoară obiectele și se trec toate datele într-un tabel;
- 4 se face inventarul de colecție sau subcolecție pentru a fi stabilite acele obiecte care vor fi mutate;
5. se stabilesc formatele și tabele separate pe fiecare format;

6. se stabilește modul de așezare a obiectelor și se elaborează modelul grafic al modulelor de depozitare, stabilindu-se poziția obiectului față de alte obiecte și față de modul, felul în care este asigurat accesul la modul și implicit la obiecte, precum și numărul de obiecte care se amplasează pe o poliță;
7. se trece la elaborarea proiectului și la execuția lor;
8. se trece la elaborarea catalogului topografic și a celorlalte forme de organizare, a informațiilor de orice natură cu privire la regăsirea obiectului.

Activitatea de proiectare are ca rezultat proiectul, care este un ansamblu de piese scrise și desenate: tabele, inventare, schițe etc.

În situația de față, principalele obiecte care trebuiesc mutate în noul spațiu sunt obiecte ce fac parte din categoria bunurilor cu semnificație etnografică de valoare deosebită. În prima fază s-a trecut la alcătuirea unui tabel cu aceste obiecte, tabel ce conține denumirea obiectului, descrierea obiectului, dimensiunile, colecția și subcolecția din care face parte obiectul.

Nr. Inv.	Denumirea obiectului	Descrierea obiectului	Dimensiuni (cm)	Felul colecției	Subcolecție
1332	Fotă cu șorț	Din bumbac, fond negru cu fir și paiete	Lungime = 113; lățime = 63; Lungime șorț = 70; lățime șorț = 28;	Artă populară	Port popular
1260	le cu poale	Din pânză cu motive ornamentale florale și la poale cu „cocoși”	Lungime = 120; lățime = 112; Lungime mânecă = 65; lățime mânecă = 56	Artă populară	Port popular
1001	Poale femei	Din pânză cu motive ornamentale florale, cu mărgelile galbene și albastre	Lungime = 77; Lățime = 45	Artă populară	Port popular
1435	Fotă	Din bumbac, cu fir; motiv geometric	Lungime = 80; lățime = 43;	Artă populară	Port popular
970	Cămașă bărbătească	Din pânză de casă cu motive ornamentale geometrice cu mătase, fir galben și fluturi	Lungime = 86; lățime = 108; Lungime mânecă = 51; lățime mânecă = 56	Artă populară	Port popular

Nr. Inv.	Denumirea obiectului	Descrierea obiectului	Dimensiuni (cm)	Felul colecției	Subcolecție
548	Ie	Din pânză albă cu motive ornamentale florale cu mătase galbenă și fluturi – mireasă	Lungime = 46; lățime = 60; Lungime mânecă = 54; lățime mânecă = 30	Artă populară	Port popular
79	Fotă	Fond negru cu motive ornamentale florale cu fir și lână verde, albastră, roșie	Lungime = 112; lățime = 45	Artă populară	Port popular
92	Șorț	Gond grenă cu motive ornamentale în fir	Lungime = 81; lățime = 43	Artă populară	Port popular
1470	Șorț	Din lână, cu motive în paiete și lână	Lungime = 78; lățime = 46	Artă populară	Port popular
2178	Ie	Din pânză de casă cu motive cusute cu roșu, galben și fluturi	Lungime = 35; lățime = 25; Lungime mânecă = 22; lățime mânecă = 22	Artă populară	Port popular
1350	Maramă	Din borangic, cu motive ornamentale geometrice	Lungime = 142; lățime = 43	Artă populară	Port popular
1299	Maramă	Din borangic, cu mătase ornamentale cu galben	Lungime = 165; lățime = 48	Artă populară	Port popular
1259	Maramă	Din mătase cu motive ornamentale, florale în fir auriu și mătase	Lungime = 145; lățime = 40	Artă populară	Port popular
134	Maramă	Din borangic cu dungi albe	Lungime = 170; lățime = 52	Artă populară	Port popular

Nr. Inv.	Denumirea obiectului	Descrierea obiectului	Dimensiuni (cm)	Felul colecției	Subcolecție
2176	Fotă	Fotă – fond negru cu urzeală și țesătură de bumbac, cu motive ornamentale geometrice în fir și paiete argintii	Lungime = 126; lățime = 92	Artă populară	Port popular
2177	Șorț	Șorț - fond negru – cu urzeală și țesătură de bumbac, cu motive ornamentale geometrice în fir și paiete argintii	Lungime = 87; lățime = 49	Artă populară	Port popular
1274	Fotă	Din lână, cu motive ornamentale geometrice, cu roșu	Lungime = 144; lățime = 81	Artă populară	Port popular
224	Fotă	Din bumbac, fond bleumarin cu motive ornamentale, florale în portocaliu, roșu, verde	Lungime = 122; lățime = 78	Artă populară	Port popular
108	Fotă		Lungime = 134; lățime = 74	Artă populară	Port popular
74	Fotă	Fotă de ceremonie, fond roz cu motive ornamentale geometrice lucrate cu fir alb - mireasă	Lungime = 130; lățime = 82	Artă populară	Port popular
161	Fotă	Din bumbac, pe fond alb cu motive ornamentale geometrice în fir	Lungime = 125; lățime = 74	Artă populară	Port popular

Nr. Inv.	Denumirea obiectului	Descrierea obiectului	Dimensiuni (cm)	Felul colecției	Subcolecție
179	Zavelcă	Șorț de mireasă, fond roz, țesut cu fir galben și alb	Lungime = 74; lățime = 41	Artă populară	Port popular
180	Zavelcă	Șorț de mireasă, fond roz, țesut cu fir galben și alb	Lungime = 74; lățime = 41	Artă populară	Port popular
19	Catrință	Fond roșu; motiv ornamental cu fluturi; marginile fotei brodate cu alb	Lungime = 65; lățime = 45	Artă populară	Port popular
32	Fotă	Fond negru cu motiv ornamental geometric cu roșu, verde, albastru, fir	Lungime = 132; lățime = 88	Artă populară	Port popular
1447	Fotă	Din lână, cu motive în romb și fir	Lungime = 124; lățime = 74	Artă populară	Port popular
65	Fotă	Fond negru cu motive ornamentale florale - țesute	Lungime = 152; lățime = 74	Artă populară	Port popular
114	le	Din pânză, cu motive ornamentale la mâneci și piept în mărele și fir	Lungime = 54; lățime = 50; Lungime mânecă = 77; lățime mânecă = 26	Artă populară	Port popular
946	Cămașă bărbătească	Din pânză de casă cu motive ornamentale geometrice și florale cu mătase albă și neagră	Lungime = 99; lățime = 134; Lungime mânecă = 58; lățime mânecă = 51	Artă populară	Port popular
1276	le	Din pânză cu motive ornamentale în frunză de stejar	Lungime = 93; lățime = 96; Lungime mânecă = 49; lățime mânecă = 58	Artă populară	Port popular

Nr. Inv.	Denumirea obiectului	Descrierea obiectului	Dimensiuni (cm)	Felul colecției	Subcolecție
111	Fotă	Fond alb cu motive ornamentale în fir	Lungime = 122; lățime = 70	Artă populară	Port popular
120	Maramă	Din borangic cu motive ornamentale florale cusute cu roșu și alb	Lungime = 186; lățime = 47	Artă populară	Port popular
164	le	Din pânză de casă cu motive ornamentale geometrice în verde, bleu, roșu, mov și fluturi	Lungime = 43; lățime = 65; Lungime mânecă = 68; lățime mânecă = 20	Artă populară	Port popular
1381	Fotă	Fond negru cu motive ornamentale mov și roz	Lungime = 112; lățime = 81	Artă populară	Port popular
1426	le cu poale	Din pânză de casă cu motive ornamentale mov și roz	Lungime = 161; lățime = 57; Lungime mânecă = 49; lățime mânecă = 11	Artă populară	Port popular
205	Fotă	Din lână, fond negru cu motive ornamentale geometrice cu fir alb, galben	Lungime = 112; lățime = 81	Artă populară	Port popular

- nr. 108 cu dimensiunile 134/74
- nr. 946 cu dimensiunile 134/99
- nr. 32 cu dimensiunile 132/88

Formatul II = polițe cu dimensiunile de 140/100 cm, cu:

- nr. 74 cu dimensiunile 130/82
- nr. 1447 cu dimensiunile 124/74
- nr. 2176 cu dimensiunile 126/92
- nr. 1381 cu dimensiunile 126/85
- nr. 161 cu dimensiunile 125/74

- nr. 1276 cu dimensiunile 93/96

Formatul III = polițe cu dimensiunile de 130/90 cm, cu:

- nr. 224 cu dimensiunile 122/78
- nr. 1260 cu dimensiunile 120/112
- nr. 205 cu dimensiunile 112/81
- nr. 79 cu dimensiunile 112/45
- nr. 1332 cu dimensiunile 113/65
- nr. 111 cu dimensiunile 122/70

Formatul IV = polițe cu dimensiunile de 105/60 cm, cu:

- nr. 2177 cu dimensiunile 87/49
- nr. 92 cu dimensiunile 81/43
- nr. 1435 cu dimensiunile 80/43
- nr. 1470 cu dimensiunile 78/46
- nr. 1001 cu dimensiunile 77/45
- nr. 179 cu dimensiunile 74/41

Formatul V = poliță cu dimensiunile de 70/60 cm, cu:

- nr. 1470 cu dimensiunile 74/71
- nr. 1001 cu dimensiunile 65/45
- nr. 179 cu dimensiunile 54/50
- nr. 1470 cu dimensiunile 43/65
- nr. 1001 cu dimensiunile 46/54
- nr. 179 cu dimensiunile 35/25

Formatul VI = pe această poliță cu dimensiunile de 60/50 se așează un stativ pe care se fixează 5 rulouri cu următoarele obiecte (marambe):

- nr. 1470 cu dimensiunile 142/43
- nr. 1001 cu dimensiunile 165/48
- nr. 179 cu dimensiunile 145/40
- nr. 1470 cu dimensiunile 170/52
- nr. 120 cu dimensiunile 186/47

După realizarea schiței modului observăm că aceasta va avea trei tălpi din cornier care vor susține modulul, 5 polițe duble care au o lungime de 170 cm din lemn, un suport pentru 5 rulouri și o înălțime de 250 cm. Polițele de lățimi diferite vor fi

culisate pentru a permite scoaterea și manipularea mai ușoară a obiectelor, distanța dintre ele luând în calcul și grosimea poliței și necesitatea unui spațiu liber, ținându-se cont și de grosimea obiectelor. Astfel avem înălțimi variabile între polițe, ele luând în calcul toate distanțele menționate mai sus.

După ce proiectul modului nr. 1 a fost realizat se trece la *faza de construcție* a acestuia astfel încât el să răspundă următoarelor cerințe generale:

- să fie funcțional;
- să asigure cele mai bune condiții de protejare;
- să permită o ușoară așezare și mânăuire a obiectelor;
- să fie adaptat parametrilor fizici, morfologici și dimensionali ai obiectelor;
- să fie simplu și confecționat din materiale ușoare;
- să fie din materiale neutre din punct de vedere chimic, compatibile;
- să fie ieftin, din materiale accesibile care se pot procura și prelucra ușor.

Dacă toate aceste condiții de mai sus au fost respectate, respectivul modul rezultat este dus în noul spațiu destinat depozitării și așezat astfel încât să permită accesul conservatorului și o manevrare ușoară a polițelor mobile pentru a avea acces la obiectele ce vor fi depozitate. Modulul va fi acoperit cu o pânză pentru a împiedica depunerea de impurități, în special a prafului.

După ce au fost realizate toate fazele premergătoare depozitării se analizează încă o dată modul de așezare a obiectelor astfel încât poziția în care va sta obiectul să nu ridice probleme pentru starea de conservare a obiectului.

Soluția finală este ca obiectul să fie așezat în poziția întins, în poziție de repaus.

După aceasta se decide numărul obiectelor așezate pe o poliță ținându-se cont și de tipul morfologic al obiectului, decizia fiind ca să se pună câte trei obiecte pe fiecare poliță în funcție de dimensiunile pe care le au obiectele, la care se adaugă 2-3 cm în plus pentru ca obiectul să nu sufere deteriorări în timpul manevrărilor.

Distanța dintre polițe trebuie să permită o manipulare ușoară a obiectelor, iar acestea se vor așeza în funcție de materialul din care sunt confecționate, astfel din bumbac se vor așeza dedesubt, iar deasupra de vor pune obiectele din lână, știind că lâna este un material cu rezistență mai redusă la presare.

Loc de depozitare	Număr inventar	Nr. crt.
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 4B	1001	23
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 4B	179	24
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 5A	180	24
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 5A	19	25
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 5A	114	26
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 5B	164	27
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 5B	548	28
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 5B	2178	29
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 6A	1350	30

Loc de depozitare	Număr inventar	Nr. crt.
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 6B	1299	31
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 6C	1259	32
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 6D	134	33
Depozitul nr. 8, Modul I, polița 6E	120	34

Pentru o identificare mai ușoară și pentru a evita manipularea inutilă a obiectelor, alături de informațiile referitoare la locul de depozitare, se atașează și o documentare în imagini care redă concludent starea de sănătate actuală a acestora, stare înregistrată detaliat în fișele individuale de conservare alături de datele de identificare a obiectelor.

Tot în documentația referitoare la obiectele transferate în noul depozit se află și fișa de conservare a obiectului care conține următoarele informații:

- denumirea obiectului;
- autorul;
- posesorul;
- perioada în care a fost făcut;
- școala, stil, epocă, model, marcă;
- valoare;
- funcția în trecut și prezent;
- nr. fișei analitice;
- nr. inventar;
- dimensiunile cod de culoare;
- descriere sumară;
- consemnarea detaliată a stării de conservare;
- propuneri pentru conservare – stabilirea coeficientului de prioritate la restaurare;
- fotografie 13x18
- materiale și tehnologii;
- analize fizice, chimice, biologice;
- condițiile păstrării obiectului;
- aprecierea sintetică privind condițiile păstrării;
- restaurări;
- anamneza obiectului;
- mențiuni speciale;
- precum și date referitoare la cel care a întocmit fișa.

În momentul mutării obiectului într-un alt depozit se va realiza și *Anexa la fișa de conservare* care cuprinde patru părți distincte.

Primele rubrici (1-5) conțin toate modificările accidentale suferite de obiect, cauzele care le-au provocat, data sau perioada în care s-au produs și propunerile de remediere.

Următoarele rubrici (6-9) cuprind intervențiile programate pentru conservare sau restaurare.

Pe pagina a doua, la rubricile 10 și 11 se află date care privesc anamneza obiectului după întocmirea fișei de sănătate și modificările care privesc locul unde a fost mutat obiectul și date referitoare la noile condiții de păstrare.

Odată finalizată faza de mutare a obiectelor și de strângere a informațiilor referitoare la obiectele mutate în noul spațiu de depozitare, conservatorul va da în încăpere (preventiv) cu insecticid volatil și va pune în anumite colțuri săculeți din tifon ce conțin naftalină (dar care să nu vină în contact direct cu obiectul) sau tablete de molitox și va verifica regulat aparatele care-i vor furniza informații despre microclimatul încăperii.

Conform Legii privind protejarea patrimoniului cultural național mobil intervențiile asupra obiectelor nu vor fi efectuate decât de persoane acreditate cu certificate eliberate de Ministerul Culturii, iar conservatorul din muzee neacreditat trebuie să urmărească, să prevină deteriorarea stării de conservare a obiectului iar în cazuri că trebuie intervenit asupra obiectului pentru conservare sau restaurare, trebuie să anunțe și să solicite ajutorul specialiștilor.

Biodegradarea și biodeteriorarea bunurilor cultural-artistice pe suport papetar în mod special și pe suporturi ca lemn, textil și în general pe orice suport de natură organică depinde de mulți factori ca: umiditatea, temperatura, microorganismele, insectele etc. Cartea poate conține diferite ciuperci numite mucegaiuri care secretă pigmenți ce se difuzează în materialul organic. Sunt cunoscute mai mult de 600 de specii de ciuperci.

Muzeul Județean Argeș a pornit o amplă campanie de conservare și stopare a diferiților factori care conduc la biodegradarea sau deteriorarea obiectelor pe suport papetar, lemn, textil etc. Se știe că infectarea unei cărți poate fi declanșată de sporii perexistenți în material și de microorganismele ce se găsesc pretutindeni în atmosferă. Bacteriile acționează în mod diferit după compoziția chimică și mineralogică, după structura, după caracterele mediului înconjurător și mai ales după durata acțiunii lor în timp. Unele substanțe impregnate sau pelicologene folosite în conservarea lemnului, de exemplu din categoria bunurilor cultural-artistice sunt adesea o sursă de materiale hrânitoare favorabile dezvoltării ciupercilor. Lemnul propriu-zis este mai puțin atacat, în timp ce murdăria de pe el (uleiuri, grăsimi solide, praf etc.) constituie o excelentă hrană pentru mucegaiuri.

În spațiile de depozitare sau expunere a bunurilor cultural-artistice s-a organizat o bună ventilație pentru a nu se regăsi umidități și temperaturi favorabile dezvoltării ciupercilor. În fiecare zi personalul specializat de supraveghere în expoziții și conservatorii în depozite urmăresc termometrele și higrometrele alcătuind grafice cu evoluția temperaturii și a umidității în sălile respective. Umiditatea crescută și prezența unor substanțe nutritive care intră în compoziția hârtiei și a tuturor suporturilor care însoțesc cartea, ar putea favoriza și atacul insectelor. Moliile atacă suportul textil, lemnul este atacat de insectele xilofage, gândacii pot ataca pielea. Cunoașterea factorilor deterioranți, controlul evoluției lor precum și a condițiilor care au favorizat degradarea colecțiilor trebuie să constituie una din preocupările cele mai importante deoarece în funcție de aceste cunoștințe pot fi stabilite și măsurile corespunzătoare de păstrare a colecțiilor dar și aplicarea de tratamente cu caracter preventiv și curativ.

În clădirea nouă a Muzeului Județean Argeș în depozitul de carte sunt pregătite rafturi care asigură condițiile optime de așezare a cărților, conform normelor de conservare. Personalul muzeului participă la efectuarea curățeniei periodice a spațiilor de depozitare, efectuarea desprăfuirii componentelor colecțiilor.

În condiții speciale sunt păstrate două diplome acordate de domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica lui Ion C. Brătianu¹. Diplomele sunt realizate pe pergament. Așa cum se cunoaște, acesta prezintă particularitatea de a fi alcalin și în același timp foarte higroscopic. O eventuală expunere în exces de umiditate, o perioadă mai lungă de timp ar putea distruge complet structura sa prin acțiunea chimică cunoscută sub

numele de hidroliză. Pergamentul tinde să absoarbă și să elimine umezeala în raport cu creșterea sau scăderea valorii umidității relative a aerului atmosferic. În cazul în care condițiile extreme ar persista, deteriorările ar putea fi inevitabile².

O altă activitate desfășurată de conservatorii Muzeului Județean Argeș este analiza spectrului electromagnetic și al radiațiilor atât în sălile muzeului cât și în depozitele acestuia și de asemeni analiza aerosolilor antropogeni rezultați din arderile combustibililor, activitatea industrială, transporturi, pelicule de fum, cenușă, ciment, diverși oxizi ale căror dimensiuni pot fi între 900 și 1000 nm.

Nu în ultimul rând trebuie să amintim și îmbunătățirea activității de asigurare a securității muzeului ca parte integrantă în activitatea de conservare constituită din activitatea de evidență gestionară, generală și topografică, pe subunități de păstrare a pieselor, (expoziție, depozitare, laboratoare, transport) activitatea de pază și supraveghere permanentă automată cu instalații antifurt, antiagresiune și antiincendiu.

Rămâne de arătat că în cadrul funcției de conservare – cercetare – sub aspectul investigației structurale, conservarea, ca activitate sistematică, chiar dacă nu are un rol curativ, are totuși un caracter științific cât se poate de bine conturat. Raportul dintre conservarea activă și restaurare este clar și ușor de precizat, deoarece conservarea activă nu modifică forma bunului de muzeu în timp ce restaurarea – prin întregiri și completări – produce forme noi, față de stadiul anterior al bunului muzeal. Fapt mai important, forma nouă nu este o reconstituire propriu zisă ci o remodelare în care personalitatea restauratorului intervine în măsură variabilă, punându-și amprenta. Ori tocmai din acest punct de vedere diferența dintre conservarea activă și restaurare se șterge, întrucât la un bun muzeal deformat, de exemplu, reducerea deformării prin tratamente, nu înseamnă aproape nici o dată revenirea la starea inițială, ci aducerea bunului la o stare intermediară, hotărâtă de restaurator și reflectând capacitatea lui de înțelegere a formei, competența profesională și gustul lui³.

Spectacolul static oferit de Muzeul județean vizitatorilor săi prin expozițiile de bază dar și temporare, pun în valoare colecțiile, arhivele, patrimoniul conservat și restaurat în laboratoare și ateliere. Cartea în complexitatea ei deține ceea ce și-au dorit întotdeauna oamenii și anume **să-și fixeze gândirea în mod cât mai durabil.**

¹ **Spiridon Cristoceă**, *Două diplome acordate de domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica lui Ion C. Brătianu*, Muzeul Județean Argeș, Argeșis, Pitești, 2002

² **Aurel Pandelescu – Barbu**, *Din istoricul cernelurilor utilizate pe documente și manuscrisele medievale europene în legătură cu datarea, autentificarea și conservarea lor*, Muzeul Național de istorie, Cercetări de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal, București, 1981

³ **Radu Florescu**, *Bazele muzeologiei*, Centru de perfecționare a personalului din cultură și artă, București, 1994

DIN METODELE DE CONSERVARE ALE COLECȚIILOR DE INSECTE DIN CADRUL MUZEULUI JUDEȚEAN ARGEȘ

Reghina MĂCEȘANU

Muzeele prin definiție sunt păstrătoare și conservatoare de patrimoniu, de obiecte de valoare de toate categoriile, domeniile și etapele evoluției istorico-sociale și naturale. Acest fapt obligă la aplicarea tuturor măsurilor ca acest patrimoniu să persiste în timp, spre a servi și succesiunilor de generații viitoare.

Exemplele de patrimoniu natural, reprezintă mărturii ale mediului înconjurător, ale existenței trecute și prezente a unor viețuitoare, care poate mâine nu le vom mai afla decât ca „biodocumente” în colecțiile instituțiilor muzeale.

Numai din punct de vedere al faunei se estimează că pe plan mondial peste 1.000 de specii de animale sunt pe cale de dispariție, de aceea muzeele de științe naturale ca instituții specializate pot fi considerate bănci de date, putând prevedea transformarea mediului și salva un material martor al acestei transformări. Colecțiile muzeelor vor fi din ce în ce mai utile viitorului pentru a prevedea sau înregistra schimbările suferite de mediu.

Secția de Științe Naturale a Muzeului Județean Argeș are ca profil ocrotirea naturii pe baze ecologice.

Depozitele acestei secții sunt organizate pe tipuri morfologice, în felul următor: botanică, mineralogie-petrografie, preparate umede, vertebrate superioare, entomologie.

Depozitul de entomologie adăpostește colecții de lepidoptere (fluturi), coleoptere (gândaci), din diferite zone geografice ale țării și globului.

Având în vedere sensibilitatea acestui gen de colecții problemele privind conservarea lor prezintă un interes deosebit, întrucât factorii care pot interveni în degradarea insectarelor sunt multipli. Acești factori pot acționa în așa măsură încât pot produce distrugerea colecției într-un timp foarte scurt. De aceea, la muzeul din Pitești,

spațiul pentru depozitul care adăpostește această colecție a fost ales conform normelor de conservare, urmărindu-se cu atenție condițiile de microclimat cu ajutorul termohigrografului pe o perioadă de 6 luni, înainte de mutarea colecției.

Modulii în care se află colecțiile de entomologie sunt confecționați din lemn de conifere deoarece acesta are un avantaj asupra celorlalte esențe, datorită mirosului de rășină care persistă câțiva ani, miros ce îndepărtează insectele dăunătoare. (foto 1)

Foto 1 - Modul de unitate modulară din lemn de conifere

Unitatea modulară este cutia de insectar confecționată tot din lemn de conifere cu dimensiuni de 30x45x8 cm. Cutiile de insectar îndeplinesc toate cerințele conservării acestui tip de colecție: sunt etanșe, rezistente, pot fi mânuite cu ușurință și permit observarea pieselor pe care le conțin. În interiorul cutiilor de insectar am așezat polistiren expandat de 10-12 mm grosime care este acoperit cu hârtie albă. Polistirenul este un bun izolant termic și în el se pot înfige mai ușor acele entomologice decât în stratul de plută pe care îl conțineau cutiile de insectar mai vechi. Hârtia albă permite observarea rapidă în caz de atac biologic. Din considerente estetice, cutiile de insectar ce conțin coleoptere sunt împărțite în 3-6 coloane verticale prin fâșii de hârtie neagră, prinse la capete cu ace de gămălie. (foto 2)

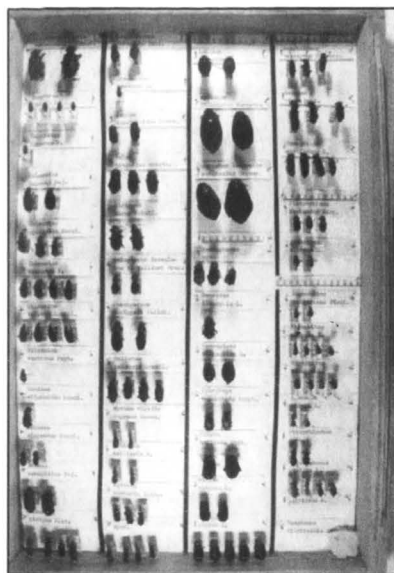

Foto 2 - Cutie de insectar ce conține coleoptere

Capacele cutiilor sunt din geam deoarece ele permit cercetarea conținutului fără a fi desfăcută cutia, evitându-se astfel distrugerea pieselor. Cutiile de insectar sunt dezinfectate cu cloroform în prealabil, timp de o săptămână, apoi se introduc piesele. Insectele sunt așezate în cutii la aceeași înălțime, pe familii, genuri și specii. Cutiile sunt grupate pe colecții. Numărul insectelor dintr-o cutie de insectar depinde de mărimea acestora.

Pentru organizarea colecției în așa fel încât să satisfacă latura practică, estetică și științifică fiecare exemplar în parte trebuie să fie corect etichetat. În acest sens colecția Muzeului Județean Argeș este etichetată în felul următor: sus în partea stângă, eticheta cu denumirea familiei, dedesubt, paralel cu prima, eticheta cu denumirea genului și a speciei. Sub etichete se așează insecta respectivă, însoțită de numărul de inventar, cu ajutorul acului entomologic. Pentru estetica insectelor am folosit un singur format de etichete cu dimensiuni mici.

Pentru prevenirea atacurilor biologice (insecte din fam. *Anthrenus museorum*, larvele *Dermestes lardarius*, acarianul *Glyciphagus*) procedeul care a dat cele mai

bune rezultate, este acela de a asigura pentru fiecare cutie un miros penetrant, neagreat de către dăunători. În mod curent folosim naftalina sub formă de cristale pe care o așezăm în săculeți mici de pânză în partea dreaptă jos a insectarului. Prin volatilizare naftalina se pierde și din acest motiv o înlocuim din 6 în 6 luni.

Un alt „dușman” de temut al colecțiilor entomologice este mucegaiul. Pentru evitarea unui asemenea atac depozitul care adăpostește această colecție este la etajul 2 al unei clădiri noi, spațiul fiind lipsit de umiditate excesivă.

În colecțiile entomologice mai apare uneori pe acul de care este prinsă insecta o „cocleală”, care neobservată la timp se poate îngroșa și poate rupe abdomenul insectei. Îndepărtarea „coclelii” se poate face spălând acul atacat cu o pensulă fină muiată în amoniac. Ca măsură profilactică noi folosim la întocmirea insectarelor ace entomologice lăcuite sau inoxidabile realizate din oțeluri speciale, mai rigide, mai subțiri și mai lungi decât acele obișnuite cu gămălie.

Am întâlnit la insectarele cu lepidoptere pe hârtia de insectar pete de grăsime lăsate de abdomenul fluturilor. În acest caz am scos toți fluturii din insectar, am înlocuit hârtia pătată iar piesei i-am aplicat, un tratament de degresare. Piesa a fost scufundată 2-3 zile în benzină curată, pe urmă scoasă și pusă la uscat pe o hârtie de sugativă. Procedul s-a repetat la 3 zile după uscare, apoi a fost reintrodusă în insectar.

După cum se cunoaște, lumina, în special lumina naturală, constituie unul dintre cei mai nocivi factori de mediu pentru obiectele muzeistice. Nici colecțiile entomologice nu fac excepție. De aceea o grijă deosebită a fost acordată în acest sens, la organizarea depozitelor.

Depozitul de entomologie este prevăzut cu moduli speciali, bine închiși. La organizarea expozițiilor temporare, la care prezentăm de obicei aceste colecții de insecte, avem grijă ca ele să fie iluminate artificial cu lămpi incandescente difuze, conform normelor de conservare.

Fără să ne propunem, ca prin lucrarea de față să tratăm acest subiect exhaustiv, am dorit să împărtășim câteva din metodele de conservare aplicate de noi colecției entomologice aflate la Muzeul Județean Argeș.

BIBLIOGRAFIE

1. Aurel Papadopol – 1964, *Confecționarea materialului didactic pentru științe naturale*, București
2. I. Anghel, Constanța Utu, Lutus Meșter, N. Toma, Constanța Tudor, Maria Năstăsescu, Liliana Gregorian, Elena Nițescu – 1976, *Practicum de biologie*, Tipografia Universității București
3. Gh. Mohan – 1998, *Conservarea bunurilor muzeale*, revista Muzeelor și Monumentelor, nr. 2

CARACTERUL DE NEÂNLOCUIT AL FOTOGRAFIEI ÎN CERCETAREA ETNOGRAFICĂ

Eugenia TOMI

Deși fotografia împlinește abia 165 de ani ea a devenit unul dintre cele mai valoroase și mai răspândite genuri de bunuri culturale. Calitatea și cantitatea informațiilor pe care le comunică, impactul pe care-l are asupra oamenilor face din fotografie un instrument de comunicare neegalat încă. Folosirea fotografiei în muzee și expoziții este astfel ușor de înțeles.

Orice fotografie este fotografia cuiva sau a ceva. Puteți afirma sub jurământ că ați fost martorul ocular al cutărui eveniment dar până în ce punct vi se poate acorda încredere? Fotografia pune imediat capăt scepticismului asupra problemei și îndoielii asupra interpretării. Ea constată, autentică, garantează. Ea este de domeniul certitudinii, evidenței mai mult chiar o probă a obiectivității faptelor. Când țineți în mână o fotografie vă este imposibil să negați că așa s-a întâmplat sau că ce a fost prins pe film, eveniment, obiectiv sau peisaj etnografic exista sau există.

Fotografia este într-adevăr modelul perfect al descrierii a ceea ce este unic și nu se repetă niciodată. Ea surprinde ceea ce este trecător fără a induce cea mia simplă cercetare a unei ordini ascunse sub aparențe. Fotografia nu este guralivă și pe de altă parte este o suprafață plană. Dar ceea ce ne arată fără a avea vreodată pretenția de a demonstra ceva, este de fapt egal. Ea ne arată natura particulară a realității.

Așa cum scria Roland Barthes, în „La Chambre Claire”, „ceea ce fotografia reproduce la infinit nu a avut loc decât o dată: ea repetă mecanic ceea ce nu se va mai putea repeta niciodată în realitate. În ea evenimentul nu tinde niciodată spre altceva”. Cu toate acestea fotografia ridică o problemă majoră: nu aceea a veracității obiectului prezent și a *inexorabilității* trecutului. Dacă funcția ei constă în a restitui, în a atesta ceea ce atestă, înseamnă că prezentul nu mai este. Ne punem întrebarea: chiar așa a fost?, însă această prezență este abolită de distanța în timp. Fotografiile sunt urmele tangibile nu ale prezentului și ale vieții ci ale trecutului și ale morții.

În sfârșit, trebuie să analizăm raporturile fotografiei cu știința și mai ales cu etnografia. Instrumentele utilizate de un mare număr de cercetători sunt deseori instrumente optice ale căror descoperiri și perfecționare însoțesc iar uneori chiar preced descoperirile.

Prima întâlnire a fotografiei cu știința s-a produs în antropologie fizică și psihiatrie și i-a permis rafinarea privirii îndreptate asupra corpului.

Primele puncte de plecare în utilizarea fotografiei în antropologie au fost făcute de Malinowski în 1914. Câțiva ani mai târziu la Institutul de etnologie din Paris, Marcel Mauss recomandă ca metodă de observație, metoda fotografică. Toate obiectele trebuie fotografiate. Fotografia etnografică începe să capete un statut veritabil. Începând din anul 1942, fotografiile încep să fie descrise. Chiar dacă la sfârșitul sec. al XIX-lea exista o tradiție a fotografiei științifice, raporturile dintre oamenii de știință și specialiștii imaginii erau limitate. Într-o societate ca a noastră

care a devenit totuși o societate a imaginii, oamenii sunt judecați mai mult după ceea ce spun și mai ales după ceea ce scriu, decât după ceea ce văd (clarviziune) și ceea ce arată (fotografii, filme).

Aici intervine meritul cercetătorului care știe să immortalizeze în imagine munca lui de cercetare. Apoi se întoarce la masa lui de lucru și descrie ceea ce exprimă imaginea. Fotografia devine scriere, devine document.

În căutarea celei mai riguroase cercetări etnografice, etnograful nu limitează fotografia la statutul de unealtă. Ea este mai mult decât atât. Ea nu este numai instrumentală ci și operatorie. Fotografia indiferent dacă o utilizăm sau nu ne dă o lecție fără egal de scriere. Ea ne învață că putem face să varieze profunzimea câmpului vizual între prim plan și infinit, că însăși luminozitatea face obiectul unei acomodări, că niciodată nu există o singură viziune...

A descrie înseamnă întotdeauna a descrie privind lateral. Pe scurt, fotografia permite scrierii etnografice (instrumentală sau nu) să evite capcanele și iluziile gândirii dogmatice al cărei specific constă în a fi afirmativă, unvocă și într-o oarecare măsură monofocalizată.

Etnografia se referă în aceeași măsură în ceea ce este privită și chestionat și la cel care privește și chestionează.

Cercetarea etnografică este ca o aventură care constă în experimentarea vizuală și lingvistică a diferențelor. Ea solicită diverse moduri de a spune, de a citi și de a scrie. Cercetarea implică o varietate de versiuni, opusul însuși al univocității.

În fine, etnologia azi, înseamnă și imagini, fotografii, filme, video, cinematografie.

Aceste imagini în activitatea muzeală nu sunt utilizate doar în scopuri de ilustrare, de documentare sau de verificare și se constituie din ce în ce mai mult într-un mijloc științific de analiză și explicare. Imaginile (foto) sunt într-o oarecare măsură produsul cercetării.

Conform celor expuse mai sus, la Muzeul Bran, metoda observației prin fotografie se aplică atât în cercetarea de teren cât și în evidența patrimoniului. Astfel, în prezent, în arhiva fondului documentar deținem:

1. – fondul regal – fotografii vechi și cărți poștale toate originale – 150 buc.;
2. – fondul fotografii după piesele din patrimoniu – 15.000 buc.;
3. – clișeotecă (80.000 buc.), videotecă (100 buc.);

Menționez că în perioada 1989-1993 când s-a restaurat și consolidat Castelul Bran un număr important de fotografii pentru a urmări stadiul și fazele lucrărilor cu respectarea în amănunt a arhitecturii monumentului, ținând cont că monumentul a fost puternic afectat de apariția ciupercii *Merulius Lacrymans*, iar asamblarea grinzilor de lemn afectate și reconstituirea exactă nu se poate executa fără fotografierea acestora înainte și după restaurare.

De aici reiese cât de importantă este fotografia în restaurarea și conservarea patrimoniului mobil și imobil.

Acest patrimoniu deosebit de valoros care se îmbunătățește continuu este în curs de studiere și valorificare atât în cadrul expozițiilor de bază cât și prin publicarea

unor cărți cum ar fi: Ioan Praoveanu, „Repertoriul monumentelor etnografice”, „Castelul Bran”, „Așezările brănene – satul, gospodăria, locuința”.

De asemenea fotografia este necesară și în organizarea unor expoziții temporare ca de exemplu: „Regina Maria” – august 1995 sau aceeași expoziție în colaborare cu Muzeul de Artă din Constanța – iulie 1997 (muzeograf Ana-Maria Bauman).

Fotografiile care însoțesc prezentarea sintetizează vizual (prezența excepțională) constituie împreună cu textul o invitație la cercetare și un apel, la dialog pe tema patrimoniului local.

Deși am intrat într-un nou mileniu în care tehnica și prelucrarea informației avansează cu rapiditate, cred că fotografia va rămâne în continuare foarte valoroasă în munca de cercetare.

BIBLIOGRAFIE

1. „Introducere în etnologie și antropologie”
2. „Descriere etnografică”
3. Fond documentar al Muzeului Bran

Cercetarea Interiorului casei țărănești se face pentru a determina aspectul decorativ pe care-l oferă ansamblul de obiecte dispuse după un anumit sistem. Imaginea de unitate a interiorului se capătă ținându-se seama de totalitatea obiectelor dintr-un spațiu.

Interiorul popular constituie un element ce ne poate arăta felul de viață al locuitorilor. Se observă o dependență a interiorului popular de ocupațiile principale, atât în zonele de munte, cât și în alte zone, cu ocupații cât mai variate.

Se observă, de asemenea, o legătură între interiorul popular și planul locuinței.

În zona Muscel există două linii de dezvoltare a interiorului popular: una simplă și una complexă: prima constituie apanajul unui interior subcarpatic tipic, cea de a doua reprezintă o formă net transilvăneană, ce s-a impus și datorită prezenței populației ardelenesti în sudul Carpaților, așezată în numeroase sate. Pentru a ne putea da seama de unitatea structurală a interiorului popular din zona Muscel, voi prezenta în mod succint unele tipuri de case ce reprezintă formele de interioare tipice.

CASA CU TINDĂ, CELAR ȘI ODAIE DE LOCUIT

Este vorba de o locuință puțin evoluată.

Tinda reprezintă un spațiu mic, la intrare, din care poți pătrunde în celar care, nu este altceva decât o parte din tindă, închisă, transformată în cămară, și în camera de locuit, numită casă.

Funcția celorlalte două încăperi este: în tindă se așează mai mult la întâmplare diferite obiecte de uz pentru curte și lăzi cu provizii; în casa de locuit se desfășoară viața obișnuită. Aici se află cuptorul, care servește la încălzitul camerei pe care este amenajată o plită pentru gătit. Între cuptor și perete există o ridicătură de zid, în grosimea unei cărămizi, numită „mut”, care nu este altceva decât un element izolator între cuptorul încins și peretele despărțitor dinspre tindă și casă. În celar poate fi instalată o sobă din cărămidă, care poate avea și ea plită. De multe ori celarul este folosit ca bucătărie.

CASA CU BECI ȘI PIVNIȚĂ

Acest tip de casă se caracterizează prin supraînălțarea părții de locuit și transformarea în cameră de locuit și bucătărie a uneia din încăperile de jos, numită beci, în opoziție cu a doua încăpere de jos, care se chema pivniță, cu rol de magazie pentru diferite provizii, haine etc.

În partea înălțată a casei se deosebește o sală, o tindă și două odăi, una numită „casa mare”, care este o încăpere împodobită destinată pentru găzduirea oaspeților, și alta denumită „casa mică” folosită ca dormitor.

TIPUL DE INTERIOR SIMPLU

Locuința cu tindă, celar și casă de locuit este, de fapt, o formă de adăpost relativ simplă, și ea are un sistem de organizare corespunzător interiorului.

În formă și mai simplă a locuinței, la care lipsește celarul, tinda are o funcție mai complexă, în sensul că ea joacă și un rol de cameră. Apariția celarului simplifică oarecum organizarea tindei, și totodată, îi imprimă un anumit caracter. În general, tinda este puțin modificată, datorită funcției sale de spațiu de trecere spre odaia de locuit și celar. Celarul este prin excelență o cameră pentru proviziile alimentare, în care se găsesc recipiente de tot felul. De asemenea, el mai servește și ca depozit pentru diferite materiale.

Ca dimensiuni, casa este cel puțin 4 x 4 m. Sistemul de organizare a pieselor ce alcătuiesc interiorul este bine ordonat, ceea ce face ca de la un exemplar la altul să nu se observe modificări de structură, ci numai schimbări în ceea ce privește factura sau cromatica pieselor de mobilier, ceramică sau textile. Cercetările din zona Muscel au putut duce la determinarea unei structuri precise: pe peretele dinspre curte începând de la ușă, se deosebește amplasarea cu regularitate a unor piese caracteristice, cum ar fi: „șervete sărite”, așezate din loc în loc și icoana, deasupra căreia se așează un șervet „în funtă”. La unele case se mai observă și astăzi, după sărbătorile de Paște, așezarea ouălor încondeiate în cuie.

Peretele din fața ușii de la intrare are ca element central oglinda. Deasupra ei se așează un șervet mai lung decât cele obișnuite. Uneori pe acest perete se așează diferite fotografii cu membrii familiei sau icoane de mici dimensiuni.

Peretele al treilea, opus celui principal din față are o organizare oarecum deosebită, din cauza unui element, și anume: culmea din lemn, ce pornește de după sobă, și ține tot lungul acestui perete. Pe culme apar agățate țesături special făcute, în afară de unele piese de costum de sărbătoare sau de uz gospodăresc etc. Inițial, culmea avea și un rol practic, fiindcă în partea dinspre sobă se agățau hainele ude. Se poate spune că al patrulea perete este cu totul neglijat și numai întâmplător în el este bătut un cui, de care se agăță vreun obiect.

Ceea ce rămâne o caracteristică pentru trecutul interiorului muscelean din casa cu tindă, celar și odaie de locuit este, fără îndoială, colierul realizat din ouă încondeiate, ce indică epoci foarte îndepărtate când a putut fi adoptat acest mod de decorare.

Imagina interiorului nu este completă fără a fi amintite: patul, tronul(lada de zestre), masa și scaunele.

Patul era acoperit cu plocade și perne decorate prin țesături. Cu timpul, pe el s-au așezat scoarțe de felul celor așezate pe pereți. Scoarțele sunt colorate în vârgi roșii, albastre galbene, verzi. Masa este joasă, rotundă. În timpul zilei ea se sprijină de perete, la capătul patului. Niciodată nu se așează pe ea vreo țesătură decorativă.

Tronul este bogat decorat și se așează de obicei în dreptul peretelui cu soba, iar uneori la capătul patului. Dulapul este așezat lângă ușă; el apare ori închis, ori sub forma unor rafturi, dar întotdeauna având elementele sale decorative.

INTERIORUL COMPLEX AL SUPRASTRUCTURII

Sala este în realitate prispa obișnuită, mărginită de stâlpi uneori decorați, care nu are o întrebuințare precisă, ea servind drept loc de depozitare temporară a unor obiecte sau cereale. Funcția de depozit pare a nu înceta în tot timpul anului.

Casa mare reprezintă de fapt odaia curată a suprastructurii, bogat decorată.

Mobilierul constă din două paturi, o masă, un dulap, un tron, o oglindă și două scaune.

Masa are forma unei lăzi cu picioare înalte, cu o tăblie deasupra, care se ridică după voie pentru a se scoate obiectele de bucătărie sau casnice depozitate în ea.

Dulapul este compus din două părți, una inferioară care nu este altceva decât un fel de ladă, și una superioară cu rafturi. Decorația ușilor era făcută prin scrijelituri, iar elementele decorative constau în romburi și rozete. În unele case și-a făcut loc toaleta, care este împodobită cu maramă și dulapul de oraș, ce servește pentru ținerea hainelor.

În beci, care este folosit de obicei ca bucătărie, dar servește și ca odaie de locuit, organizarea interiorului este destul de simplă. Pe pat se așează o scoarță în vârgi. Se folosesc perne colorate. Deasupra patului poate fi întinsă o scoarță, care are exact același decor cu ce de pe pat. Între ferestrele dinspre stradă se află o oglindă încadrată de șervet.

Pivnița este o încăpere cu rol de depozit pentru haine și provizii alimentare. Ea este lipsită de fereastră.

Pe sala din fața beciului și pivniței se pot găsi recipiente pentru provizii și chiar și tronuri de tip arhaic.

Interiorul popular din zona Muscel are unele caracteristici:

- el poate fi urmărit de la forma sa relativ simplă până la forma bine organizată;
- frecvența unor obiecte, ca pocadele, indică reflectarea modului de viață în manifestările cu caracter artistic ale populației;
- terminologia particulară a unor piese este dovada dezvoltării locale a unor țesături ce joacă un rol important la decorarea interiorului locuinței țărănești din zona Muscel.

BIBLIOGRAFIE

1. Floarea Bobu Florescu, Paul Stahl: „Arta populară din zonele Argeș și Muscel”, Ed. Academiei Române, București, 1967
2. Paul Petrescu, Georgeta Stoica: „Arta populară românească”. Ed. Meridiane, București, 1981

O PIESĂ DE MOBILIER DIN PATRIMONIUL MUZEULUI JUDEȚEAN ARGEȘ

Luigi ȘUTA

Personalitate culturală marcantă C.A. Rosetti, și-a făcut simțită prezența în orașul Pitești, ca șef al poliției între anii 1837-1838, cu o experiență de cinci ani în acest domeniu. În patrimoniul Muzeului Județean Argeș se găsesc o serie de obiecte care au aparținut și care au fost donate de nepotul său Dinu Rosetti, fiul lui Vintilă.

Între acestea, masa de lemn la care și-a desfășurat activitatea ca redactor al ziarului „Românul”, un ulei pe pânză reprezentând portretul lui C. A. Rosetti, portret executat în anul 1877, un album cu peste 200 de fotografii, un bust de bronz, cărți etc.¹

Piesa care face subiectul acestei lucrări este masa de lemn, executată manual cu scopul de a fi folosită în gospodărie. Ca proveniență aparține zonei Transilvaniei secolului al XVIII-lea.

Masa executată manual se înscrie în categoria meselor de factură germanică de tipul celor cu tălpi și sertare, de formă aproape pătrată, întâlnite îndeosebi în zona Mărginimii Sibiului.² Blatul mesei lipsește, rămânând glisierile fixate lateral stânga-dreapta pe marginea laterală a cutiei. Cutia mesei este compartimentată. Pentru a mări siguranța privind cele depozitate în cutie ea a fost dotată cu o închizătoare cu arc, această piesă fiind confecționată manual prin forjare la cald, din fier și nituită.

Lucrările de restaurare își propun ca scop aducerea piesei de mobilier la o formă cât mai aproape de original, chiar dacă nu există prea multe dovezi în acest sens, cum ar fi de pildă fotografii ale mesei din timpul când era folosită ca atare.

În acest scop m-am documentat în cadrul Muzeului Țăranului Român, documentație care-mi va folosi în elaborarea lucrării de restaurare. Cele mai grave probleme întâlnite sunt legate de acțiunea factorilor biodegradanți ai procesului de deteriorare, din care cei mai preponderenți sunt factorii umani și biologici.

Factorii umani prezenți în cazul de față prin uzura pronunțată a unor părți componente, aici menționez uzura masivă a glisierelor, ceea ce mă determină să concluzionez că au fost intens folosite, și factorii fizici ai procesului de deteriorare, prin prezența urmelor unui atac violent al insectelor xilofage, care au avut ca rezultat fragilizarea elementelor constructive și chiar pierderi de material în unele cazuri, intrând în această categorie plăcile de bază ale cutiei mesei.

Acest aspect mă determină să aplic consolidarea elementelor constructive afectate cu Paraloid B₇₂ diluat în toluen prin metoda picătură cu picătură. Paraloidul B₇₂ este un copolimer de metacrilat de etil și acrilat de metil, o rășină termoplastică de duritate mijlocie insensibilă la lumină și îmbătrânire, solubilă în toluen, acetonă și xilen. Voi începe cu concentrații mici de 6%, mărindu-se concentrația până la 10%.

Avantajul acestei proceduri constă în faptul că se asigură atât rezistența cât și elasticitatea suportului, nu mărește considerabil greutatea acesteia și se realizează la temperatura mediului ambiant fără aport de apă.³

Pentru confecționarea pieselor lipsă voi folosi lemnul de tei sau de paltin cu umiditate cuprinsă între 9 și 10%, prelucrat manual, lipirea executându-se cu ajutorul cleiului de origine animală (clei de piele) respectiv tehnica de lucru din perioada respectivă. Obturarea găurilor de zbor de pe suprafața părților componente va fi făcută cu un amestec de ceară de albine, colofoniu și bitum. Pentru reintegrarea cromatică se vor utiliza culori de pictură în ulei aducând piesa de față la patina originală. După restaurare, masa va fi expusă alături de celelalte piese care prezintă personalitatea lui C. A. Rosetti, aducând un plus de autenticitate și originalitate expoziției de bază a Secției de Istorie a Muzeului Județean Argeș.

NOTE

ELENA ROTARU

VASILE NOVAC

1. „Argesis ” nr. 7, *Studii și comunicări, istorie*

2. Georgeta Stoica, *Arhitectura interiorului locuinței țărănești*, p. 159

3. „Revista muzeelor”, nr. 3-4, 1999, p. 110

MUZEUL CÂMPULUNG
BIBLIOTECĂ
Nr. Inv. 4064

